

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 17 - ΠΕΜΠΤΗ 23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1993

αντί

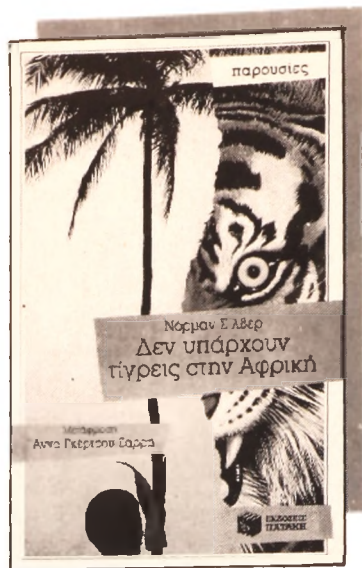
Περίοδος Β'
Τεύχος 532
Δρχ. 300

Γι' προτιμάτε, βουνό ή θάλασσα

Πικρή σοκολάτα
Μύριαμ Πρέσσερ

**Δεν υπάρχουν
τίγρεις στην Αφρική**
Νόρμαν Σίλβερ

**Μία χούφτα
γεμάτη αστέρια**
Ραφίκ Σάμι

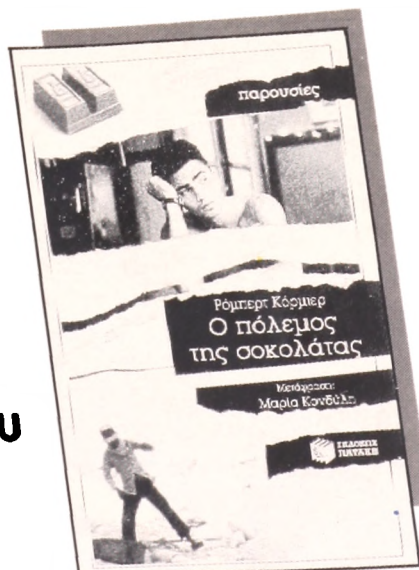
Το χρώμα της νύχτας
Πολίν Φισκ

ΠΑΡΟΥΣΙΕΣ

Οι «Παρουσίες» είναι μία σύγχρονη άποψη
για το τι μπορεί να είναι μία σειρά
λογοτεχνίας για νέους, αλλά και για
αναγνώστες κάθε ηλικίας.

Η κραυγή του λύκου
Μέλβιν Μπέρτζες

**Ο πόλεμος
της σοκολάτας**
Ρόμπερτ Κόρμιερ

**Αναζητήστε τα σ' όλα
τα βιβλιοπωλεία**

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

Κεντρική Διάθεση:
Εμμ. Μπενάκη 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 3638362, FAX: 3628950

ρίοδος Β΄
 όνος 20ός
 ήχος 532
 σκευή 17 Σεπτεμβρίου
 Δρχ. 300

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ομάχους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
 Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819
 FAX: 72.26.107

ης:
 ΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
 κράτους 131
 Αθήνα

μίες:
 ΓΝΑ ΓΚΙΟΚΑ

ατεία - Λογιστήριο:
 Α ΡΟΥΜΠΟΥ

ποίηση. Μοντάζ:
 Α ΔΕΒΟΝ

ποικειοθεσία - Φιλμς:
 ΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ου Λαδά 1 - Αθήνα
 2.33.114 - 32.19.182
 32.33.114

ωση:
 ΤΥΠ Α.Ε.
 5 - Περιστερί
 Αθήνα
 7.22.201

νιπόγραφο άρθρο εκφράζει τις
 ις του συγγραφέα το:».
 γραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

οικού
 3.400 δρχ.
 6.800 δρχ.
 Οργανισμών,
 ζών, κτλ.: 25.000 δρχ.
 ιτική ετήσια: 6.100 δρχ.

οικού
 η - μεσογ. χώρες:
 η: δολ. 27
 δολ. 54

. - Καναδάς - Αν. Ασία -
 ιλία - Ωκεανία:
 η: δολ. 30
 δολ. 60

ισματά, επιταγές:
 ΣΤΟΣ
 ΙΟΥΤΣΑΚΗΣ

ομάχους 60
 ΑΘΗΝΑ
 ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 300
 ΤΕΥΧΗ: δρχ. 500

ΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
 ια τα βιβλιοπωλεία
 της Αθήνας:
 ιεριοδικό «ΑΝΤΙ»
 Δημοχάρους 60
 72.32.713 - 72.48.240
 ια τα βιβλιοπωλεία
 Β. Ελλάδας:
 έντρο του βιβλίου.
 ούλουκτοή και Σια Ε.Ε.
 Λαοσάνη 3,
 Ηλ. (031) 285.857
 6 22 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΕΚΛΟΓΕΣ 1993 12-21

Πριν αποφασίσετε (βουνό, θάλασσα ή...), το *Αντί* γίνεται εβδομαδιαίο, για να ανταποκριθεί στην «άλλη» πληροφόρηση και στον «άλλο» σχολιασμό που ζητούν οι αναγνώστες του για τις εκλογές. Σ' αυτό το τεύχος διαβάστε:

- Πλήρες πολιτικό ρεπορτάζ απ' όλα τα μέτωπα των εκλογών. Γράφουν: Χρ. Κυριαζής, Μ. Πατρινός, Τ. Παππάς.
- Την οικονομική ανάλυση του Παύλου Κλαυδιανού. Μετά τις εκλογές, ποια θα είναι η τύχη της δραχμής;
- Τη σελίδα του *ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΟΥ* πολίτη - έναν επίκαιρο σχολιασμό ειδικού συνεργάτη, που μάλλον σας αφορά. • Και επειδή οι εκλογές «παίζονται» πλέον στα μαζικά μέσα, μια νέα στήλη, η *Virtual Reality*, για τον προεκλογικό αγώνα, όπως θα τον δείξει η τηλεόραση. Γράφει ο Παύλος Μεθενίτης.

ΠΩΣ ΤΟ ΠΑΡΚΟ ΕΓΙΝΕ ΓΚΑΡΑΖ! 21

Το χρονικό της λήψης απόφασης για να μετατραπεί το Πάρκο Ελευθερίας σε υπόγειο γκαράζ του Μεγάρου Μουσικής. Η φαντασία στην εξουσία. Γράφει ο Γ. Κωστάκης.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ 26

Η συζήτηση για την κατεύθυνση της παιδείας ανάδει. Γράφουν ο καθηγητής Ν. Μαρκάτος, πρότανης του ΕΜΠ, και ο Φ. Τζίφας.

ΟΙ ΚΑΤΑΠΑΤΗΤΕΣ ΤΩΡΑ ΔΙΚΑΙΩΝΟΝΤΑΙ 30

Με τον ΓΟΚ άνοιξε ο δρόμος στους «μεριδιούχους» που είναι μέλη οικοδομικών συνεταιρισμών, οι οποίοι έχουν στην κατοχή τους δασικές εκτάσεις. Και η λίστα των υποψήφιων καταπατητών της Πεντέλης. Αποκαλυπτικό ρεπορτάζ της Γ. Δάμα.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ	
ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΟΥ	5
ΠΟΛΙΤΙΚΟ	
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ.....	6
Προεκλογικά	
και άλλα	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	8
ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ	
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ	10
VIRTUAL REALITY.....	19
ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ	33

Και ξαφνικά η συμφωνία ΟΑΠ και Ισραήλ ανατρέπει το σκηνικό στη Μέση Ανατολή. Ένα μικρό αφιέρωμα.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ	42
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	43
Φεστιβάλ Βενετίας, Φεστιβάλ	
Δράμας. Αρχή μιας παρουσία-	
σης των πρωτοποριακών ευ-	
ρωπαϊών μουσικοσυνθετών	
του αιώνα μας. Απάντηση σε	
μια θέση του Κορνήλιου Κα-	
στοριάδη. Και τα λοιπά, από	
τον Αναστάση Βιστωνίτη	

ΕΚΛΟΓΕΣ: ΤΟ «ΑΝΤΙ» ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ

Το τεύχος αυτό που κρατάτε στα χέρια σας έχει τον αριθμό 352 και εγκαινιάζει τη φθινοπωρινή περίοδο. Και όχι μόνον. Η χώρα μπήκε στον προεκλογικό πυρετό και, όπως όλοι προβλέπουν, νέες εξελίξεις θέτουν σε κίνηση μηχανισμούς που τερματίζουν τη Μεταπολίτευση αλλά και την εποχή της Αποστασίας του '65 και των πρωταγωνιστών της.

Νέα εποχή λοιπόν, με νέους ορίζοντες και καινούργιες δυσκολίες. Μην ξεχνάμε: Έχουν μεσολαβήσει η κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού», έχει εξαντληθεί η ρητορεία δεκαετιών διαμάχης Μητσοτάκη - Παπανδρέου, η Αριστερά είναι στριμωγμένη στη γωνία, τα οικολογικά κινήματα αποκτούν φωνή, η Ελλάδα είναι μέρος της Ευρώπης, νέες νοοτροπίες έχουν κυριαρχήσει στη νεολαία, τα προβλήματα των μειονοτήτων και των μεταναστών οξύνονται, η οικονομική κρίση - στην Ελλάδα και σε πολλές άλλες χώρες - βαθιάίνει.

Μια νέα εποχή, μια νέα δύσκολη εποχή έχει ξεκινήσει. Το *Αντί* θα εκδίδεται κάθε εβδομάδα μέχρι και την επόμενη Παρασκευή των εκλογών. Και θα ξεκινήσει με καινούργιο κέφι για να σας ενημερώνει και να αναλύει αντικειμενικά τις πολιτικές εξελίξεις.

Το *Αντί* συνεχίζει να εκδίδεται είκοσι χρόνια τώρα και προσπαθεί και καταφέρνει να κερδίζει την υποστήριξη των φίλων του αναγνωστών.

Το *Αντί* συνεχίζει γιατί έχει αποκλειστικούς συμπαραστάτες τους φίλους αναγνώστες και τους ακούραστους συνεργάτες του. Με αυτούς τους φίλους και συμπαραστάτες θα μπορεί πάντα να προχωρεί και να στερεώνεται.

Στη νέα εποχή κρατήστε τις παλιές φιλίες και διαδώστε το περιοδικό σε νέους φίλους και αναγνώστες.

Το *Αντί* στηρίζεται πάντοτε στους καλούς του φίλους, στους αναγνώστες του.

ΣΤΗΝ ΑΦΕΤΗΡΙΑ...

ΣΕ ΤΡΕΙΣ περίπου εβδομάδες οι πολίτες καλούνται να αναδείξουν νέα κυβέρνηση. Οι τριγμοί, που ήταν πλέον εμφανείς στην απερχόμενη από τις αρχές της προηγούμενης άνοιξης κυβέρνηση, οδήγησαν σε εκκωφαντική πτώση το μεσημέρι της Πέμπτης 9 Σεπτεμβρίου: Ο κ. Μητσοτάκης, μετά την ανεξαρτητοποίηση του βουλευτή Κιλκίς Γ. Συμπιλίδη, ανέβηκε τις σκάλες του προεδρικού μεγάρου διαθέτοντας πλέον όσους βουλευτές είχε και τα ξημερώματα της 9ης Απριλίου 1990.

ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ υπό τις οποίες η χώρα οδηγείται σε πρόωρες εκλογές έχουν άμεση σχέση με τις συνθήκες πτώσης της κυβέρνησης της Ν.Δ. και δεν προοιωνίζονται ήπια προεκλογική περίοδο. Τα δείγματα ως προς αυτό είναι ήδη άφθονα και επιμερίζονται κατ' εξοχήν στο χώρο της Ν.Δ. Η ηγεσία της επεδίωξε από την πρώτη στιγμή να καλλιεργήσει και, στη συνέχεια, να καλύψει ένα κλίμα οξύτητας, με πλειοδοσία, από μέρους του κ. Μητσοτάκη, στην ανάπτυξη φανατισμού στην εκλογική βάση του κόμματος. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι πρώτες ώρες της προεκλογικής περιόδου να σημαδεύονται από τα έκτροπα «αγανακτισμένων» οπαδών της Ν.Δ. εναντίον των βουλευτών και στελεχών της που προσεχώρησαν στο κόμμα του κ. Σαμαρά, διαχωρίζοντας τη θέση τους από την κοινοβουλευτική πλειοψηφία.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ πάρα πολλοί λόγοι για τους οποίους η απερχόμενη κυβέρνηση επιλέγει ως τακτική της ένα μίγμα επίθεσης στους αντιπάλους της με όλα τα μέσα, ασφυκτικού ελέγχου των κρατικών μηχανισμών και «νεοφιλελεύθερης» επέλασης στο Δημόσιο που φτάνει μέχρι και τους πόρους του πακέτου Ντελόρ. Από τους βασικούς λόγους αυτής της τακτικής είναι το ότι η συμπεριφορά της κυβέρνησης είναι υποχρεωτικά αμυντική (και με κάποια δείγματα πανικού), αφού δεν είχε αυτή την πρωτοβουλία των κινήσεων αλλά οι «Ιούδες» της «Πολιτικής Άνοιξης». Και ένας δεύτερος βασικός λόγος είναι ότι η κυβέρνηση είναι πλέον υποχρεωμένη να κάνει πολλά από εκείνα που είχε προγραμματίσει για τους επόμενους μήνες (ρουσφέτια ποικίλου είδους και ρυθμίσεις για ημέτερους) μέσα στο ασφυκτικό γι' αυτήν διάστημα των τεσσάρων εβδομάδων. Και αυτό μάλιστα τη στιγμή που αντιμετώπιζε μια τεράστια κρίση στο εσωτερικό της, με παράλληλη οριακή συρρίκνωση της εκλογικής επιρροής του κόμματος.

ΤΟ ΒΑΣΙΚΟ ζητούμενο στην προεκλογική περίοδο, βεβαίως, είναι οι προτάσεις των πρωταγωνιστών της. Στις δύο αναμετρήσεις του 1989 ο προγραμματικός λόγος δεν είχε καμιά παρουσία, αφού διακύβευμα των πάντων έναντι πάντων ήταν η «κάθαρη» στις εκλογές του Απριλίου '90, η Ν.Δ. έκανε μια γιγαντιαία προσπάθεια να πείσει για την «ανάγκη σταθερής κυβέρνησης», με ρητορικού χαρακτήρα αναφορές στον «φιλελευθερισμό» και στην «ανάπτυξη». Αναφορές που άρχισαν να καταρρέουν ήδη από το καλοκαίρι του '91 και στη συνέχεια έγιναν συνώνυμες της επιδείνωσης της οικονομικής κρίσης σε έσχατα σημεία και της επικράτησης μεθόδων και πρακτικών διακυβέρνησης που είχαν εμφανισθεί πάλι όταν το ΠΑΣΟΚ διήνυε την τελευταία του διετία. Είναι εύλογο λοιπόν γιατί σήμερα η προεκλογική συνθηματολογία της Ν.Δ. είναι παγιδευμένη σε άμυνα, με κεντρικό επιχείρημα την υπενθύμιση των παρελθόντων ετών του αντιπάλου (ΠΑΣΟΚ) και την έκθεση των τέως εσωκομματικών της «προδοτών» που δεν την άφησαν να πραγματοποιήσει κατά τους επόμενους έξι μήνες όσα δεν στάθηκε ικανή να φέρει σε πέρας επί... 42 μήνες.

ΒΕΒΑΙΩΣ, ως κυβερνητικό κόμμα η Ν.Δ. επιδιώκει, με άψογο πνεύμα κυνισμού και αήθειας, να αποσπάσει όσο μπορεί μεγαλύτερο ποσοστό ψηφοφόρων της που την εγκατέλειψαν μετά το 1990 δοκιμάζοντας την τύχη της στο αξίωμα «το κυβερνών κόμμα έχει 2% μόνο από το γεγονός ότι κυβερνά». Και αυτό είναι η «θετικότητα» που θα επιδείξει μετά τόσα χρόνια. Όμως η αξιωματική αντιπολίτευση, μολονότι, για λόγους σκοπιμότητας, επιλέγει σαφώς το «ήπιο κλίμα», δεν μπορεί άνευ άλλου να διεκδικεί την κυβέρνηση της χώρας με μια απλή συνθηματολογία, που αποτελεί μάλιστα προέκταση της εκλογολογούσας τακτικής της όλα αυτά τα χρόνια. Ούτε βεβαίως μπορεί να πρόσδοκ'α οφέλη άνευ δειγμάτων έμπρακτης αυτοκριτικής έναντι του νοσηρού και γκριζου παρελθόντος της. Διαφορετικά, η «ήπια τακτική» θα είναι απλώς ισοδύναμη της αφασίας...

ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ, όπου και να ανήκουν, προσδοκούν κάποιες πιθανότητες, έστω, εξόδου από την κρίση της χώρας. Με σοβαρές προτάσεις, αξιόπιστο πολιτικό προσωπικό, ευθύνη και εντιμότητα. Η πικρή εμπειρία δεν πιστώνει την προσδοκία αυτή, αντιθέτως προμηνύει άλλη μια αναμέτρηση με κίνδυνο αναπαραγωγής του σήμερα.

ΤΟ ΑΝΤΙ, εβδομαδιαίο, θα σταθεί με ψυχρό βλέμμα απέναντι σ' αυτές τις εκλογές. Με εμπιστοσύνη απέναντι στην ύστατη αυτή ώρα της δημοκρατίας και σταθμισμένη κριτική έναντι όλων.

I. Το Πεντίλημα

Ο α εξομολογηθώ την αμαρτία μου: στις εκλογές του 1990 είχα ψηφίσει Οικολόγους - Εναλλακτικούς. Όχι επειδή πίστευα ότι αυτό το απίθανο νονθύλευμα ομάδων, παρεών και ρχηγίσκων είχε τη δυνατότητα να πκήσει εναλλακτική πολιτική ή να ρωθήσει οικολογικές λύσεις αλλά ίσει μεγαλεπήδολου στρατηγικού ρεδίου - να στερήσω την αυτοδυναμία ι από τα δύο μεγάλα κόμματα και να υποχρεώσω να συγκυβερνήσουν.

ιότι ο εκλογικός τσελεμεντές που χνε τότε, προέβλεπε ότι οποιοδήποτε ιμμα ξεπερνούσε, σε εθνικό επίπεδο, 2% έβγαζε τρεις βουλευτές. Με τα τε αριθμητικά στοιχεία αν, άγματι, οι Οικολόγοι (που ήσαν ντά στο 2%) εξέλεξαν τρεις υλευτές, αποκλειόταν η Ν.Δ. να έχει 1, αποκλειόταν επίσης και το ιροισμα ΠΑΣΟΚ - Συνασπισμού να άνει τον μαγικό αριθμό της ινοβουλευτικής μας δημοκρατίας. ν θα υπήρχε λοιπόν άλλη λύση, μετά ό τρεις άγονες αναμετρήσεις, παρά ιμαχική κυβέρνηση, τουλάχιστο ΑΣΟΚ - Ν.Δ.

1 Όπως όλοι γνωρίζουμε, το ρατηγικό μου σχέδιο απέτυχε, ο κ. ιτσίκης έλυσε το πολιτικό πρόβλημα ; χώρας και η δική μου ψήφος ησίμευσε στο να εξασφαλίσει η ιλλακτική βουλευτής κ. ιροπούλου φθινό αυτοκίνητο και ο θηγητής σύζυγός της αργομισθία. : ιαν ο δεύτερος που κατάφερε ιρηγήθηκε η κ. Σαρτζετάκη) να ιρίζεται από το δημόσιο για να ασκεί συζυγικά του καθήκοντα.

1 Δεν θα είχα καταλήξει σ' αυτό το αλοφυές σχέδιο αν δεν είχα διάσει από τον οπορτουνισμό των ιατηγικών εγκεφάλων του ιασπισμού που τους είχα ραχωρήσει την ψήφο μου δύο φορές

το 1989: από τη μια παρέπεμψαν τον Α. Παπανδρέου να δικαστεί σαν κοινός κλέφτης, από την άλλη παζάρευαν με το ΠΑΣΟΚ να συγκυβερνήσουν (αφού δεν είχαν καταφέρει να το διαλύσουν) κι επέμεναν να ψηφίζουν για Πρόεδρο Δημοκρατίας τον κύριο Σαρτζετάκη, λες και ήταν η ενσάρκωση του αναμενομένου σοσιαλιστικού παραδείσου. Όσο για τους «υπαρκτούς παράδεισους» που τότε, ο ένας μετά τον άλλο, κατέρρεαν παταγωδώς, έκαναν πως δεν άκουγαν: ούτε για τα εκείθεν του Τείχους ήξεραν τίποτα οι του ΚΚΕ, ούτε για τα κατορθώματα του ζεύγους Τσαουσέσκου γνώριζε τίποτα η ΕΑΡ.

Ως αναποφάσιτος λοιπόν, υπήρξα το 1990 θύμα της «πονηριάς της ιστορίας»: αντί να ζευγαρώσω τα δύο μεγάλα κόμματα, κατάφερα να λύσει τα βιοτικά του προβλήματα, συμπαθές ίσως για τους φίλους του, ζεύγος οικολόγων.

Το πρόβλημά μου, όπως καταλαβαίνετε, είναι να μην γίνω πάλι θύμα. Διότι τρισήμισι χρόνια μετά και τρεις εβδομάδες πριν τις εκλογές είμαι ξανά αναποφάσιτος:

- να ψηφίσω ΝΔ; αυτόν τον φρικτό εσμό που όρμησε στο κράτος με βουλιμία κληρονόμου που εν τέλει τα δικαστήρια του επεδίκασαν αμφισβητούμενη πατρογονική περιουσία; Υπάρχει, μήπως, κάποιος δείκτης οικονομικός, κοινωνικός, ηθικός, αισθητικός που να μη χειροτέρευσε την περίοδο διακυβέρνησής της;

- να ψηφίσω ΠΑΣΟΚ; Ξανά τον Α. Παπανδρέου πρωθυπουργό και τον Άκη στη θέση του Μένιου; Μπορεί τα πρόσωπα να νεκρανασταίνονται, ο Α. Παπανδρέου να νεκρανασταίνει πολιτικώς τον Κ. Μητσotάκη κι αυτός να του ανταποδίδει τη χάρη, αλλά η ελπίδα; Τι άλλαξε για να πιστέψουμε,

ξανά, πως «είναι εδώ»;

- να ψηφίσω Συνασπισμό; Γιατί, επειδή τα βρήκαν μεταξύ τους ένα μήνα πριν τις εκλογές και μοίρασαν τις έδρες - και θα γίνουν ξανά μαλλιά - κουδάρια μετά τις εκλογές, όταν κάποιοι θα διαπιστώσουν ότι δεν τηρήθηκαν οι συμφωνίες;

- να ψηφίσω ΚΚΕ; Κανονικά θα έπρεπε - είναι οι μόνοι που παρουσίασαν αμέσως, έτοιμες «σαράντα προτάσεις»: να φύγουν οι αμερικανικές βάσεις, να φύγουμε από το ΝΑΤΟ. Αυτά άκουγε η Α. Παπαρρήγα παιδί, τα ίδια αναμασάει. Τα σημερινά παιδιά έχουν πονηρέψει όμως.

- να ψηφίσω «Πολ. Άνοιξη»; Για να ανανεώσουν την πολιτική ζωή ο Α. Λεντάκης και ο Ν. Κλείτος; Ή για να διώξουμε πίσω στις στέπες τους Σλαβομακεδόνες «εισβολείς» που «μόλις» πριν 1.500 χρόνια πάτησαν τα «ιερά μας εδάφη»;

- να ρίξω λευκό ή να κάνω αποχή; Αν υπολογιζόταν στα έγκυρα ψηφοδέλτια κι επομένως κάποιες από τις 300 έδρες δεν μοιράζονταν, θα είχε νόημα. Αλλά να υποδυθώ τη «λευκή περιστερά» που νίπτει τα φτερά της, όταν καθημερινώς μετέχω (όπως όλοι μας) στο ελληνικό κουλουδάχατο και ευθύνομαι γι' αυτό, δεν μου πάει.

Αγνοώ αν στη λογική, εκτός από το «δίλημμα» και το «τρίλημμα», υπάρχει και «πεντίλημα» - στην εν όψει των εκλογών πραγματικότητα υπάρχει. Έχω τρεις εβδομάδες καιρό για να τ' αντιμετωπίσω και θα σας κρατώ ενήμερους για τις προόδους μου. Ένα είναι το σίγουρο: αυτή τη φορά μεγαλεπήβολο στρατηγικό σχέδιο που θ' αλλάξει άρδην το πολιτικό σκηνικό δεν πρόκειται να καταστρώσω.

ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΟΣ

Η «ΠΟΛ.Α» μάλλον λάθεψε...

ΕΚΛΟΓΕΣ, λοιπόν! Και, κατά την ελληνική παράδοση, τα πάντα –ο ρυθμός της ζωής, η σημασία των λέξεων («οι λέξεις ταυτίζονται, ραγίζουν και κάποτε σπάζουν»...), το φως, τα όνειρα, οι τίτλοι των εφημερίδων, ακόμη και η συνομιλία με τα πνεύματα– πρέπει να υποταχθούν στο νέο ορόσημο της 10ης Οκτωβρίου! Ποιος είπε ότι οι άνθρωποι «δεν μπορούν να αντέξουν πολλή πραγματικότητα»;

ΦΥΣΙΚΑ και είμεθα «ελληνοκεντρικοί» – κι ας το παίζουμε «Ευρωπαίοι». Αλλά πώς να μη σταθείς –πριν απ' όλα– στην ιστορική συμφωνία Ράμπιν - Αραφάτ, που άνοιξε ένα νέο κεφάλαιο σχέσεων σε ολόκληρη την περιοχή της Μέσης Ανατολής; Όσοι χάρηκαν, από την τηλεόραση, την τελετή της υπογραφής της συμφωνίας, στους κήπους του Λευκού Οίκου, θα σημείωσαν, ασφαλώς, τους θερμούς λόγους των δύο ηγετών. Ο πρωθυπουργός του Ισραήλ επεκαλέσθη τον Εκκλησιαστή: «Τοις πάσι χρόνος και καιρός τω παντί πράγματι υπό τον ουρανόν... Καιρός του σιγάν και καιρός του λαλείν, καιρός του φιλήσαι και καιρός του μισήσαι, καιρός πολέμου και καιρός ειρήνης»... Και ο Γιάσερ Αραφάτ, μιλώντας στην αραβική, με τους χαρακτηριστικούς λαρυγγικούς φθόγγους της, στάθηκε και αυτός στην ειρήνη, που είναι το υπέρτατο αγαθό που «έδωκεν ο Θεός τοις υιοίς των ανθρώπων»...

ΑΣΦΑΛΩΣ η συμφωνία Ράμπιν - Αραφάτ (με τη χορήγηση καθεστώτος περιορισμένης αυτονομίας στη Λωρίδα της Γάζας και στην Ιεριχώ) δεν είναι, για τους Παλαιστίνιους, η καλύτερη (η «ιδεώδης») λύση. Όμως, σε αντίθεση με τους δικούς μας «απορριπτικούς» (στην Κύπρο και στην Ελλάδα), που προκρίνουν την ακινησία –στην ουσία την ντε φάκτο διχοτόμηση του νησιού– από τη διαπραγμάτευση, στη βάση των «ιδεών Μπούτρος Γάλι», ο Γιάσερ Αραφάτ είχε το θάρρος να προσχωρήσει. Και να επιτύχει αυτό που αποκλήθηκε «ιστορικός συμβιβασμός» μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων. Άλλωστε, δεν υπάρχει νηφάλιος αναλυτής που να μη διαβλέπει, στη συμφωνία αυτή, το πρόπλασμα του αυριανού παλαιστινιακού κράτους.

ΠΟΛΙΤΙΚΟ θάρρος, όμως, είχε και ο Γιτζάκ Ράμπιν. Και αν ο Αραφάτ είχε να αντιμετωπίσει τους εξτρεμιστές της «Χεζμπολάχ» ή της «Χαμάς» ή του 'Αχμαντ Τζιμπρίλ (που έφθασαν να τον απειλούν με εκτέλεση!), ο ίδιος έπρεπε ν' αντιμετωπίσει την οργή και τα αναθέματα της αξιωματικής αντιπολίτευσης (του κόμματος Λικούντ), αλλά και του θρησκευτικού κόμματος «Σας», ραβίνους, μεγαλοϊδεάτες, κοντολογής έναν κόσμο για τον οποίο η ειρηνική συνύπαρξη με τους Παλαιστίνιους σήμαινε –και σημαίνει– «προδοσία», «εθνική μειοδοσία», εγκατάλειψη των ιερών και οσίων της περιούσιας φυλής του Ισραήλ!

ΤΕΛΙΚΑ, ως αποτέλεσμα της συμφωνίας αυτής, η συνύπαρξη έγινε –γίνεται– στοιχείο του μεσανατολικού πολιτικού σκηνικού. Και η επίσκεψη Ράμπιν στο Μαρόκο, προιδεάζει ότι στόχος του Ισραήλ τώρα είναι η συνολική διευθέτηση της αραβοϊσραηλινής διένεξης. Ήδη η συμφωνία που υπέγραψαν, στην Ουάσιγκτον, το Ισραήλ και η Ιορδανία (για το χρονοδιάγραμμα της μεταξύ τους ειρηνευτικής διαδικασίας) άνοιξε το δρόμο για αντίστοιχες συμφωνίες και με τον Λίβανο και με τη Συρία.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ –για να έλθουμε στα «καθ' ημάς»– τις μέρες αυτές, κι ας είναι προεκλογικές, πλανάται ένα ερώτημα: Είναι διατεθειμένες οι ΗΠΑ να παρέμβουν αποφασιστικά και στο Κυπριακό – όπως παρενέβησαν και στο Μεσανατολικό; (Το ερώτημα μπορεί να απορρέει σε μερικούς. Όμως, όσοι παρακολουθούν τα γύρω τους γεγονότα, ξέρουν ότι η συμφωνία Ράμπιν - Αραφάτ δεν θα είχε επιτευχθεί χωρίς την παρέμβαση αυτή).

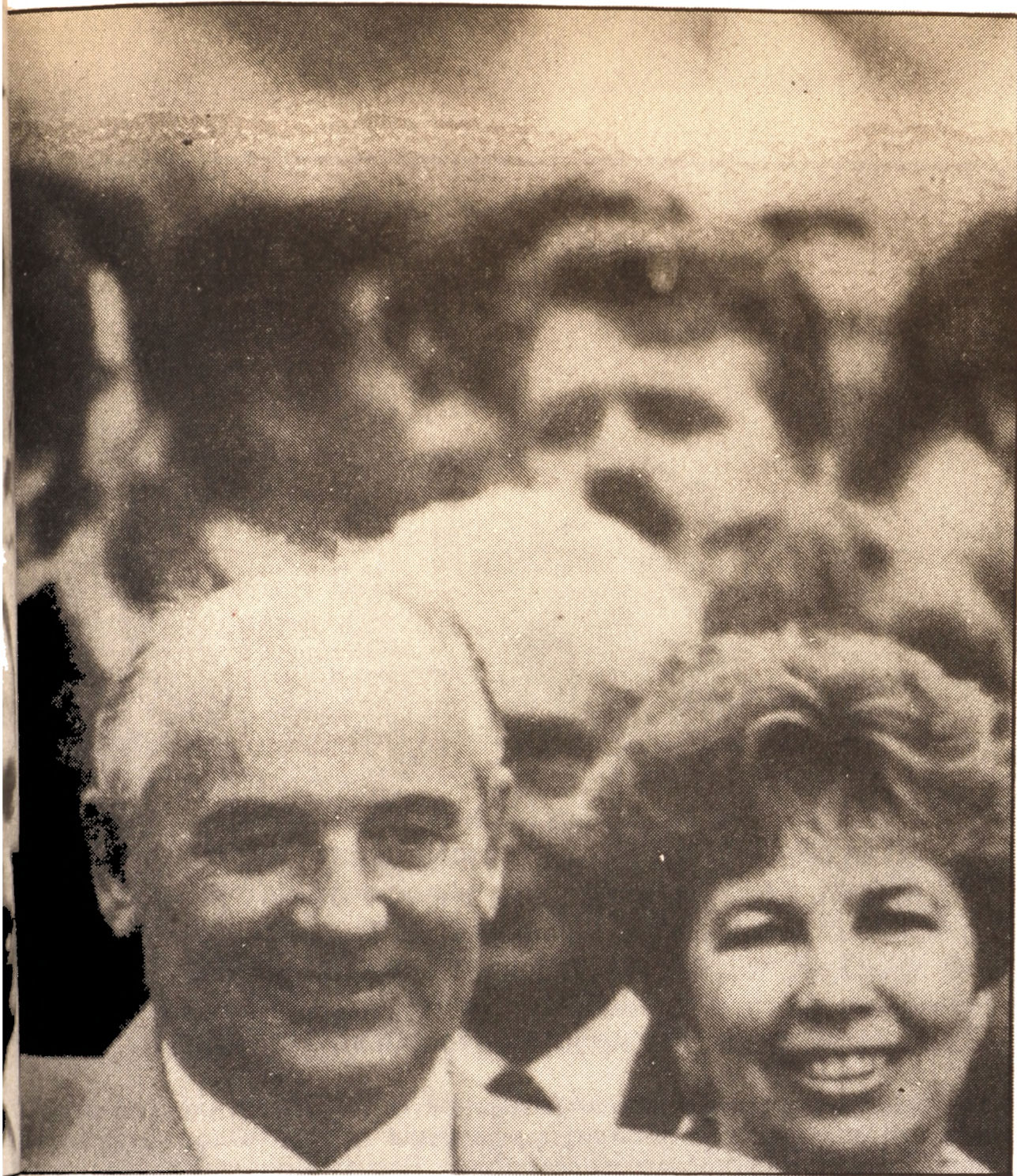
★ ★ ★

ΟΜΩΣ, στο «Πολιτικό Δεκαπενθήμερο» που επισκοπούμε –που, από το επόμενο τεύχος, γίνεται «Πολιτικό Επταήμερο», μέχρι τις 10 Οκτωβρίου...– είχαμε (μεταξύ άλλων συμβάντων) την επίσκεψη στην Ελλάδα του πατέρα της «περεστρόικα» Μιχαήλ Γκορμπατσώφ. Την επίσκεψη αγνόησε φυσικά, το ΚΚΕ. (Οι άνθρωποι ζουν στο υπερπέραν! Γι' αυτούς, η κατάρρευση του «υπαρκτού», ο εμφύλιος

στη Γιουγκοσλαβία, ο πόλεμος μεταξύ Αζέρων και Αρμενίων, η αναταραχή στη Γεωργία, η αποσκίρτηση των Βαλτικών χωρών, το διαζύγιο μεταξύ Τσέχων και Σλοβάκων, η διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας, ο «συνωστισμός» για ένταξη στο ΝΑΤΟ όλων σχεδόν των χωρών της πρώην ΕΣΣΔ ή του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας, όλα αυτά, είναι έργο ενός ανθρώπου: του Μιχαήλ Σεργκέγιεβιτς Γκορμπατσώφ! Και φυσικά, ένα κόμμα, όπως είναι το ΚΚΕ, που κατέρχεται στις εκλογές της 10ης Οκτωβρίου με συνθήματα «Έξω από το ΝΑΤΟ» και ...«Αποδέσμευση από την ΕΟΚ», δεν μπορούσε –και δε μπορεί– να έχει επαφές με τον τέως πρόεδρο της άλλοτε κραταιάς ΕΣΣΔ).

ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ, όμως, επέκρινε και η «Αυριανή» μαζί με μερικούς πούρους αποστεριστές. Γιατί περιοδεύει ο Γκορμπατσώφ στο εξωτερικό; Και γιατί έχει πάρε-δώσε με τον Λάτση που μας έφερε τον Γλίξμπουργκ; Όμως για να σοβαρευτούμε: Ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ έχει λόγους να ανησυχεί για όσα συμβαίνουν σήμερα στην άλλοτε Ένωση των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών. Και είναι

τις ανησυχίες του αυτές να θέλει να φέρει και στην Ευρώπη, στη διεθνή ή γνώμη, γενικότερα: «*Η Σοβιετική*», είπε στο Μέγαρο Μουσικής, θυνόμενος στους δημοσιογράφους, «*η χώρα με την πιο στρατιωτικοποιη- οικονομία... Και σήμερα, το 60% της*» ρομίας μας εξακολουθεί να συνδέεται «*ν στρατιωτικό τομέα. Συνεπώς, είναι*» ατο να διανοηθούμε μια ριζική με- «*ύθμιση όσο η οικονομία διατηρεί αυ-*» ν εξάρτηση». Και λίγο παρακάτω: «*πει να επεξεργαστούμε, με δημοκρα-*» διαδικασίες, νέες προσεγγίσεις, στην «*ετώπιση των σημερινών προβλημά-*» ας... Πρέπει να κατεβάσουμε όλα τα «*α (όπως στο σκάκι) και να αρχίσουμε*» ην αρχή... Η κατάσταση θα ξεκαθα- «*με νέες εκλογές, νέους ανθρώπους,*» ν αποστρατιωτικοποίηση της οικονο- «*και την προώθηση ενός μελετημένου*» ράμματος μεταρρυθμίσεων».

Η ΕΛΛΑΔΑ; Ναι, είναι φίλος της «*δας, μια και ξέρει την ιστορία της.*» από 'κει και πέρα... Ο Μιχαήλ «*μπατσώφ έδειξε ότι δεν τον ενθου-*» νουν οι αγιογράφοι. Και όταν η συνά-

δελφος Ελένη Μπίστικα, προλογίζοντας την ερώτησή της, άρχισε με τα: «*οι κρυ-*» στάλλινες θέσεις σας για τη Μακεδονία, «*σας κάνουν αληθινό φίλο της Ελλάδας,*» και όπως ξέρετε, δεν έχουμε πολλούς φί- «*λους», κ.λπ., ο Μιχαήλ Σεργκέγιεβιτς αι-*» σθάνθηκε την ανάγκη να απαντήσει: «*Δεν*» είναι αλήθεια ότι η Ελλάδα δεν έχει φί- «*λους. Όταν μας φορτίζει έντονα ο συναι-*» σθηματισμός, παύουμε να βλέπουμε την «*πραγματικότητα στις σωστές της διαστά-*» σεις»...

★ ★ ★

Η ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗ περίοδος ξεκίνησε με ένα όνομα: Γεώργιος Συμπιλίδης. Και αφού το συλλαβίσαμε όλοι (πλην Α. Σα- «*μαρά – ένας άσος στο μανίκι πάντα εκ-*» πλήσσει...), ο πρωθυπουργός Κ. Μητσο- «*τάκης, έκπληκτος και αυτός, ανέβηκε στο*» Προεδρικό Μέγαρο για τα περαιτέρω. Την έκπληξη, όμως, συνόδευε και η οργή: «*Ε, όχι και να ρίξει την κυβέρνηση ένας*» άγνωστος!

ΜΕΡΙΚΟΙ, ακόμη και τώρα, υποστηρί- ζουν ότι τις εκλογές αυτές δεν τις ήθελε

ούτε ο κ. Μητσοτάκης, ούτε ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, ούτε η Αριστερά, ούτε ο ίδιος ο Σαμαράς! Και ότι η «*κίνηση Σαμαρά*» ήταν, τελικά, μια σπασμωδική κίνηση κάτω από την παρόρ- «*μηση ορισμένων ισχυρών παραγόντων.*» Όπως και να έχει το πράγμα, βέβαιο είναι ότι την ίδια στιγμή που ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ αναφωνούσε «*επιτέλους εκλο-*» γές!», «*επιτέλους ο λαός θα μιλήσει!*» κ.λπ. ο κ. Μητσοτάκης, περιγράφοντας –με απροσδιόριστους όρους– την «*προδο-*» σία», ανέπεμπε ευχαριστίες στους «*συνω-*» μότες» και «*προδότες*»: Σας ευχαριστού- «*με, έλεγε, για την προσφορά σας στην*» παράταξη. Η προδοσία λειτούργησε ως «*ενοποιητικός ιστός στο κόμμα. Ο «ιστός»*» λειτούργησε, τουλάχιστον στην αρχή, κά- «*πως «ιδιόρρυθμα» με επεισόδια και τρα-*» μπουκισμούς, και στη Βουλή (Γεροντό- «*πουλος) και στην Κοζάνη – όπου «ξηλώ-*» θηκαν» τα γραφεία του Γ. Συμπιλίδη.

ΚΑΙ ΕΝΩ Νέα Δημοκρατία και ΠΑΣΟΚ «*βεβαιώνουν ότι έχουν εξασφαλισμένη τη*» νίκη (ο καθείς και το όπλο του), Συναspi- «*σμός, ΚΚΕ και Σαμαράς διεκδικούν (ο*» καθένας για λογαριασμό του) την τρίτη «*θέση. Ο Συνασπισμός υποστηρίζει ότι*» αποτελεί την πραγματική ανανέωση της «*ελληνικής κοινωνίας. (Πρώτος αυτός*» –ανέφερε ο Α. Κύρκος– «*πρόφερε τη λέξη*» «*υπέρβαση» και της έδωσε περιεχόμενο.*» Από την πλευρά του το ΚΚΕ επαίρεται ότι «*μόνο του θα συγκεντρώσει τις ψήφους που*» είχε συλλέξει ο «*ενιαίος Συνασπισμός,*» στις εκλογές του 1990. Όσο για τον αρχηγό της «*ΠΟΛ.Α.*», παρ' όλα όσα διακη- «*ρύσσει περί «ρυθμιστικού ρόλου», κ.λπ.,*» που θα διαδραματίσει η «*Άνοιξη» την*» επομένη των εκλογών, φαίνεται να ανηsu- «*χεί για την «πρωτοβουλία» (!) Συμπιλίδη.*» Μήπως η κίνηση αυτή ήταν το «*μοιραίο*» λάθος; Και πώς κερδίζεις άραγε το ρεύ- «*μα δυσφορίας προς τα δύο μεγάλα ρεύμα-*» τα. «*Χρειάζεται –σημειώνει ο συνάδελφος*» Απ. Αποστολόπουλος– «*κάτι περισσότερο*» από το χαμόγελο του αρχηγού, κάτι πε- «*ρισσότερο από τις συνεχείς υποσχέσεις*» υπέρβασης»...

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, εντυπωσίασε (ή δεν εν- «*τυπωσίασε, κατ' άλλους) η ανάλυση έρευ-*» νας της ΑΜΕΡ, που δημοσιεύθηκε στην «*Αυγή» της περασμένης Κυριακής, σύμ-*» φωνα με την οποία στο σύνολο των Αθη- «*ναίων, μόνο το 20% είναι ικανοποιημένο*» από τον κ. Μητσοτάκη ως πρωθυπουργό, «*και μόνο το 28% δηλώνει ευχαριστημένο*» από τον κ. Παπανδρέου, ως αρχηγό της «*αξιωματικής αντιπολίτευσης.*»

ΑΛΛΑ η προεκλογική περίοδος συνεχίze- «*ται. Και μέχρι τις 10 Οκτωβρίου θα έχου-*» με πολλά άλλα να πούμε.

ANTHΩP

ΜΕ ΝΥΧΙΑ ΚΑΙ ΜΕ ΔΟΝΤΙΑ

Είναι διάχυτη η πεποίθηση ότι ο κ. **Γεροντόπουλος** δεν περίμενε τυχαία τον Πρόεδρο της Βουλής κ. **Τσαλδάρη** για να του επιδόσει την παραίτησή του: αν η παραίτηση του Θρακιώτη «ατακτούντος» ήταν ανεξαρτητοποίηση, ο κ. **Μητσοτάκης** θα πήγαινε μετά από 2 ώρες στον κ. **Καραμανλή** με... 149 βουλευτές. Δηλαδή, το σχέδιό του να κάνει πάση θυσία δική του κυβέρνηση τις εκλογές θα αποτύγχανε.

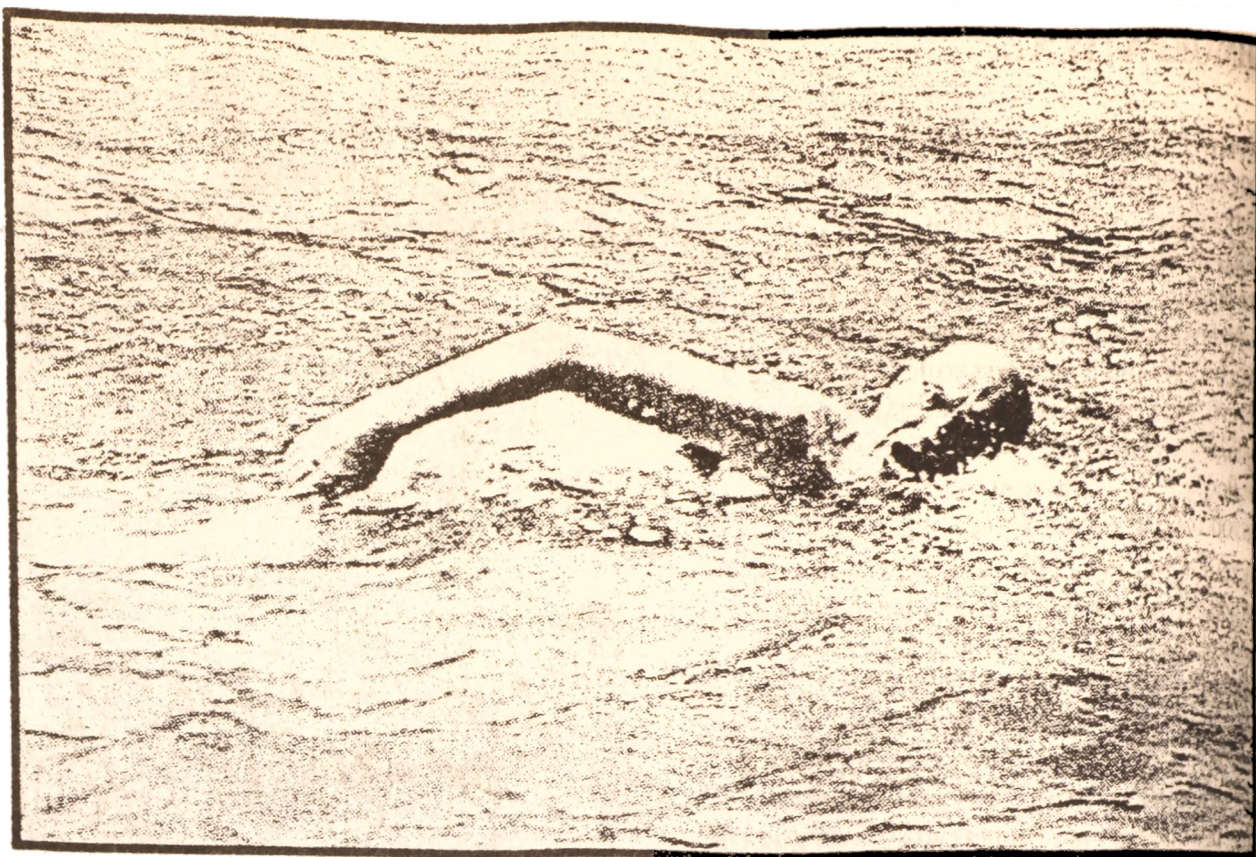
Ο στόχος του ελέγχου της κατάστασης δεν είναι πολιτικά εφικτός για την ηγεσία της Ν.Δ. Ωστόσο, προσπαθούν φιλοτίμως, ως γνήσιοι παλαιοκομματικοί, σε κλίμα πανικού, με χίλιους δύο τρόπους να εκμεταλλευθούν κρατικό μηχανισμό. Ο κ. **Μάνεσης**, π.χ., δεν αναλαμβάνει υπηρεσιακός υπουργός, αφού ο κ. **Μητσοτάκης** διατηρεί στη θέση του υφυπουργού τον εκλογομάγειρα της Ν.Δ. και υποψήφιο βουλευτή κ. **Μπρατάκο**. Στο γραφείο του κ. **Κεφαλογιάννη** συρρέουν μέχρι την τελευταία στιγμή «πελάτες» του με κίτρινες αιτήσεις στα χέρια και ο άλλοτε παραιτηθείς για λόγους ηθικής υπουργός εκνευρίζεται με τους δημοσιογράφους που δεν τον αφήνουν να επικοινωνεί με τους ψηφοφόρους του (!). Φαίνεται, φοβάται ο έμπιστος του κ. **Μητσοτάκη** μήπως η Ν.Δ. φέρει αποτέλεσμα επιπέδου 1985 στο Ρέθυμνο, οπότε θα δλέπει από μακριά το Κοινοβούλιο.

Καταγγέλλεται ήδη ένα όργιο ρουσφετολογίας και παρεμβάσεων του κομματικού - κυβερνητικού μηχανισμού στους όρους διεξαγωγής των εκλογών. Με νύχια και με δόντια προσπαθούν να ελέγξουν ό,τι μπορούν, ακόμα και μέχρι την τελευταία ώρα (παράδειγμα ο κ. **Μαγγίνας** που «στήριξε» τον κ. **Μητσοτάκη** - εκλογικό πρωθυπουργό, κατά τα άλλα - στο ταξίδι του στη Θεσσαλονίκη).

Εκτός και αν, παράλληλα με τον πανικό τους μπροστά στις εκλογές, μένουν γαντζωμένοι στο κράτος για να «κλείσουν» ορισμένες υποθέσεις ή να φροντίσουν για «τακτοποίησή» τους (κάτι ξέρει, π.χ., ο κ. **Γκελεστάθης**).

Το ερώτημα είναι, τι θα πετύχουν με αυτή την τακτική τους, η οποία προσλαμβάνει επικίνδυνες διαστάσεις, με τυχοδιωκτικές συμπεριφορές απέναντι στην αντιπολίτευση (παράδειγμα, η «οικονομολογούσα» κινδυνολογία **Στεφ. Μάνου** απέναντι στο ενδεχόμενο κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ). Μετερχόμενοι όλες αυτές τις μεθοδεύσεις, πολλαπλασιάζουν απλώς τα φοβικά σύνδρομα, που δεν τα ελέγχουν εδώ και κάτι ημέρες.

Β.Χ.

☐ **ΤΟ κολύμπι παραμένει πάντα η μεγάλη απόλαυση του προέδρου του ΠΑΣΟΚ. Εδώ ο φωτογραφικός φακός συνέλαβε τον κ. Παπανδρέου σε άψογο στυλ κρόουλ να κολυμπά στην παραλία της Ελούντας.**

Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, η σύζυγός του και η παρέα τους - ο κ. Κ. Παπούλιας και ο κ. Δ. Λιβανός - συνεχίζουν τις διακοπές τους στο «Ελούντα Μάρε» με την προσοχή στραμμένη στην Αθήνα...

Η φωτογραφία και η λεζάντα της δημοσιεύθηκαν στα **ΝΕΑ** της 11.8.93. Από την εφημερίδα αναδημοσιεύσαμε και στο εξώφυλλό μας τη φωτογραφία - γι' αυτό, άλλωστε, δεν είναι της ίδιας ποιότητας με εκείνη του αντιπάλου του δεινοσαύρου. Πριν ωστόσο προσφύγουμε σε αυτή τη λύση, υπάρχει μια μικρή, διδακτική ιστορία, σαν ανέκδοτο.

Όταν αποφασίσαμε να κάνουμε το σημερινό εξώφυλλο, ζητήσαμε τη φωτογραφία από τον φωτορεπόρτερ που είχε καλύψει το θέμα. Δέχθηκε και διαπραγματεύθηκε και την τιμή. Ύστερα από λίγη ώρα, όμως, ο φωτορεπόρτερ χτύπησε το τηλέφωνο και, φουριόζος, μας πληροφόρησε ότι «απαγορεύεται» να δώσει στο **ΑΝΤΙ** τη φωτογραφία - κι ας είχε δημοσιευτεί, στον **Τύπο**, κι ας είχε περιφερθεί η εικόνα του Α. Παπανδρέου, από τα κανάλια, ως να είχε κάνει κάποιο μεγάλο κατόρθωμα που έκανε 5 απλωτές.

Ξαφνιασμένοι ρωτήσαμε από πού απαγορεύουν στον φωτορεπόρτερ να μας πουλήσει τη φωτογραφία και η απάντησή μας ξάφνιασε. (Θα σας ξαφνιάσει και σας αν σας την πούμε).

Κατόπιν τούτου, είπαμε και μεις να μην υποκύψουμε και να προχωρήσουμε στο εξώφυλλο που είχαμε σχεδιάσει. Έστω και αν δεν εξασφαλίσουμε την καλή ποιότητα... Εξασφαλίσουμε, πάντως, τη...χαρά να έχουμε το πρώτο «απαγορευμένο» εξώφυλλο αυτής της περιόδου - έστω και κατά τη ήμισυ...

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΦΑΣΙΑ

Η απογραφή του νόμιμου πληθυσμού της χώρας ήταν έτοιμη από τις αρχές Ιουλίου. Σύμφωνα μ' αυτήν, οι εκλογές θα γίνονταν με βάση το πληθυσμό του 1991.

Ο κ. **Μπρατάκος** έδωσε στη δημοσιότητα τις επιπτώσεις των πληθυσμιακών μετακινήσεων της δεκαετίας 1981-1991 στην ανακατανομή των βουλευτικών εδρών: αλλάζουν 10 έδρες συνολικά, ορισμένες σε «λαϊκές» περιφέρειες με εκλογική υστέρηση της Ν.Δ. (π.χ. Β' Αθηνών), ορισμένες σε περιφέρειες που είχαν αναδείξει σωματικούς βουλευτές. Ο υπ. Εσωτερικών

Α. Κεφαλογιάννης έγινε έξαλλος με τον υφιστάμενό του.

Το γιατί το ξέρει μόνον ο ίδιος. Ίσως δεν έχει καταλάβει το πώς λειτουργεί ο εκλογικός νόμος και θεωρούσε ότι έπρεπε να εγκρίνει την απογραφή, αφού πρώτα οι σωματικοί ξεκαθαρίσουν τη θέση τους.

Τελικά, δεν πρόλαβαν να μαγειρέψουν αυτό που λόγω του δικού τους εκλογικού νόμου έτσι κι αλλιώς δεν μαγειρεύονταν. Άσε που με την παλιά απογραφή χάνουν έδρες «από χέρι» σε ορισμένες «στενές» περιφέρειες.

Χ.Α.

ΜΟΚΡΑΤΙΚΑ...

ετός στα κόμματα. Η έναρξη της εκλογικής περιόδου, της σταυροδοσίας, είναι συνώνυμη με έναν «εμο» ενίοτε χωρίς κανόνες, μεταξύ των ψηφίων για την κατάληψη μιας έδρας. Κανονισμοί και αλληλοϋπονομεύσεις ο κανόνας. Ιδίως για τους βουλευτές από τα δύο μεγάλα κόμματα που λένουν, του εκλογικού νόμου ούντος, δεινή μείωση της βουλευτικής ομάδας τους. Λογή των βουλευτών όμως είναι λειστικό προνόμιο της κομματικής ας. Αυτή λαμβάνει υπόψη της και το ατικό συμφέρον, αφού θα πρέπει ο να είναι ανόητος και να μην θέτήσει στις περιφέρειες υποψηφίους ρεία τοπική επιρροή. Το πρώτιστο μέλημα των ηγεσιών είναι ο έλεγχος της τους... μετά τις εκλογές. Η γώγηση της Κοινοβουλευτικής ομάδας νει, φυσικά, χειραγώγηση και του πένεα, πριν ήδη την πολλάκις γωγημένη εκλογική του δούληση. «οκρατικότατα», οι κοινοβουλευτικοί «ι» θα είναι πάλι παρόντες στη Βουλή, σμένοι από τον «κυρίαρχο λαό».

X.K.

ΦΥΕΙΣ»

ωνει στην Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία ο ζερτ και υιοθετεί την ιρηματολογία Κούδελα, που έχει σει για τον Α. Παπανδρέου ότι δεν εις Πρωθυπουργό κάποιον που θα είναι οσοκομεία. ρόβλημα δεν είναι με τον κ. Έδερετ. ς επέλεξε το δρόμο της μέχρι τέλους αράταξης υπό τον κ. Μητσοτάκη. Το λημα είναι με κάποιους ευφυείς του ΟΚ που την προηγούμενη Κυριακή αν τα κανάλια να «ζουμάρουν» στον κ. νδρέου την ώρα που έπαιρνε το μπάνιο το Λαγονήσι. Θέλουν να μας πουν ς ότι γι' αυτό τον έβαλαν να λτήσει;

X.K.

ΓΙΑ ΦΑΪ ΗΡΘΑΜΕ
ΑΛΛ' ΕΙΜΑΣΤΕ ΠΟΛΛΑ ΑΤΟΜΑ!

ΚΑΝΤΕ ΛΙΓΟ ΥΠΟΜΟΝΗ...
ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΕΑ
ΚΑΙ ΘΑ ΣΑΣ ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΣΩ!

ΕΚΛΟΓΕΣ ΧΩΡΙΣ ΤΟΝ ΚΑΛΛΙΓΑ

Εκλογές χωρίς τον Καλλιγά, είπε μια συνάδελφος πριν από λίγες ημέρες στα γραφεία του περιοδικού. Αν και δεν είναι βέβαιο ότι ο Κώστας Καλλιγάς τέτοιες ημέρες θα αρθρογραφούσε ή ότι με πύρινα λόγια θα έκανε τη δική του παρέμβαση στα τρέχοντα γεγονότα. Αλλά σίγουρα σήμαινε η επισήμανση αυτή ότι θα μας είναι τώρα πια η έλλειψη του Κώστα μόνιμη, σε κάθε σημαντική στιγμή του τόπου. Αυτό το «χωρίς τον Καλλιγά» θα το ξαναπούμε πολλές φορές. Σε κάθε στιγμή κρίσης για τον τόπο μας.

Ο Κώστας Καλλιγάς, που έφυγε πριν από δέκα πέντε ημέρες, ήταν ένας καλός και πολύτιμος φίλος του ANTI. Μαζί με λίγους άλλους ήταν από τους ανθρώπους που ξεκίνησαν το ANTI μέσα στη χούντα. Και στάθηκε πάντα καλός φίλος με τους φίλους του: εδώ στο περιοδικό και πρόθυμος κάθε φορά που του ζητούσαμε τη διακονία του. Προλόγισε το α' Αντι-φεστιβάλ, ερχόταν να συμβάλλει με τη δική του ώριμη σκέψη με συζητήσεις, έγραφε, όταν του το ζητούσαμε, ένα άρθρο για την Κύπρο, για ένα κρίσιμο θέμα της κοινωνικής μας ζωής, της

διεθνούς επικαιρότητας...

Αλλά δεν είναι της ώρας αυτής να επιμείνουμε ούτε στις σχέσεις του με το ANTI ούτε να προσπαθήσουμε με περισσότερα λόγια να περιγράψουμε τον άνθρωπο, να αναφερθούμε στην παιδεία του είτε να καταγράψουμε τη συμβολή του στα δημόσια πράγματα.

Θα θυμίσουμε πως ο Κώστας Καλλιγάς ήταν από τους πιο τίμιους ανθρώπους του ελληνικού Τύπου και πως ό,τι έγραφε ήταν κείμενα που την αλήθεια τους τη θίωνε. Όλοι μας μιλάμε, όλοι μας γράφουμε. Αλλά ό,τι ο Κώστας Καλλιγάς έγραφε ήταν αληθινό. Η ίδια η ζωή του ήταν η αλήθεια για την οποία μιλούσε.

X.Γ.Π.

• Και ξαφνικά μπήκαμε σε προεκλογική περίοδο. Έτσι και ως έτυχεν. Εν μια νυκτί. Η ώρα του λαού. Ποιος τα πιστεύει τώρα αυτά; Οι σταρ της πολιτικής τρέχουν και δεν φτάνουν. Από κανάλι σε κανάλι, ιδιωτικό και μη. Επιδιώκουν να βρίσκονται παντού: να προβάλλουν τις θέσεις τους, να βελτιώνουν το ίματζ τους, να εξασφαλίσουν την πολυπόθητη ψήφο που θα ανανεώσει τη θητεία τους ως εθνοπατέρων. Οι πολιτικές τηλεοπτικές εκπομπές δίνουν και παίρνουν. Την πρωτιά, πάντως, ως τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές κατέχει το Mega Channel, που, ταυτόχρονα με την αναγγελία των εκλογών, κατάφερε να οργανώσει πάνελ για την εκπομπή «Ενώπιος - Ενωπίω» του Νίκου Χατζηνικολάου, με αποτέλεσμα να κερδίσει σε θεαματικότητα από το πρωτοεμφανιζόμενο εκείνη τη βραδιά -για τη χειμερινή σαιζόν- «Προφίλ» του Πάνου Παναγιωτόπουλου, ο οποίος, ειρήσθω εν παρόδω, διέψευσε την κάθοδό του στις εκλογές με το ψηφοδέλτιο της Νέας

Δημοκρατίας. Βέβαια, και οι δύο εκπομπές κατέληξαν σε μονομαχία των εκπροσώπων της Ν.Δ. και της ΠΟΛ.Α. υπό τα μειδιάματα των παρευρισκομένων εκπροσώπων του ΠΑΣΟΚ, που πλέον το παίζει «ήρεμη δύναμη».

• Τραγική ειρωνεία: Ο Μητσοτάκης να πέφτει από... αποστασία και η δεξιά κυβέρνηση μετά τον πόλεμο του κεφαλαίου (επιχειρηματίες - εκδότες, για να μην ξεχνιόμαστε...).

• Με την προκήρυξη εκλογών και την τοποθέτηση υπηρεσιακού υφυπουργού Τύπου, άρχισαν και οι διαμαρτυρίες των κομμάτων της αντιπολίτευσης για τα κρατικά μέσα ενημέρωσης και το ρόλο του εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου. Θέματα στα οποία επανέρχονται πάντοτε εκ των υστέρων, γιατί όταν βρίσκονται στην κυβέρνηση τα ξεχνούν! Αλήθεια, ποιο από τα διαμαρτυρόμενα κόμματα -και ειδικότερα το ΠΑΣΟΚ- αυτοδεσμεύεται προεκλογικά, πως απ' τη στιγμή που θα πάρει την εξουσία θα λύσει και το ακανθώδες αυτό πρόβλημα; Επανερχόμαστε: Φαίνεται πως ο υπάρχων νόμος για τη λειτουργία των κρατικών ραδιοτηλεοπτικών μέσων ουσιαστικά βολεύει τους πάντες. Ή, τουλάχιστον, τους δύο μονομάχους. Γιατί επιτρέπει ν' αποτελούν τα

κρατικά μέσα ενημέρωσης το μέσον προπαγάνδας της εκάστοτε κυβέρνησης...

• Το Βήμα σέρνει το χορό, προσφέρει δωρεάν μέθοδο αγγλικής και ρίχνει λάδι στη φωτιά του «εμφυλίου των εκδοτών», που έμοιαζε παροδικά να βρι-

σκεται σε ύφεση λόγω εκλογών. Ας επανέλθουμε όμως επί τροχάδην στο θέμα: ο Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, ο Ελεύθερος Τύπος και η Απογευματινή, στη δίκη που έγινε την προηγούμενη εβδομάδα, ζητούσαν να χαρακτηριστούν ως προϊόντα αθέμιτου ανταγωνισμού τα ένθετα των εφημερίδων Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία και Καθημερινή. Στο μεταξύ όμως, ο Ελεύθερος Τύπος, που εκδίδει κι αυτός πλέον περιοδικό, δήλωσε πως προέβη σ' αυτή την ενέργεια για ν' αποκαταστήσει την ισονομία! Στο δικαστήριο, τόσο η Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία όσο και η Καθημερινή αντέταξαν το επιχείρημα πως τα ένθετα περιοδικά τους δεν αποτελούν δώρα προς τους αναγνώστες αλλά δημοσιογραφική ύλη των εφημερίδων. Λόγοι τεχνικοί, πρακτικοί και αισθητικοί επιβάλλουν μια διαφορετική διάταξη της ύλης. Κι αυτό δεν μπορεί να χαρακτηριστεί αθέμιτος ανταγωνισμός. Πρόσθεσε ακόμη πως μόνο πριν από τη συμπλήρωση εξαμήνου από τη κυκλοφορία των ενθέτων αντιδικούνσες εφημερίδες θα μπορούσαν να καταθέσουν αγω-

Μόλις κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
 'Ασκληπιοῦ 6, 'Αθήνα 106 80
 Τηλ. 3607744 - 3639962

ΣΚΑΪ, ΣΚΑΕΙ, ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΑ

• Σε λίγες ημέρες - λέγεται έως τις 20 Σεπτεμβρίου 6 θα εκπέμπει στις οθόνες μας και ο SKY-TV. Προεκλογικό κανάλι, κόντρα σε κάθε κυβερνητική άρνηση για παροχή άδειας. Το νέο κανάλι θα εκπέμπει από τις 6 το απόγευμα μέχρι τις 1.00' μ.μ., θα έχει καθαρά ενημερωτικό χαρακτήρα με δελτίο ειδήσεων ανά μία ώρα και τίτλους ειδήσεων ανά ημίωρο. Κεντρικό δελτίο ειδήσεων στις 8.30' μ.μ., με την Έλλη Στάη, που θα διαρκεί μια ολόκληρη ώρα. Άγγλοι δημοσιογράφοι και τεχνικοί δουλεύουν ακατάπαυστα για να προλάβουν να εκπέμψουν προ των εκλογών. Ήδη, έγιναν και κάποιες προσλήψεις, ωστόσο το βάρος θα σηκώσουν τα στελέχη του ραδιοφωνικού SKY, Παύλος Τσίμας, Νίκος Κακαουνάκης, Γιώργος Τράγκας κ.ά. Το πρόγραμμα θα πλαισιώνεται από έρευνες, ντοκυμανταίρ και συζητήσεις. Το ψυχαγωγικό μέρος θα καλύπτεται από σατιρικές εκπομπές, με πρωτοεμφανιζόμενη αυτή με τις κούκλες του Γιώργου Μητσικώστα. Ο υιός Αλαφούζος, πάντως, έχει προσφύγει ήδη στο Συμβούλιο της Επικρατείας ζητώντας άδεια για να εκπέμπει νόμιμα, αφού ούτως ή άλλως διαθέτει τον πληρέστερο φάκελο που κατατέθηκε στο Εθνικό Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο.

εναντίον τους. Το εξάμηνο, αια, και για τα δυο έντυπα παρέλθει προ πολλού.

Ο δικαστήριο δεβαίως επι-
άχθηκε να εκδώσει οριστική
φαση, παρέτεινε όμως την
της προσωρινής απαγόρευ-
της κυκλοφορίας των ενθέ-
Παρά την απαγόρευση
όσο, τα κουπόνια, οι προσ-
ές και τα ένθετα εξακολου-
να υπάρχουν. Και το απο-
ύφωμα: Το ενάγον *Βήμα* άρ-
από την προηγούμενη Κυ-
ή την προσφορά ειδικής εκ-
ρευτικής σειράς Liguaphone
την αγγλική γλώσσα!

λήθεια, οι εκδότες αναζη-
τη Δικαιοσύνη για να τους
ορίζει την ύλη των εφημερί-
τους; Τη στιγμή που ούτως ή
ως οι κυκλοφορίες είναι τό-
μηλές, εχθροί τους είναι τα
έντυπα; Πώς αντιμετωπί-
τη ραγδαία εξάπλωση της
βρασης; Πώς ανασυντάσσο-
όπως κάνουν οι εκδότες
Ευρώπη και την Αμερική-
τίον του συνεχώς εξελισσό-
υ εχθρού τους; Ποια είναι η
πάθειά τους για τη βελτίω-
ου επιπέδου των εφημερί-
— Ποια θέση έχουν στην ύλη
τα κείμενα άποψης; Μήπως
ορίζονται σε ειδησεογραφι-
ναμασήματα όσων βλέπει
μερινά ο αναγνώστης από
ηλεόραση; Μήπως αυτές τις
αμίες τις μετατρέπουν σε
ορές, έτσι, για να βρίσκο-
τε κουδέντα; Ας μην ξεχνά-
ς οι περισσότεροι εκδότες
συνιδιοκτήτες σε μεγάλα
πτικά κανάλια. Με πραγ-
ά υπερκέρδη. Μήπως λοι-
έτσι, για τα μάτια του κό-
ρίχνουν κι έναν καβγά για
μή... δήθεν... του Τύπου;

νονικά εκπέμπει ο 902 TV,
μενος να διακόψει το πρό-
ιά του καθώς ορίζει η κυ-
ση. Προς το παρόν βέ-
καλύπτει κι αυτός τις
λογικές ανάγκες του, αρ-
α όμως, όπως λέγεται,
ίζει πρόγραμμα 24ωρης
Αν και ο κ. Μητσοτάκης
ται να είχε υποσχεθεί κα-
ή άδεια στον κ. Φλωράκη,
υπαναχώρησε στο παρα-
Ήταν, άλλωστε, αρκετές
εις που έπρεπε να δώσει
α καλύψει τα κομματικά
κογενειακά του συμφέρο-

ούγεται, πάντως, ότι σε

κυβερνητική σύσκεψη αρμοδίων
που έγινε με αντικείμενο την πα-
ράνομη εκπομπή τηλεοπτικών
σταθμών, ρίχτηκε η ιδέα, αν δεν
συμμορφωθούν, να τους κόψει η
ΔΕΗ το ρεύμα! Ας γίνει κάτι
τέτοιο προεκλογικά, να δείτε γέ-
λια που θα κάνουμε...

- Μπορεί να «μετράει» ημέρες η
προεκλογική διοίκηση της ΕΡΤ,
ετοιμάζεται όμως να εκπέμψει
νέο πρόγραμμα. Και δεν μιλάμε
για τα τηλεοπτικά κανάλια, αλ-
λά για το ραδιόφωνο. Λέγεται
πως θα χρησιμοποιηθούν πολλοί
συνεργάτες -ηχηρά ονόματα-
εκτός ΕΡΤ. Όσοι ημέτεροι δεν
πρόλαβαν θα αρκεστούν τελικά
σε ψιχία...

- Προεκλογικό χουνέρι στον κ.
Μητσοτάκη απ' την ΕΡΤ, ποιος
θα το περίμενε. Κι όμως συνέβη.
Ανήμερα της προαγγελίας των
εκλογών, ο πρωθυπουργός θα
έκανε δηλώσεις απ' το Μέγαρο
Μαξίμου. Οι πάντες εκεί, μαζί
και η ΕΡΤ. Εικόνα τα ιδιωτικά
κανάλια, μαύρο γυαλί η ΕΡΤ!
Τελικώς, το λάθος αποδόθηκε
στον αρμόδιο για τη ζεύξη τεχνι-
κό υπάλληλο. Στο μεταξύ, πα-

ραιτήθηκε ο προϊστάμενος του
Τμήματος Εξωτερικών Μεταδό-
σεων, ενώ παράλληλα διενεργεί-
ται και ένορκη διοικητική εξέ-
ταση. Απ' το γεγονός αυτό και
πλέον, τύπος και υπογραμμός η
ΕΡΤ. Μετέδιδε σε επανάληψη
τις όποιες δηλώσεις του κ. Μη-
τσοτάκη. Έγινε βασιλικότερη
του βασιλέως...

- Όλα τὰ 'χε η Μαριορή, μόνο
ο φερετζές της έλειπε: Διαφημι-
στικός σύμβουλος των κρατικών
καναλιών η BBDO Athens, με
στόχο να βοηθήσει την ΕΡΤ στο
να βελτιώσει την εικόνα της και
να εξασφαλίσει περισσότερες
διαφημίσεις. Όλα τούτα συμ-
φωνήθηκαν με τον κ. Δραγώνα
λίγα εικοσιτετράωρα πριν ανα-
κοινωθούν επίσημα οι εκλογές.
Επομένως, το μπαλάκι θα πέσει
στην επόμενη κυβέρνηση. Θ'
αποδεχτεί τις ειλημμένες υπο-
χρεώσεις της προηγούμενης δι-
οίκησης ή θ' αναζητήσει άλλους
τρόπους και σωτήρες για να σώ-
σει αυτό το πολύπαθο μαγαζί;

- Πολύ ψήνεται, φοβάμαι μην
«πιάσει» το νέο πρόγραμμα του
Star Channel Μαστοράκης -

Κουρής. Λέγεται πως θα εκπέμ-
ψει τέλη Οκτωβρίου. Για να
δούμε... Ελάχιστοι πάντως είναι
οι δημοσιογράφοι που πλαισιώ-
νουν τις τάξεις του. Ο **Άκης
Σκιαδόπουλος**, όμως, με θητεία
στην κρατική τηλεόραση, θα
ηγείται ομάδας ρεπόρτερ και θα
έχει την ευθύνη της παραγωγής
της εκπομπής «Η έβδομη σφρα-
γίδα». Ειδησεογραφικο-
καλλιτεχνικο-αποκαλυπτικό.
Ίδωμεν.

- Ο πολύπαθος *Ταχυδρόμος*
μεταλλάσσεται. Ακόμη μια φο-
ρά. Γίνεται μηνιαίο περιοδικό.
Προφανώς για να διατηρηθεί ο
ιστορικός τίτλος, αφού οι πα-
ρεμβάσεις *Καψή - Ψυχάρη* έφε-
ραν το περιοδικό στο χείλος του
τάφου. Μεταλλάσσεται λοιπόν
σε γκλάμουρ σνομπίστικο μη-
νιαίο περιοδικό, με συνεντεύ-
ξεις, πορτραίτα, κοσμικά κ.ά.
Διευθυντής προαλείφεται ο **Νί-
κος Μπακουνάκης**.

- Ο **Γρηγόρης Βαλιανάτος** πα-
ραμένει τελικά στο Seven X, αν
και τὰ 'χε βρει με το Mega. Μετά
την αποχώρησή του κ. **Μορώνη**
και την προσχώρησή του στο
New Channel, άρχισαν να γίνο-
νται προτάσεις και στα υπόλοι-
πα στελέχη του φυλλορροούντος
πλέον Seven X. Τριγμοί από πα-
ντού. Έτσι, ο κ. *Κουλουκου-
ντής* αποφάσισε να ρίξει κάποια
χρήματα, για να κρατήσει ένα
τουλάχιστον από τα καλά χαρ-
τιά του...

ΕΣΗΕΑ: Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΛΙΤΕΥΕΤΑΙ

- Η ΕΣΗΕΑ, για πρώτη φορά στα χρονικά των τελευταίων ετών,
είχε αποφασίσει να είναι συνεπής στο έργο της. Με άλλα λόγια,
πριν από δύο εβδομάδες έκανε την πρώτη συζήτηση για τις
συλλογικές συμβάσεις των δημοσιογράφων. Ο πρόεδρος είχε
την πληροφορία πως σύντομα θα προκηρύσσονταν εκλογές!
Στη δεύτερη συνάντηση του Δ.Σ. έσκασε η βόμβα των εκλογών.
Οι συλλογικές συμβάσεις έμειναν στη μέση και ο κ. **Μαθιόπου-
λος**, χολωμένος δήθεν που δεν ανατέθηκε το υπηρεσιακό υφυ-
πουργείο Τύπου σε δημοσιογράφο, αυτό κι αν ξανακούστηκε,
βρήκε την ευκαιρία να παραιτηθεί. Στο έκτακτο διοικητικό
συμβούλιο της προηγούμενης Δευτέρας, ορίστηκε αντικατα-
στάτης του ο κ. **Δημήτρης Γκλαβάς**. Αυτό βεβαίως σημαίνει πως
πολύ σύντομα θα προκηρυχθούν εκλογές στην ΕΣΗΕΑ. Αν
ήθελε όμως νά 'ναι τύποις σωστός ο κ. Μαθιόπουλος, θά 'πρεπε
νά 'χε συγκαλέσει έκτακτη γενική συνέλευση του Σώματος των
δημοσιογράφων για να υποβάλει την παραίτησή του, γιατί απ'
αυτούς είχε εκλεγεί. Ξέχασε δηλαδή πως, την τελευταία στιγμή
πέρυσι, σε συνεργασία με τον κ. Μητσοτάκη είχε αλλάξει τον
εκλογικό νόμο σε πλειοψηφικό, επειδή φοβόταν πως η δημο-
κρατική συνεργασία θα άλωνε την προεδρία της Ένωσης; Επι-
μύθιον: Μετά απ' όλα αυτά ο κ. Μαθιόπουλος εγκαταλείπει τη
Νέα Δημοκρατία για να πολιτευθεί με την «Πολιτική Άνοιξη»
του κ. Σαμαρά.

- Αυτές οι εξελίξεις πάντως στην ΕΣΗΕΑ κινητοποίησαν ήδη
τον κλάδο. Οι υποψήφιοι των προηγούμενων εκλογών, **Μανώ-
λης Μαθιουδάκης** και **Νίκος Κιάος** λέγεται πως είναι έτοιμοι να
διεκδικήσουν το προεδρείο, ενώ κανείς δεν ξέρει πως θα πο-
ρευτεί το ΠΑΣΟΚ. Θα υποστηρίξει τον **Δημήτρη Γκλαβά** ή θα
κατεβάσει άλλον υποψήφιο; Απορίας άξιον παραμένει επίσης
ποιος θα είναι ο νέος υποψήφιος της Νέας Δημοκρατίας, αλλά
και ποιος θα υποστηριχθεί από τον πρώην πρόεδρο κ. Μαθιό-
πουλο...

Μόλις κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

΄Ασκληπιοῦ 6, ΄Αθήνα 106 80
Τηλ. 3607744 - 3639962

Η τελευταία αναμέτρ

του Μιχ. Πατρινού

Οι (αιφνιδιαστικές, τελικά) εκλογές κατ' ουδένα λόγο δικαιολογούν την άποψη ότι «κλείνει ο κύκλος της Μεταπολίτευσης». Τούτο, βέβαια, δεν σημαίνει ότι στις 11 Οκτωβρίου, δεν θα σηματοδοτηθούν εξελίξεις και διεργασίες, καθοριστικές για το μέλλον. Εκείνο πάντως που θεωρείται βέβαιο είναι ότι οι προσεχείς εκλογές θα αποτελέσουν την τελευταία πολιτική αναμέτρηση Μητσοτάκη - Παπανδρέου.

Πανέτοιμα, διαβεβαιώνουν όλα τα κόμματα ότι τα βρήκαν οι πρόωρες εκλογές, με τους ρυθμούς κούρσας έως τις 10 Οκτωβρίου. Πανέτοιμα, λένε, δια πάντα και κατά πάντα. Φαίνεται να ισχύει το αντίθετο. Η αμηχανία με την οποία δέχτηκαν τις εξελίξεις τα κόμματα, ο αρχηγισμός στις κρίσιμες αποφάσεις (υποψηφιότητες, κομματική στρατηγική κ.λπ.) και η αδυναμία για επιμέρους επεξεργασίες και απαντήσεις πείθουν ότι κάθε άλλο παρά «πανέτοιμα» ήταν. Η προκήρυξη των εκλογών μπορεί να αποτέλεσε τη ληξιαρχική πράξη θανάτου μιας κυβέρνησης, της οποίας ο ρόλος και η δυναμική είχαν από καιρό γίνει ληξιπρόθεσμα. Οι περισσότεροι είναι γεγονός ότι αιφνιδιάστηκαν. Οι εκλογές ήλθαν σε μια περίοδο, κατά την οποία πολλοί δεν τις περίμεναν και αρκετοί δεν τις επιθυμούσαν. Δεν είναι συμπτωματικό ότι μετά από πολύμηνες προβλέψεις ηγετικά στελέχη του ΠΑΣΟΚ, του «Συνασπισμού» και του ΚΚΕ (από τον κ. Άκη Τσοχατζόπουλο, την κ. Μαρία Δαμανάκη και τον κ. Χαρίλαο Φλωράκη) είχαν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι εκλογές θα γίνουν μάλλον τον Απρίλιο του 1994. Δεν περίμεναν –και το δήλωναν δημοσίως– ότι η Κυβέρνηση Μητσοτάκη θα έπεφτε μετά από εσωτερική κρίση και κυρίως μετά από «επιχείρηση ανατροπή» του κ. Αντ. Σαμαρά. Διαψεύστηκαν και αιφνιδιάστηκαν.

Οι όροι της αναμέτρησης

Δεν συμφωνούμε με την άποψη ότι με τις εκλογές αυτές «κλείνει ο κύκλος της Μεταπολίτευσης». Όλα δείχνουν ότι θα συνεχισθεί ο μακρύς κύκλος των «Ιουλιανών», της προδικτατορικής ακόμα πολιτικής αναμέτρησης. Τούτο βέβαια δεν σημαίνει ότι οι εκλογές της 10ης Οκτωβρίου δεν θα μπορέσουν να σηματοδοτήσουν εξελίξεις και διεργασίες, οι οποίες θα αποδειχθούν καθοριστικές για τα επόμενα χρόνια. Ο κύκλος της «Ιουλιανής» αναμέτρησης τελειώνει σύντομα. Θεωρείται βέβαιο ότι οι εκλογές της 10ης Οκτωβρίου μάλλον θα αποτελέσουν την τελευταία πολιτική αναμέτρηση Μητσοτάκη - Παπανδρέου.

Και πολλά άλλα, όπως λόγου χάρη η τύχη κομμάτων και προσώπων, όπως θα δούμε αργότερα, στο χώρο της Αριστεράς. Πάντως οι εκλογές αυτές θα δείξουν εάν θα συνεχισθεί η «παράδοση» των τελευταίων χρόνων, μιας δηλαδή ανακύκλησης μεθόδων και νοοτροπιών, κοινών και στα δύο μεγάλα κόμματα, ή αντίθετα θα δρομολογήσουν μια νέα πορεία και προοπτική για το πολιτικό σύστημα. Με

βάση τα έως σήμερα δεδομένα, και οι νέες εκλογές «δεν πρόκειται να δώσουν λύση». Δεν πρόκειται να χαράξουν κάποια νέα και διαφορετική πορεία της χώρας, των θεσμών και της κοινωνίας της.

Προς το παρόν όλα τα κόμματα, συγκρατημένα και μπλεγμένα με «οργανωτικές» ανάγκες, δείχνουν να έχουν ορισμένες κοινές επιδιώξεις και στόχους. Φαίνεται να διαμορφώνουν κοινές προεκλογικές συγκλίσεις όχι μεταξύ τους αλλά ως προς τους στόχους και τις φιλοδοξίες τους. Κατ' αρχήν όλα στοχεύουν είτε να συγκατήσουν τους δυσανεστήμενους και αποστασιοποιημένους του δικού τους πολιτικού χώρου (Νέα Δημοκρατία, ΚΚΕ, ΣΥΝ) είτε να αποσπάσουν ψηφοφόρους από τα υπόλοιπα κόμματα (ΠΑΣΟΚ, Πολιτική Άνοιξη και εν μέρει το ΚΚΕ). Στοχεύουν να μεταπείσουν τους οπαδούς του λευκού και της αποχής και να πείσουν για τα μειονεκτήματα του αντιπάλου. Δεν χωράει αμφιβολία ότι η στόχευση αυτή οδηγεί όλα τα κόμματα, σταδιακά και αναπόφευκτα, σε πολωτικές συμπεριφορές, σε οξύτητες και στη διαμόρφωση ενός κλίματος αρνητικών επιλογών.

Όλα τα κόμματα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, αντιμετωπίζουν σ' αυτές τις εκλογές όχι μόνο τον λεγόμενο «στρατηγικό αντίπαλο», αλλά δύο και τρεις συνολικά. Με εξαίρεση ίσως το ΠΑΣΟΚ. Αλλά και αυτό σε ένα μεγάλο βαθμό θα είναι αναγκασμένο σε πολυμέτωπο αγώνα, παρά το γεγονός ότι έως τώρα δείχνει σταθερά προσανατολισμένο στην –παλαιά και δοκιμασμένη– συνταγή της αντιδυσίας γραμμής.

Έτσι, στις προηγούμενες εκλογές η «Νέα Δημοκρατία» αντιμετώπιζε μόνο τη ΔΗ.ΑΝ.Α., ενώ σ' αυτές τις εκλογές υπάρχει το μέτωπο προς την «Πολιτική Άνοιξη» και ίσως και προς κάποιους αναθαρρημένους μοναρχικούς. Το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να επιτύχει –και δεν θέλει, λόγω του εκλογικού νόμου, που δίνει κύριο βάρος στις ψήφους και μετά στις έδρες – τη «δημοκρατική συνεργασία» στις μονοεδρικές περιφέρειες. Επίσης το ΚΚΕ θα έχει να αντιμετωπίσει στα πλαίσια της γραμμής του «πέντε κόμματα, δύο μόνο πολιτικές» τον «Συνασπισμό», με τον οποίο στις προηγούμενες εκλογές είχε συνεργασθεί σε ενιαίο πολιτικό σχήμα και όνομα.

Κατά τα άλλα, όλα τα κόμματα και τα στελέχη τους δηλώνουν –και θα δηλώνουν– ότι σκοπεύουν στην αναβάθμιση του πολιτικού διαλόγου, στις νέες συνθήκες και ποιότητες της αντιπαράθεσης, στην ανάπτυξη των επιχειρημάτων, των θέσεων και των προγραμματικών διαφορών. Η διάθεση οικειοποίησης είναι εμφανής και στην

των δεινοσαύρων

ξη (όπως αποδείχθηκε έως τώρα από τις περιπτώσεις Μεση, ΑΤΕ, εισιτηρίων της «Ολυμπιακής» κ.λπ.) σκοπείται το αντίθετο. Να κατηγορηθεί η «Νέα Δημοκρατία» ότι συνεχίζει τον κομματισμό, την αθέμιτη νομή του τικτού μηχανισμού και την προεκλογική «λεηλασία» από την άλλη το ΠΑΣΟΚ να κατηγορείται ότι επιδιώκουν οξύτητα και την πόλωση.

Τα θέματα της αντιπαράθεσης

οι ερχόμενες εκλογές δεν οδηγήσουν σε λύσεις πάνω θεσμικό και το «πολιτικό-λειτουργικό» πρόβλημα της ις, φαίνεται να οδηγούν σε αξιοσημείωτες διαπιστώσεις. Κυρίως εκείνες που έχουν σχέση με ένα πλαίσιο κών επιλογών και κατευθύνσεων της χώρας, που κα-άλλα σκιαάζονται από την έντονη εκλογική αντιπαρά- , μέσα από πολώσεις στους τόνους, το ύψος και τις μερινές συμπεριφορές. Δεν υπάρχουν σημαντικές ορές όχι μόνο ανάμεσα στα δύο κόμματα αλλά και σε ά από τα υπόλοιπα σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων της νομίας, της διεθνούς και εξωτερικής πολιτικής και ιοντέλου εξουσίας. Με εξαίρεση το ΚΚΕ, ίσως, σε ιες περιπτώσεις.

ριδῶς μέσα ἀπὸ αὐτὲς τις συγκλίσεις θὰ μπορούσαν
 νὰ ἀναζητηθεῖ δρόμοι καὶ μέθοδοι ἐμβάθυνσης καὶ
 ἰστορικῆς ἀντιπαράθεσης ἀλλὰ πρόκειται μᾶλλον νὰ
 εἶ το ἀντίθετο. Οἱ συγκλίσεις αὐτὲς πρέπει νὰ παρα-
 νυνο ἀνομολόγητες καὶ κατὰ συνέπεια το πνεῦμα τῆς
 ἀλότητος καὶ οἱ τόνοι τῆς «πάσῃ θυσίᾳ» ἀντιπαράθε-
 α κυριαρχήσουν. Οἱ τόνοι θὰ γίνουν υψηλότεροι, οἱ
 μεσοὶ θὰ συντριβοῦν καὶ οἱ φανατικοὶ κάθε πλευρᾶς
 ριαρχήσουν σ' αὐτὴ τὴν ἀρνητικὴ καὶ προσωποποιη-
 ἀντιπαράθεση.

ιτι δεβαίως από τα τέσσερα μείζονα θέματα της προε-
 κής αντιπαράθεσης είναι βέβαιο ότι το λεγόμενο
 ικό πρόδλημα», δηλαδή και τελικά η αντιπαράθεση
 υο μονομάχων, θα αποτελέσει το κυρίαρχο και, την
 ταία εβδομάδα, αποκλειστικό πεδίο αναμέτρησης
 ημιοργίας εντυπώσεων. Πολύ περισσότερο όταν
 χουν όλα τα στοιχεία για την αναδίωξη της περιόδου
 1990. Υποκλοπές και κρατικά ελλείμματα, κατα-
 ρικοί τόνοι για την οικονομία, διαμάχη Μητσοτάκη -
 ινδρέου, κατηγορίες για περιβάλλοντα και «φίλους»,
 ομικά σκάνδαλα με επίκεντρο τον κρατικό μηχανι-
 κινδυνολογίες και προτάσεις «άσπρου - μαύρου».
 τα άλλα, τα θέματα διαχείρισης της οικονομίας δεν
 ήνουν να διαφανούν συναντιλήψεις και κοινές θέ-
 ια το Μάαστριχτ, τους μεγάλους στόχους του «πακέ-
 τελόρ», τη διολίσθηση ή υποτίμηση της δραχμής, τις
 κοποιήσεις ως αρχή και όχι ως μέγεθος. Θα κυριαρ-
 και εδώ η αντιπαράθεση των «πεπραγμένων» κάθε
 ηνητικής θητείας, με κοινό στοιχείο το «ελπιδοφόρο
 ν» και την «καμένη γη».

Αυτά τα οποία θα μπορούσαμε να ονομάσουμε

«φιλολαϊκά-κοινωνικά», στα οποία μέσα από προεκλογικές εξαγγελίες και καταστροφολογίες θα επιδοθούν όλα σχεδόν τα κόμματα και οπωσδήποτε τα δύο μεγάλα.

Στη μεγάλη κατηγορία των θεμάτων της εξωτερικής πολιτικής, με εξαίρεση το ΚΚΕ υπάρχει γενική συμφωνία για τους διεθνείς προσανατολισμούς της χώρας, ακόμα και αυτούς που σχετίζονται με τις ΗΠΑ και όχι μόνο με την ΕΟΚ ή τη γενική δοξολογία της «περιφερειακής συνεννόησης και συνεργασίας».

Ωστόσο το κύριο πεδίο αντιπαράθεσης θα αποτελέσουν τα θέματα της «βαλκανικής μας γειτονίας» (Σκόπια, Αλβανία, Τουρκία) όπου η διαφωνία για επιλογές και χειρισμούς είναι έντονη. Ανάλογη ενασχόληση με τα επιμέρους –πέρα από γενικόλογους αφορισμούς και παραδείσεις υποσχέσεις ή καταστροφολογίες– θα επικρατήσει και στον τομέα της οικονομίας.

Σοβαρή δοκιμασία της Αριστεράς

Δεν θα είναι σκληρή και έντονη η μάχη μόνο για την πρώτη θέση. Εξίσου μεγάλη θα είναι και εκείνη για την τρίτη θέση. Τη διεκδικεί από την «Πολιτική Άνοιξη» και με μεγάλη απόσταση από τον «Συνασπισμό» το ΚΚΕ. Οι εκλογές αυτές αποτελούν για την Αριστερά τη μεγαλύτερη δοκιμασία της από το 1974. Για την Αριστερά όχι πλέον ως προς την ενότητα και τον γενικότερο ρόλο της (πράγματα άπιαστα πλέον) αλλά ως προς την ίδια την ύπαρξή της. Για μια Αριστερά ανανεωτική, ριζοσπαστική και σε αντιστοιχία με τα νέα πολιτικά και κοινωνικά ρεύματα. Οι εντυπώσεις που υπάρχουν είναι ότι διεκδικείται το μερίδιο μιας παλαιάς κληρονομιάς και τίποτα περισσότερο. Ήδη έχουν απομείνει οι δύο τελευταίοι διεκδικητές, ενώ οι κάθε είδους κινήσεις, κόμματα και πολιτικές πρωτοβουλίες (ακόμα και εκείνες του χώρου των Οικολόγων, που μαστίζονται πλέον από παραγοντισμούς και διασπάσεις) έχουν τελείως εξαφανισθεί. Δεν ακούγονται και τίποτα δεν θυμίζει την ύπαρξή τους. Μια γενιά παλαιών στελεχών (Φλωράκης, Κύρκος, Φαράκος) αποσύρεται οριστικά ενώ η γενιά των νεότερων στελεχών, ιδιαίτερα στην περίπτωση του «Συνασπισμού», δίνει αγώνα πολιτικής επιδίωξης. Μέσα σε καλές ελπίδες ότι μπορεί να επιτευχθεί και σε ΚΚΕ και σε «Συνασπισμό» η συσπείρωση ψηφοφόρων, που δεν φαινόταν πριν δύο έως τρεις μήνες. Συσπείρωση μπροστά σε ένα σοβαρό κίνδυνο να μην υπάρξει κοινοβουλευτικά –και σε μεγάλο βαθμό πολιτικά– η Αριστερά όλης της μεταδικτατορικής εποχής.

του Τάσου Παππά

Τη βιολογική του υπεροχή έναντι του προαιωνίου αντιπάλου του κραδαίνει ως αποτελεσματικότερο όπλο ο **Κ. Μητσοτάκης**. Οι διαφημιστές και οι πολιτικοί σύμβουλοί του εισηγήθηκαν να δώσει την εικόνα του χαλκέντερου γυρίζοντας όλη τη χώρα, αφού είναι δεδομένη η μη απάντηση του **Α. Παπανδρέου** σ' αυτό το επίπεδο. Οι δοκησίσοφοι παρατρεχάμενοι του **κ. Μητσοτάκη** νομίζουν ότι ανάμεσα σε δύο πολιτικούς εκ των οποίων ο ένας «αλωνίζει» την Ελλάδα μιλώντας και στο πιο απομακρυσμένο χωριό –και στο πιο ψηλό βουνό– και ο άλλος σχεδιάζει την εκλογική του στρατηγική από την Εκάλη ή το Λαγονήσι –στη θάλασσα– ο μέσος πολίτης (στην προκειμένη περίπτωση ο επαμφοτερίζων πολίτης) θα επιλέξει τον πρώτο. Λες και η εκλογική μάχη είναι η πασαρέλα των καλλιστείων όπου βραβεύεται το «φαίνεσθαι» και όχι το «είναι». Σε «τελική ανάλυση», τέτοιου τύπου επιχειρήματα μπορούν να αποκτήσουν αξιόλογο εκτόπισμα εάν η μάχη γίνεται «στήθος με στήθος». Τότε και μόνο τότε το οποιοδήποτε τέχνασμα μπορεί να αποδώσει. Εδώ όμως έχουμε ξεκάθαρα πράγματα:

Το ΠΑΣΟΚ, σύμφωνα με όλες τις δημοσκοπήσεις, προηγείται σταθερά και με διαφορά δέκα μονάδων. Η αντιστροφή της τάσης προϋποθέτει θεαματικά πράγματα. Τέτοια δυνατότητα δεν έχει η «Νέα Δημοκρατία» που οδηγείται στις εκλογές με καταρρακωμένο κύρος, με πρωτοκλασάτα στελέχη της να σύρονται εκόντα-άκοντα σε μια σύγκρουση υπό μία ηγεσία που την αμφισβητούν και την περιμένουν στη «γωνία» ώστε να την αποπέμψουν και με τις κατηγορίες για σκάνδαλα να έχουν ξεπεράσει το έδαφος των υποψιών και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και των αποχρωσών ενδείξεων. Όλα αυτά σε συνδυασμό με τη σφήνα στο μαλακό υπογάστριο –βλέπε «Πολιτική Άνοιξη»– δημιουργούν στην κυβερνητική παράταξη ψυχολογία ήττας που δεν είναι σε θέση να ανατρέψουν τα φληναφήματα του τύπου: «Εμείς είμαστε το “μπροστά” και το ΠΑΣΟΚ το “πίσω”». Ούτε φυσικά η επιστράτευση λέξεων-κλισέ («συνωμοσία», «προδοσία»), οι οποίες είναι φορτισμένες αρνητικά εξαιτίας του πολιτικού παρελθόντος του πρωθυπουργού, μπορεί ν' αλλάξει την περιρρέουσα ατμόσφαιρα.

Βασικός στόχος του **Κ. Μητσοτάκη** είναι η εκλογή δικών του ανθρώπων και η εξασφάλιση των 120 εδρών για να ελέγξει την κατάσταση στη Ν.Δ. και να εμποδίσει τον **Α. Παπανδρέου** να αναρρηθεί στην προεδρία της Δημοκρατίας. Γιατί όλες οι πληροφορίες από το ΠΑΣΟΚ αναφέρουν ότι ο **κ. Παπανδρέου** έχει αποφασίσει να μεταπηδήσει στην προεδρία. Για το άλμα αυτό απαιτούνται 180 ψήφοι. Και εδώ αρχίζουν τα σενάρια:

Πρώτον: Το ΠΑΣΟΚ σημειώνει θριαμβευτική νίκη και συγκεντρώνει μόνο του 180 έδρες. Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ διοργανώνει το συνέδριο πολύ πριν εκπνεύσει το χρονικό όριο των έξι μηνών μετά τις εκλογές, που έχει υποσχεθεί, εκλέγεται νέος πρόεδρος, ορίζεται ο πρωθυπουργός και ο **Α. Παπανδρέου** αφήνει τη μαχόμενη πολιτική για τη σιγουριά που του προσφέρει ο Θώκος της

προεδρίας, παρακολουθώντας δεδαιώς εκ του σύνεγγυς τις διεργασίες στο κόμμα του. Ασφαλώς ο στόχος των 180 δεν είναι εύκολος. Μόνο εάν επαναδεβαιωθεί το ρεύμα της εκλογικής αναμέτρησης στη Β' Αθήνας είναι δυνατόν να αγγίξει το ΠΑΣΟΚ το νούμερο αυτό. Φαίνεται όμως ότι ελάχιστοι στη Χ. Τρικούπη φαντασιώνονται μ' αυτή την εκδοχή, παρά τα δημοσίως λεχθέντα.

Δεύτερον: Το ΠΑΣΟΚ πλησιάζει αλλά δεν ακουμπά το όριο των 180 και του λείπουν μερικές έδρες. Εάν ο ΣΥΝ υπερβεί το 3%, τότε πρέπει να θεωρείται σίγουρη η άθροιση των εδρών των δύο κομμάτων, εκτός εάν η σύνθεση της κοινοβουλευτικής ομάδας του ΣΥΝ δεν επιτρέπει τέτοιες σκέψεις. Για παράδειγμα: Εάν στην κοινοβουλευτική ομάδα του ΣΥΝ συμμετέχουν άτομα που στο παρελθόν διακρίθηκαν για τον αντιπασοκισμό τους, τότε το πιθανότερο είναι να μη σαρκωθεί το προεκτεθέν σενάριο. Σ' ό,τι αφορά στο ΚΚΕ, έχουν ξεκαθαρίσει στο ΠΑΣΟΚ πως ασχέτως της κοινοβουλευτικής δύναμης του ΚΚΕ δεν είναι εφικτή η διαπραγματεύση και γιατί οι όροι που θα τεθούν θα είναι απαγορευτικοί και γιατί η συμπεριφορά του ΚΚΕ το τελευταίο διάστημα, πιστεύουν στο ΠΑΣΟΚ, δεν εγγυάται την ευόδωση της προσπάθειας συνεννόησης.

Τρίτον: Το σενάριο μπαίνει στην κυκλοφορία εφόσον τα δύο προηγούμενα δεν «δγουν». Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ έχει δεχθεί από διάφορες πλευρές εισηγήσεις να πάει σύντομα σε εκλογές και πριν υποχρεωθεί να το κάνει το 1995, με το σκεπτικό ότι η νέα κυβέρνηση δεν μπορεί να είναι όμηρη των αναπόδραστων εξελίξεων και αφού θα είναι πρόδηλο ότι οι πολιτικές δυνάμεις δεν μπορούν να καταλήξουν σε πρόσωπο γενικής αποδοχής. Προσφορότερος χρόνος αυτός των δημοτικών ή των εκλογών για το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο. Πρέπει όμως να υπερπηδηθεί το συνταγματικό κώλυμα. Η απόφαση για εκλογές είναι της αρμοδιότητας του **κ. Α. Παπανδρέου** και συναρτάται με

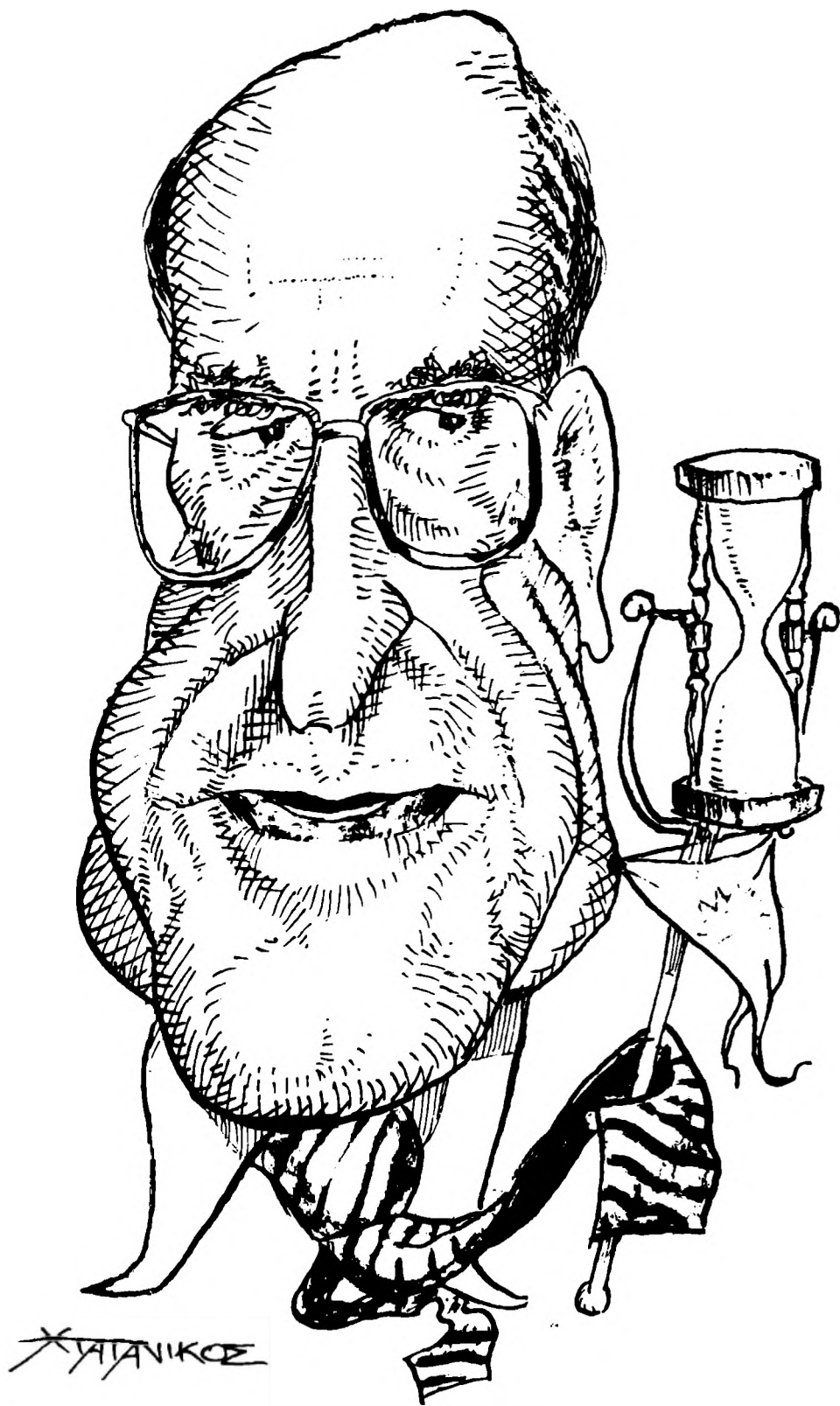
Ε στόχο τις 180 έδρες

τότε θα πάρει την απόφαση να εγκαταλείψει την πρωτοβουλία και την αρχηγία του κόμματος.

Αυτά όμως αφορούν στο εγγύς μέλλον. Στο παρόν τώρα, θέμα που «καίει» είναι οι υποψηφιότητες. Η λίστα κρατείας θα διαμορφωθεί αποκλειστικά από τον Α. Παπανδρέου. Για αρκετό διάστημα ο πρόεδρος του Κινήματος φλέρταρε με την ιδέα να στεγασθούν σ' αυτήν επιστημιακοί και τεχνοκράτες! Ήταν η περίοδος του γερού ειδυλλίου του με τη διάσπαρτη και ανέστια πρόταση. Συνάντησε όμως αντιδράσεις στο εσωτερικό της δικής ομάδας και μάλλον ανέκρουσε πρύμναν. Λέγεται στα ότι ο Γ. Γεννηματάς τον «προειδοποίησε» ότι θα υπονομευθεί δημοσίως με την επιλογή του να βάλει στο ποδέλτιο Επικρατείας κυρίως πανεπιστημιακούς και τεχνοκράτες. Αυτό δεν σημαίνει ότι μερικοί από τους αυτούς δεν θα είναι τελικώς υποψήφιοι, όπως για παράδειγμα, ο Ν. Μαρκάτος και ο Δ. Τσάτσος, αλλά το υρο είναι ότι κάποιοι άλλοι που «εισέβαλαν» πομπω στην Εκάλη (Κ. Λιάσκας κ.ά.) ήδη αποτραβήχθηκαν.

Ο καθηγητής της Νομικής Αθηνών, πρώην μέλος της Κ.Ε. ΠΑΣΟΚ Αλέξης Μητρόπουλος που επιθυμεί να επιβληθεί στο ΠΑΣΟΚ προορίζεται για μια θέση στο ψηφοποιο της Β' Αθήνας ή της Ηλείας. Ο ίδιος προτιμά να περάσει στο νομό Ηλείας αλλά οι πιέσεις του Γ. Σκουλαρίνη είναι έντονες και ίσως η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, για να κερδίσει τις τριδές, αποφασίσει να του προτείνει τη Β' Αθήνας. Ο κ. Μητρόπουλος πιστεύει ότι ο χρόνος δεν ρέπει μια αξιοπρεπή προεκλογική παρουσία στη Β' Αθήνας και ενδέχεται να μη δεχθεί την υποψηφιότητα.

Αληθινή εν τω μεταξύ θα είναι η σύγκρουση στις διάφορες εκλογικές περιφέρειες μεταξύ των υποψηφίων του ΠΑΣΟΚ. Στο «σφαγείο» της Β' Αθήνας αναμένεται να περουν πολλά κορμιά. Έχουν συσταθεί «πεντάδες» και «ίδες» ομοϊδεατών αλλά οι εκπλήξεις караδοκούν. Ο Γ. Γεννηματάς, σύμφωνα με τις ειδικές δημοσκοπήσεις, αντιπαρατίθεται πρόβλημα, μιας και δεν θα έχει, στο μέτρο που επιθυμούν, το προπαγανδιστικό όχημα του συγκροτήματος του Ταύρου. Ο Σ. Τζουμάκας βρίσκεται μεταξύ της αμφισβήτησης και αφαρσίας αφού και με το περιβάλλον της Αθήνας τα βάζει συχνά-πυκνά και με τον σκληρό πυρήνα αυριανιστών που συνωθούνται στη Β' Αθήνας έχει δύσκολο έργο εδώ και πολύ καιρό τις σχέσεις του. Εντυπωσιακή εμφάνιση στα ψηφοδέλτια θα κάνουν οι συνδικαλιστές. Κολλάς επιθυμεί θέση στη Β' Αθήνας, ο Ν. Μπάκου στην Κορινθία, ο Σ. Γιατράς και ο Δ. Πιπεργιάς θα κερδίσουν έδρα στην Εύβοια. Τέλος, από τα «φαβορί» ο σοβαρότερος των συνδικαλιστών του ΠΑΣΟΚ Γεώργιος Κανελλόπουλος στη Β' Αθήνας. Οι λεγόμενοι «αγιοί» του Κινήματος που κινούνται στο ιδεολογικό πεδίο των απόψεων Λαλιώτη (Ρέππας, στην Αρκαδία) και στην Α' Αθήνας και Γ. Νικολάου στη Βοιωτία) προσπαθούν για το καλύτερο. Τις περισσότερες υποψηφιότητες έχει ο Δ. Ρέππας, ο οποίος στις τελευταίες εκλογές έχασε την έδρα του από υπερβολική σιγουριά.

Προείκασμα των μελλοντικών εξελίξεων στο χώρο του ΠΑΣΟΚ αποτελεί ο καθοριστικός ρόλος που εκλήθη να παίξει ο γενικός γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής, Άκης Τσοχατζόπουλος. Ορίστηκε επικεφαλής του προεκλογικού αγώνα, συμμετέχει αποφασιστικά στη διαμόρφωση των συνδυασμών και βρίσκεται πάντοτε κοντά στον Α. Παπανδρέου. Για τα μέτρα του ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ ο Α. Τσοχατζόπουλος πέτυχε απολύτως στα καθήκοντα που του ανατέθηκαν. Αξίζει ακόμη να σημειωθεί πως μερικές από τις πρωτοβουλίες που εσχάτως ανέλαβε ο κ. Τσοχατζόπουλος διασκεδάζουν την εντύπωση που δημιούργησε η δημοσιογραφική ευκολία για το πρόσωπό του, δηλαδή του «γιέσμαν». Είναι χαρακτηριστικό ότι, προσδίδοντας και στη μεταπαπανδρεϊκή εποχή, ο Α. Τσοχατζόπουλος φροντίζει με συστηματικό και κυρίως αθόρυβο τρόπο να δημιουργήσει ερείσματα στον κομματικό πληθυσμό έτσι ώστε εκείνος, εκ των δελφίνων, που θα επιδιώξει να καταλάβει την προεδρική καρέκλα να μην μπορέσει να το κάνει «κόντρα» στις διαθέσεις του κ. Τσοχατζόπουλου και εφόσον ο τελευταίος δεν διεκδικήσει για λογαριασμό του την πολύφερνη θέση.

Του Χρ. Κυριαζή

Θα ήταν μάταιο όσο και επιπόλαιο να προβεί κανείς σε προγνώσεις σχετικά με τα πλαίσια και τα βασικά στοιχεία που θα προσδιορίζουν το πολιτικό σκηνικό μετά τις εκλογές. Δεν είναι μόνον, ούτε κυρίως, η δυναμική της προεκλογικής περιόδου που μπορεί να τροποποιήσει ορισμένα από τα σημερινά δεδομένα καθιστώντας εξαιρετικά επισφαλείς τις προβλέψεις· είναι κυρίως η συσσωρευμένη και διαπλεκόμενη οικονομική και πολιτική κρίση που διαπερνά όλα τα δεδομένα και τα μεγέθη του δημοσίου βίου, και που κληροδοτεί στην 11η Οκτωβρίου μια ρευστότητα η οποία πολλαπλασιάζει τον αριθμό των εναλλακτικών σεναρίων.

Η στρατηγική κατά την προεκλογική περίοδο βασίζεται σε εκτιμήσεις του παρόντος, στις διαπιστώσεις σχετικά με την επίδραση που θα ασκήσουν διάφορες πτυχές της κρίσης στις δυνάμεις που διεκδικούν την κυβέρνηση της χώρας. Και η επίδραση της κρίσης είναι κάτι που από τώρα επιδέχεται προσεγγίσεις, οι οποίες θα έχουν σχετικά μικρά περιθώρια ακύρωσης. Μια «ανάγνωση» λοιπόν των όρων με τους οποίους τίθεται η κρίση για το σημερινό κυβερνών κόμμα ίσως φωτίσει καλύτερα τους στόχους της προεκλογικής του στρατηγικής και δώσει ρεαλιστικές διαστάσεις στις πιθανές μετεκλογικές εξελίξεις.

Έτσι όπως καταγράφονται μια σειρά δεδομένα τάσεων στο εκλογικό σώμα κατά την τελευταία διετία, φαίνεται σαφέστατα ότι το μέγιστο μερίδιο της οικονομικής κρίσης αποδίδεται, σε επίπεδο κοινού, με μια σημαντικών διαστάσεων δυσανεμία και απόρριψη της πολιτικής που άσκησε επί τρισήμισι χρόνια η κυβέρνηση της Ν.Δ. Κρίσιμο είναι εδώ το ότι ένα σημαντικό ποσοστό των ψηφοφόρων της Ν.Δ., που φθάνει και στο 50%, απορρίπτει την ασκηθείσα πολιτική, και μάλιστα στις πλέον «καινοτόμους» πτυχές της, τις ιδιωτικοποιήσεις.

**«Οι κακές ημέρες
πίσω μας...»**

Η επιμονή του κ. Μητσοτάκη στην Θεσσαλονίκη να προβάλει με... πείσμα την ανυποχώρητη στάση της κυβέρνησής του στον τομέα αυτόν μάλλον θα πρέπει να εκληφθεί ως απόδειξη αποκοπής του από το κοινωνικό σώμα, ή, στην καλύτερη περίπτωση, ως άτακτη φυγή προς τα εμπρός. Και τούτο διότι:

- η πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων κατέληξε να έχει εγγενές στοιχείο της τον αυταρχισμό, την αντιθεσμική συμπεριφορά, την αδιαφάνεια και τη διαφθορά,
- οι ιδιωτικοποιήσεις δεν στάθηκαν ικανές να αποδείξουν ότι η «φιλελεύθερη» Ν.Δ. μειώνει το «σπάταλο κράτος»· παρά την πίεση του κ. Μητσοτάκη να μην εκδοθεί το εξαμηνιαίο δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδος πριν την επίσκεψή του στη Θεσσαλονίκη, έγινε γνωστό ότι το επιχείρημα του αρχηγού της Ν.Δ. ότι «τώρα η πολιτική μας

άρχισε να αποδίδει καρπό» ήταν σκοπίμως στρεβλωμένη της πραγματικότητας: η Ν.Δ. παραδίδει τη χώρα με ελλείμματα τουλάχιστον 700 δισ., ανεργία μεγαλύτερη το '92 και άνω του 9% (και όχι 7,3%, όπως ισχυρίζεται απερχόμενος Πρωθυπουργός), αύξηση του κρατικού δανεισμού σε σύγκριση με το '92, και έναν πληθωρισμό που όχι μόνον δεν είναι μονοψήφιος αλλά κυμαίνεται σταθερότατα σε επίπεδα μεγαλύτερα εκείνου που παρέλαβε πέρυσι το καλοκαίρι ο κ. Μάνος από τον αντικαταστάτην του **Ευθ. Χριστοδούλου**.

Είναι πολύ δύσκολο να καταλάβει κανείς γιατί είναι «κόλινες οι συνθήκες» κάτω από τις οποίες η Ν.Δ. κατέρχεται στη μάχη των εκλογών. Αν ο κ. Μητσοτάκης λειτουργεί με τη λογική της self-fulfilling prophecy, θα πρέπει να βασιστεί κάποιους πειστικότερους τρόπους. Διότι η δυσανεμία των ψηφοφόρων της Ν.Δ. έχει σχέση και με παράγοντες πολύ πιο απτούς: η μείωση κατά την τελευταία διετία του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων κατά 30% αποτελεί παράγωγο μιας τεράστιας ανακατανομής χρηματοοικονομικών πόρων, τόσο στην «επίσημη» όσο και στην «κρυφή» οικονομία, προς όφελος μιας περιορισμένης κοινωνικής ομάδας, και όχι συγκεκριμένων και «φιλικών» συμφερόντων. Και όπως ο Κ. Μητσοτάκης καλεί σε υπερψήφιση της Ν.Δ. για την επόμενη τετραετία γνωρίζει πολύ καλά ότι, εκτός της δυσανεμίας, υπάρχει ένα συσσωρευμένο πλέον έλλειμμα εμπιστοσύνης στην πολιτική του, η οποία είναι παράδοξα μια πολιτική που διαψευδούσαν σταθερά όλα αυτά τα χρόνια από τις εξελίξεις στα ξεροκέφαλα μεγέθη της οικονομίας.

**«Ο γίγας
εξύπνησε»**

Αυτό το έλλειμμα εμπιστοσύνης όμως επεκτείνεται και στην πολιτική σφαίρα. Ουδέποτε άλλοτε η ηγεσία της Ν.Δ. είχε την πτώση αξιοπιστίας που παρουσιάζει σήμερα· η πτώση η οποία φθάνει πλέον σε επίπεδο «κινδύνου» για τη συνολικότερη τύχη της παράταξης. Και, το κυριότερο, ουδέποτε άλλοτε η Ν.Δ. δεν ξεκινούσε από τόσο χαμηλά ορία συσπείρωσης των ψηφοφόρων της. Και η έλλειψη αυτή της συνοχής στο συντηρητικό εκλογικό σώμα είναι

, ξημερώματα...

ων διαστάσεων που, αν συνυπολογισθούν και οι μειώσεις προς το ΠΑΣΟΚ και την «Πολιτική Άνοιξη», πούν σχεδόν αδύνατη την υπέρβαση του 40% που καταγραφεί στις εκλογές της 2ας Ιουνίου 1985.

Ηγεσία της Ν.Δ. επιχειρεί έξοδο από την κρίση της γοντας την τακτική της οξύτητας και όχι της ήπιας της που είχε υιοθετήσει από το 1988 ως τις εκλογές 1990. Αφήνοντας τον κ. Παπανδρέου να παίξει σε το πεδίο, οι επιτελείς της Ν.Δ. και προσωπικά ο ρός της ενορχηστρώνουν τον κομματικό πατριωτισμό παδών τους. Ο ίδιος ο κ. Μητσοτάκης έχει προ μηνών δοποιήσει όσους σαμαρικούς τολμήσουν να τον αμπτήσουν ότι «δεν θα τολμήσουν να κυκλοφορήσουν δρόμους, θα τους φτύνει ο κόσμος». Τις ημέρες, η συνταγή αυτή υλοποιήθηκε με τραμπουκισμούς υτών της Ν.Δ. εις βάρος σαμαρικών συναδέλφων έσα στο Κοινοβούλιο, με τον κυβερνητικό εκπρόσωπροειδοποιεί τον κ. Στεφανόπουλο να μην «τολμήα επισκεφτεί την εκλογική του περιφέρεια και να πει τα παρακρατικά σύνδρομα κάποιων οπαδών της θεωρώντας τα ως φυσιολογικές εκρήξεις λαϊκής ορπέναντι σε «πράξεις προδοσίας» την ίδια ώρα η ηρ του Πρωθυπουργού μιλούσε για «πράξεις βαρύπολιτικού αμοραλισμού»(!) εκ μέρους των σαμαριου ακύρωσαν την πιθανότητα που ήλπιζε να έχει η της Ν.Δ. να διατηρήσει αυτή όσο μεγαλύτερο μερίορούσε να έχει στην πρωτοβουλία των κινήσεων.

α τις περί αντιθέτου «πληροφορίες» από την ηγεσία Δ. μετά από συσκέψεις της προηγούμενης Παρας, ο κ. Μητσοτάκης φαίνεται πως δεν πρόκειται να αλείψει την επιχειρηματολογία περί «προδοσίας» εις της Ν.Δ. και «υπονόμευσης» του έργου της κυβέρνητου από «άνομα συμφέροντα». Φαίνεται πως αυτό λεί προσωπική του απόφαση παρά τις εισηγήσεις υμβούλων του για «θετική ρητορική» και επιλογή μόνον εχθρού». Ο ίδιος ο κ. Μητσοτάκης και το περιβάλλον του δεν είναι σε θέση να αντιληφθούν το φορο αυτής της τακτικής, η οποία:

έγει διπλό αντίπαλο· και μάλιστα εξακολουθεί να μά» μόνον τον έναν (Σαμαράς) ως τον εχθρό της αξης, δίνοντας στον τελευταίο με τον τρόπο αυτό τη δυνατότητα να εμφανίζει τη Ν.Δ. ότι εξακολου«σύρεται» πίσω από την «Πολ. Άνοιξη», η οποία πώθηκε την μείζονα πρωτοβουλία κινήσεων με την της κυβέρνησης.

Μητσοτάκης και οι έμπιστοι σε αυτόν επιτελείς ύν τον κ. Σαμαρά επί «προδοσία» με τον τρόπο ως, και επειδή υπάρχει ένα σχετικό κακό ιστορικό ύμενο στην σημερινή ηγεσία της Ν.Δ., ρευστοποιι σκληρή ηθική έννοια αμβλύνοντας την εμβέλειά ικλήση των «άνομων συμφερόντων» που ανέτρεποτίθεται, την πορεία του κυβερνητικού έργου, μετά από εκείνη την φοβερή κατηγορία που εξαπέσαμαρικός Στεφανόπουλος κατά της κυβέρνησης (:

«κυβέρνηση επιχειρηματιών») και τη δηλητηριώδη φράση του προπηλακισθέντος Κυριάκου Γεροντόπουλου μετά την παραίτησή του (: «τα συμφέροντα του τόπου και της παράταξης δεν συμπίπτουν με τα συμφέροντα της οικογένειας Μητσοτάκη»). Επιλέγοντας τη γλώσσα των «άνομων συμφερόντων», η ηγεσία της Ν.Δ. δίνει την εδραία εντύπωση ότι αναδιπλασιάζει τον εαυτόν της, μιλώντας για τον «εχθρό» της με όρους που η ίδια, με τη συμπεριφορά της σε ευαίσθητα θέματα, προσέδωσε πρώτα απ' όλα στη δική της κυβερνητική πρακτική: τις ημέρες που παιζόταν η τύχη της κυβέρνησης, ο κ. Μητσοτάκης αποδυόταν σε μαραθώνιο συσκέψεων για την τύχη της εκποίησης του ΟΤΕ και τη «διαχείριση» της υπόθεσης Νησιτάκη ενώ ταυτόχρονα η γαλλική εταιρία που είχε μετάσχει στο διαγωνισμό για το αεροδρόμιο των Σπάτων δημοσιοποιούσε ότι έχει πρόσφατα ζητήσει το φάκελο με τον οποίο ο διαγωνισμός κατακυρωνόταν στη γερμανική εταιρία κατηγορώντας την κυβέρνηση για αδιαφανείς και μη σύννομες διαδικασίες...

Ο «πατριωτισμός» και το μέλλον

Όταν το βράδυ της Πέμπτης 9 Σεπτεμβρίου ο Κ. Μητσοτάκης «διαλεγόταν» με κάποιες εκατοντάδες «αυθορμητως» συγκεντρωθέντες οπαδούς μπροστά στη Ρηγίλλης, γνωστοποιώντας τους ότι είχε γίνει «το τελευταίο δήμα προς τη μεγάλη προδοσία» και εισπράττοντας από αυτούς το σύνθημα «αλήτη - προδότη Σαμαρά» και όταν στη Θεσσαλονίκη, λίγες ώρες μάλιστα μετά την «έκκλησή» του για «εκλογές διαλόγου», κάλυπτε τους βανδαλισμούς στο γραφείο του βουλευτή Συμπιλιδή στο Κιλκίς λέγοντας ότι «ο προδότης ομόφωνα καταδικάσθηκε» από την εκεί Νομ. Επιτροπή (!), ήταν σίγουρο πως δεν πίστευε ότι με το φανατισμό «ξύπνησε ο γίγας». Μπορεί ο αρχηγός της Ν.Δ. να ευνοεί τα μέγιστα το φανατισμό, όμως γνωρίζει ότι αυτός είναι κατάλληλος όχι για ένα εκλογικό αποτέλεσμα

>>>

ΑΡΙΣΤΕΡΑ: Οριακή και ενδοσκοπούμενη

ΤΗΝ ΚΡΙΣΙΜΟΤΕΡΗ μάχη από τη μεταπολίτευση και μετά δίνει η Αριστερά. Η πιθανότητα να μην εκπροσωπηθεί στην επόμενη Βουλή είναι ισχυρή αν η πόλωση κυριαρχήσει και πυκνώσουν οι κινήσεις πλαγιοκόπησης του ΠΑΣΟΚ. Βεβαίως η εικόνα μιας Βουλής χωρίς αριστερούς στα έδρανά της είναι απωθητική αλλά όλα τα «ωραία» έχουν κάποτε ένα τέλος. Οι δημοσκοπήσεις που έχουν στα χέρια τους οι ηγεσίες του ΠΑΣΟΚ, της Νέας Δημοκρατίας καθώς κι αυτές που έχει πραγματοποιήσει η πρεσβεία των ΗΠΑ δείχνουν πως ο ΣΥΝ μόλις και μετά βίας αγγίζει το 3%, ενώ το ΚΚΕ μόλις και μετά βίας το ξεπερνά. Στην απευκταία για τους αριστερούς ψηφο-

φόρους περίπτωση που ούτε το ΚΚΕ ούτε ο ΣΥΝ εισέλθουν στη Βουλή, τότε με μαθηματική ακρίβεια μπορούμε να προβλέψουμε την εξαύλωση του ΣΥΝ και την ακόμη πιο θεαματική διολίσθηση του ΚΚΕ στον αριστερισμό. Και ενώ τα δεδομένα είναι αυτά, στο μεν ΚΚΕ δαυκαλίζονται ότι θα είναι σίγουρα, και μακράν του τετάρτου, τρίτο κόμμα, και θέτουν πρώτο μέλημα τους την εξαφάνιση του ΣΥΝ, ώστε να αποσαφηνισθεί το τοπίο στην Αριστερά.

Είναι γνωστό άλλωστε πως ο εμφύλιος μεταξύ των αριστερών δυνάμεων τις περισσότερες φορές διεξάγεται με τόση σφοδρότητα που μπροστά τους οι αντιπαραθέσεις ανάμεσα σε ταξικούς αντιπάλους φαντάζουν απλώς αφιμαχίες. Στο κλίμα της σύγκρουσης όμως προσχωρεί και ο ΣΥΝ, αφού αποφάσισε να μην αφήνει αναπάντητη καμιά πρόκληση προερχόμενη εκ του Περισσού. Η καταπόνηση των δύο θα ευνοήσει αναπόφευκτα το ΠΑΣΟΚ. Ευσυνόπτως συνάγεται αυτό από την αγαλλίαση που αισθάνονται οι ηγέτες του ΠΑΣΟΚ κι ας καμώνονται τους αδιάφορους δημοσίως.

Στον κόσμο τους ζουν και οι μικρές δυνάμεις της Αριστεράς. Μερικές από αυτές ετοιμάζονται να συμπήξουν μέτωπο (ΝΑΡ - ΚΚΕ μ-λ, ΕΚΚΕ) για να μετρήσουν για μια ακόμη φορά τις ψήφους τους αδιαφορώντας αν στο τέλος τις βρουν μειωμένες έναντι του παρελθόντος. Η ομφαλοσκόπηση (νομίζουν ότι είναι το κέντρο της γης), η μικρομέγιστη αλαζονεία (θεωρούν ότι αυτές αποτελούν τη μόνη

αριστερή εναλλακτική λύση) και η ιδεολογική τους αυταρέσκεια (πιστεύουν ότι κατέχουν την επαναστατική αλήθεια) ένα αποτέλεσμα μπορεί να δώσει: τη συντριβή. Φρονίμως ποιούντες στην ΑΚΟΑ προσανατολίζονται στη μη κάθοδο, περιμένοντας τη δελτίωση των συνθηκών. Θα μπορούσε κάποιος να αντιπείνει ότι με την παραπάνω λογική δεν έχει νόημα η συμμετοχή στις πολιτικές διεργασίες, πλευρά των οποίων είναι η εκλογική διαδικασία. Δεν λέμε αυτό. Όμως, η δημιουργία εκλογικών μετώπων στο παρά πέντε και την αξιοπιστία του εγχειρήματος υπονομεύει και ανιστόρητους συλλαμβάνει τους εμπνευστές της προσπάθειας.

Ν.Δ.: 11 Οκτωβρίου, ξημερώματα

>>>>

αντάξιο της δύναμης που έδειξε η Ν.Δ. στην περίοδο 1987 - 1990.

Το πρόβλημα της Ν.Δ. δεν είναι ταυτόσημο για όλους τους επιφανείς της. Η ηγεσία της επιλέγει το φανατισμό και την αναρρίπηση των συνδρόμων της σκληρής παλιάς Δεξιάς, με βάση δύο υπολογισμούς.

- πρώτον, ότι είναι ίσως και ανώφελο να προσπαθήσει να απευθυνθεί στην ήδη μετατοπιζόμενη κρίσιμη μάζα των κεντρώων και κεντροδεξιών ψηφοφόρων της - αυτών που της έδωσαν ποσοστό άνω του 44%.
- δεύτερον ότι, με την κινητοποίηση του σκληρού πυρήνα του κόμματος ο οποίος μετά το 1985 - 1986 ελέγχεται σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο από στελέχη πιστά στη σημερινή ηγεσία, είναι εφικτό να αυξήσει τα εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά εκλογικής επιρροής που έχει σήμερα, με αποτέλεσμα την αξιοπρεπέστερη μετεκλογική διαπραγμάτευση των εσωκομματικών προβλημάτων.

Πρόκειται για μία κατ' ουσίαν αμυντική τακτική με επιθετικούς όρους. Το ζητούμενο, βεβαίως, μετά την 11η

Οκτωβρίου, είναι το πώς προσδιορίζουν το πρόβλημα της Ν.Δ. άλλοι «βαρώνιοι» της παράταξης οι οποίοι, σήμερα επιλέγουν να ταυτισθούν πλήρως με την ηγεσία της παράταξης, προσπαθώντας να εγγράψουν στο αύριο την, αντιφατική με την τωρινή -και, βεβαίως, με την παρελθούσα- στάση τους, υποθήκη της αμφισβήτησης και ανατροπής του κ. Μητσοτάκη. Πρόκειται για εξαιρετικά επιπονητικές ισορροπίες, που θα πρέπει να έχουν βέβαια ως ασφαλή όριο διακύμανσής τους τη στρατηγική της θεσμικής και κοινωνικής συνέχειας της παράταξης. Και γι' αυτό το στόχο, η διαχείριση της μετεκλογικής κατάστασης στον κομματικό χώρο, από όλους τους παράγοντες, δεν μπορεί παρά να γίνει από τώρα με τρόπους διαφορετικούς του κυρίαρχου μέχρι σήμερα νεποτισμού, της κυνικής συναλλαγής και της ευνοιοκρατίας.

Πόσο μάλλον που στις μετεκλογικές εξελίξεις στον σημερινό χώρο δεν αποκλείεται και κάποιος αναγκαστικός διάλογος με τον σημερινό «προδότη».

Οιονεί πραγματικότητας

Εκλογές. Και, στην παραζάλη, παρουσιαστής τηλεπαιχνιδιού αναρωτιέται: «Να ζει κανείς ή να μη ζει»; Η συμπαρουσιάστριά του απαντά: «Να ζει και να παίζει στον Τροχό της Τύχης». Και ο παρουσιαστής: Επιτέλους, απαντήθηκε το ερώτημα του Άμλετ ύστερα από δύομιση χιλιάδες χρόνια!

Η ΣΤΗΛΗ είναι απότοκη των επι-
κειμένων εκλογών και των ηλε-
κτρονικών MEDIA. Όπως κάθε
προϊόν, έχει ημερομηνία λήξεως:
την 10η Οκτωβρίου 1993. Έως
τε, η στήλη, με μοναδικό της σωσίδιο τον
θασμό στα ανεπαίρετα δικαιώματα πα-
ός ανησυχούντος πολίτη στην αξιοπρεπή
λεθέαση, θα ριψοκινδυνεύει καταδύσεις
α επικίνδυνα ρεύματα των καναλιών.

λίευμα, οι φαντασμαγορικές προεκλογι-
ς εικόνες. Δειγματοληπτικά: ο υπουργός
αιδείας κ. Σουφλιάς κηρύσσει την έναρξη
υ σχολικού έτους σφυρίζοντας, με τα δά-
υλα στο στόμα, (ως τσομπάνος που σαλα-
ει τα πρόβατα, ως ταγός που συνάζει το
ιφοφορικό κοπάδι στις οθόνες - στρου-
ες), υπό το επιδοκιμαστικό βλέμμα του κ.
ητσοτάκη· ο υπό προθεσμίαν πρωθυ-
υργός, εγκαινιάζοντας τη Διεθνή Έκθε-
Θεσσαλονίκης, εκτίθεται, με τις ώρες,
ς 4X4 TURBO GTI INJECTION) στους
ικούς των κρατικών σταθμών, εκφωνώ-
ας σχοινοτενείς φιλιππικούς κατά της
ασοκικής οκταετίας»· ο πρώην βουλευ-
ς Ν.Δ. -και νυν στέλεχος της Πολιτικής
νοίξης-, κ. Γεροντόπουλος, επιχειρώ-
ας να καταθέσει την επιστολή παραίτη-
ς του στον Πρόεδρο της Βουλής, καρπα-
νεται από μαινόμενους ανθρωποειδείς,
α στο κτίριο του Κοινοβουλίου· ο αρχηγ-
ς της αξιωματικής αντιπολίτευσης εκτε-
άψογα κρόουλ, στο Λαγονήσι, μεταξύ
ο συσκέψεων· η ταμπέλα του πολιτικού
ιφείου του πρώην βουλευτή Ν.Δ. Κιλκίς
Συμπιλιδή αποκαθλώνεται δίαια από
γανακτισμένους πολίτες», όταν γίνεται
υστό στο Κιλκίς πως ο βουλευτής ανε-
ρητοποιήθηκε ρίχνοντας την κυβέρνη-
συνδικαλιστές της ΟΤΟΕ, διαμαρτυρό-
οι για τις αθρόες προεκλογικές προαγω-
στην Αγροτική Τράπεζα (όπως υποστη-
ουν), εξωθούνται διαιότατα, σαν τσου-
ια με πατάτες, από αστυνομικούς, μέσα
κτίριο της Τράπεζας· οι τηλεοπτικοί

αστέρες των ιδιωτικών σταθμών περνούν σε
διαρκή ετοιμότητα, red alarm), μονίμως κα-
λωδιωμένοι με το ακουστικό στο αυτί (σαν
ανδροειδή ρομπότ), «εν αναμονή των εξελί-
ξεων».

Κοντολογής, εικόνες για μαζική κατανά-
λωση, στιγμιαίες και αλληλοδιαδόχες, εικό-
νες που συλλαμβάνει ή δημιουργεί η τηλεό-
ραση, ή εικόνες που σκηνοθετούνται απο-
κλειστικά για να καταγραφούν απ' αυτήν,
όπως ο κ. Λάτσης να κατεβαίνει ανάποδα
την σκάλα του αεροπλάνου, (δήθεν) εις έν-
δειξη σεβασμού για το ζεύγος Γκορμπα-
τσώφ, αρνούμενος να τους γυρίσει την πλά-
τη, αν και προπορευόμενος. Εικόνες που
λειτουργούν σαν ηλεκτρικά ερεθίσματα
στην παρεγκεφαλίδα του ντρεσαρισμένου
τηλεθεατή, σαν ενέσεις στις νοητικές του
αρτηρίες, για να διαγραφεί επιτέλους η κρι-
τική του ικανότητα, να ατροφήσει η μνήμη
του, ώστε να καταστεί ώριμος πλέον και
έτοιμος σημαιοφόρος - χειροκροτητής για
το γκραν φινάλε του Συντάγματος.

Καλώς ήλθατε λοιπόν στην VIRTUAL
REALITY, στην οιονεί πραγματικότητα
των τηλεοπτικών εκλογών. Χαλαρώστε,
πάρτε μπύρες και τσιπς, βολευτείτε κι ας
απολαύσουμε μαζί τις πρώτες τηλεοπτικές
διαφημίσεις πολιτικών κομμάτων. Η κατα-
νομή τους, πλέον, συγκεκριμενοποιείται: το
Μέγκα προβάλλει, κυρίως, το σποτ του
ΠΑΣΟΚ· ο Αντέννα, οι κρατικοί σταθμοί,
και δέβαια το NEW φιλοξενούν το αντί-
στοιχο της Νέας Δημοκρατίας. Σοφές επι-
λογές, άξιος ο μισθός των διαφημιστικών
επιτελείων, όταν μάλιστα «παίζουν» με
τους ελλοχεύοντες φόβους και τις ανασφάλ-
ειες του ψηφοφόρου.

Στο μεν πασοκικό, ο θεατής καταλαμβάνει
από τρόπο βλέποντας το οικοδόμημα
της Δημόσιας Υγείας να καταρρέει. Οι τε-
λευταίοι καταστροφικοί σεισμοί στην Πά-
τρα δεν έχουν χαθεί στην συλλογική λήθη·
τα ραγίσματα που προχωρούν με απαίστους

τριγμούς ανακαλούν φοβίες πανάρχαιες. Η
στεντόρεια φωνή αναγγέλλει πως τα φάρ-
μακα αυξήθηκαν 190%, τα νοσήλεια 450%.
Η δίκαιη οργή φουντώνει, και τότε κατονο-
μάζονται οι υπεύθυνοι: ο κ. Μητσοτάκης κι
οι υπουργοί του (από παλαιότερο σποτ της
Ν.Δ.) βαδίζουν αργά, απειλητικά, σαν
εκτελεστικό απόσπασμα. Τρόμος, κι η
προσδοκώμενη λύτρωση, που έρχεται με τις
λέξεις «επιτέλους» και «τέλος», οι οποίες
καρφώνονται κυριολεκτικά στην οθόνη σαν
καρφιά, σαν πυροβολισμοί.

Απ' την άλλη μεριά, οι διαφημιστές εκμε-
ταλλεύονται το ανθρώπινο αίσθημα της αη-
δίας. Ένα ποτήρι δροσερό και καθαρό νε-
ρό, που κάποιος το βρωμίζει με πράσινο
μελάνι· και για όποιον δεν κατάλαβε, η
εισαγγελική φωνή δηλώνει: «κάποιοι δεν
θέλουν να πάει μπροστά η Ελλάδα μας.
Τους ξέρουμε καλά...». Η Ελλάδα συμβολί-
ζεται από μια γαλανόλευκη που κυματίζει,
ενώ η μουσική είναι συνταρακτική και κλι-
μακούμενη, αγωνιστική, δραματική, συνε-
γείρουσα, αμείλικτη: μας υπενθυμίζει το
χρέος μας προς την Ελλάδα, η οποία «δεν
γυρίζει πίσω!», όπως αναγγέλλει νομοτε-
λειακά, αξιωματικά και αδιαμφισβήτητα η
βαθιά εθνεγερτήρια φωνή. Ποιος θέλει να
πιο νερό με μελάνι;

Αχ, αναστενάζει με καρτερία η στήλη. Να
ζει κανείς ή να μη ζει; (αυτές τις εκλογές στη
φθινοπωρινή Ελλάδα). Τελείως αναπάντε-
χα, η απάντηση στο σαιξπηρικό ερώτημα
ήλθε από τον ANTENNA, στο τηλεπαιχνίδι
«Τροχός της Τύχης». Ο παρουσιαστής Χαϊ-
κάλης διατυπώνει, τάχατες σύννους, την
ερώτηση· η συμπαρουσιάστρια Κρίστα, σε
άψογα ελληνοαμερικανικά, βρίσκει την
απάντηση: «να ζει, και να παίζει στον Τρο-
χό της Τύχης!» Ο Χαϊκάλης αναφωνεί περι-
χαρής: «Αυτό είναι! Επιτέλους απαντήθηκε
το ερώτημα του Άμλετ, μετά από δύομιση
χιλιάδες χρόνια!!»

Γρηγορείτε και υγιαίνετε...

Παύλος Μεθενίτης

Η δραχμή στην προεκλογική αντιπαράθεση

Οτι θα παρασύρονταν και η δραχμή στην προεκλογική αντιπαράθεση ήταν μεν αρκετά πιθανό, όμως όχι και σίγουρο. Γιατί πάντοτε κανείς μπορεί να περιμένει ότι κάποια πράγματα μπορεί να προφυλαχτούν ακόμη και όταν η μετάβαση της εξουσίας από το ένα κόμμα στο άλλο είναι η πιθανότερη εξέλιξη κάνει την αντιπαράθεση πολύ σκληρή. Παρ' όλα αυτά η σύγκρουση και για την πιθανή συναλλαγματική πολιτική μετά τις εκλογές αν όγει τούτο ή εκείνο το κόμμα κυριάρχησε στην αρχή αυτής της εβδομάδας.

Η εμπλοκή της δραχμής έχει μεγάλη σημασία για τις συνέπειες ούτως ή άλλως. Ως όπλο όμως που χρησιμοποιήθηκε από τη Ν.Δ. μαζί με μερικές ακόμη κινδυνολογικές τοποθετήσεις του κ. Μητσοτάκη στην Έκθεση της Θεσσαλονίκης, μας αποκαλύπτει την τακτική που θα κυριαρχήσει σ' αυτό το κόμμα για να αποκρούσει την πορεία του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία: δεν θα στηριχθεί σε κανέναν απολογισμό έργου ούτε σε κανένα σχέδιο για την οικονομία που θα ακολουθήσει αν επανεκλεγεί. Θα προβάλλει κινδυνολογικά το τι θα συμβεί αν εκλεγεί το ΠΑΣΟΚ, είτε αυτό προκύπτει είτε όχι από τις εξαγγελίες του. Πρόκειται για μια τακτική μη πειστική, απωθητική και εύκολο να αποκρουστεί από το ΠΑΣΟΚ, από ένα κόμμα δηλαδή το οποίο έχει επιλέξει πολύ ήπιους τόνους για την προεκλογική του εμφάνιση και εξαιρετικά «καθησυχαστική» γλώσσα,

ιδιαίτερα για τα θέματα της οικονομίας. Το πρώτο συμβάν, η απάντηση του κ. Παπανδρέου στις αιτιάσεις Μάνου, το επιβεβαιώνει. Είναι σαφές ότι νικητής βγήκε σ' αυτήν τη μάχη η αξιωματική αντιπολίτευση.

Υπήρχε πράγματι μια προϊστορία με «απρόσεκτες» τοποθετήσεις στελεχών του ΠΑΣΟΚ, η οποία θα ήθελαν στο ΠΑΣΟΚ να διευκρινισθεί τώρα. Διότι η μεγάλη διολίσθηση, ακόμη και υποτίμηση, είναι πιο εύκολο να λέγεται από την αντιπολίτευση. Μήπως η Ν.Δ. δεν έκανε το ίδιο το τελευταίο διάστημα πριν την άνοδό της στην εξουσία; Τα κεντρικά της στελέχη αυτό υποστήριξαν με αποτέλεσμα τρομακτικές διαφυγές κεφαλαίων και αποθεματοποιήσεις εισαγωγών. Το ισοζύγιο τότε τινάχθηκε στον αέρα. Η επαναφορά τώρα αυτού του θέματος μπορεί να έχει τις ίδιες συνέπειες, δυστυχώς, τις οποίες θα πληρώσουν οι Έλληνες πολίτες ή, για την ακρίβεια, ένα τμήμα των πολιτών. Από όποια πλευρά και αν το κρίνει κανείς, η ανακίνηση θέματος δραχμής από τη Ν.Δ. ήταν ένα λάθος και για την οικονομία και γι' αυτήν.

Το άλλο θέμα με το οποίο κινδυνολόγησε ο κ. Μητσοτάκης στη Θεσσαλονίκη είναι η δημοσιονομική πολιτική. Εμείς, είπα, είχαμε υποσχεθεί ότι δεν θα επιβάλλουμε άλλους φόρους και θα στηριζόμαστε για επιπλέον έσοδα στις ιδιωτικοποιήσεις. Εφόσον το ΠΑΣΟΚ απορρίπτει τις ιδιωτικοποιήσεις, άρα θα επιβάλει νέους βαρύτερους φόρους. Είναι αλήθεια ότι εδώ το ΠΑΣΟΚ δεν έχει το ίδιο εύκολη απάντηση, όπως στην περίπτωση της δραχμής.

Απαντά, γενικά, λέγοντας ότι πόροι θα εξασφαλισθούν από τον περιορισμό της φοροδιαφυγής την οποία η Ν.Δ. όχι μόνο δεν περιορίσε αλλά μάλλον διόγκωσε. Ωστόσο, αν και είναι αδύνατη η απάντηση – ως τώρα – του ΠΑΣΟΚ, η Ν.Δ. λέγοντας αυτά επαναφέρει στο προσκήνιο την πολιτική της πώλησης της δημόσιας περιουσίας, η οποία συνολικά αυτή καθ' εαυτή και τα συνακόλουθα της – ξεπούλημα, πωλήσεις σε ημέτερους, πιθανές μίζες – δεν ήταν καθόλου δημοφιλής. Αυτό το δίλημμα που θέτει η Ν.Δ. στους πολίτες, δηλαδή «φόροι ή ξεπούλημα», πρώτη φορά ρίχνεται σε εκλογές και είναι εντελώς αποκρουστικό.

Αν η Ν.Δ. επιλέγει την κινδυνολογία στα θέματα της οικονομίας αυτό δεν οφείλεται μόνο στη κουλτούρα της. Οφείλεται και στη δυσκολία που ανακαλύπτει ότι έχει να παρουσιάσει στον θετικό απολογισμό του έργου της. Γι' αυτό, πριν απ' αυτόν, επιστρατεύει κάτι ακόμη. Θα πει ότι η βελτίωση της κατάστασης της οικονομίας μπορεί να μην είναι ορατή ακόμη στους απλούς πολίτες αλλά όλοι οι διεθνείς οργανισμοί την... βλέπουν. Ο ΟΟΣΑ, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, το ΕΟΚ στις εκθέσεις τους επαινούν την οικονομική πολιτική της Ν.Δ. και τα αποτελέσματά της. Σε 6-8 μήνες θα έδλεπαν όλα αυτές τις επιτυχίες, γι' αυτό και μας ανέτρεψαν τώρα, είπε ο Πρωθυπουργός στο ΔΕΘ.

Κατ' αρχάς, οι διεθνείς οργανισμοί δεν λένε ακριδώς αυτό. Επαινούν μεν την οικονομική πολιτική που ασκείται – είναι δική τους έμπνευση εξάλλου – αλλά για τα αποτελέσματά της είναι προσεκτικοί. Λένε ότι είναι ακόμη περιορισμένες οι βελτιώσεις στην οικονομία και – προπαντός – ασταθείς. Γι' αυτό προτείνουν και συνέχεια με μεγαλύτερη ακόμη έκταση της πολιτικής της λιτότητας. Είναι ο περίφημος φαύλος κύκλος που έχει δημιουργηθεί, που η λιτότητα γεννάει τη λιτότητα της επόμενης περιόδου, μια διαδικασία που δημιουργείται με βάση οικονομικούς νόμους. Εξάλλου αυτό δεν είναι και το υπέρβαθρο της διεθνούς ύφεσης;

Ομως μήπως είναι αλήθεια και ο άλλος ισχυρισμός, ότι δηλαδή απέχουμε απλώς λίγους μήνες από την επιτυχία; (Αυτό έχει πει ακόμη δύο 2 φορές ο κ. Μητσοτάκης.) Πρόκειται για μύθο. Η υστέρηση από τους στόχους που κάθε φορά θέτει η κυβέρνηση δεν απέχει μόνο μερικούς μήνες, απέχει μια ολόκληρη οικονομική πολιτική: Η ΓΣΕΕ, μέσω του Ινστιτούτου Εργασίας, κάνει μια ενδιαφέρουσα ανάλυση σ' αυτό το σημείο και την παραθέτουμε. Επιχειρηματολογεί ότι η ανάκαμψη της οικονομίας δεν εκδηλώθηκε – πρώτον, διότι η περιοριστική εισοδηματική πολιτική και η λιτότητα στον δημόσιο τομέα συγκρατούν, όπως είναι εσπευμένο, τη ζήτηση, ενώ η στασιμότητα της οικονομίας έχει οδηγήσει στην κάμψη των ιδιωτικών επενδύσεων. Ο μόνος παράγον

δυναμισμού της ζήτησης είναι η κα-
λωση των ανώτερων εισοδηματικών
γοριών που ευνοούνται από την αύ-
της κερδοφορίας του κεφαλαίου.
Περιορισμό, διότι ο παραγωγικός τομέας
οικονομίας, με την οικονομική και
ματική πολιτική που εφαρμόζεται
ικνώνεται διαρκώς και δεν μπορεί να
ελέσει τον παράγοντα μιας κυκλικής
έρμανσης της οικονομίας.
κυβερνητική πολιτική αδυνατεί να
ήσει την οικονομία σε ανάκαμψη και
πεί, όπως διαπιστώνουν οι διεθνείς
ισμοί, να ελέγξει πραγματικά τα οι-
ικά μεγέθη, όπως το δημόσιο χρέος,
θωρισμός και τα επιτόκια, ή να βελ-
ι την παραγωγικότητα και την αντα-
τικότητα της οικονομίας. Αντί να
όσει μια στρατηγική αναβάθμισης
οικονομικής δραστηριότητας και της
οικονομίας, αρκεί-
μεταφορά πόρων για τη βελτίωση
ερδοφορίας του κεφαλαίου.
γίνεται αυτή η μεταφορά πόρων; Η
ελέτη του ΙΝΕ αναφέρει μερικούς
υς:
ισοδηματική πολιτική εξασφαλίζει
ερδοφορία ενός βιομηχανικού τομέα
υρρικνώνεται, του οποίου η παρα-
ότητα παραμένει στάσιμη.
ημοσιονομική και νομισματική πο-
προσφέρει αστρονομικά κέρδη στο
κό και ξένο χρηματικό κεφάλαιο,
ωλήσεις των «προβληματικών» και
ιτική των «αποκρατικοποιήσεων»
ατοποιούν μια τεραστίων διαστά-
μεταφορά πόρων προς τον ιδιωτικό
και επιδιώκεται παραχώρηση σε
θνικές εταιρίες κρίσιμων τομέων
νικής οικονομίας.
λειοψηφία των πολιτών που έχουν
εί τις συνέπειες αυτής της οικονομι-
λιτικής δεν μπορεί να πεισθούν από
λογικούς λόγους όπως αυτός του κ.
ιτάκη στην ΔΕΘ. Όπως και να τρο-
τηθούν από ρουκέτες τύπου υποτί-
και επιβολής φόρων. Η Ν.Δ. φαίνε-
χει χάσει την επικοινωνία με ένα
μέρος των ψηφοφόρων της του
Αλλά αν αυτό συμβαίνει, και συμ-
πράγματι, φέρνοντας κοντά στο
Κ πολλούς απ' αυτούς τους πολί-
εν σημαίνει ότι αυτοί οι πολίτες
σαφή εικόνα για το τι θα συναντή-
με μια πιθανή κυβέρνηση του ΠΑ-
Δεν έχουν. Το ΠΑΣΟΚ κρατά κλει-
όμη τα χαρτιά του διότι και τα
ήματα είναι πολύ δύσκολα και διότι
α έχει λυμένα τα χέρια του. Ακόμη
ι μια πολιτική που δεν θα ανατρέπει
πιστώσεις της ΓΣΕΕ, δηλαδή την
της πολιτικής που ασκήθηκε ως τώ-

Π. Κλαυδιανός

ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ - ΒΙΚΕΛΑΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

*

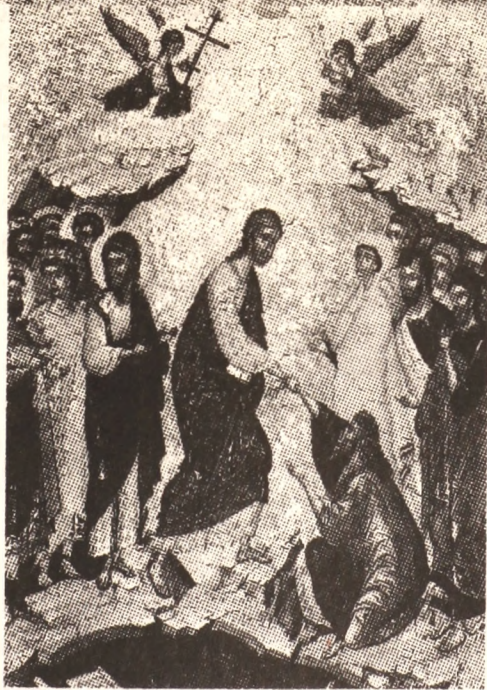
ΕΦΟΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΙΚΟΝΕΣ
ΤΗΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

(ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΑΝΔΑΚΑ ΩΣ ΤΗΝ ΜΟΣΧΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗ)

ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΖΩΓΡΑΦΙ-
ΚΗ ΤΕΧΝΗ ΜΕ ΕΡΓΑ ΑΠΟ
ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΡΜΙΤΑΖ
ΤΗΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ
ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ, ΤΗΝ ΠΙ-
ΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΡΕΤΙΑΚΩΦ
ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ
ΚΡΕΜΑΙΝΟΥ ΙΣΑΜΕ ΤΟ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΥ-
ΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ, ΤΑ

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ. ΜΙΑ ΜΕ-
ΓΑΛΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΧΝΗ
ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ, ΠΡΟΣΚΑ-
ΛΕΙ ΣΕ ΜΙΑ ΦΙΛΙΚΗ ΓΝΩΡΙ-
ΜΙΑ ΚΑΙ ΑΝΟΙΓΕΙ ΤΟΝ ΔΡΟ-
ΜΟ ΓΙΑ ΕΝΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ΠΛΗΣΙΑΣΜΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΥ-
ΖΑΝΤΙΝΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΑΥ-
ΤΟΥ ΕΔΩ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ - ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
ΑΠΟ 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΕΩΣ 30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Πώς το πάρκο γίνεται γκαράζ!

του Γιάννη Κωστάκη

Υπουργοί, βουλευτές, δημοτικοί σύμβουλοι, όλοι στην υπηρεσία του κ. Χ. Λαμπράκη όταν θέλησε να χρησιμοποιήσει τον ιστορικό χώρο του Πάρκου Ελευθερίας για γκαράζ. Η ιστορία είναι ακούγτως ενδιαφέρουσα αλλά και διδακτική. Θα μπορούσε ίσως να χρησιμοποιηθεί σαν χαρακτηριστικό παράδειγμα του πώς οι έχοντες τη δυνατότητα μεθοδεύουν τα πράγματα, όταν η κείμενη νομοθεσία αλλά και ο λαϊκός παράγοντας δεν συνάδουν με τα συμφέροντά τους. Και το ερώτημα που προκύπτει είναι: Με ποιο τρόπο μπορεί ο απλός πολίτης, που με τον πιο δάναυσο τρόπο θίγονται ζωτικά του δικαιώματα, όπως της ποιότητας ζωής, να αντιδράσει, όταν έχει να αντιμετωπίσει έναν μεγαλοεκδότη, του δημοκρατικού μάλιστα, υποτίθεται, χώρου, και ένα κράτος που σπεύδει να εξυπηρετήσει τις απαιτήσεις του.

Ο λόγος για το γκαράζ στο χώρο του Πάρκου Ελευθερίας το οποίο ο κ. Λαμπράκης θέλει για την εξυπηρέτηση του Μεγάρου Μουσικής. Το θέμα έχει ήδη απασχολήσει το Αντί σε παλαιότερα τεύχη του. Επειδή όμως είναι σοβαρότατο, επανερχόμαστε, δημοσιεύοντας μια σειρά ντοκουμέντων, ώστε ο αναγνώστης να σχηματίσει μια όσο το δυνατόν πληρέστερη άποψη για το παιχνίδι που παίζεται.

Το «μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα» ίδρυμα των «Φίλων της Μουσικής» δημιουργήθηκε επί χούντας, οπότε και του παραχωρήθηκε ο χώρος που σήμερα λειτουργεί το Μέγαρο Μουσικής. Η όλη προσπάθεια όμως άρχισε να ευδοκμεί όταν την προεδρία του ιδρύματος ανέλαβε ο κ. Χ. Λαμπράκης, ενώ επί κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ δόθηκαν τα απαιτούμενα

χρήματα από την κ. Μ. Μερκούρη. Το κτίριο όμως είχε, ή παρουσιάστηκε ότι είχε, ένα σοβαρό πρόβλημα. Στερούνταν χώρου στάθμευσης. Το πρώτο ερώτημα συνεπώς που προκύπτει είναι αν σκοπίμως ο κ. Λαμπράκης χρησιμοποίησε τα υπόγεια που προορίζονταν για γκαράζ, μετατρέποντάς τα σε κύριους χώρους. Φυσικά, απάντηση σ' αυτό το ερώτημα είναι μάλλον αφελές να περιμένουμε. Θα μπορούσε όμως να μας πει το γραφείο που ανέλαβε την κατασκευή του κτιρίου αν τα αρχικά σχέδια τροποποιήθηκαν, ώστε στη συνέχεια να δικαιολογηθεί η διεκδίκηση (κατ' άλλους αρπαγή) του γειτνιάζοντος χώρου του Πάρκου Ελευθερίας.

Η μεθόδευση

Με Προεδρικό Διάταγμα της 4/12/91, που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 967 Δ' 31/12/91) εγκρίνεται η τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου της Αθήνας, με τροποποίηση του περιγράμματος του υπόγειου χώρου στάθμευσης μεταξύ των οδών Λάχης, Σουηδίας και Ευζώνων. «Στον παραπάνω υπόγειο χώρο επιτρέπεται η δημιουργία δεύτερου, τρίτου και τέταρτου υπογείων για την εξυπηρέτηση σταθμού στάθμευσης αυτοκινήτων, 750 θέσεων», αναφέρεται στο Π.Δ. Ο δρόμος για την καταστροφή του Πάρκου Ελευθερίας έχει ανοίξει.

Ακολουθεί στις 5/6/92 το άρθρο 6 παρ. 16 του Ν. 2052/92, που αφορούσε στην... καταπολέμηση του νέφους, που λέει: «Στο κτίριο του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών ή στις επεκτάσεις του επιτρέπεται η χορήγηση παρεκκλίσεων από τις κείμενες πολεοδομικές και κτιριακές διατάξεις. Η παρέκκλιση μπορεί να αφορά ιδίως στο εξωτερικό περίγραμμα του κτιρίου, όπως έχει προσδιοριστεί με το Π.Δ. της 29/5/89 (ΦΕΚ 375 Δ'), την κατασκευή στεγαστρών μετά των φυλακίων ελέγχου και εξωτερικών κλιμάκων κινδύνου, τα εσωτερικά ύψη των χώρων, τον συντελεστή δόμησης, τη λειτουργία χώρων κυρίας χρήσης σε οποιαδήποτε στάθμη του κτιρίου με τεχνητό φωτισμό και αερισμό, την τοποθέτηση εντός του πλάτους των πρασιών και των πλαγιών ακάλυπτων υπόγειων παραρτημάτων μηχανολογικών εγκαταστάσεων και αγωγών, τις θέσεις περιφράξης του περιβάλλοντος χώρου και των κεκλιμένων

επιπέδων προσπέλασης των υπόγειων χώρων. Οι παρεκκλίσεις εγκρίνονται με απόφαση του υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, ύστερα από γνώμη του Κεντρικού Συμβουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (σ.σ.: ο επισημάνσεις δικές μας).

Έτσι «νομιμοποιήθηκε» η μετατροπή των υπόγειων χώρων του Μεγάρου -που κατά πάσα πιθανότητα αρχικά προορίζονταν για γκαράζ- σε κύριους χώρους.

Να σημειωθεί ότι όταν ο νόμος εψηφίζεται στη Βουλή, είχε επισημανθεί από βουλευτές ότι σε λίγο θα ζητηθεί για γκαράζ το Πάρκο Ελευθερίας.

Η συνέχεια στον Δήμο Αθηναίων

Τη σκυτάλη παίρνει το Δημοτικό Συμβούλιο της Αθήνας. Στις 31/8/92 με την 1202 απόφασή του εγκρίνει κατά πλειοψηφία την τροποποίηση του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου Αθηνών» στα Ο.Τ. 32, 33, 34 και 35 της περιοχής 68, μεταξύ των οδών Λάχης, Σουηδίας και Βασ. Σοφίας με θεσμοθέτηση αποκλειστικά και μόνο υπογείου συνδριακού κέντρου και υπόγειου σταθμού αυτοκινήτων και τη χωροθέτησή τους σύμφωνα με την πρόταση του Οργανισμού της Αθήνας.

Στην απόφαση αυτή, που σαφέστατα εννοεί τα σχέδια του κ. Λαμπράκη, ενώ θέτει σε κίνδυνο το πράσινο του χώρου, μειοψηφήσαν οι Π. Βελισσάρης, Μαρία Γιαταγάνη, Άννα Φιλίνη, Α. Αλευράς, Ι. Καρακώστας, Π. Μπέης, Ι. Μόρτζος, Δ. Κατριβάνος, Σ. Γείτονας, Ελένη Ανουσάκη και Ι. Αγγελόκη.

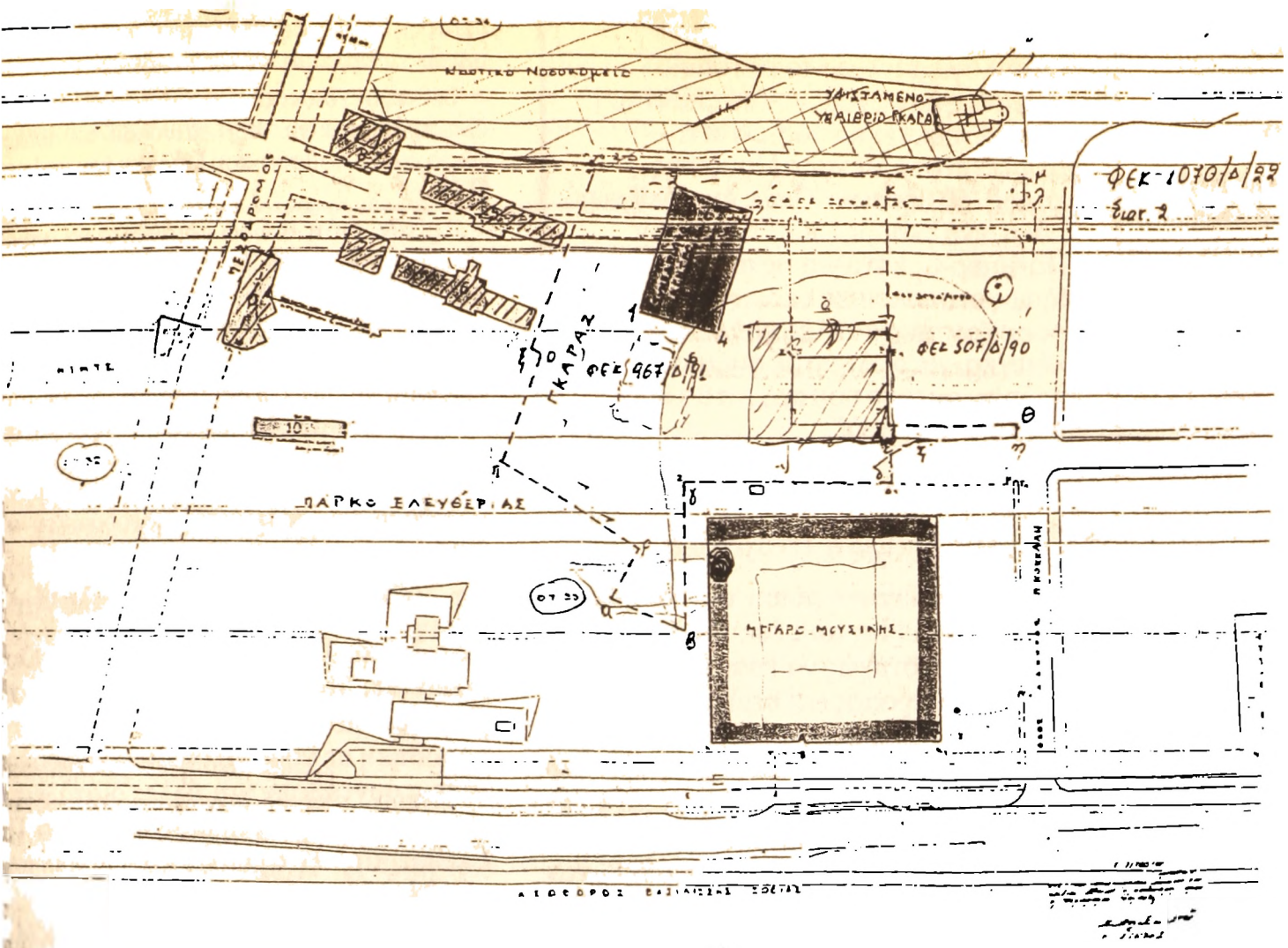
Δήλωση Δ. Μπέη

Την έντονη αντίρρησή του στην προαναφερθείσα απόφαση εξέφρασε στις 28/9/92 ο πρώην δήμαρχος της Αθήνας και νυν βουλευτής του ΠΑΣΟΚ Δ. Μπέης, που σε σχετική του δήλωση τόνισε:

ΤΟ ΠΑΡΚΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Προκαλεί το δημόσιο αίσθημα η απόφαση ουσιαστικής καταστροφής του Πάρκου με τα κτίσματα του ΕΑΤ-ΕΣΑ.

Όταν το 1980 ως δήμαρχος και με τη στήριξη όλων των Αθηναίων προχώρησα στην κατάληψη του χώρου, στον οποίο δώσαμε το όνομα Πάρκο

Ο χάρτης της περιοχής με τις προβλεπόμενες εκμεταλλεύσεις (Συνεδριακό Κέντρο, Εστιατόριο, Κτήριο καταστημάτων, υπόγειος χώρος τεχνικής εξυπηρέτησης του Μεγάρου Μουσικής κ.λπ.). Η καταστροφή του υπάρχοντος πνεύμονα πρασίνου σε σαφή απεικόνιση, όπως συνόδευσε το διάταγμα (ΦΕΚ 1070 / Δ / 22.10.1992).

ερίας, δεν μπορούσα να φανταστώ ότι θα ε δήμαρχος και Δημοτικό Συμβούλιο που θα ίσκιζαν την καταστροφή του Πάρκου.

ίς, αφού αντιμετωπίσαμε τους δικαστικούς ς του Ταμείου Πολιτικών Υπαλλήλων, στο είχε παραχωρηθεί το ακίνητο για οικοδόμη-ιοποιήσαμε το χώρο και τα κτίσματα, δια-νοντας μια όαση πρασίνου. Μέσα στο Πάρ-ιουργήσαμε εστίες πολιτιστικές αλλά και ης που απευθύνονται στους Αθηναίους των ηλικιών.

υνεργασία με τον Σύνδεσμο Φυλακισθέντων ορισθέντων της χουντικής περιόδου αφήσα-κτους τους θαλάμους των βασανιστηρίων θυμίζουν τη μαύρη περίοδο.

ιουργήσαμε το ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΧΝΩΝ για εκ-και πολιτιστικές εκδηλώσεις.

ασκευάσαμε μεγάλο ανοιχτό ΘΕΑΤΡΟ, γή-αθλοπαιδιών για τους νέους και παιδική

μορφώσαμε σύγχρονο αναψυκτήριο.

ισαμε το ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Αθηναίοι αγάπησαν το Πάρκο, το οποίο τε αυτοί μαζί με τη Δημοτική Αρχή διέσω-τό την οικοδόμηση.

ερα όμως πληροφορούμεθα ότι ο δήμαρχος πλειοψηφία του Δημοτικού Συμβουλίου χθηκαν την πρόταση του ΥΠΕΧΩΔΕ για τασκενή μέσα στο Πάρκο τεράστιου υπόγει-ράς 14.500 τ.μ. Σε εκτέλεση δε της αποφά-ιτητής αξίωσαν από τον Σύνδεσμο Φυλακι-ν και Εξορισθέντων τη μεταφορά και της ής του Σπ. Μουστακλή.

παράδεκτη αυτή απόφαση προκαλεί τον ίκό λαό, που γνωρίζει ότι αυτό το Πάρκο δική του ιστορία.

λθηναίος και ως πρώην δήμαρχος που αγω-α για το πράσινο της πόλης μας

ΛΩ το Δημοτικό Συμβούλιο να ανακαλέσει ικίνδυνη απόφασή του και αμέσως να απα-γει στο ΥΠΕΧΩΔΕ οποιαδήποτε παρέμβα-ΠΑΡΚΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Άλλως θα φέρει ιστορική ευθύνη και οι υπεύθυ-νοι θα λογοδοτήσουν στο λαό ως επιλήσμονες των καθηκόντων τους. Εκλέχθηκαν για να δημιουργή-σουν και νέους χώρους πρασίνου και όχι για να καταστρέψουν το πράσινο που εμείς φτιάξαμε.

ΘΕΛΩ να πιστεύω ότι οι πνευματικοί μας άν-θρωποι δεν θα σιωπήσουν αλλά θα ενώσουν και τη δική τους φωνή διαμαρτυρίας.

ΕΙΜΑΙ βέβαιος ότι οι Αθηναίοι μαζί με τον Σύνδεσμο Φυλακισθέντων και Εξορισθέντων θα αντισταθούν και θα διασώσουμε το Πάρκο μας.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΕΗΣ

Διαφωνεί και το Διαμέρισμα

Με την 1202 απόφαση του Δημοτικού Συμ-

βουλίου διαφώνησε και το 7ο Δημοτικό Δια-μέρισμα, που στις 9/10/92 με ομόφωνη απόφασή του «εκφράζει την αντίρρηση του Διαμερίσματος στη δημιουργία Συνεδρια-κού Κέντρου πίσω από το χώρο του Μεγά-ρου Φίλων Μουσικής, στο χώρο του πρώην ΕΑΤ-ΕΣΑ, με τη σκέψη ότι εκεί θα γίνει συσσώρευση υπηρεσιών που δεν θα εξυπη-ρετούν ιδιαίτερα τους δημότες της Αθήνας». Ακολούθως το Διαμέρισμα κάνει την εξής πρόταση: «Όσον αφορά στο PARKING, προτείνει σαν λύση την κατασκευή του υπο-γείου Γκαράζ στο χώρο της οδού Δορυλαίου, πίσω από την Αμερικανική Πρεσβεία, αξιο-ποιώντας έτσι την επιφάνεια του χώρου αυ-

ΤΙ ΕΙΠΑΝ ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΣΤΟΝ κ. ΧΡ. ΛΑΜΠΡΑΚΗ;

Ενδιαφέρον θα έχει η δημοσιοποίηση εκ μέρους του κ. Λαμπράκη της απάντησης των κομμάτων στην επιστολή που τους έστειλε, ζητώντας τη βοήθειά τους, προκειμένου να σταματήσουν οι κινητοποιήσεις των κατοίκων, για τη σωτηρία του Πάρκου Ελευθερίας. Άραγε το ΠΑΣΟΚ συμφωνεί με τη θέση της κ. Μερκούρη (μέλους του Ε.Γ.) που έρχεται σε ευθεία αντίθεση με τα όσα υποστήριζαν οι άλλοι σύντροφοί της, ή μήπως οι τελευταίοι -μαζί με τον κ. Μπέη- ήταν εκτός γραμμής; Εκτός και αν έχουμε (το πιθανότερο) ένα ακόμα δείγμα από τη γνωστή διγλωσσία του ΠΑΣΟΚ, που στοχεύει στο «να τα έχουμε καλά με όλους, αρκεί να μαζεύουμε ψήφους και να εξασφαλίζουμε την προβολή μας».

Όσον αφορά τη Ν.Δ., δεν πρέπει να υπάρχουν απορίες. Τόσο η επιστολή Έθερτ προς Λαμπράκη, που ήδη έχει δημοσιεύσει το «ΑΝΤΙ», όσο και η στάση της Δημοτικής Αρχής, αλλά κυρίως οι πράξεις των βουλευτών και υπουργών της στην Βουλή, δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία για τη στήριξη που δίνουν στον εκδότη της μεγαλύτερης σε κυκλοφορία «αντιδεξιάς» (ή μήπως απλώς αντιμητσοτακικής;) εφημερίδας.

Αν όμως ο κ. Λαμπράκης για ευνόητους λόγους δεν θελήσει να δημοσιεύσει τις απαντήσεις που έλαβε, ας το πράξουν οι υπόλοιποι αποδέκτες της επιστολής τους, πέρα από το ΠΑΣΟΚ και τη Ν.Δ.

του και σαν χώρο πλατείας, όπως προέβλεπε και η μελέτη της Denco».

Επέμβαση Κατσιγιάννη

Παρά τις αντιρρήσεις η κυβέρνηση της Ν.Δ. διά του υφυπουργού ΠΕΧΩΔΕ Χρ. Κατσιγιάννη νομοθετεί την καταστροφή του Πάρκου Ελευθερίας. Στο ΦΕΚ 1070/Δ' 22-10-92 δημοσιεύεται Προεδρικό Διάταγμα που στην παρ. 1 του άρθρου 3 εγκρίνει την κατασκευή Συνεδριακού Κέντρου και στην παρ. 2 αναφέρει: «Στην πρώτη στάθμη του υπογείου χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων, που καθορίστηκε με την 102405/7167/4.12.1991 (ΦΕΚ 967) απόφαση του υφυπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και φαίνεται με στοιχεία α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, α στο παραπάνω διάγραμμα, επιτρέπεται η δημιουργία χώρου Συνεδριακών Εκδηλώσεων, ως και οι απαραίτητες διαμορφώσεις (αίθριο - εκσκαφές) στον περιβάλλοντα κοινόχρηστο χώρο, για την εξασφάλιση του ηλιασμού αυτού και επικοινωνίας με τον κοινόχρηστο χώρο».

Η υλοποίηση των παραπάνω θα αποτελέσει την ταφόπλακα ενός αναγκαίου χώρου πρασίνου στη νερόπληκτη πρωτεύουσα. Πέρα από το τετραόροφο Συνεδριακό Κέντρο, το υπόγειο γκαράζ προϋποθέτει την καταστροφή πολλών δένδρων, ενώ το διασωθέν «πράσινο» στην πραγματικότητα θα είναι μόνο γκαζόν και μικροί θάμνοι.

ΤΥΠΟΣ:

Η ΣΙΩΠΗ ΤΩΝ ΑΜΝΩΝ

Ιδιαίτερα αποκαλυπτική είναι η στάση του Τύπου στο θέμα του Πάρκου Ελευθερίας, από την οποία θγαίνουν διδακτικά συμπεράσματα. Αν εξαιρεθούν οι καθημερινές εφημερίδες **Αυγή** και **Ριζοσπάστης** και η εβδομαδιαία εφημερίδα **Το παρόν**, οι υπόλοιπες ή ταυτίστηκαν με τον κ. Λαμπράκη ή σιώπησαν.

Οι τίτλοι και μόνο των σχετικών δημοσιευμάτων είναι χαρακτηριστικοί. Τον τόνο φυσικά έδωσε το **Βήμα**, γράφοντας «Γκαράζ και περισσότερο πράσινο». Η **Αυριανή** του Γ. Κουρή σημείωσε: «Ανάσα πρασίνου με υπόγειο γκαράζ στο Μέγαρο Μουσικής». Η **Απογευματινή** έγραψε: «Το πράσινο θα παρκάρει πάνω από το υπόγειο γκαράζ», ενώ το **Έθνος**, αντιστρέφοντας την πραγματικότητα, υποστήριξε: «Οι κάτοικοι θέλουν το γκαράζ. Επτά στρέμματα περισσότερο πράσινο». Δημοσιεύει μάλιστα και συνεντεύξεις από ανώνυμους κατοίκους - φαντάσματα! «Πνεύμονα επτά στρεμμάτων αντί για αλάνα πίσω από το Μέγαρο Μουσικής», ανακαλύπτει η **Ελευθεροτυπία**.

Όλοι στο ρυθμό του κ. Λαμπράκη, επαναλαμβάνουν το επιχείρημά του ότι θα αυξηθεί το πράσινο αν γίνει το γκαράζ (!). Είναι ακριβώς οι ίδιοι εκδότες που «κονταροχτυπιούνται» μεταξύ τους. Αυτό όμως ίσως γίνεται μόνο αν ο ένας μπει στα επιχειρηματικά χωράφια του άλλου. Σε διαφορετική περίπτωση αλληλοϋποστηρίζονται.

Μία εύλογη απορία, για την οποία προφανώς δεν αναμένουμε απάντηση από τους ερωτώμενους, είναι τι χρειάζεται στο Μέγαρο Μουσικής γκαράζ 750 θέσεων; Όπως έχει δείξει η πράξη, ένα γκαράζ 250-300 θέσεων είναι υπερ-αρκετό για τις ανάγκες του. Μήπως οι υπόλοιπες θέσεις προορίζονται για άλλες χρήσεις, ή ακόμη και για πώληση με σημαντικά κέρδη σε αυτούς που αρχικά θα δοθεί η άδεια για το γκαράζ;

Πρόσκαιρη αναστολή

Κάτω από την έντονη πίεση των κατοίκων, που οι διαμαρτυρίες τους έφτασαν μέχρι την ΕΟΚ, χωρίς δυστυχώς να ευαισθητοποιηθεί ο αρμόδιος επίτροπος επί θεμάτων περιβάλλοντος Ι. Παλαιοκρασσάς, αλλά και ορισμένων δημοτικών συμβούλων, το Δημοτικό Συμβούλιο στις 19/10/92 αποφασίζει κατά πλειοψηφία την αναστολή της 1202 απόφασής του. Τα υπάρχοντα όμως συμφέροντα είναι εξίσου ισχυρά. Σε λιγότερο από ένα μήνα, στις 9/11/92, με την 1665 απόφαση το Δημοτικό Συμβούλιο, μειοψηφούντων των Π. Βελισσάρη, Μ. Γιαταγάνη, Μαρίας Δίση και Αγγ. Μοσχονά αποφασίζει τη δημιουργία υπογείου σταθμού αυτοκινήτων στο χώρο του Πάρκου, μετά από συζήτηση που έγινε εκτός ημερήσιας διάταξης.

Από τους απόντες εκείνη τη μέρα δημοτικούς συμβούλους, μόνο η κ. Άννα Φιλίνη σε επιστολή της προς τον πρόεδρο του Σώματος εκφράζει τη διαφωνία της, υπενθυμίζοντας ότι αντίστοιχη άποψη έχουν ο «Σύνδεσμος Φυλακισθέντων και Εξορισθέντων», οι κάτοικοι της περιοχής και η Επιτροπή Πολεοδομίας του Τεχνικού Επιμελητηρίου.

Η θέση της Μελίνας

Στις 20/11/92 σπάει τη σιωπή της η κ. Μ. Μερκούρη, που μέχρι τότε είχε απουσιάσει από όλες τις προαναφερόμενες συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου. Η δήλωσή της προκάλεσε οξύτατες αντιδράσεις των συναδέλφων της στο συνδυασμό. Κάποιοι πάντως θεώρησαν τη θέση της εντελώς φυσική, υπενθυμίζοντας τις σχέσεις της με τον Χρ. Λαμπράκη. Η σχετική δήλωση της κ. Μερκούρη έχει ως εξής:

Θεωρώ πως στην πρόσφατη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου εκφράσαμε μια θέση απόλυτα καθαρή.

Θα ήταν αδιανόητο για μένα, που αγωνίστηκα για να γίνει και λειτουργήσει το Μέγαρο Μουσικής, σαν απαραίτητο στοιχείο της πολιτιστικής μας υποδομής, να μη στηρίξω τη θέση για την αναγκαιότητα της άμεσης κατασκευής ενός υπογείου γκαράζ, το οποίο θα δοθήσει αποφασιστικά τη λειτουργία του Μεγάρου Μουσικής.

Θεωρώ ότι η απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου είναι σωστή:

• Πρώτον, διότι παίρνει υπόψη την ανα-

γκαιότητα κατασκευής του γκαράζ, χωρίς οποίο το Μέγαρο θα απονεκρωθεί

• δεύτερον, διότι το γκαράζ θα είναι υπόγειο και δεν πρόκειται να θίξει καθόλου τον υπάρχον χώρο και το πράσινο του Πάρκου του πρώην ΕΑ ΕΣΑ.

• Τρίτον, διότι θεωρώ αδιανόητο να αποδίδει μομφή στους ανθρώπους που αγωνίστηκαν και αγωνίζονται για το Μέγαρο Μουσικής, ότι επιδιώκουν να καταστρέφουν την Αθήνα.

Θεωρώ απαράδεκτες τις κατηγορίες που απειθύνονται και θεωρώ οπισθοδρομική την αντίληψη που προτιμά να καθλώσει την Αθήνα στα σημερινά της προβλήματα παρά να προσφέρει συγκεκριμένες εναλλακτικές προτάσεις και θέσεις για τη υπέρβαση του σημερινού πολεοδομικού αδιεξόδου.

Φωτογραφική τροπολογία

Στις 7 Απριλίου 1993, οι υπουργοί Οικονομικών Στ. Μάνος και ΠΕΧΩΔΕ Αχ. Καραμανλής, με φωτογραφική τροπολογία προσθήκη σε νομοσχέδιο που αφορούσε αυξήσεις συντάξεων και άλλες διατάξεις, «χαρίζουν» στους ενδιαφερόμενους το Πάρκο Ελευθερίας. Η τροπολογία - πρόκληση έχει ως εξής:

ΤΡΟΠΟΛΟΓΙΑ - ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Στο σχέδιο νόμου: «Αύξηση συντάξεων και άλλες διατάξεις».

ΑΡΘΡΟ

1. Κατά την αληθή έννοια των διατάξεων των άρθρων 28 του Ν. 1337/1983 και 224 παρ. 1 εδ. δ' του Π.Δ. 323/1989, η κυριότητα των εντός σχεδίων πόλεως κοινόχρηστων χώρων, επί των οποίων προβλέπεται η εκτέλεση έργων ειδικής πολεοδομικής ανάπλασης ή κυκλοφοριακής αποσυμφόρησης, όπως κέντρα πνευματικά, πολιτιστικά, αθλητικά, συνεδρίων, εκθέσεων και σταθμών αυτοκινήτων ή κυκλοφοριακών κόμβων, ανήκει στο Ελληνικό Δημόσιο, εφόσον η αναγκαστική απαλλοτρίωση επισπεύδεται και η σχετική αποζημίωση καταβάλλεται υπό τούτου.

2. Το Ελληνικό Δημόσιο δύναται να παραχωρεί κατά κυριότητα τους χώρους της προηγούμενης παραγράφου με αντάλλαγμα ή και δωρεάν, σε νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, εφόσον τα δεύτερα έχουν μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα, για την πραγματοποίηση των σκοπών της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης. Η παραχώρηση, η οποία δεν υπόκειται σε οποιοδήποτε φόρο ή τέλος, γίνεται με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, που καθορίζει τους σχετικούς όρους και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Η μεταγραφή της άνω ΠΥΣ στα σχετικά βιβλία μεταγραφών του αρμόδιου Υποθηκοφυλακείου γίνεται ατελώς.

Αθήνα 7 Απριλίου 1993

Οι Υπουργοί

Οικονομικών

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΝΟΣ

Περιβάλλοντος, Χωροταξίας

και Δημοσίων Έργων

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

Επιμύθιον

α από επίσημα έγγραφα αποδεικνύεται όλα τα θεσμοθετημένα όργανα του κρά-
μπήκαν στην υπηρεσία του κ. Λαμπρά-

κη, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις απαι-
τήσεις του. Το ότι τα σχέδιά του δεν έχουν
ακόμα πραγματοποιηθεί οφείλεται αποκλει-
στικά στις κινητοποιήσεις των κατοίκων. Θα

είναι αρκετές για να σπάσει το φράγμα σιω-
πής που έχει επιβληθεί στον Τύπο για ένα
τόσο ζωτικό για το κέντρο της πρωτεύουσας
πρόβλημα;

□

Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΑΝΤΙΤΙΘΕΤΑ ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ

ΑΠΕΛΤΗΣ σε όσους με-
ορες σοφιστείες προσπα-
να δικαιολογήσουν το
ημα κατά του Πάρκου Ελευ-
ης είναι η άποψη των πλέον
ών επί του θέματος. Ο «Σύλ-
5 Αρχιτεκτόνων Διπλωμα-
ων Ανωτάτων Σχολών (ΣΑ-
)- Πανελλήνια Ένωση Αρ-
τόνων», με έγγραφό του
το ΥΠΕΧΩΔΕ σημειώνει:

Ε συνέχεια του υπ' αριθ.
14056/11.12.92 εγγράφου
σας γνωρίζουμε ότι το Διοι-
ό Συμβούλιο του ΣΑΔΑΣ -
λλήνιας Ένωσης Αρχιτε-
ον στη συνεδρίασή του στις
.92, αφού ενημερώθηκε από
λος του Δ.Σ. του ΟΜΜΑ,
δελφο Ν. Δεσύλλα και συζή-
διεξοδικά το θέμα του Π.

Δ/τος (ΦΕΚ 1070 Δ/22.10.92)
τον ΥΠΕΧΩΔΕ, που αφορά τις
ρυθμίσεις που γίνονται στο χώρο
τον Πάρκου της Ελευθερίας της
Αθήνας, αποφάσισε ομόφωνα να
ζητήσει από το ΥΠΕΧΩΔΕ την
ανάκληση του Π.Δ. (ΦΕΚ
1070/Δ/92) και πιο συγκεκριμέ-
να, του άρθρου 3 παράγρ. 2 και
του άρθρου 4 παράγ. α και δ, που
αναφέρονται στην κατασκευή
υπόγειου χώρου στάθμευσης και
συνεδριακού κέντρου.

Ειδικότερα, διαπιστώνεται ότι
η κατασκευή του υπόγειου χώρου
στάθμευσης και του συνεδριακού
κέντρου θα καταστρέψει ένα ση-
μαντικό τμήμα του πάρκου αυ-
τού, λόγω της μεγάλης επιφά-
νειας σε έκταση του χώρου στάθ-
μευσης και της τοποθέτησης του
κτιρίου του συνεδριακού κέ-

ντρου επί του ανάγλυφου του
πάρκου. Επιπλέον, η λειτουργία
του συνεδριακού κέντρου θα
φορτίσει κυκλοφοριακά και περι-
βαλλοντικά την άμεση και ευρύ-
τερη περιοχή με επιπτώσεις και
στη λειτουργία αυτή καθ αυτή του
Μεγάλου Μουσικής, ενώ ο αριθ-
μός στάθμευσης και διακίνησης
750 αυτοκινήτων θα επιβαρύνει
τους δρόμους πρόσβασης.

Ακόμα, ο κτιριακός όγκος του
συνεδριακού κέντρου κοντά στο
χώρο των κτιρίων του ΕΑΤ - ΕΣΑ
εκμηδενίζει και υποβαθμίζει το
χώρο αυτό, που αποτελεί μια από
τις σημαντικότερες ιστορικές
μνήμες του λαού μας στον αγώνα
του κατά της επτάχρονης δικτα-
τορίας.

Θεωρούμε ότι για την εξυπηρέ-

τηση του Μεγάλου Μουσικής
πρέπει να εξασφαλιστεί χώρος
στάθμευσης περίπου 300 αυτοκι-
νήτων, η θέση του οποίου θα πρέ-
πει να αποτελέσει αντικείμενο με-
λέτης και για το λόγο αυτό προ-
τείνουμε τη διενέργεια αρχιτε-
κτονικού διαγωνισμού ιδεών που
θα περιλαμβάνει, εκτός από το
χώρο του Πάρκου της Ελευθε-
ρίας στην περιοχή όπου βρίσκεται
η σημερινή πολυκατοικία του
ΑΟΟΑ και την αμεσα γειτνιά-
ζουσα περιοχή.

Κατά τα λοιπά ζητάμε, το Πάρ-
κο της Ελευθερίας της Αθήνας να
ολοκληρωθεί με την πλήρη δια-
μόρφωση του χώρου σε πράσινο
(υψηλό - χαμηλό), την αναγκαιό-
τητα του οποίου κανείς δεν αμφι-
σβητεί».

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ίνστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

- Ομαδικής Ψυχοθεραπείας
- Δυναμικής της Οικογένειας
- Κοινωνικής Ψυχιατρικής
- Δυναμικής Ψυχιατρικής
- Ψυχολογικών Αξιολογήσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ & ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

• ΣΥΜΠΟΣΙΑ • ΣΥΝΕΔΡΙΑ • ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ • ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ • ΕΠΟΠΤΕΙΕΣ

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 644.7533 - 643.5980 - 644.5140

★ Το Ανοικτό Ψυχοθεραπευτικό Κέντρου
(Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρία), παράλληλα
με το θεραπευτικό του έργο, συνεχίζει για
δεκάτη χρονιά τις Εκπαιδευτικές του
Δραστηριότητες, σε συνεργασία με το
Ινστιτούτο Ομαδικής Ανάλυσης Αθηνών.

Για την προσεχή χρονιά, 1993-94, έχει
προγραμματίσει ετήσια Σεμινάρια διαλέξεων-
συζητήσεων, τα οποία απευθύνονται όχι μόνο
σε όσους ασχολούνται επαγγελματικά με τη
θεραπεία αλλά και σε όσους ενδιαφέρονται για
την Πρόληψη σοβαρών κοινωνικών
φαινομένων.

Τα Σεμινάρια αυτά είναι:

Εισαγωγή στην Ομαδική Ψυχοθεραπεία,
Κοινωνική Ψυχιατρική, Δυναμική Ψυχιατρική,
Ψυχολογικές Αξιολογήσεις, Δυναμική της
Οικογένειας.

Για περισσότερες πληροφορίες απευθυνθείτε
στη Γραμματεία του Ανοικτού
Ψυχοθεραπευτικού Κέντρου (τηλ. 6445.140,
6435.980, 6447.533).

Το σημερινό σύστημα εισαγωγικών στα ΑΕΙ και οι λόγοι που επιβάλλουν την κατάργησή του

Του Νίκου Μαρκάτου,
καθηγητή, Πρύτανη ΕΜΠ

Υστερα από μια συνολική εκτίμηση όλων των διαθέσιμων δεδομένων, το σημερινό σύστημα των εισαγωγικών εξετάσεων αποδεικνύεται σαθρό και αδιέξοδο.

1. *Αποτυγχάνει πλήρως να προετοιμάζει άτομα για το πανεπιστήμιο.* Είναι φανερό ότι το σύστημα συγκρίνει μόνο τη σχετική ικανότητα των υποψηφίων και όχι την πραγματική επίδοσή τους στο κάθε μάθημα, εφόσον υπάρχει κλειστός αριθμός εισαγομένων και έχει καταργηθεί η έννοια του βασικού μαθήματος (ή μαθημάτων) της κάθε δέσμης. Δηλαδή το σύστημα θα επέτρεπε οριακά την εισαγωγή υποψηφίων που θα έπαιρναν και κάτω από τη βάση. Πράγματι φέτος επέτυχαν υποψήφιοι με πολύ χαμηλό βαθμό φυσικής. Όμως και στα μαθηματικά, που δεν υπήρχαν προβλήματα ασάφειας πολλαπλών λύσεων, «κρίσης» κ.τ.λ., η αποτυχία στην 1η Δέσμη ήταν 66% της ακαδημαϊκής αφρόκρεμας της νεολαίας μας. Ποσοστό, κατά τη γνώμη μου, συγκλονιστικό, που γίνεται συγκλονιστικότερο όταν συμπεριληφθούν και αυτοί που «μετέφεραν» τον περυσινό βαθμό (δηλαδή τον υψηλό βαθμό). Η αποτυχία τότε για αυτούς που έδιναν για πρώτη φορά πλησιάζει το 80%. Αν προσθέσουμε και το γεγονός της μεγάλης αποτυχίας στα μαθηματικά, φυσική και χημεία στο πρώτο έτος των πανεπιστημίων και πολυτεχνείων (της τάξεως του 70%), όπου οι σπουδαστές εξετάζονται σε μάλλον ευκολότερα θέματα, προκύπτει αδιάστα το συμπέρασμα ότι μετά από μακροχρόνια σχολική και δίχρονη φροντιστηριακή προετοιμασία η μεγάλη πλειοψηφία των υποψηφίων δεν «έμαθε».

2. *Αποδυναμώνει τον παιδευτικό και κοινωνικό ρόλο του σχολείου.* Η εισαγωγή στο Πανεπιστήμιο εξαρτάται από την απόφαση των γονιών για το ποιο φροντιστήριο θα διαλέξουν. Το σχολείο έχει πάψει να έχει την ευθύνη προετοιμασίας της νεολαίας για το πανεπιστήμιο. Έχει όμως ταυτόχρονα πάψει να έχει και παιδαγωγικό ρόλο, παιδευτική διαδικασία, που πρέπει να είναι αυτοσκοπός, ανεξάρτητη από την εισαγωγή στα ΑΕΙ. Έχει πάψει να είναι το πεδίο της αγωνίας και των οραμάτων των δασκάλων. Και όλα αυτά παρά το γεγονός ότι το ελληνικό σχολείο έχει σοβαρότατο και αξιόλογο ωρολόγιο πρόγραμμα (Curriculum) που δεν έχει να ζηλέψει αυτά του εξωτερικού. Τους άπιστους αυτού του γεγονότος τους παραπέμπω στο ένθετο των *Sunday Times* της 29ης Αυγούστου 1993, όπου περιγράφεται ο νέος οδηγός του Εθνικού Ωρολογίου Προγράμματος για την αναβάθμιση της βρεταννικής παιδείας. Οι άπιστοι και οι λασπολόγοι κατά του ελληνικού σχολείου (και πανεπιστημίου) θα βρουν εκεί τις απαιτήσεις του βρεταννικού συστήματος από τα παιδιά των 7 και 11 και των 14 χρόνων. Και θα συνειδητοποιήσουν με χαρά τους ότι τα δικά τους παιδιά, κατά μέσο όρο

τουλάχιστον, διδάσκονται τουλάχιστον ίδιας ποιότητας και σίγουρα περισσότερης ποσότητας πράγματα. Και ίσως τότε συνειδητοποιήσουν τον αγώνα της μεγάλης πλειοψηφίας των Ελλήνων δασκάλων που κάτω από ταβάνια που στάζουν, δίπλα σε καλοριφέρ που δεν λειτουργούν και με μισθούς κυριολεκτικά πείνας, μετατρέπουν καθημερινά το επάγγελμά τους σε λειτούργημα. Όμως ο απώτερος σκοπός του εκπαιδευτικού συστήματός μας, της απόκτησης δηλαδή πτυχίου ΑΕΙ, και η ανάγκη φροντιστηριακής μαθητείας, τοποθετεί την έμφαση στην ειδική γνώση και μάλιστα με μεθόδους παπαγαλίας και ασκησιολογίας, χωρίς να δίνει γενική μόρφωση και καλλιέργεια. Στοιχεία απαραίτητα για τον πολίτη της σύγχρονης κοινωνίας. Μετατρέπει δε την εκπαιδευτική διαδικασία σε διαδικασίες διαρκών εξετάσεων, με αποτέλεσμα ο μαθητής και ο φοιτητής, αντί να εκπαιδεύεται, να μαθαίνει την τεχνική του να εξετάζεται. Η λογική του συστήματος εισαγωγής στα ΑΕΙ είναι αυτή της «τυποποίησης» αντί της «κρίσης» και γι' αυτό επιτυγχάνουν τα φροντιστήρια και υποβαθμίζεται ο ρόλος του σχολείου.

3. *Δεν έχει πλέον ρόλο ύπαρξης.* Το πανεπιστήμιο είχε πάντα ως ένα εκ των προορισμών του την εξομάλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων. Παλιότερα και το φροντιστήριο έπαιζε ένα θετικό εξισωτικό ρόλο μεταξύ π.χ. των αποφοίτων του κολλεγίου και ενός σχολείου μιας υποβαθμισμένης περιοχής. Με δεδομένη τη μαζική «ουσιαστική» ανεργία των πτυχιούχων αλλά και την ανάγκη για μαζική εκπαίδευση και πρόσβαση στην πληροφορία και τη γνώση, το «*paupeus clausus*» έχει χάσει το νόημά του και αποτυγχάνει να επιτελέσει ακόμα και το σκοπό για τον οποίο έχει καθιερωθεί. Η μόνη λοιπόν διέξοδος είναι η κατάργηση των εξετάσεων και η ελεύθερη πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτό σημαίνει φυσικά ριζικές αλλαγές της φιλοσοφίας στο συνολικό εκπαιδευτικό σύστημα, που πρέπει να δίνει μια ανδαθμισμένη σφαιρική εκπαίδευση στα έξι χρόνια της Μέσης Εκπαίδευσης, ενώ η εισαγωγή στα ΑΕΙ θα γίνεται μέσω ενός προπαρασκευαστικού έτους για τα ΑΕΙ, που θα εκπαιδεύουν τους υποψηφίους και θα τους κρίνουν σε διαρκή βάση, με συχνές εξετάσεις κ.τ.λ. Έτσι και ο κυρίαρχος ρόλος του σχολείου θα αποκατασταθεί και τα ΑΕΙ θα επιλέγουν τους καταλληλότερους γι' αυτά.

Βεβαίως, υπάρχουν πολλές δυσκολίες εφαρμογής όπως π.χ. υπάρχουσα τεχνική υποδομή. Όμως η κοινωνία οφείλει να επιλύσει, αν συμφωνήσει στις παραπάνω διαπιστώσεις και αν συμφωνήσει να μορφώνει πραγματικά ανθρώπους, αντί να ψηφοθετεί αυξάνοντας σταδιακά τις θέσεις των εισακτέων. Και αυτό δεν είναι σε τελική ανάλυση τόσο δύσκολο αν κατανοήσουμε τούτο το συγκλονιστικό γεγονός. Ότι ενώ η πολιτεία διαθέτει 330 δις. για την

ιδεωση οι γονείς πληρώνουν... 360 δισ. για την προετοιμασία 140.000 υποψηφίων για τις εισαγωγικές εξετάσεις. Η μόνη πραγματική δυσκολία είναι το αρχέτυπο του φόβου προς το στο. Δεν είναι όμως κρίμα να καταπιέζονται οι νέοι και οι

γονείς τους από ένα μύθο; Δεν είναι μεγαλύτερο κρίμα να πικραίνονται οι νέοι και να θεωρούν τους εαυτούς τους αποτυχημένους στη ζωή επειδή, λέει, πήραν ένα μόριο λιγότερο από τον τελευταίο εισαγόμενο;

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

με το άρθρο του για τις
γωγικές εξετάσεις, ο κ.
αίτος μας ενεχείρησε και
κόλουθη επιστολή:

ητέ κ. Διευθυντά,
εύχος σας της 3/9/93 δημο-
ηκε πόνημα με τίτλο «Παιδεία
υόεις συνδικαλισμός των ημι-
» και υπογραφή Μανώλης
άκης.

ρωνω το χώρο σας και το χρόνο
να γνωστών σας για να απα-
ι, αποκλειστικά και μόνο για-
δημοσίευμα αυτό οδηγεί σε
εληροφόρηση του κοινού και
κριμένα παρουσιάζει σαν
ηριχθείσα από εμένα την κα-
ση των εισαγωγικών εξετά-
στα ΑΕΙ.

ως προκύπτει από τη σαφή
α μαθητή του δημοτικού δια-
η του άρθρου μου, που πα-
ώ να δημοσιεύσετε για την
η ενημέρωση των αναγνω-
σας, προτείνω ακριβώς το
πο και συγκεκριμένα την
ιθμηση και ουσιαστικοποίηση
εταάσεων, ώστε να επιτευχθεί
αστη ροή και επιλογή των
ατικά αρίστων και ωριμότε-
τα πανεπιστήμια.

ως με πληροφορήσατε τηλε-
ά, ο άνω αρθρογράφος είναι
ητής μαθηματικών. Μου κά-
ομένως εντύπωση, πώς μπο-
εξέλαβε την επί ένα ολόκλη-

ρο έτος συνεχή παρακολούθηση και
αξιολόγηση των υποψηφίων για τα
ΑΕΙ μαθητών του προπαρασκευα-
στικού έτους, που προτείνω, ως κα-
τάργηση των εξετάσεων και εκπτώ-
σεις στην παιδεία. Γιατί είναι εκ-
παιδευτικά τουλάχιστον πασιδηλο
ότι στη διάρκεια του χρόνου ο εξε-
ταστής δεν μπορεί να παραπλανη-
θεί ούτε από την παπαγαλία ούτε
από την ασκησιολογία ούτε από την
τυχαία καλή ή κακή στιγμιαία διά-
θεση του εξεταζομένου.

Λυπάμαι λοιπόν που θα το πω,
αλλά φοβάμαι ότι ο άνω αρθρογρα-
φήσας ή δεν διάβασε το άρθρο μου
και απλώς «ήθελε να τα πει» ή δεν
κατάλαβε τι διάβασε, για τον οποίο
όμως λόγο θα έπρεπε, ως επιστή-
μων, να είναι μετροεπέστερος στις
εκφράσεις του.

Τα «αδικημένα βλαστάρια», που
η πολιτεία του εμπιστεύθηκε να
διαπλάσει και εκείνος αβασάνιστα
αν όχι χαιρέκακα προπηλακίζει, θα
περίμεναν από τον δάσκαλό τους
καλύτερο παράδειγμα.

Προσωπικά π.χ. με ξένισε η εϋ-
κολη ρήση του ότι κατά το καχύπο-
πτο μυαλό του τα πτυχία των πανε-
πιστημιακών δασκάλων είναι μαϊ-
μούδες.

Ομολογώ ότι με έφερε προ των
ευθυνών μου και θα πρέπει να του
εκμυστηρευθώ ότι έντεχνα παρα-
πλάνησα όλο το Δ.Σ. του ΙΚΥ του
οποίου ως φοιτητής ήμουν υπότρο-
φος. Τη Σύγκλητο του ΕΜΠ που
κατά τη διάρκεια των σπουδών μου
με δρόβενσε τρεις φορές για άριστη

επίδοση και ήθος. Τη Σύγκλητο του
Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθη-
νών που μου έδωσε μεταπτυχιακό
τίτλο. Ομοίως εξεγάλασα, επί 16
χρόνια που παρέμεινα στο Λονδί-
νο, τη Σύγκλητο του Ιμπήριαλ Κόλ-
λετζ, του Πανεπιστημίου του Λον-
δίνου (του πρώτου Τεχνικού Πανε-
πιστημίου της Ευρώπης), που μου
απένειμε δίπλωμα και τον διδακτο-
ρικό μου τίτλο και του Πανεπιστή-
μιου του Γκρίνουιτς που με δέχθηκε
ως καθηγητή του. Το Συμβούλιο
Εφευρέσεων Τεχνολογίας Αιχμής
της NASA, που απένειμε σε Έλλη-
να το πρώτο βραβείο Πρωτοπορια-
κής Τεχνολογίας, για τη σχεδίαση
του καυστήρα του διαστημικού
λεωφορείου. Το Δ.Σ. του διεθνούς
οργανισμού Who is Who, που συ-
μπεριέλαβε το βιογραφικό μου στις
εκδόσεις του.

«Την έσκασα» επίσης στους κα-
θηγητές και τους φοιτητές του
ΕΜΠ, που με εξέλεξαν Πρύτανη.
Και βέβαια πρόσφατα με τις ίδιες
«μαϊμουδιές» έπεισα το Δ.Σ. του
Διεθνούς Βιογραφικού Κέντρου
του Καίμπριτζ να με ονομάσει διε-
θνή άνδρα του έτους για επιτεύγμα-
τα και διοίκηση. Ου πολλώ δέω χά-
ριν έχουν...

Είναι λυπηρό που αναγκάζομαι
να κοκκινίζω εκθέτοντας τα παρα-
πάνω, αφού θα πρέπει να σας πεί-
σω ότι τα πτυχία του δασκάλου των
παιδιών σας δεν είναι μαϊμούδες
όπως εκθέτει ο αρθρογράφος σας,
χωρίς εκείνος να κοκκινίζει. Και
περιορίστηκα στον εαυτό μου, για-
τί, αν αναφερόμουν στους συναδέλ-

φους μου, θα χρειαζόμουν τόμους
από το περιοδικό σας.

Εμείς λοιπόν που κατά τον αρ-
θρογράφο σας «δεν μελετήσαμε και
δεν μοχθήσαμε, ώστε είμαστε αμε-
τροεπείς και ελαφροί», ομολογούμε
την αμαρτία μας να πιστεύουμε ότι
το παρόν σύστημα εξετάσεων, με το
οποίο εισήχθη πιθανά ο αρθρογρά-
φος σας, παρουσιάζει, όπως εξηγώ
στο άρθρο μου, τέτοιες εγγενείς
αδυναμίες και αντιφάσεις, ώστε
επιβάλλεται να αντικατασταθεί για
να μην παράγονται πλέον πραγμα-
τικά αδικημένα βλαστάρια, που
έχουν την υπέρτατη ευαισθησία να
αυτοκτονούν στα 18 τους.

Η απελπισμένη κραυγή του «we
don't need no education», του γνω-
στού τραγουδιού των Pink Floyd «Ο
τοίχος» δεν αντηχεί δυστυχώς μόνο
στη φαντασία του καλλιτέχνη.

Θα ήλπιζε κανείς ένας μαθηματι-
κός να βλέπει καθαρότερα το γεγο-
νός ότι οι πολλοί (καθηγητές, συν-
δικαλιστές, καλλιτέχνες, πολιτικοί,
που συλλήβδην υποτιμά) είναι λι-
γότερο πιθανόν να σφάλουν απ' ό-
τι ο ένας, ο εαυτός του.

Και αντί της αυτοαπομόνωσης
και των κοινωνικά απόκληρων
σκληροφανών αποφθεγμάτων, θα
περίμεναν, πιστεύω, οι μαθητές
από έναν δάσκαλο περισσότερη
στοργή, φαντασία και ψυχή. Τα
παιδιά δεν αρνούνται να τα δώσουν
όλα. Εμείς οφείλουμε να δρούμε
τον τρόπο να δεχθούμε την προσ-
φορά τους.

οιμάστηκαν 4 ακόμα
ιοι του περιοδικού
ΤΙ: Από το α'
μηνό του 1990 (32ος)
; το τέλος του 1991
ος), τεύχος 426 μέχρι

τα γραφεία του
ΤΙ μπορείτε να
μηθευθείτε τους
ευταίους και
αιότερους τόμους του
ιοδικού.
τόμοι του ANTI
τελούν το
πρέστερο χρονικό
ημερών μας.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ «ANTI»

Το «μάθημα» της Έκθεσης (Ιδεών) και οι γενικές εξετάσεις

Του Απόστολου Τζίφα

ΤΑ τελευταία χρόνια διαπιστώνεται ολοένα και μεγαλύτερη αποτυχία των υποψηφίων στις γενικές εξετάσεις. Η αποτυχία αυτή έχει δώσει τη δυνατότητα για προβληματισμούς και ενστάσεις για το «μάθημα» της Έκθεσης Ιδεών στη Μέση Εκπαίδευση. Παρ' όλα αυτά καμιά αλλαγή δεν έχει γίνει –ούτε διαφαίνεται στο εγγύς μέλλον– σχετική με την εξεταστέα ύλη αλλά και το ίδιο το «μάθημα της Έκθεσης. Είναι καιρός να διερευνηθούν σοβαρά οι αιτίες της αποτυχίας και να κατατεθούν προτάσεις για βελτίωση της επίδοσης των μαθητών αλλά και αναβάθμισης του μαθήματος. Το άρθρο αυτό είναι μία μικρή συμβολή στον ήδη πλούσιο προβληματισμό για το θέμα αυτό¹.

Κάθε χρόνο, η ανακοίνωση της βαθμολογίας και των αποτελεσμάτων των υποψηφίων για τα ΑΕΙ και ΤΕΙ στο «μάθημα» της Έκθεσης οδηγεί σε διάφορες γενικεύσεις, αφορισμούς, απόψεις του τύπου: χαμηλό γλωσσικό και πνευματικό επίπεδο των υποψηφίων κ.ά. Πολλές φορές τα τελευταία χρόνια επαναλαμβάνεται και η πρόταση: Να καταργηθεί το «μάθημα» της Έκθεσης. Με άλλα λόγια, «πονάει κεφάλι, κόβει κεφάλι».

Επιγραμματικά προχωρούμε σε επισημάνσεις που θα πρέπει επιτέλους να ληφθούν σοβαρά υπόψη από την Πολιτεία, το αρμόδιο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, την Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων κ.α.

α. Η Έκθεση Ιδεών δεν διδάσκεται. Δεν αποτελεί χωριστό μάθημα στα αναλυτικά προγράμματα του Σχολείου με συγκεκριμένο διδακτικό εγχειρίδιο. Στηρίζεται κυρίως στη σχεδιασμένη επιχειρηματολογία με πρόλογο, κύριο θέμα και επίλογο, με μεγαλοστομίες, ωραιολογίες, ενίοτε ρητορικές εκφράσεις, κοινοτοπίες κ.ά. Η διδασκαλία της στηρίζεται ελάχιστα στο σχολείο και περισσότερο στο φροντιστήριο. Οι λεγόμενοι «εκθεσάδες» των φροντιστηρίων περιορίζονται στη διδασκαλία έτοιμων υποδειγμάτων, ιδεών, απόψεων και επιχειρηματολογίας. Η ανάπτυξη της έκφρασης - έκθεσης και κρίσης μπορεί να γίνει μόνο στο σχολείο και μέσα από τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων.

Κυκλοφορούν δεκάδες βιβλία για την Έκθεση Ιδεών με «έτοιμα» υποδείγματα θεμάτων. Η ποιότητα συνήθως είναι μέτρια. Η διάθεση των συγγραφέων να προσφέρουν «έτοιμη τροφή» και «έγκυρη γνώση» είναι φανερή.

Θα ήταν χρήσιμη μία έρευνα για την ποιότητα αυτών των παρασχολικών βιβλίων. Κατεξοχήν αρμόδια να την πραγματοποιήσει

είναι η Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων.

β. Τα θέματα των εξετάσεων δεν έχουν σχέση με τη διδασκαλία της Έκθεσης στο Λύκειο. Προτιμήθηκε το παλαιό καθεστώς εξέτασης, το οποίο στην πράξη εξυπηρετεί τα συμφέροντα των παλαιών «εκθεσάδων», της Παραπαιδείας και λιγότερο της Παιδείας.

Η γλωσσική μεταρρύθμιση με τα βιβλία της Έκφρασης - Έκθεσης του Λυκείου δεν υποστηρίχθηκε στην πράξη και το γλωσσικό μάθημα, και κατ' επέκταση το μάθημα της Έκθεσης, παρέμεινε μάθημα κορμού.

Η αντικειμενικότητα, η νομιμότητα και η αξιοπιστία της μέτρησης της επίδοσης του μαθητή στην Έκθεση στις Γενικές εξετάσεις έχει αμφισβητηθεί έντονα από τον επιστημονικό και εκπαιδευτικό κόσμο. Είναι αρκετοί αυτοί που μιλούν για εκπαιδευτική και κοινωνική αδικία με την Έκθεση Ιδεών. Αξιοσημείωτη είναι η έρευνα καθηγητών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων για το ρόλο της Έκθεσης στις εισαγωγικές εξετάσεις για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Στην έρευνα αυτή καταγράφονται όλα αυτά τα προβλήματα αξιοπιστίας στη μέτρηση της επίδοσης των υποψηφίων². Επίσης, για να βαθμολογηθεί δίκαια μια «Έκθεση Ιδεών» απαιτείται να βρεθεί ο μέσος όρος της βαθμολογίας 80 περίπου βαθμολογητών, που να βαθμολογήσουν την ίδια έκθεση (βλ. Η. Pieron, *Exames et docimologie P.U.F. Paris* σελ. 12).

Είναι φανερό λοιπόν ότι η Έκθεση Ιδεών αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα και ως μάθημα αλλά και ως εξεταστέα ύλη. Παράλληλα δημιουργεί προβληματισμούς για την πετυχημένη διαπίστωση προσόντων των υποψηφίων.

γ. Αν και η ΚΕΓΕ (Κεντρική Επιτροπή των Γενικών Εξετάσεων) διατυπώνει: «κάθε άποψη που θα υποστηριχθεί στην ανάπτυξη του θέματος είναι σεβαστή, αρκεί να είναι τεκμηριωμένη», δεν φαίνεται να πείθει ούτε τον επιστημονικό κόσμο αλλά ούτε τους υποψηφίους οι οποίοι προτιμούν τη συμβουλή: «γράψε τώρα, για να περάσεις, αυτά που θέλουν αυτοί, κι όταν μπεις με το καλό, κάνε ό,τι θέλεις».

Η πραγματικότητα δικαιώνει αυτούς που πιστεύουν ότι το «μάθημα» αυτό παίζει ρόλο ιδεολογικού ελέγχου των υποψηφίων, επιδρά βεύοντας ή τιμωρώντας τους, αντίστοιχα. Οι υποψήφιοι για τις Γενικές Εξετάσεις δεν προσπαθούν να δείξουν τον «πλούτο» των γνώσεων που έχουν ούτε να εκφράσουν με ειλικρίνεια τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους. Και αυτό για τον απλούστατο λόγο: δεν αξιολογείται η γνώση αλλά η γνώμη του υποψηφίου⁴.

Στο φετινό θέμα των Γενικών Εξετάσεων της Τεχνολογίας και του Ανθρωπισμού..., οι υποψήφιοι «υπάκουσαν και επέλεξαν ανάμεσα στους τεχνολόγους ανθρωπιστές και στους ανθρωπιστικούς τεχνολόγους...» κατά τον καθηγητή Δ.Ν. Μαρωνίτη (*Πολιτιστικά Μονότοπα*).

Ο Απόστολος Τζίφας είναι καθηγητής φιλόλογος, Αντιπρόεδρος του Συνδέσμου Φιλολόγων Νομού Λασηθίου.

3ήμα» 4.7.1993). Σε άρθρο τον παλαιότερα, ο συνεργάτης της υθεροτυπίας» Τάκης Φωτόπουλος είχε πειστικά υποστηρίξει ίποψη ότι η Τεχνολογία και η Ιδεολογία είναι δύο έννοιες λένδετες και ότι η Τεχνολογία δεν είναι ιδεολογικά ουδέτερη... πειστικός θα ήταν λοιπόν ο υποψήφιος που δεν θα θεωρούσε ισμού «συνεργάσιμες» την Τεχνολογία με την Ανθρωπιά; Ο ρς Κακριδής χαρακτηρίζει –με επιχειρήματα– «εξουσιαστικό» ύτερο θέμα των Γενικών Εξετάσεων (Φ. Κακριδή, Εκπαιδευτι- περα, «Το Βήμα» 18.7.1993)⁵.

ι δεκάδες διδλία –παρασχολικά δοηθήματα– που κυκλοφορούν ιοιμες τροφές» για τους υποψηφίους, «προσφέρονται έγκυρες ες και επιχειρήματα». Ένα παράδειγμα: «Αναπτύσσονται εν- χ υπεύθυνοι ιδέαι αι οποίαι δύνανται να χρησιμοποιηθούν υπό ξεταζομένων...» !! (Α. Βαρνακιώτη, Μεθοδολογία Εκθέσεως, Εκδ. Γρηγόρη, δέκατη έκδοση, Αθήνα χ.χ., σελίδα 6.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.

Έκθεση Ιδεών έχει σθηστεί, με τη μορφή που έχει στη χώρα ς, από τα εκπαιδευτικά συστήματα των άλλων χωρών. Εμείς θα πρέπει να «πρωτοτυπούμε»;

Εκθεση Ιδεών λοιπόν θα πρέπει να συνδεθεί με το μάθημα της ςας - Έκθεσης και τα Νέα Ελληνικά του Λυκείου. Να δίνεται ξετάσεις ένα κείμενο δεκαπέντε - είκοσι σειρών (απόσπασμα ρθρο στον ημερήσιο Τύπο σχετικό με τις ενότητες διδασκαλίας έκφρασης - Έκθεσης του Λυκείου ή επιστημονικό δοκίμιο, εχνικό έργο κ.ά.) και να ελέγχονται οι γνώσεις του υποψηφίου από την κατανόηση και την κριτική ανάγνωση του κειμένου. ς, με σχετικές ερωτήσεις θα ελέγχεται η γραμματική και το κτικό. Βασικός στόχος αυτής της εξέτασης θα πρέπει να είναι η ς και όχι η γνώμη του υποψηφίου⁶.

α τη διασφάλιση της αντικειμενικής αξιολόγησης, θα επανα- ίδουμε πρόταση συναδέλφου για τη δημιουργία ειδικού σώμα- ιθμολογητών Εκθέσεων (300 Φιλολόγοι). Οι Φιλολόγοι αυτοί ιαιδευτούν αρκετά (σεμινάρια κ.λπ.), ώστε τα προβλήματα της ςωσης να περιοριστούν⁶.

λά είναι τα κακώς κείμενα στο εκπαιδευτικό μας σύστημα. Η ςη στις Γενικές Εξετάσεις, ασφαλώς, δημιουργεί πολλά προ- τα στους εξεταζόμενους. Τις διαμαρτυρίες των υποψηφίων πέτυχαν στο μάθημα αυτό θα πρέπει να διαδεχθούν: σκεπτικι- προβληματισμοί, προτάσεις προς το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ςεγσία του (Υπουργείο Παιδείας), το αρμόδιο επιστημονικό ςείο (Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων) κ.α.

ην ακούγονται μόνο στις εξετάσεις οι «φωνές» της Παραπαι- (των φροντιστών), αλλά και «φωνές» που έχουν ως στόχο τη ςη της Παιδείας των υποψηφίων και της επίδοσής τους στις ςς εξετάσεις. Έτσι υπάρχει η πιθανότητα να εξαλείψουμε μια ςεντική και κοινωνική αδικία που συντελείται με την Έκθεση

ιτική αρθρογραφία για το θέμα: Α. Τζίφα, Βιβλιογραφία Νέων κών για τη Μέση Εκπαίδευση, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993 (υπό ς).

θανασίου - Α. Γκότοβος, Ο ρόλος της Έκθεσης στις εισαγωγικές ςεις για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, περιοδικό «Σύγχρονη ςευση», τεύχος 60, 1991, σσ. 52-60 και τεύχος 61, 1991, σσ. 39-49.

ΠΘ, (ΠΙ), Γενικές αρχές και τεχνικές υποδείξεις για την αξιολόγηση ιπτών δοκιμίων των γενικών εξετάσεων, Αθήνα, 1990.

ο άρθρο: Α. Τζίφα, Ο ρόλος της κυρίαρχης ιδεολογίας στην Έκθεση ςεριοδικό «Σύγχρονη Εκπαίδευση» τεύχος 30, 1986, σσ. 29-31.

ιτική προσέγγιση των φετινών θεμάτων στο άρθρο: Γ. Καβδαδία, δεκτες γενικεύσεις και εξιδανικεύσεις, «Κυρ. Ελευθεροτυπία»,

Ι. Φράγκου, Μερικές ιδέες για την «Έκθεση Ιδεών», περιοδικό ςνη Εκπαίδευση», τεύχος 10, 1983, σσ. 7-15.

Ι. Μπαλάσκα, Το μάθημα της Έκθεσης και οι Πανελλήνιες Εξετάσεις, ςικό «Λόγος και Πράξη» (ΟΛΜΕ), τεύχος 13-14, Χειμώνας - Άνοιξη ς. 51-60.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΤΡΟΧΑΛΙΑ ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΤΩΡΑ ΚΑΙ ΠΑΝΟΔΕΤΗ.

1. V. BÉRARD Τουρκία & Ελληνισμός
Οδοιπορικό στην Μακεδονία του 1890 - Έλληνες - Τούρκοι - Βλάχοι - Αλβανοί - Βούλγαροι - Σέρβοι.
426 σελ., εικ. 50, χάρτες 3. Τιμή: άδετο 2.900 δρχ., πανόδετο 4.900 δρχ.
2. R. PUAUX Δυστυχισμένη Βόρειος Ήπειρος
Οδοιπορικό 1913 - Απελευθέρωση - Αυτονομία.
258 σελ. 1 χάρτης τετράχρωμος εκτός κειμένου 58x86 και 18 σελίδες με πλήρη κατάλογο χωριών και πληθυσμών. Άδετο 3.200 δρχ, πανόδετο 5.200 δρχ.
3. G. DESCHAMPS Στους δρόμους της Μικρασίας
Οδοιπορικό 1890 - Χίος - Σμύρνη - Αϊδίνι - Έφεσος - Καρία - Πισιδία
344 σελ. και 80 εικ. εντός κειμένου, δύο πανοράματα της Σμύρνης και ένα της Αττάλειας και ένας τοπογραφικός Χάρτης της Σμύρνης εκτός κειμένου. Άδετο 4.200 δρχ., πανόδετο 6.200 δρχ.
4. Α. ΜΠΕΛΛΟΥ ΘΡΕΨΙΑΔΟΥ
Μορφές Μακεδονομάχων και τα Ποντιακά του Γερμανού Καραβαγγέλη
σελ. 250, 40 φωτογραφίες εντός κειμένου, 12 εκτός κειμένου και ένας χάρτης της Μικρασίας και του Πόντου.
Άδετο 3.700 δρχ., Πανόδετο 6.700 δρχ.
5. G. DESCHAMPS Η Ελλάδα Σήμερα
Οδοιπορικό 1890 - Ο κόσμος του Χαριλάου Τρικούπη.
σελ. 416, 80 φωτ. εντός κειμένου και ένα πανόγραμμα της Αθήνας του 1890.
Άδετο 4.700 δρχ., πανόδετο 6.700 δρχ.
6. Ι.Τ. ΚΙΟΜΟΥΡΤΖΙΑΝ
Οδοιπορικό στην Πόλη του 1680
σελ. 150, 80 έγχρωμες γκραβούρες.
Άδετο 3.600 δρχ., πανόδετο 6.600 δρχ.

Εκδόσεις Τροχαλία
Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)
106 80 Αθήνα - Τηλ.: 36.46.426

Οι καταπατητές τώρα δικαιώνονται!

Της Γεωργίας Δάμα

«Με αποκαλυπτικά στοιχεία υποστηρίζεται ότι με τον ΓΟΚ άνοιξε ο δρόμος σε όλους τους "μεριδιούχους" οι οποίοι καλύπτονται πίσω από τα κοινωνικά αποδεκτά σχήματα των ισχυρών συνεταιρισμών και επιδιώκουν να μετατρέψουν δάση σε τσιμέντα»

Παραμονές εκλογών δημιουργούν νομοσχέδιο, ανοιχτό παράθυρο για τους οικοδομικούς συνεταιρισμούς όπως καταγγέλλεται από αρμόδιους επιστημονικούς φορείς. Οι νέες τροποποιημένες διατάξεις του ΥΠΕΧΩΔΕ επιχειρούν να περάσουν το σκόπελο του Συμβουλίου Επικρατείας, το οποίο ακύρωσε τα άρθρα του ΓΟΚ του 1985. Η συντόμευση των διαδικασιών που προβλέπεται δημιουργεί αρκετά ερωτηματικά ως προς τον πλάγιο μορφή αποχαρκτηρισμό διακατεχομένων δασών. Η οικοδόμηση των εκτάσεων των οικοδομικών συνεταιρισμών απασχόλησε αρκετές κυβερνήσεις έως σήμερα, αφού οι πιέσεις που ασκούν είναι μεγάλες, αλλά η οποιαδήποτε σκέψη αντικρούεται από το Σύνταγμα. Μήπως όμως ήρθε η κατάλληλη στιγμή για να δικαιωθούν οι καταπατητές;

Οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί παρουσιάζονται πάντα με κοινωνικά αρεστή μορφή και αρκετά συχνά χρησιμοποιούν στην ταμπέλα τους... ονόματα αγίων! Αποτελούνται από ομάδες που έχουν τη δυνατότητα να ασκούν πίεση, διαθέτοντας προσβάσεις στην εκάστοτε κυβέρνηση, ενώ κάποιες έκαναν μέλη τους βουλευτές.

Σχεδόν όλες κατέχουν δασικές εκτάσεις –αυτό είναι το πρόβλημα– και προσπαθούν να τις νομιμοποιήσουν με νομιμοφανή μέσα

(γνωμοδοτήσεις δικαστηρίων) ώστε να τις μετατρέψουν σε οικόπεδα. Ο αποχαρκτηρισμός όμως είναι αρκετά δύσκολη υπόθεση πλέον...

Το ξεκίνημα έγινε είκοσι χρόνια πριν, στην Κινέτα. Ακολούθησαν η Εύβοια, η Χαλκιδική, ο Σχοινιάς. Είναι γνωστό ότι οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί λυμαίνονται την Ανατολική Αττική και τον Διόνυσο αλλά φθάνουν και ως τις παραλίες της Αργολίδας και της Ηλείας. Ενώ η αντίθεσή τους με το Σύνταγμα τους οδηγεί σε συνεχή εκκρεμότητα και ήδη αρκετοί έχουν δημιουργήσει αυθαίρετους οικισμούς.

Δασικοί υπάλληλοι καταγγέλλουν ότι τουλάχιστον το 80% των οικοδομικών συνεταιρισμών κατέχουν δάση ή δασικές εκτάσεις. Επισημαίνουν ότι ο κάθε συνεταιρισμός παρουσιάζει κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα, απλό ή σύνθετο. Σημαντικό ποσοστό έχει αγοράσει εικονικά τα δάση. Αρκετοί άλλοι κατέχουν ιδιωτικά δάση –που στη συνέχεια «περιέργως» κήκαν– και στα οποία είναι αδύνατη η οικοδόμηση βάσει του Συντάγματος για τριάντα χρόνια.

Σοβαρό επίσης πρόβλημα είναι ότι τα συμβόλαια των «μεριδιούχων», σύμφωνα με τον νόμο, είναι άκυρα, λόγω του ότι δεν έχει προηγηθεί κατάτμηση των οικοπέδων και όλοι έχουν υπεράριθμα μέλη σε σχέση με την έκτασή τους. Έτσι ζητούν να ρυθμοποιηθούν οι μικρές εκτάσεις σε πολλά μικρά οικόπεδα, αλλά αυτό δεν μπορεί να εφαρμοστεί γιατί θα καταστραφεί ο δασικός τους χαρακτήρας.

● Ο βασικός φραγμός όμως είναι η γνωμοδότηση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας η οποία στηρίζεται στο ότι αντίκειται στο Σύνταγμα η αλλαγή χρήσης των ιδιωτικών δασών και δασικών εκτάσεων. Μετά την απόφαση αυτή δεν είναι δυνατόν να ισχύσει οποιοδήποτε διάταγμα εμφανιστεί εφόσον ο οποιοσδήποτε, πολίτης ή περιβαλλοντική οργάνωση, μπορεί με προσφυγή να πετύχει την ακύρωση των διαταγμάτων. Αντίθετα με βάση το σκεπτικό που προέ-

βαλε το ΣτΕ, προσβάλλεται όχι μόνον ένα τέτοιο διάταγμα αλλά και ο κάθε συγκεκριμένος νόμος.

Το πιο σημαντικό δεβαίως είναι ότι οι δυσκολίες και οι πτυχές του προβλήματος των συνεταιρισμών είναι πάρα πολλές. «Περισσότερα από πεντακόσια προβλήματα συναντούν άμεσα υπεύθυνοι του ΥΠΕΧΩΔΕ και, όπως μας είπαν, «για να ρυθμιστούν όλα τα θέματα των συνεταιρισμών χρειάζονται άπειρες διατάξεις. Έτσι παραμένει νόμιμο μόνο ένα μικρό ποσοστό που δεν υπερβαίνει το 5%».

Το καθεστώς διαιώνίζεται

Οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί άρχισαν να δημιουργούνται είκοσι χρόνια πριν. Η χριστιανική δεκαετία ήταν εκείνη του '70. Από τότε προσπαθούν αδιάκοπα να στηριχθούν νομοθετικά, ασκώντας πιέσεις κατά διαστήματα, ώστε να εφαρμοσθούν οι λύσεις που προτείνουν. Οι παράνομες αγορές αλλά και οι επίσης παράνομες κατατμήσεις που έχουν διαπράξει, είναι σταθερά εμπόδια στις νομιμοποιήσεις, εκτός και αν αλλάξει το σχετικό άρθρο του Συντάγματος.

Εκπρόσωπος του ΣΑΔΑΣ (Σύλλογος Αρχιτεκτόνων) με ένα απλό παράδειγμα παρουσιάζει το μεγαλείο της κατάστασης. «Το τεράστιο πευκοδάσος της Πεντέλης, που αποτελείται από έξι χιλιάδες στρέμματα, αγοράστηκε το 1972 από υπαλλήλους του υπουργείου Γεωργίας. Οι ίδιοι το αποχαρκτηρίσαν και στη συνέχεια ενέκριναν τη μελέτη τους. Ο συνεταιρισμός αυτός, που φέρει την επωνυμία «ΠΑΝ», ιδρύθηκε και εφήρμοσε τις αποφάσεις του την περίοδο της χούντας. Η ζημιά που έκανε είναι τεράστια, λόγω του ότι οι φυσικές κλίσεις του εδάφους ήταν μεγάλες και στην προσπάθειά τους να δημιουργήσουν επίπεδα με τα μπάζα έδωσαν το δάσος. Σημαντικό επίσης είναι ότι ένα μεγάλο ποσοστό της έκτασης πουλήθηκε. Αυτοί λοιπόν πρόλαβαν, γιατί τότε ο αποχαρκτηρισμός ήταν πιο απλή υπόθεση, ενώ τώρα οι δυσκολίες που συναντούν είναι σημαντικές, αλλά οι προσπάθειες συνεχίζονται».

Νέα Οικολογία

Τεύχος 107, Σεπτέμβριος 1993

Μηνιαία επιθεώρηση, Μαυρομχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 36 19 837, fax. 36 02 621.

Αναζητώντας μια οικολογική οικονομία, της σύγχρονης.

«Μουσικακός κόμβος» Αθηνών, του Γιάννη Σακιώτη.

Εκτός στόχου..., του Μιχάλη Μοδινού.

Βία και αυθαιρεσία στη Ζάκυνθο, της Greenpeace.

Λογιστικά, φορολογικά, ασφαλιστικά: ο κύκλος που κλείνει, του Γ. Δεληβοριά.

Οι επτά καταδικάζουν την Αφρική, του Μιχάλη Μοδινού.

Φερομόνες για την προστασία του ελαιοκάρπου, του Ανέστη Τσπιρίδη.

Κλίμα: διαπραγματεύσεις στη Γενεύη, του Αργύρη Παναγόπουλου.

Ουκρανία: η επιστροφή στο Τσερνομπίλ, του Τζέημς Μηκ.

Αφρόδικτα και ανεξέλεγκτη αλιεία, του Ανέστη Τσπιρίδη.

Αλυσίδα υδρευτικών σκανδάλων, των Φίλων της Τριχωνίδας.

«Ασφαλείς» ανπδρασπύρες και επιστημονική κοινότητα, του Αρ. Παναγόπουλου.

Άννα Φιλίνη: Ελευθερία ή θάνατος για το πάρκο Ελευθερίας;

Γιάννης Παρασκευόπουλος: Η Θεσσαλονίκη αντιμετώπιση με τα μπάζα.

Σ. Βούγιας: Συγκοινωνιακά ζητήματα από την επίχωση της παραλίας.

Μ. Μοδινός - Γ. Παρασκευόπουλος: Αττική: μεγάλα έργα ή έξυπνες παρεμβάσεις;

Γιάννης Σακιώτης: Συσχευασίες αναψυκτικών και μπίρας: σκληρές μάχες.

Τάκης Νικολόπουλος: Προς ευρωπαϊκά οικο-προϊόντα.

Α. Ντέρνινγκ και Χ. Μπρόου: Η οικολογία της κτηνοτροφίας.

Δημήτρης Παπαϊωάννου: Σταθμός: Μήλος.

Φάνη Δημητρακούδη: Ενήλικοι και η χαρά της μάθησης.

Ευστάθιος Φακιολάς: Πυρηνική ενέργεια: Η μάχη μίνεται.

Ρήσαρντ Γκον: Νυχτερινές εξορμήσεις στην έρημο.

Κι ακόμα: Ευρωοικολογικά, Πλήθη και κέραμοι, Βιβλίο, Περιφερειακά - Διεθνή, Τοπικός Τύπος, Κρωγμοί κ.ά.

1987, το ΥΠΕΧΩΔΕ στις «ρυθμίσεις ην Αττική» προσπάθησε να λύσει μεριτο πρόβλημα τρέποντας τη μεταφορά νυντελεστή δόμησης από μερίδια των τρεμμάτων σε συγκροτημένες εκτάσεις. ρθρο αυτό του ΓΟΚ όμως απαιτεί τη νωση του 75% περίπου των μεριδιούγι' αυτό και δεν έφερε αποτέλεσμα, ην αρκετοί θεωρούν την έκτασή τους ως νωση και έτσι δεν ενδιαφέρονται να χτίιμεσα. Με το νέο καθεστώς η κατάσταευκολύνεται, δίνοντας την ευκαιρία κατόχους να μεταφέρουν ανά δύο τα ια, ανεξαρτήτως της έκτασης.

Τετρακόσιες χιλιάδες υποψήφιοι καταπατητές

Τετρακόσιες χιλιάδες υπολογίσθηκαν οι

μεριδιούχοι των οικοδομικών συνεταιρισμών το 1979. Όμως ο νόμος 998/79 για τα δάση είναι καθοριστικός και, παρ' όλες τις προσπάθειες νομιμοποίησης που υπήρξαν, δεν έφεραν αποτέλεσμα. Τελική λύση δόθηκε επί υπουργείας ΠΕΧΩΔΕ Στέφανου Μάνου. Ο κ. Μάνος επέτρεψε να εφαρμοσθεί η ιδιωτική πολεοδόμηση ανά 100 στρέμματα, και στη συνέχεια μετέτρεψε το όριο σε 50. Αυτό όμως ανοίγει το παράθυρο για τις νομιμοποιήσεις των καταπατημένων εκτάσεων.

Η αξία της γης στις περιοχές που λυμαίνονται κυριολεκτικά οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί είναι τεράστια. Γι' αυτό προσπαθούν να ωφεληθούν εκμεταλλευόμενοι την εκάστοτε πολιτική αστάθεια. Εξάλλου η ρευστότητα των ημερών είναι ιδανική για ανάλογες καταστάσεις, που κάθε φορά ευνοούνται και δικαιώνονται.

ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ

ωτισμός στην Πεντέλη από ποικιλώνυμους οικοδομικούς συνεταιρισμούς, οι οποίοι-τέχουν δασικές εκτάσεις και προσβλέπουν στον αποχαρακτηρισμό και, παραπέρα, ν «αξιοποίησή» τους.

να μικρό δείγμα της όλης κατάστασης είναι η περιοχή Πεντελικού, στην οποία ρχουν πολλοί οικοδομικοί συνεταιρισμοί. Όμως δύο δεσμεύσεις τους καθιστούν άνομους.

πρώτη δέσμευση είναι ότι απαγορεύεται η δόμηση αφού ανήκει σε ζώνες προστα- με ειδικό διάταγμα και η δεύτερη ότι είναι δάση ή δασικές εκτάσεις.

οικοδομικοί συνεταιρισμοί όμως όχι μόνο υπάρχουν, αλλά διεκδικούν την ένταξη, παρ' όλα τα ιδιοκτησιακά προβλήματα. Αρκετοί από αυτούς αγόρασαν τα δάση διάρκεια της δικτατορίας από το Δημόσιο σε ευτελή ποσά. Το Δημόσιο τότε έκρινε η λογική ότι ένα δασόκτημα έχει μόνο δασόκομική αξία ανάλογη με τη ρητίνη που άγει.

ιδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι οι εκτάσεις στο Πεντελικό μεταβιβάσθηκαν ν από τρεις ιδιοκτήτες. Τη γνωστή οικογένεια Ηλιοπούλου, τη μονή Πετράκη και τη ή Πεντέλης. Οι συνεταιρισμοί αυτοί είναι οι εξής:

ΙΣ ΤΙΜΟΘΕΟΣ (Πεντέλη), 177 και 72 στρέμ. (δύο περιοχές).

ΓΩΝ στην Ανθούσα, 99 στρέμ., 755 μέλη από τη ΔΕΗ και τον ΟΤΕ.

Ξ στην Παλήνη Πεντελικού, ανήκει στον ΕΟΤ.

Ε (άγνωστα λοιπά στοιχεία).

ΟΚΡΙΤΟΣ, 100 στρέμ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ στο Πικέρμι Πεντελικού, 500 στρέμ.

ΜΑ ΡΟΣΟΛΥΜΟΥ (άγνωστα λοιπά στοιχεία).

ΦΟΙΝΙΞ, ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΣΤΕΓΗ - ΟΤΕ στη Νέα Μάκρη Πεντελικού.

ΟΣ στο Μαραθώνα, ανήκει στην Πολεμική Αεροπορία.

ΛΙΣΣΑ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΗ - ΚΡΑΤΙΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ, στη Σταμάτα.

ΜΑΤΙΚΟΙ - ΑΝΘΥΠΑΣΠΙΣΤΕΣ - ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΕΣ στη Σταμάτα, 2.000 χλμ. μέλη.

ΙΓΟΡΟΙ ΠΕΙΡΑΙΑ στη θέση Μπάλα, 650 στρέμ., 500 μέλη.

ΓΕΝΝΗΣΗ στα σύνορα Κηφισιάς - Εκάλης, 490 στρέμ.

Ι ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ στην Κηφισιά, 450 στρέμ.

ΟΙ στη Νέα Ερυθραία, 1.023 στρέμ.

ΛΑΒΟΙ - ΕΡΓΑΤΟΤΕΧΝΙΤΕΣ ΛΑΤΟΜΕΙΩΝ ΜΑΡΜΑΡΟΥ στην Κηφισιά, 165 στρέμ.

ΕΩΝ στην Κηφισιά 3.000 μέλη, 450 στρέμ.

Σ ΣΥΛΛΑΣ στη Νέα Πεντέλη - Μελίσσια.

ΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΕΣ στη Σταμάτα, 400 στρέμ.

Σ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ στη Σταμάτα, 406 στρέμ.

ΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ, 144 στρέμ.

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ ΤΟ ΒΑΡΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο μεγαλύτερος σε διάρκεια πόλεμος του εικοστού αιώνα, ο πόλεμος μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων, τερματίστηκε. Τουλάχιστον στα χαρτιά, σε μια ιστορική πράγματι συμφωνία που ανοίγει μια νέα σελίδα δυνατοτήτων συνύπαρξης και συμβίωσης δύο λαών σ' ένα κομμάτι γης που διεκδικήθηκε –και διεκδικείται– με θυσίες και αίμα. Συμφιλιώθηκαν οι δυο μεγαλύτεροι εχθροί της Μέσης Ανατολής με τη συμφωνία για την αμοιβαία αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ και της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ) στο Παρίσι και με την υπογραφή της συνθήκης για την αυτοδιοίκηση της Ιερικούς και της Λωρίδας της Γάζα κι αργότερα της Δυτικής όχθης με την παρουσία του πρωθυπουργού του Ισραήλ Ράμπιν και τον ηγέτη της ΟΑΠ Αραφάτ.

Οι συμφωνίες ήταν καρπός μυστικών, μυστικότερων διπλωματικών διαπραγματεύσεων στο Όσλο με τη μεσολάβηση των Νορβηγών (ενώ παράλληλα διεξάγονταν στην Ουάσινγκτον επίσημες συνομιλίες). Διαφορετικές δέβαια είναι οι προσδοκίες των δύο μερών απ' τη συμφωνία. Ο Αραφάτ ελπίζει ότι αποτελούν το πρώτο βήμα για την αυτονομία. Το Ισραήλ πιστεύει το αντίθετο. Γεγονός πάντως είναι ότι δύο χρόνια σχεδόν μετά την έκρηξη της κρίσης στον Περσικό και τον πόλεμο που επακολούθησε η συμφωνία έρχεται να επισφραγίσει τη νέα διάταξη δυνάμεων στη Μέση Ανατολή, νέες ισορροπίες –προσωρινές ίσως και εύθραυστες– αλλά και μια νέα δυναμική για την ειρήνη με την άμεση αμερικανική στήριξη.

Ο Αραφάτ έχοντας υποστηρίξει τον Σαντάμ βρέθηκε σε δυσχερή θέση. Το κίνημα στα κατεχόμενα έδειχνε σοβαρά σημεία κάμψης και εξάντλησης. Τα ταμεία της ΟΑΠ που στηρίζουν όλους τους θεσμούς της Οργάνωσης στα κατεχόμενα άδειαζαν χωρίς νέες πηγές χρηματοδότησης. Κι απ' την άλλη μεριά ο πρωθυπουργός του

Ισραήλ έδειξε αποφασισμένος, παρά τις αντιρροήσεις στο εσωτερικό της κυβέρνησης και τη σφοδρή αντίδραση της δεξιάς αντιπολίτευσης, να τις προγραμματικές του δηλώσεις να έρθει συμφωνία με την ΟΑΠ. Εξάλλου, το ογκούμε ισλαμικό φαντασμαλιστικό κίνημα απειλεί και τον Αραφάτ και το Ισραήλ. Οι συνθήκες είχαν ωριμάσει για τη συμφωνία και από τις δύο πλευρές.

Ωστόσο, οι αντίπαλοι της ειρήνης δεν είναι καθόλου αμελητέοι. Για τους ακροδεξιούς Ισραηλινούς συνέβη αυτό που ουδέποτε μπορούσαν να σκεφτούν. Η «προδοσία» γι' αυτούς είναι δεδομένη, ιδιαίτερα γι' αυτούς που ζουν σε κατεχόμενα. Από την άλλη μεριά ο Αραφάτ ο μόνος έχει χάσει ήδη 6 από τα 18 μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής που παραιτήθηκαν ως αντίθετοι στη συμφωνία αλλά και αντιμετωπίζει σκληρή αντίσταση του παλαιστινιακού ισλαμικού φονταμενταλιστικού κινήματος του Χαμάς. Οι χθεσινοί εχθροί, Ράμπιν και Αραφάτ, έγιναν σήμερα υπό όρους σύμμαχοι και έχουν εναντιωθεί στους χθεσινούς φίλους τους. Οι ενδοπαραταξιακές συγκρούσεις και οι έξωθεν αντιρροήσεις και στις δύο πλευρές θα είναι σοβαρές. Για αυτό και η Αμερική ρίχνει το βάρος της στη στήριξη του Αραφάτ, γι' αυτό και ο διεθνής Τύπος παρουσιάζει ως αντιπάλους της ειρήνης και τις εξτρεμιστικές οργανώσεις των Ισραηλινών και τις εξτρεμιστικές οργανώσεις των Παλαιστινίων.

Για να εδραιωθεί η ειρήνη χρειάζεται χρόνος και καλή θέληση απ' τις δύο πλευρές. Διότι το βάρος της ιστορίας είναι πολλές φορές φοβερό και συχνά απειλεί να συνθλίψει προσπάθειες οι οποίες αποσκοπούν ν' ανοίξουν νέους δρόμους για τη συμφιλίωση, τη συνεργασία και την ειρήνη. Γι' αυτό η συμφωνία πρέπει να υποστηριχθεί σθεναρά και έμπρακτα, πολιτικά και οικονομικά, από ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα.

**«Το παρελθόν
δεν έχει πια
σημασία»
Γιτσακ Ράμπιν
πρωθυπουργός
του Ισραήλ**

Για μια ακόμη φορά η μυστική διπλωματία απέδωσε και η συμφωνία επετεύχθη παρά τις τεράστιες δυσκολίες και την αμοιβαία δυσπιστία των δύο πλευρών. Η αυτοδιοίκηση της Λωρίδας της Γάζας και της Ιερουσαλήμ και αργότερα της Δυτικής Όχθης εί-
γεγονός.

ποτελεί ένα σημαντικό δῆμα, όχι μόνο την ειρήνη, αλλά και για το παλαιστινό έθνος. Μπορεί ο Αραφάτ να διαγματεύθηκε από θέση αδυναμίας, αλλά ο Ράμπιν έδειξε ικανότητα και να κάνει υποχωρήσεις από θέση ισχύος. Ο Αραφάτ θα βρισκόταν σε πολύ γρήγορη θέση εάν το Ισραήλ συνέχιζε την τική του σύναψη ειρήνης με κάθε δικό κράτος ξεχωριστά αγνοώντας τα δικαιώματα του παλαιστινιακού λαού. Η ισχύς του Αραφάτ είναι ότι βάζει ξα-
την κεντρική σκηνή το παλαιστινιακό κράτος, την ύπαρξη και τα δικαιώματά του διασώζει και τον ίδιο τον εαυτό του

Ο ηγέτης των Παλαιστινίων Γιασέρ Αραφάτ.

ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ: Τα Αδύνατα Δυνατά

του Κ. Βασιλείου

Στη διεθνή πολιτική αποδεικνύεται για μια ακόμη φορά ότι τίποτα δεν είναι αδύνατον. Χθεσινοί εχθροί συμφιλιώνονται. «Τρομοκράτες» γίνονται αργότερα δεκτοί μετά φανών και λαμπάδων, έστω και άνευ λαβάρων και σημαιών, στον Λευκό Οίκο. Κανείς δεν μπορούσε να φανταστεί ότι το Ισραήλ θα έφθανε σε συμφωνία με την Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης και τον ίδιο τον Αραφάτ μετά από τόσο αίμα και μισό αιώνα ανελέητης διαμάχης. Κι όμως, την περασμένη Δευτέρα στον Λευκό Οίκο, Ισραηλίτες και Παλαιστίνιοι έδωσαν τα χέρια γυρίζοντας μια νέα ιστορική σελίδα, που όπως κάθε νέα σελίδα της ιστορίας εμπεριέχει πολλές ελπίδες αλλά και πολλούς κινδύνους για αμφότερα τα μέρη.

και την ΟΑΠ ως εκπρόσωπο του έθνους του που αποκτά ορισμένα δικαιώματα σε συγκεκριμένο έδαφος, χωρίς βέβαια την αναγνώριση Παλαιστινιακού κράτους και με εδάφη λιγότερα από όσα κατείχαν οι Άραβες το 1967, πριν από τον πόλεμο των Έξι Ημερών. Γι' αυτό οι απορριπτικοί εντός των Παλαιστινίων θεωρούν «προδοτική» τη συμφωνία. Από την άλλη μεριά, ο Ράμπιν εξασφάλισε την αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ κι άλλους όρους από θέση ισχύος, αλλά δεν δέχεται να εξισώσει το Ισραήλ της Βίβλου και των ορθόδοξων φανατικών με το Ισραήλ του 20ού αιώνα και αναγνωρίζει την ανάγκη συμφιλίωσης και συνύπαρξης.

Πολύπλευρη στήριξη

Η ειρήνη έχει τη στήριξη ολόκληρης της διεθνούς κοινότητας και το ειδικό βάρος στήριξης της Αμερικής. Η οικονομική ενίσχυση μέσω διεθνών οργανισμών για την ανάπτυξη των αυτοδιοικούμενων και υπανάπτυκτων περιοχών, όπου η ανεργία ανέρχεται σε 62%, θα αποτελέσει ισχυρό κίνητρο για τη συμφιλίωση και τη συνύπαρξη των δύο λαών. Ίσως αυτό να υποσχεθεί ένα καλύτερο μέλλον, αποδεκτό από τους Παλαιστίνιους των κατεχομένων περιοχών, που έχουν φτάσει στα όρια της φυσικής και ηθικής εξάντλησης.

Κι εδώ βρίσκεται το κλειδί του προβλήματος, τουλάχιστον για την πλευρά των Παλαιστινίων. Εάν στα κατεχόμενα εδάφη οι Παλαιστίνιοι αποδεχθούν τη συμ-

Σύτες, αντίθετοι στη συμφωνία, διαδηλώνουν μαχητικά στη Βηρυττό

φωνία, εάν οι ισλαμιστές του Χαμάς δείξουν διάθεση συνδιαλλαγής κι όχι βίαιας αντιπαράθεσης, τότε η κοινή γνώμη θα κερδηθεί και η ΟΑΠ θα εγκατασταθεί ως

ο αδιαφιλονίκητος εκπρόσωπος των Παλαιστινίων.

Κίνδυνοι

Δεν είναι μικρότεροι οι κίνδυνοι που προκύπτουν απ' τους ακροδεξιούς και φανατικούς Ισραηλινούς έποικους. Δεκάδες χιλιάδες απ' αυτούς είναι οπλισμένοι. Δεν μπορεί να αποκλειστεί η ένοπλη αντίδρασή τους και η υπονόμευση της συμφωνίας μέσα σ' ένα κλίμα διαρκών προκλήσεων, εκδικητικών πράξεων και αντιποίνων. Κρέμεται, λοιπόν, το μέλλον της συμφωνίας από πολλές κλωστές, μολονότι οι ξένες δυνάμεις και κυρίως οι ΗΠΑ δείχνουν ότι τις κλωστές αυτές θέλουν με κάθε τρόπο να τις ενισχύσουν.

Η ειρήνη δεν είναι εύκολο πράγμα. Οι συμφωνίες θα πρέπει να λειτουργήσουν κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα αντίπαλα μέτρα, κυρίως δε οι απορριπτικοί εκατέρωθεν, να πεισθούν έμπρακτα ότι έχουν συμφέρον να την υποστηρίξουν κι ότι το μέλλον μπορεί να είναι καλύτερο.

Πολλές λεπτομέρειες απομένει να διευθετηθούν και πολλά απρόδλεπτα προβλήματα μπορεί να ανακύψουν, που θα πρέ-

πει να λυθούν με τρόπο που να ενισχύει τη δέσμευση στην ειρηνευτική διαδικασία και των δύο μερών.

Ελπίδες

Τον αιφνιδιασμό για τη σύναψη της συμφωνίας διαδέχτηκε η ελπίδα ότι η διαδικασία αυτή θα δημιουργήσει «ρεύμα» συμπαρασύροντας άλλες διστακτικές χώρες της περιοχής, την Ιορδανία και τη Συρία κατά κύριο λόγο, να στηρίζουν την προσπάθεια και να προσχωρήσουν στο στρατόπεδο των ειρηνικών διευθετήσεων. Και πάλι δύσκολα πράγματα, αλλά όχι ακατόρθωτα.

Μπροστά σε τέτοια ιστορικά γεγονότα ορισμένοι διεθνείς σχολιαστές σπεύδουν συνήθως να επισημάνουν κινδύνους ή επιδίδονται σε εκτενείς αναλύσεις και υποθέσεις για τις ευρύτερες ανακατανομές ισχύος στη Μέση Ανατολή και τις νέες ισορροπίες. Δεν είναι άσκοπες τέτοιες στάσεις, διότι δάζουν κάποιο φρένο σε πρώιμες ευφορικές καταστάσεις και φρούδες προσδοκίες. Αλλά, από την άλλη μεριά, σημαντικό ρόλο παίζει η στήριξη της ειρήνης. Γιατί η εδραίωσή της η ίδια αλλάζει από μόνη της τους συσχετισμούς και το κλίμα δημιουργώντας μια βάση για ένα άλλο δήμα προς την ίδια κατεύθυνση.

ΜΙΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ ΕΧΘΡΑ

29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1947: Με απόφαση των Ηνωμένων Εθνών διαιρείται η Παλαιστίνη σε ανεξάρτητο εβραϊκό και αραβικό κράτος. Το Ισραήλ ανακηρύσσει την κρατική του υπόσταση στις 14 Μαΐου 1948 και πυροδοτεί πόλεμο που διαρκεί 7 1/2 μήνες.

2 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1964: Στην Ιερουσαλήμ ιδρύεται η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης.

5 ΙΟΥΝΙΟΥ 1967: Στον πόλεμο των 6 ημερών, το Ισραήλ επιτίθεται και νικά την Αίγυπτο, τη Συρία και την Ιορδανία καταλαμβάνοντας τα Υψώματα του Γκολάν, τη Χερσόνησο του Σινά, τη Λωρίδα της Γάζας, τη Δυτική Όχθη και την Ανατολική Ιερουσαλήμ. Η αρ. 242 απόφαση των Ην. Εθνών καλεί το Ισραήλ να αποχωρήσει από τα κατεχόμενα εδάφη με αντάλλαγμα την ειρήνη.

Επιστολή Ράμπιν προς Αραφάτ

Κύριε Πρόεδρε,

Απαντώντας στην επιστολή σας της 9ης Σεπτεμβρίου 1993, επιθυμώ να επιβεβαιώσω προς εσάς ότι υπό το φως των δεσμεύσεων που ανέλαβε η ΟΑΠ και οι οποίες περιλαμβάνονται στην επιστολή σας, η κυβέρνηση του Ισραήλ αποφάσισε να αναγνωρίσει την ΟΑΠ ως τον εκπρόσωπο του παλαιστινιακού λαού και να αρχίσει διαπραγματεύσεις με την ΟΑΠ εντός της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Μέση Ανατολή.

ΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1972: Στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μονάχου, Παλαιστίνιοι φονεύουν 11 αθλητές του Ισραήλ επιτείνοντας τη δράση της ΟΑΠ εναντίον αμερικανικών και ισραηλινών στόχων.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1973: Στον πόλεμο του Γιομ Κιπούρ, Αίγυπτος και Συρία επιτίθενται κατά του Ισραήλ. Παρά τις αρχικές επιτυχίες των Αράβων, το Ισραήλ τελικά επικρατεί και καταλαμβάνει τη Διώρυγα του Σουέζ. Αραβο-ισραηλινή Διάσχιση και διπλωματία Κίσσιγκερ έχουν ως αποτέλεσμα την αποχώρηση του Ισραήλ από τη Διώρυγα.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1977: Ο πρόεδρος της Αιγύπτου Ανουάρ Σαντάτ επισκέπτεται την Ιερουσαλήμ.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1978: Συνομιλίες στο Καμπ Νταϊχβιντ μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ με τη διαμεσολάβηση του Αμερικανού προέδρου Τζίμυ Κάρτερ θέτουν τα θεμέλια για την υπογραφή συνθήκης ειρήνης μεταξύ των δύο χωρών το 1979 με αντάλλαγμα την επιστροφή αργότερα της χερσονήσου του Σινά στην Αίγυπτο.

6 ΙΟΥΝΙΟΥ 1982: Το Ισραήλ εισβάλλει στον Λίβανο για να εξολοθρεύσει Παλαιστίνιους αντάρτες. Τον Αύγουστο η ΟΑΠ εκκενώνει τα στρατόπεδά της με τη μεσολάβηση των ΗΠΑ. Τον Σεπτέμβριο Παλαιστίνιοι στα στρατόπεδα Σάμπρα και Σατίλα σφάζονται ανελέητα.

9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1987: Παλαιστίνιοι στη Λωρίδα της Γάζας και στη Δυτική Όχθη αρχίζουν τον αγώνα της συνεχούς εξέγερσης (intifadeh) ενάντια στην ισραηλινή κατοχή.

14 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1988: Ο ηγέτης της ΟΑΠ Γιασέρ Αραφάτ δέχεται το δικαίωμα ύπαρξης του κράτους του Ισραήλ. Αρχίζει διάλογος μεταξύ ΗΠΑ και ΟΑΠ.

2 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1990: Στρατεύματα του Ιράκ εισβάλλουν στο Κουβέιτ, οδηγώντας στον πόλεμο του Περσικού και στην ολοσχερή ήττα του Σαντάμ Χουσεΐν. Ιρακινοί πύραυλοι «Σκουντ» πλήττουν το Ισραήλ, αλλά αυτό «πείθεται» με αδρά ανταλλάγματα να μην παρέμβει στη σύρραξη, πράγμα που θα διασπούσε το συμμαχικό μέτωπο εναντίον του Σαντάμ. Ο Αραφάτ υπο-

στηρίζει τον Σαντάμ.

30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1991: Αρχίζουν στη Μαδρίτη οι ειρηνευτικές συνομιλίες. Είναι η πρώτη φορά που το Ισραήλ κάθεται στο ίδιο τραπέζι με τους Παλαιστίνιους.

ΙΟΥΝΙΟΣ 1992: Ο Γιτζάκ Ράμπιν κερδίζει τις εκλογές στο Ισραήλ, γίνεται πρωθυπουργός και υπόσχεται μέσα σ' ένα χρόνο να φτάσει σε συμφωνία αυτονομίας με τους Παλαιστίνιους με τη γνωστή φόρμουλα «έδαφος με αντάλλαγμα την ειρήνη».

29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1993: Ισραήλ και Παλαιστίνιοι ανακοινώνουν την επίτευξη συμφωνίας για την αυτοδιοίκηση των Παλαιστινίων με απαρχή την πόλη Ιεριχώ της Δυτικής Όχθης και τη Λωρίδα της Γάζας.

10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1993: Υπογράφεται στο Παρίσι το κείμενο της ιστορικής συμφωνίας για την αμοιβαία αναγνώριση.

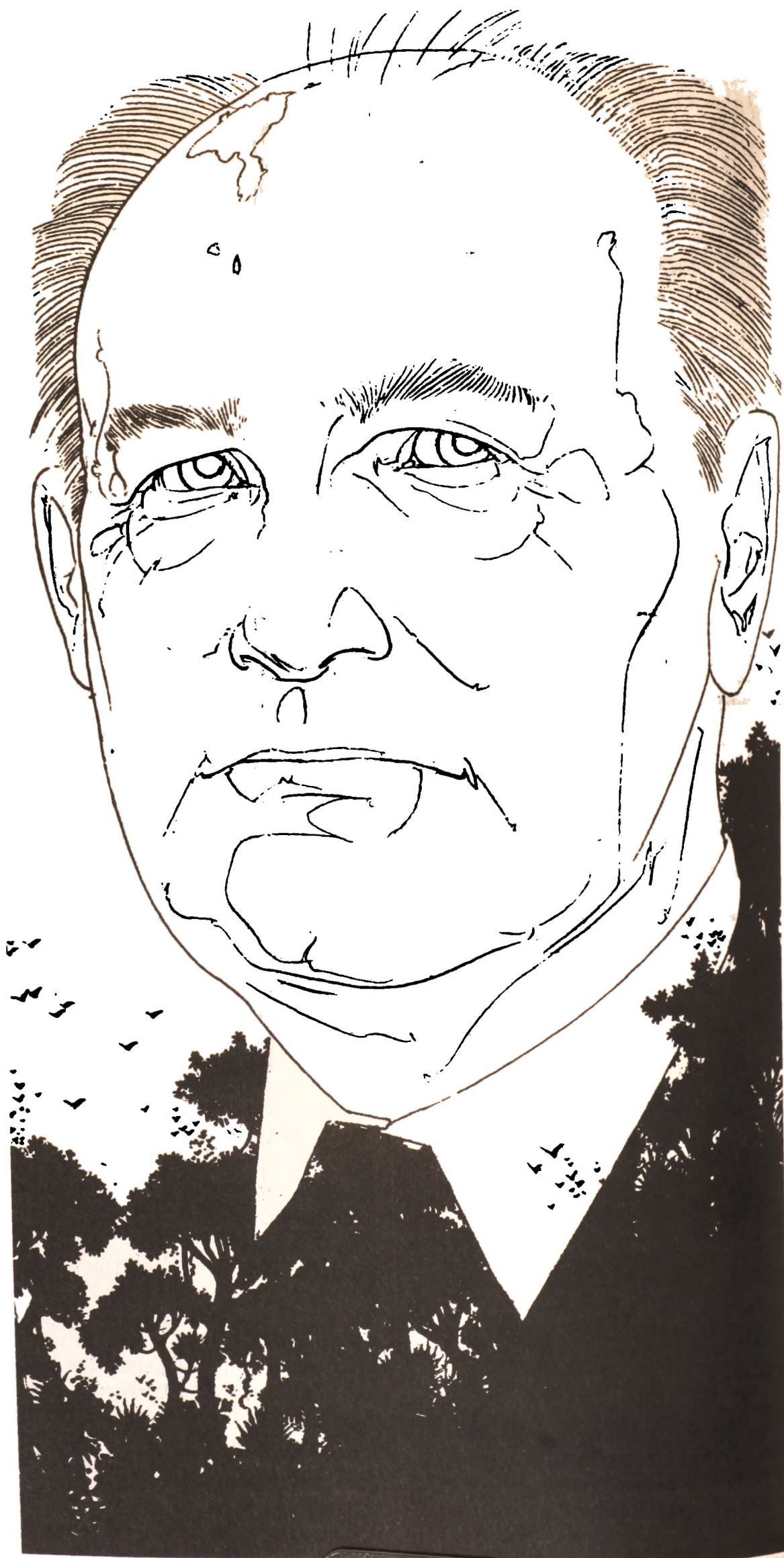
13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1993: Υπογράφεται στην Ουάσιγκτον η συμφωνία για την εφαρμογή του καθεστώτος αυτονομίας.

Ο Γκορμπατσώφ στην Ελλάδα

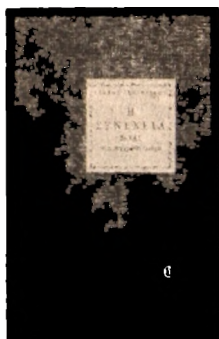
«Αρκεί μόνο μια μέρα για να περάσει κανείς στην Ιστορία». Η ρήση αυτή του προέδρου Καραμανλή προς τον Γκορμπατσώφ περικλείει μια μεγάλη αλήθεια. Αλλά και αφήνει πολλά κενά. Το όνομα του πρώην ηγέτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, που συνέβαλε όσο κανείς άλλος στον τερματισμό του ψυχρού πολέμου, που γνήσια πίστεψε στη μεταρρύθμιση του κομμουνιστικού συστήματος αλλά και κατέληξε στη διαπίστωση ότι χωρίς γνήσια δημοκρατία τίποτα δεν μπορούσε να γίνει, ότι το σύστημα ήταν απάνθρωπο και ολοκληρωτικό, συνδέθηκε με κοσμοϊστορικά γεγονότα. Αυτό δεν σημαίνει ότι ήταν άμοιρος ευθυνών. Πολιτικά απέτυχε να οδηγήσει τη χώρα του σε διέξοδο. Σήμερα ο Γκορμπατσώφ αναζητεί ένα νέο ρόλο, μέσα στο πράσινο κίνημα, ως ηγέτης παγκόσμιας πράσινης οργάνωσης που αποσκοπεί να δράσει σε υψηλό πολιτικό επίπεδο και να επηρεάσει τις ζωτικές πολιτικές αποφάσεις των κυριότερων κρατών για τον πλανήτη και το περιβάλλον. Και μ' αυτόν τον τρόπο ρίχνει το βάρος και το κύρος του προς όλες τις κατευθύνσεις. Διατηρείται στην παγκόσμια επικαιρότητα αλλά και δημιουργεί μια νέα πολιτική βάση σε παγκόσμια κλίμακα.

Δίκαιες οι τιμές που του αποδόθηκαν στην Ελλάδα, μολονότι αρκετοί δεν αισθάνθηκαν άνετα από τις «παρέες» του, όσους τον φιλοξένησαν και όσους έσπευσαν να τον περιτριγυρίσουν. «Ο Θεός θα με κρίνει», είπε ο Γκορμπατσώφ. Αλλά πρώτα θα τον κρίνουν οι άνθρωποι και οι πολίτες του κόσμου. Και η κρίση πρέπει να είναι αυστηρή για τέτοιους πολιτικούς άνδρες.

Ο Γκορμπατσώφ είναι χρήσιμος για την παγκόσμια κοινότητα και πρέπει να χρησιμοποιήσει το κύρος και τη δύναμη που επιθυμεί να αντλήσει θετικά, δημιουργικά προς παγκόσμιο όφελος—εφόσον ανέλαβε ένα τέτοιο ρόλο—μακριά από φανφαρονισμούς, υπερβολές και άστοχες σχέσεις. Θα τον παρακολουθούμε και θα τον κρίνουμε. Προέχει η κρίση των ανθρώπων. Και εκφράζουμε εκ προοιμίου την αρχή ο νέος ρόλος του, η νέα του δραστηριότητα να αποδώσει καρπούς. Αίσθηση και γνώση της Ιστορίας έχει. Ας μην τα σπαταλήσει άσκοπα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σπ. Χαλβατζής
Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ
ΤΟ ΚΚΕ
στη σύγχρονη
εποχή

Γ. Πανισίδης
Προσεγγίσεις
στην ταξική δομή
της αγροτικής
οικονομίας μας

Π. Ι. Στούτσκα
Ο επαναστατικός
ρόλος
του δικαίου
και του κράτους

Ν. Κυρίτσας-Γ. Πολυμερίδης
Επικαιρά προβλήματα
της ελληνικής οικονομίας

Μαρξ - Ένγκελς
Για το ρεφορμισμό

Το ΚΚΕ για την ΕΟΚ
και την καπιταλιστική
ευρωπαϊκή ενοποίηση
Υλικά της Πανελλαδικής
Συνδιάσκεψης
10-11 Απριλίου 1993

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 ΑΘΗΝΑ,

Τηλ.: 3620835 Fax: 3613354

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ Σ. Ε.

Μαυροκορδάτου 3, Αθήνα, Τηλ.: 3629835

28ης Οκτωβρίου 19, Γιάννενα, Τηλ.: 38090

Αποκλειστική διάθεση χονδρικής:

ΔΑΝΑΟΣ Α.Ε. Τηλ.: 3604161

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΔΕΛΦΙΝΙ

βιβλία
σύγχρονου προβληματισμού

ΕΛΛΗ ΠΑΠΠΑ

Κομμούνα του 1871...

Η επανάσταση του 21ου αιώνα;

ΤΑΣΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

Η χίμαιρα της μεγάλης Αριστεράς

ΠΑΝΟΣ ΤΡΙΓΑΖΗΣ

Συνάντηση με τον Γκορμπατσόφ

Θεμιστοκλέους 23-25, Αθήνα. Fax 6450764, τηλ. 3630955

■ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΔΙΑΦΘΟΡΑ

Η ομάδα ερευνητικής δημοσιογραφίας της στήλης Insight της εφημερίδας *Sunday Times* πάντα εντυπωσιάζει με τη δουλειά της. Τον περασμένο μήνα αποκάλυψε εκτεταμένη διαφθορά στη γραφειοκρατική μηχανή των Ηνωμένων Εθνών και την παντελή έλλειψη μηχανισμών για την καταστολή της. Πολλές και ενδιαφέρουσες αποκαλύψεις για τον σημαντικότερο Διεθνή Οργανισμό. Διαφθορά παντού και... καλοπληρωμένη.

■ ΜΗΝ ΠΥΡΟΒΟΛΕΙΤΕ ΤΟΝ ΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗ

Πολλοί ζητούν το κεφάλι του Λόρδου Όουεν, μεσολαβητή της Κοινότητας στον πόλεμο της Βοσνίας, αλλά και με γερά νεύρα αφού δεν το βάζει κάτω να φέρει τα εμπόλεμα μέρη σε συμφωνία για τον τερματισμό της αιματηρής αυτής εθνοτικής εμφύλιας σύρραξης.

Η *Ουάσιγκτον Ποστ*, μάλιστα, τον έχει αποκαλέσει «Τσάμπερλαιν». Είναι ένας άχαρος ρόλος, πράγματι, για τον Βρετανό και πολλοί υποστηρίζουν ότι θα έπρεπε να είχε παραιτηθεί τον περασμένο Μάιο όταν το σχέδιο Βανς - Όουεν κατέρρευσε μετά την άρνηση αποδοχής του από τους Σέρβους της Βοσνίας.

Ο ίδιος υποστηρίζει σε συνέντευξή του στην εφημερίδα *Independent on Sunday* τον περασμένο μήνα ότι «κάνει τη δουλειά του» κι ότι δεν μπορεί παρά να αντανάκλα τις αποφάσεις των κυβερνήσεων που του έχουν δώσει την εντολή: «Πρέπει να 'χει κανείς ιώδιο υπομονή», είπε, τονίζοντας την ανάγκη για ειρήνη τώρα, γιατί δεν θα μπορούσαμε να τα βγάλουμε πέρα «μ' ένα δεύτερο χειμώνα». Κι ο χειμώνας φυσικά πλησιάζει. Ειρήνη τώρα, χω-

ρίς πυροβολισμούς κατά των μεσολαβητών.

■ ΑΝΤΙ ΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ

Στοιχεία από τα κρατικά αρχεία της Βρετανίας αποκαλύπτουν ότι κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ο αντισημιτισμός στα ανώτερα κλιμάκια του BBC και του Foreign Office κάθε άλλο παρά ασυνήθιστος ήταν. Ανώτατοι αξιωματούχοι δεν πολυπίστευαν τις πληροφορίες για τα κρεματόρια και τη μαζική δολοφονία των Εβραίων.

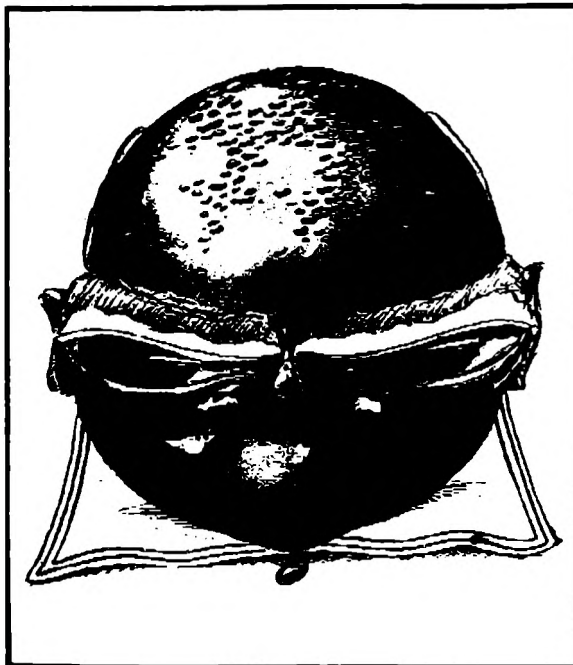
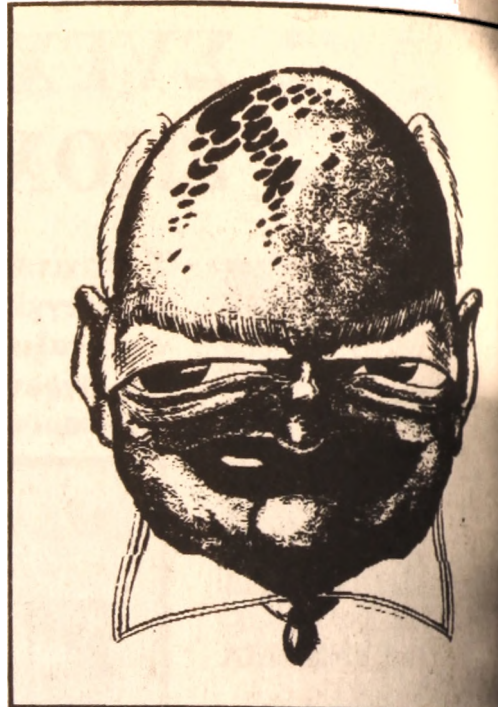
Συνέστησαν μάλιστα επιφυλακτικότητα στη δημοσίωση τέτοιων γεγονότων, διότι κινδύνευαν να μη γίνουν πιστευτά από τον βρετανικό λαό, λόγω του επικρατούντος αντισημιτισμού. Το Radio 4 του BBC σε μια σειρά εκπομπών με τίτλο *Document* αποκαλύπτει πολλές «ανατριχιαστικές» λεπτομέρειες και με βάση την έρευνα αρχείων και με βάση αφηγήσεις επιζώντων. «Περίεργες» στάσεις και ενδιαφέρουσες. Δεν είναι;

■ ΔΙΑΜΑΧΕΣ ΕΠΙ ΝΕΚΡΩΝ

Σάλο έχει ξεσηκώσει στη Γερμανία το βιβλίο της Alice Schwaiger *Θανάσιμος Έρωτας* σχετικά με το θάνατο της Πέτρας Κέλλυ και του στρατηγού Γκερτ Μπαστιάν, ηγετών του πάλαι ποτέ ισχυρότατου και ενωμένου κινήματος των «Πρασίνων» της Γερμανίας.

Για το θάνατό τους τον Οκτώβριο του περασμένου έτους αναπτύχθηκαν πολλές θεωρίες. Η επίσημη εκδοχή ήταν ότι επρόκειτο για «διπλή αυτοκτονία».

Αργότερα έγινε αποδεκτό ότι ο Μπαστιάν σκότωσε την Κέλλυ στον ύπνο της με το περιστροφικό του και μετά αυτοκτόνησε. Θέση της συγγραφέως είναι ότι με την πράξη του αυτή ο Μπαστιάν θέλησε να απαλλαγεί από τον ασφυκτικό εναγκαλισμό μιας ψυχαναγκαστικής, νευρωτι-

κής Κέλλυ. Αλλά γράφει και άλλα πολλά, πράγμα που προκάλεσε την μήνι πολλών φίλων του πράσινου ζεύγους που εμπιστεύτηκαν στη συγγραφέα τις σκέψεις και τις εκτιμήσεις τους.

Αντηλλάγησαν σκληρότατες φράσεις, που δεν πρόκειται όμως να διαλευκάνουν το γεγονός ότι τα κίνητρα του απεγνωσμένου και τραγικού αυτού διαθήματος δεν θα γίνουν ποτέ στην πραγματικότητα γνωστά, μια και ο Μπαστιάν τα πήρε μαζί του στον τάφο του.

■ «ΚΕΝΤΡΩΑ» ΓΡΑΜΜΗ

Μεταξύ δύο πυρών βρισκείται ο αντιδημοφιλέστερος όλων των εποχών Βρετανός πρωθυπουργός κ. Μείτσορ. Η σκληρή Δεξιά στο κόμμα του τον πιέζει για δραστικές περικοπές των δημοσίων δαπανών, ενώ άλλοι υποστηρί-

ζουν αύξηση των φόρων (πώς άλλαξαν οι καιροί!). Ο ίδιος προσπαθεί να τηρήσει «κεντρώα» γραμμή -και φόροι και περικοπές- προσπαθώντας να φέρει κάποια ισορροπία μέσα στο κόμμα του και κυρίως να τονώσει το χαμηλότατο ηθικό του. Όπως και να 'χει το πράγμα, αναμένονται περικοπές στον «κοινωνικό προϋπολογισμό», στο κράτος κοινωνικής πρόνοιας. Συνεχίζεται έτσι μια τάση που έχει κάνει την εμφάνισή της εδώ και καιρό σε πολλές χώρες της Ευρώπης, καθώς σε περιόδους οικονομικής ύφεσης αντιμετωπίζουν σοβαρότατα διλήμματα κοινωνικού χαρακτήρα στον τομέα των δημοσίων δαπανών, χώρο ο οποίος μεταβάλλεται σε πεδίο οξύτων ανταγωνισμών μεταξύ κυβερνήσεων και κοινωνικών ομάδων που κυρίως πλήττονται από τις περικοπές αυτές.

Χωρίς
σχόλια.
Γελοιογραφία του Juan
Balacios από
το περιοδικό
Cambio

Ο εκσυγχρονισμός που ακυρώνεται

• Ο ιστορικός Θανάσης Καλαφάτης μιλά στο ANTI

του Λεωνίδα Λουλούδη

• Το έργο σας, κ. Καλαφάτη, αναφέρεται σε μια εντοπισμένη περιοχή της Βορείου Πελοποννήσου, την Αιγιαλεία, σε μια εξίσου συγκεκριμένη περίοδο μεταξύ 1860 και 1890. Παρ' όλ' αυτά, όπως είχαμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε από μια πρώτη ανάγνωση, το ερώτημα της ίδιας της ανάπτυξης ως σύνθεσης γενικότερων και ειδικότερων χαρακτηριστικών σε μια διαδικασία οικονομικού και κοινωνικού μετασχηματισμού αποτελεί, κατά τη γνώμη μας, τον βαθύτερο ορίζοντα της προβληματικής σας. Ως εκ τούτου είναι εύλογο να σας ερωτήσουμε, καταρχήν, γιατί θεωρήσατε ότι η συγκεκριμένη περιοχή και περίοδος μπορούν να έχουν μια παραδειγματική αξία για την έρευνά σας.

□ Σκοπός της εργασίας είναι να μελετήσετε, ταυτόχρονα το πρόβλημα της ανάπτυξης και της καθυστέρησης. Η επιλογή του συγκεκριμένου χώρου και χρόνου δεν είναι τυχαία. Για την περιοχή της Β' Πελοποννήσου και ειδικότερα για την περιοχή της Αιγιαλείας και ευρύτερα του νομού Αχαΐας - Ήλιδας τη χρονική περίοδο 1860-1890 σημειώνεται μια μετάβαση από ένα σύστημα αγροτικό σ' ένα αγροτοεμπορικό. Αυτό το αγροτοεμπορικό σύστημα δεν μπορεί να μετασχηματιστεί σ' ένα βιομηχανικό, δηλαδή δεν έχουμε το πέρας σε μια άλλη, μετεξελιγμένη μορφή, όπως έχει συμβεί σ' άλλες περιοχές του δυτικού κόσμου.

Στη συγκεκριμένη περιοχή είμαστε στην καρδιά ενός έντονου οικονομικού φαινομένου, δηλαδή της έντονης εμπορευματοποίησης του αγροτικού προϊόντος και συγκεκριμένα της σταφίδας. Είναι επίσης οι γενικότερες οικονομικές εξελίξεις που μας ωθούν στην επιλογή της συγκεκριμένης περιόδου. Κατ' αρχήν έχουμε μια σημαντική αύξηση του πληθυσμού, η οποία έχει και στοιχεία φυσικής αύξησης και στοιχεία πληθυσμιακών μετακινήσεων. Ταυτόχρονα υπάρχει μια μεγάλη επέκταση της παραγωγής του αγροτικού προϊόντος που συνδέεται με τη μεγάλη αύξηση της εξωτερικής ζήτησης, η οποία έρχεται σαν αποτέλεσμα και της μείωσης των δασμών στην Αγγλία αλλά και της γαλλικής παρέμβασης στην παγκόσμια αγορά σταφίδας, όταν την ίδια στιγμή το τραπεζιτικό σύστημα προσπαθεί να διεισδύσει στην περιοχή και να αξιοποιήσει προς δικό του όφελος τις διανοιγόμενες ευνοϊκές προοπτικές.

• Έχει ήδη γίνει πολύς λόγος για τις συνέπειες που μπορεί να έχει η σύγκριση των «δυτικών»

ίνθηση, τα τελευταία χρόνια των ιστορικών σπουδών αποτελεί, άλλως, μια από τις πιο ευχάριστες εξαιρέσεις στο μάλλον χειμερινό τοπίο της ελληνικής πνευματικής ζωής. Με αυτή την έννοια η κρίση ενός νέου έργου, της επιστημονικής ή εκδοτικής (MIET, '92) ποιότητας, όπως αυτό του κ. Θανάση Καλαφάτη: «Αγροτική ιστορία και Οικονομικός Μετασχηματισμός στη Β. Πελοπόννησο: αλεία τέλη 19ου αιώνα» πρέπει να αποτελεί είδηση. Ωστόσο, δεν είναι το ίδιο εξασφαλισμένη η υποδοχή εκ μέρους του ευρύτερου κοινού των ειδικών) αναγνωστικού κοινού ανάλογων «δύσκολων» έργων. Ο όγκος (είναι τρίτομο) αλλά και το ειδικό θέμα του δεν κινούνται τις ευνοϊκότερες προοπτικές αναγνωσιμότητας του συγκεκριμένου έργου. Αν, όμως, κάτι διακρίνει τη σύγχρονη ιστοριογραφία είναι αφενός η ικανότητα άρθρωσης των ειδικών με τις συνολικότερες εξελίξεις των περιόδων που ερευνά και αφετέρου, η ερεθιστική επικαιρότητα των προβλημάτων που, έστω και με τις αναδεικνύονται από τις αναλύσεις της. Οι δύο αυτές αρετές υπάρχουν στην εργασία του κ. Θ. Καλαφάτη, ο οποίος διδάσκει Οικονομική Ιστορία και Οικονομική Θεωρία στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Στη συζήτηση που ακολουθεί μαζί του σχολιάζονται οι ερωτήσεις, θα λέγαμε εισαγωγικές πτυχές ενός πολυσύνθετου ιστορικού εγχειρήματος που, όμως, ελπίζουμε ότι διευκολύνουν και, γιατί όχι, ενθαρρύνουν μια συστηματικότερη μελέτη του

αναπτυξιακών προτύπων με εκείνα της περιφέρειας. Στις ακραίες εκδοχές της αυτή η συζήτηση καταλήγει στην άποψη ότι η σύγκριση οδηγεί, από μόνη της, στην ανανέωση του δόγματος των υποχρεωτικών σταδίων που οφείλει σχεδόν αναγκαστικά να διέλθει μια ορισμένη κοινωνία προκειμένου να αναπτυχθεί και, συνεπώς, παραγνωρίζονται τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν, σε κάθε ιστορικό παράδειγμα, λύσεις και επιλογές που, αν και ιδιόμορφες θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως εναλλακτικά αναπτυξιακά σενάρια. Πώς αντιμετωπίσατε εσείς αυτό το πρόβλημα, δεδομένου ότι επιχειρείται κάποια σχετική σύγκριση;

□ Η αναφορά στο δυτικό υπόδειγμα δεν έχει το χαρακτήρα της απολυτότητας. Έχει το χαρακτήρα μιας σύγκρισης. Η αναφορά δηλαδή είναι σχηματική. Τίποτε δεν μας υποχρεώνει να θεωρήσουμε ότι η συγκεκριμένη ανάπτυξη συνδέεται με ορισμένη κατεύθυνση. Το πρόβλημα είναι η μετάβαση και όχι η κατάληξη.

• Η απορία μου ακούγεται απελπιστικά σύγχρονη αλλά δεν μπορώ παρά να την εκφράσω. Διαπιστώνετε, στο παράδειγμά σας, μια σειρά ευνοϊκών παραγόντων οι οποίοι «λογικά» θα έπρεπε να οδηγήσουν σε ένα άλλο τύπο ανάπτυξης με τυπικότερα καπιταλιστικά χαρακτηριστικά. Δεν συμβαίνει αυτό. Μιλάτε, αντίθετα, και για ένα εκφυλισμό των μετασχηματισμών που έχουν ήδη τεθεί σε κίνηση κατά την εξιστορούμενη περίοδο. Ποιοι είναι οι κυριότεροι λόγοι αυτής της αποτυχίας;

□ Η όλη πορεία του πραγματοποιούμενου αναπτυξιακού μετασχηματισμού συνδέεται μ' ένα ιδιόρρυθμο πλέγμα εξωτερικών και εσωτερικών παραγόντων που οδηγούν σε μη οργανικές λειτουργίες. Ιδιαίτερη σημασία στο πλαίσιο αυτό αποκτά η αντιπαραγωγική χρήση του οικονομικού πλεονάσματος που αντανακλά, εκτός των άλλων, τον ειδικό χαρακτήρα των αγροτικών σχέσεων, τη δομή της ιδιοκτησίας καθώς και τη συγκεκριμένη μορφή τοπικών πολιτικών σχέσεων. Ας σταθούμε τώρα πιο αναλυτικά σ' ορισμένες εύγλωττες κοινωνικές διεργασίες που συντελούνται μέσα στο συγκεκριμένο τοπικό πλαίσιο. Σε τοπικό επίπεδο π.χ. υπάρχει ένα αίτημα εκσυγχρονισμού του πολιτικού συστήματος.

Πιο συγκεκριμένα εννοούμε την τοπική αυτοδιοίκηση και τις πολιτικές και οικονομικές λειτουργίες του Δήμου. Ο τοπικός Δήμος στην περίπτωση μας είναι ένα είδος εφελκυστήρα για το κεντρικό πολιτικό σύστημα. Αλλά έχει και μια αυτόνομη λειτουργία που αφορά στην τοπική κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Έτσι γίνεται κέντρο ισχυρών πολιτικών και οικονομικών δυνάμεων που ζητούν να αρθρώσουν τον δικό τους εκσυγχρονιστικό πολιτικό λόγο σε αντιπαράθεση με τα διαμεσολαβητικά και πελατειακά στοιχεία που συσπειρώνονται και αυτά γύρω από τον ίδιο θεσμό. Στη φάση που εξετάζουμε έχουμε έτσι, με άξονα τον τοπικό Δήμο, μια διαπάλη ανάμεσα στο παλιό και το σύγχρονο, χωρίς αυτό το σύγχρονο να είναι απαλλαγμένο από τις αρρώστιες του παλιού. Σ' αυτήν τη διαπάλη εμπλέκο-

Το καθάρισμα της κορινθιακής σταφίδας

νται από τη μια μεριά οι παλιότερες ομάδες που αποτελούνται από τους μεγάλους γαιοκτήμονες της περιοχής, και από την άλλη τα νέα στρώματα που εκπροσωπούν δυνάμεις των ελεύθερων επαγγελματιών και του εμπόρου.

• Το πλούσιο αρχειακό υλικό από το οποίο και αντλείτε τις πληροφορίες σας είναι, σε μεγάλο βαθμό, απόρροια και εξαντλητικής, φαντάζομαι, επιτόπιας έρευνας. Μέσα από το μωσαϊκό των προσώπων και των σχέσεων που συνθέτουν την τοπική κοινωνία είναι βέβαιο ότι κάποιες ομάδες διαδραματίζουν με τις απόψεις, τις συλλογικές στάσεις και νοοτροπίες τους ειδικότερους ρόλους στην, όπως την αποκαλείτε, διαπάλη του παλιού με το νέο, το σύγχρονο. Μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ευρύτερες κοινωνικές κατηγορίες, όπως οι γαιοκτήμονες, οι αγρότες ή οι έμποροι αντιπροσωπεύουν κατηγορίες, το παλιό και, αφετέρου, το σύγχρονο ή, μάλλον, οι συγκρουσιακές μεταξύ τους σχέσεις διαμορφώνονται με άλλα κριτήρια, ανάλογα με τη συγκυρία και τους ιδιαίτερους ρόλους που αναλαμβάνουν, κάθε φορά, το σύνολο ή τμήματα των παραπάνω κατηγοριών;

□ Πρόκειται για προφανή κατάσταση καθώς εδώ είμαστε αντιμέτωποι με μια σειρά αντιφάσεις και αντιπαραθέσεις σ' όλα τα επίπεδα. Ειδικότερα για τους αγρότες. Οι αγρότες βρίσκονται σε σύγκρουση με τους παλιούς γαιοκτήμονες όταν οι τελευταίοι λειτουργούν κυρίως ως έμποροι, ενώ όταν ενδύονται το ρόλο του κτηματία υπάρχουν κάποιες ισορροπίες, παρά την επιχειρούμενη εκμετάλλευση, εξαιτίας των ιδιόμορφων σχέσεων που εδράζονται κυρίως στα συστήματα εκμετάλλευσης της γης, και κύρια της εμφύτευσης που είναι εδώ κυρίαρχο. Έτσι, σ' ένα μεγάλο βαθμό δεν έχουμε έντονες αντιπαραθέσεις που να συνδέονται με την ανατροπή των υφιστάμενων μορφών ιδιοκτησίας και εγγείων σχέσεων. Οι αγρότες,

που δεν είναι μια ενιαία κοινωνική ομάδα, ανάμεσά τους υπάρχουν ακτήμονες, μικροδιοκτήτες και νοικοκυραίοι, σε αντίθεση με τους μεγάλους γαιοκτήμονες, διαφοροποιούνται κατά ποικίλους τρόπους σε ορισμένες εποχές υποτάσσονται και σ' άλλες εξηγούνται, κυρίως στις περιόδους εμπορικών κρίσεων. Οι μόνιμες και σταθερές αντιδράσεις θα προέρχονται από το χώρο των νέων έμπορων και ελεύθερων επαγγελματιών. Όμως οι φορείς αυτών των νέων ιδεών είναι βαθύτατα επηρεασμένοι από καταστάσεις που χαρακτηρίζαν και την προηγούμενη εμπορική ομάδα την οποία ζητούν να υποκαταστήσουν. Δηλαδή ο εκσυγχρονισμός παρουσιάζεται κυρίως με όρους εξωτερικούς, καθώς ακυρώνεται ως ένα βαθμό από κοινωνικές συμπεριφορές που ανήκουν σ' άλλες εποχές, όταν την ίδια στιγμή διατυπώνονται μοντέρνες πρακτικές πολιτικής διαχείρισης.

Εάν μετακινηθούμε σ' έναν άλλο τομέα της παραγωγής και της εμπορίας του αγροτικού προϊόντος θα διαπιστώσουμε παρόμοιες αντιφάσεις. Η παραγωγή του κύριου αγροτικού προϊόντος της σταφίδας, γίνεται μ' όρους παρωχημένους, ενώ το εμπόριο, το εξωτερικό εμπόριο, γίνεται μ' όρους εκσυγχρονισμένους. Οι μεγάλοι έμποροι του εξωτερικού ακολουθούν τα πιο μοντέρνα συστήματα εμπορίας και διαχείρισης. Αντιη αλυσίδα, για παράδειγμα, του εκσυγχρονισμού δεν φτάνει μέχρι το τέλος, δηλαδή το στάδιο της πρωτογενούς παραγωγής. Κατά τον ίδιο τρόπο λειτουργεί και ο μοντέρνος θεσμός του τραπεζιτικού συστήματος.

□ Μέσα από τη διαπάλη του παλιού με το νεότερο η παρέμβαση του τραπεζικού συστήματος είναι φυσικό να υποθέσουμε ότι είναι σαφώς εκσυγχρονιστική. Ωστόσο, όπως

αδα, η παρέμβαση της Τράπεζας, κα-
ναλαμβάνει και ευρύτερους από τους
κούς θεσμικούς της ρόλους, δεν στε-
αντι-αναπτυξιακών πλευρών.

τραπεζιτικό σύστημα στην περίπτωση
ποκαθιστά το κράτος στα καθήκοντα
ναπτυξιακής παρέμβασης, που αυτή
ρίοδο δεν είναι τόσο παρεμβατικό ού-
ο οργανωμένο όσο οι ανάγκες το επέ-
ν. Μιλώντας για τραπεζιτικό σύστημα
όμε τότε την Ε.Τ.Ε. Η Ε.Τ.Ε., άρτια
ωμένη για την εποχή της, έρχεται να
ει μια δραστηριότητα κυρίως στο
εμπορικό παράλιο τόξο. Για να επι-
τον ουσιαστικό της ρόλο πρέπει να
εται σ' ένα σύστημα εγγυήσεων. Το
μα αυτό δεν εξασφαλίζεται εύκολα
δεν υπάρχουν τίτλοι κυριότητας για
κτήμονες, ενώ η περιουσιακή βάση
κροϊδιοκτητών δεν επαρκεί, και εκεί

που υπάρχουν τίτλοι. Έτσι για να μπορέσει
να επεκτείνει την πιστωτική της δραστηριό-
τητα και στο χώρο των μεσαίων και μικρών
ιδιοκτητών, δηλαδή να φτάσει στην καρδιά
της αγροτικής περιφέρειας, στηρίζεται στις
εγγυήσεις των μεγάλων εμπορικών ομάδων ή
των μεγάλων γαιοκτημόνων. Αυτή είναι και
η δύναμή της και ταυτόχρονα η αδυναμία
της.

Είναι δύναμη διότι εξασφαλίζοντας την
εγγύηση επεκτείνεται δυναμικά στην περι-
φέρεια. Είναι αδυναμία γιατί συμβιβάζεται
με αναχρονιστικές δυνάμεις που δεν βλέ-
πουν την ανάπτυξη ή την βλέπουν μόνο κάτω
από το δικό τους ιδιωτικοοικονομικό πρί-
σμα. Αυτή η ιστορία την οδηγεί στον αλυσι-
δωτό δανεισμό. Οι μεγάλοι γαιοκτήμονες
και έμποροι δανείζουν με χρήματα της
Ε.Τ.Ε τους μικροπαραγωγούς που δεν δα-
νειοδοτούνται από την τελευταία ή, όταν

δανειοδοτούνται, πάλι δανείζονται από
τους εγγυητές μεγαλογαιοκτήμονες και
έμπορους για να εξοφλήσουν τις υποχρεώ-
σεις τους προς την Ε.Τ.Ε. Αποτέλεσμα αυ-
τής της τακτικής είναι να αυξάνεται ο τόκος,
να επιβαρύνεται δυσανάλογα η αγροτική
παραγωγή και να δημιουργείται ένα στρώμα
το οποίο να οικειοποιείται έτσι μέρος του
αγροτικού πλεονάσματος, το οποίο στη συ-
νέχεια ξοδεύεται αντιπαραγωγικά. Έτσι, η
ίδια η παρέμβαση της Τράπεζας είναι θετική
και ταυτόχρονα αρνητική. Και η ιστορία δεν
τελειώνει εδώ, καθώς η διεξόδυσή της γίνε-
ται στον αγροτικό χώρο με πολλαπλές πρα-
κτικές έξω από τον αλυσιδωτό δανεισμό. □

Στο επόμενο,
το 6' μέρος της συνέντευξης

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Υγεία-Κοινωνία-Πολιτική

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ
ΤΟΥ «ΑΝΤΙ»
ΓΙΑ ΤΟ
ΕΘΝΙΚΟ
ΣΥΣΤΗΜΑ
ΥΓΕΙΑΣ

λαμβάνονται κείμενα των:
η Βατόπουλου, Γ. Γεννηματά,
Δοξιάδη, Γ. Ευδοκιμίδη,
ριμπά, Στ. Καφαντάρη, Γ.
όπουλου, Ηλ. Κούβελα, Ν.
ού, Μ. Μυλωνάκη, Γερ.
τόγαλου, Φ. Σαλαμίνιου, Κ.
ανή, Δ. Τριχόπουλου, Γ. Τούντα,
Χατζάκη, Θ. Χατζόπουλου.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

το
Ημερολόγιο
του
Αντρέα

ΣΗΜΕΡΑ ΠΕΡΑΣΑ
ΜΙΑ ΓΡΗΓΟΡΑ
ΑΠΕΝΑΝΤΙ
ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΓΗΡΑ
ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Πετρουράκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μια συνάντηση
Σαφέρης-Μακρυγιάννης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

Γραφτείτε συνδρομητές στο **αντί**

ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΝΟΛΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ

• Με αφορμή το ειδικό τεύχος του **ΑΝΤΙ**, το αφιερωμένο στον Μανόλη Αναγνωστάκη, είναι γραμμένη η επιστολή που ακολουθεί.

Αγαπητό Αντί

Πολλές φορές στη ζωή μου αναρωτήθηκα αν είναι ποτέ δυνατόν την ιστορία του ανθρώπινου γένους να την έγραψαν πράγματι εκείνοι οι εξοργιστικοί άνθρωποι τύποι που παρελαύνουν προκλητικά στα εγχειρίδια της ιστορίας, οι ανόητοι, οι ασήμαντοι, οι μικρόψυχοι και αναξιοπρεπείς, οι συνήθως άπληστοι, αδίστακτοι και μισαλλόδοξοι, οι ευτελείς και ανέντιμοι, με δύο λόγια όλοι αυτοί οι λίγο ή πολύ ανώμαλοι με τα δεδαρημένα υποσυνείδητα και τα βρόμικα συνειδητά, οι σφαγείς, οι πακτροκτόνοι, οι αιμομίκτες, οι άρπαγες κι οι δολοφόνοι.

Αν -όπως θα έπρεπε- ιστορία της Ανθρωπότητας ονομάζαμε την πορεία της ανθρώπινης κοινωνίας προς την τελείωση, τότε αυτοί που την έχουν χαράξει δεν είναι σίγουρα οι διεστραμμένες και αντικοινωνικές φυσιολογίες που ξέρουμε και που καταγράφηκαν με εγκληματική επιείκεια σαν οι Μεγάλοι της Ιστορίας.

Σίγουρα αυτοί που την έχουν χαράξει είναι κάποιες άλλες μορφές, σπάνιες και μοναδικές, που η ανθρωπιά τους ακτινοδότησε κάποια στιγμή σαν ήλιος και φώτισε και ζέστανε τους συνανθρώπους τους κι ομόρφυνε την εποχή τους. Μορφές που κατά κανόνα δεν θυμόμαστε γιατί η διέλευσή τους είναι πάντα αθόρυβη και χωρίς τυμπανοκρουσίες, αφού η ταπεινοφροσύνη κι η σεμνότητα είναι κι αυτές κομμάτι της ομορφιάς τους.

Μια τέτοια ωραία ανθρώπινη μορφή, πρότυπο ουμανιστικό, υπέροχο, που ακτινοδότησε στον κοινωνικό του περίγυρο κι ομόρφυνε τη γενιά του, στάθηκε ο Μανόλης Αναγνωστάκης - που όσο μεγάλος κι αν καταγράφεται σαν ποιητής, πολύ πιο μεγάλος υπήρξε αναμφίβολα σαν άνθρωπος.

Ίσως γι' αυτό, το αφιέρωμά

σου, γραμμένο πράγματι με πολλή αγάπη, αλλά επιμένοντας τόσο πεισματικά στο ποιητικό του μόνο έργο, έφτασε τελικά να μ' ενοχλήσει.

Βέβαια, και για τους παλιούς συντρόφους, που η τέχνη ποτέ δεν τους απασχόλησε αυτόνομα, ο Μανόλης είναι πάντα ο μεγάλος κι αγαπημένος ποιητής. Ο ποιητής που την ποίησή του την καταλαβαίναμε χωρίς καμιά προηγούμενη μύηση και μας άγγιζε ως τα τριςδάθα και μας συγκλόνιζε. Μα πριν και πάνω απ' όλα, για όλους όσοι τον πλησίασαν, ο Μανόλης θα είναι πάντοτε ο κατ' εξοχήν άνθρωπος, ο απόλυτα έντιμος, ο απόλυτα ακέραιος, ο απόλυτα συνεπής, που ακτινοβολεί την ανθρωπιά, την αρετή και τη σοφία.

Όσο μεγάλος κι αν είναι ο πειρασμός, δεν θα παρασυρθώ να επικαλεσθώ και να θυμίσω γεγονότα, ξέροντας καλά πόσο θα πλήγωνα την παροιμιώδη του μετριοφροσύνη, μιαν αρετή που είναι κι αυτή βαθιά ριζωμένη μέσα του. Ωστόσο, καθώς ο χρόνος προχωρά αδυσώπητος και η γενιά μας βαίνει προς το τέλος, μια θύμηση με σπρώχνει ακατανίκητα κι ασφυκτικά να καταθέσω.

Ήταν λίγο μετά τον πόλεμο, κάπου εκεί γύρω στα 1946, νομίζω.

Σ' ολόκληρη σχεδόν την Ευρώπη, τις δάφνες του νικητού τις είχε μονοπωλήσει η Σοβιετική Ένωση, αυτή παρουσιαζόταν ο ουσιαστικός θριαμβευτής του πολέμου. Το ολοκαύτωμα που αποφάσισε ο Τρούμαν στη Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι είχε τραυματίσει θανάσιμα το μύθο του αμερικανικού ανθρωπισμού κι έμενε μόνο ο πατερούλης Στάλιν να συμβολίζει παγκοσμίως και να εκπροσωπεί την ειρήνη, την πρόοδο, τον σοσιαλισμό και τ' άλλα ηχηρά παρόμοια.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα της παγκόσμιας φιλοσοβιετικής υστερίας, ο Μανόλης, νέος μόλις 21 ετών τότε και ήδη υψηλά ιστάμενο στέλεχος της κομμουνιστικής νεολαίας, αποτόλμησε πρώτος αυτός, πριν τους ΟΓΩΕΛΛ, ΠΟΥΛΑΝΤΖΑ ή ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗ, να διατυπώσει με την ασύλληπτη εμβέλεια του στοχασμού του μια σκληρή κριτική του σταλινισμού και των μεθόδων του. Και άσκησε την κριτική του κομματικώς νομότυπα, δηλαδή μέσα στα προβλεπόμενα όργανα και, βέ-

βαια, κεκλεισμένων πάντα των θυρών. Και φυσικά διεγράφη παραχρήμα.

Όσοι εκείνην την εποχή εθίτευσαν στο κόμμα, ξέρουν καλά τι σήμαινε για ένα στέλεχος η διαγραφή, πόση παγερή απομόνωση, τι ανατριχιαστική καχυποψία. Γι' αυτό, λίγο αργότερα, στην έκρηξη του εμφύλιου, μείναμε όλοι εμβρόντητοι όταν είδαμε τον Μανόλη ανάμεσα στους παλιούς του συντρόφους, καθαιρεμένον πια κι ανώνυμο, να συμπορεύεται μαζί τους και να συμμερίζεται αγόγγυστα, αυτός που πια δεν πίστευε, τα άγρια πεπρωμένα τα δικά τους - αυτών που η τυφλή τους πίστη νάρκωνε τους φόβους τους και πολλαπλασίαζε την αντοχή τους.

Κι έγινε η απορία θαυμασμός και ο θαυμασμός έγινε δέος όταν αυτός, που πια το Κόμμα δεν τον εμπιστευόταν, καταδικάστηκε δυό φορές σε θάνατο γιατί αρνήθηκε να το αποκηρύξει (την ίδια ώρα που οι πολλοί, οι πρώην και μετέπειτα ξανά «πιστοί», λακίσσαν μπρος στο θάνατο και με σπουδή αξιοθαύμαστη δηλώσανε μετάνοια).

Η άθλια λογική του κομματικού κόστους, η αγωνία δηλαδή μήπως αποψιλωθεί το Κόμμα αν απομακρυνθούν οι λιγότεροι, υπαγόρευσε κι επέβαλε τη συνωμοσία σιωπής που έκτοτε κάλυψε μονόπλευρα τα δραματικά γεγονότα της εποχής εκείνης. Έτσι, σήμερα, ο καθένας μπορεί να κομπάζει για μαρτυρία που ποτέ δεν υπέστη και για τη συνέπεια που ποτέ δεν απέδειξε. Το μεγαλείο της στάσης του Μανόλη ποτέ δεν αξιολογήθηκε. Γι' αυτό ένιωσα σαν χρέος επιτακτικό να καταθέσω τη μαρτυρία μου όσο ακόμη βρίσκονται στη ζωή οι υπόλοιποι πέντε που το ζήσανε στο ίδιο κελί μελλοθανάτων του Επταφυργίου.

Αγαπητό Αντί,

Οι μόλις προκηρυχθείσες βουλευτικές εκλογές μου εξασφάλισαν τον επίλογο. Θα κλείσω λοιπόν θυμίζοντας ότι το Κόμμα, που ποτέ δεν ανέχονταν και δεν συγχωρούσε τη λεβεντιά, εκδικήθηκε τον Μανόλη στις εκλογές του 1975, όταν κατέβηκε σαν υποψήφιος της Αριστεράς, κι η αγέλη των στρατευμένων ψηφοφόρων αρνήθηκε να τον αναδείξει βουλευτή.

Έτσι, άλλωστε, πέτυχε και η

Βουλή των Ελλήνων να διαρρήσει ανόθευτο το χαρακτήρη της και να παραμείνει με συνεπεία το άντρο αρριβιστών άθλιων κερδοσκοπών και ηθικών μισαλλόδοξων.

Με εκτίμηση
Αυγουστίνος Ηλιόπουλος

ΚΑΤΙ ΕΙΧΕ ΝΑ ΠΕΙ

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Ο κ. Βρασιδης Καραλής στην ανταπάντησή του (τχ. 531 σσ. 60-61) κυρίως αποπειράται νομίζω, να εξηγήσει τι εννοούσε σε βασικά σημεία του αρχικού κειμένου του (τχ. 524, σσ. 64-65). Δεν θα επιμείνω σε ορθότητα διαφωνιών και σε αντίκρουση απόψεων. Τα κείμενά μας υπάρχουν, επομένως μπορεί να κριθεί η ποιότητά τους γενικότερα και τα επιχειρήματά που τα στηρίζουν ειδικότερα.

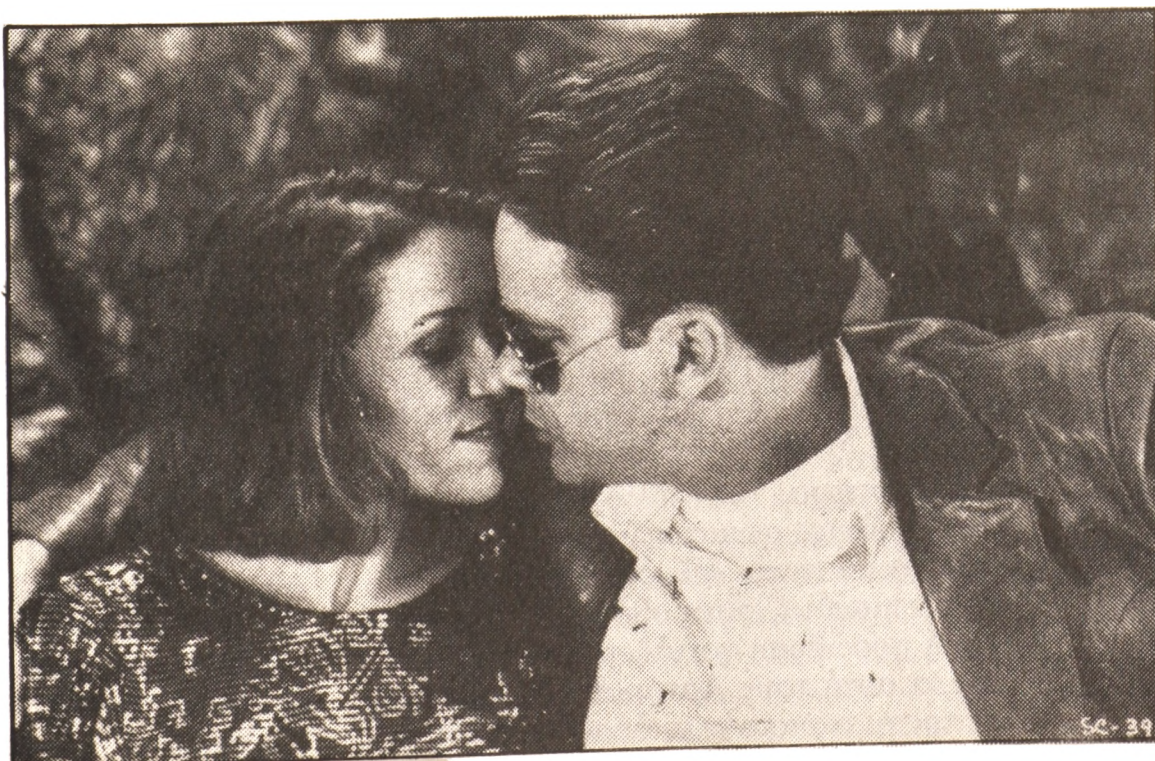
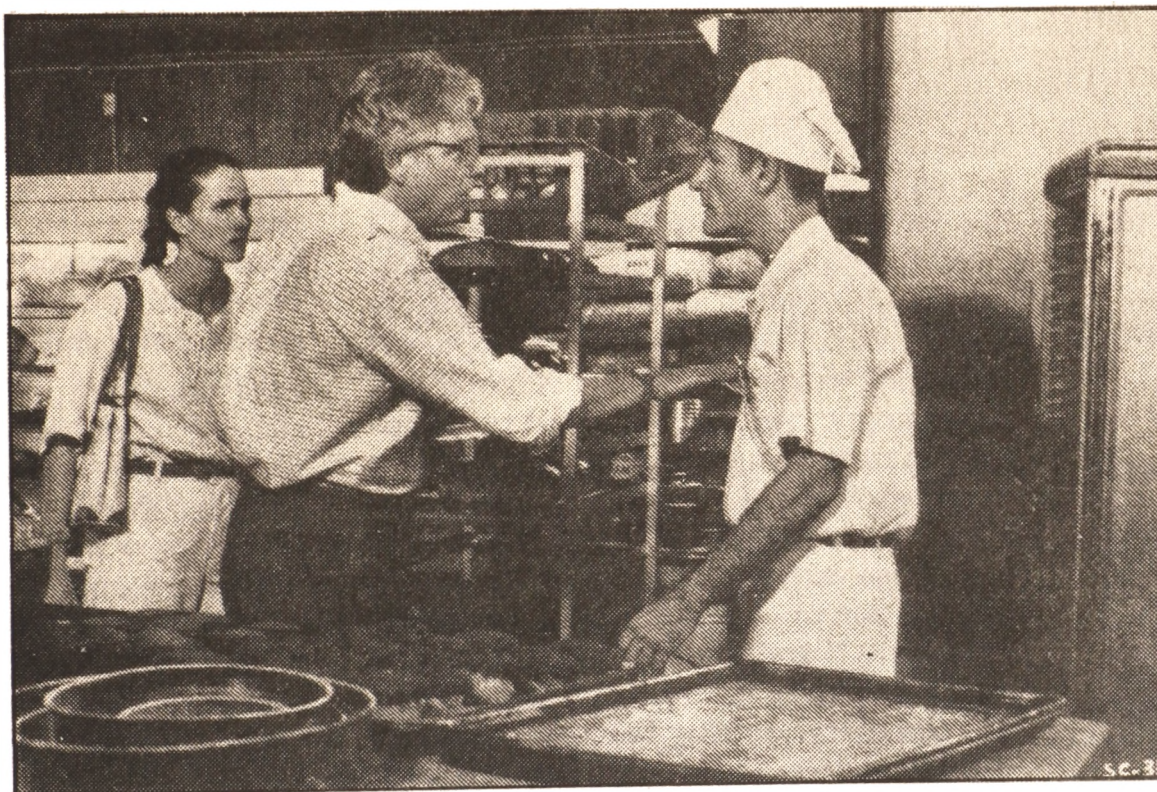
Δύο μόνο σημεία της ανταπάντησής του κ. Καραλή ας μου επιτραπεί να σχολιάσω, καταχρώμενος τον πολύτιμο χώρο του περιοδικού:

α) Ο όρος «μετριοπαθής μοντερνισμός» δεν βρίσκω να είναι «τόσο χαριτωμένος», όπως γράφει ο κ. Καραλής. Πάντως ως όρος είναι οπωσδήποτε δόκιμος.

β) Θα ήθελα να διαβεβαιώσω τον κ. Καραλή ότι, ειλικρινά, δεν ήταν στις προθέσεις μου να επιδείξω πολυμάθεια και διβλιογραφική εννημερότητα. Απλώς θεωρώ ότι καλό είναι να στηρίζει κανείς τις ιδέες του όσο μπορεί καλύτερα και οι παραπομπές δεν ανήκουν ούτε στα περιττά ούτε στα αμελητέα στηρίγματα απόψεων. Οι αναφορές σε άλλα κείμενα δεν νομίζω πως συνιστούν αρνητικό και κολασμό παράγοντα. Αντιθέτως, η ενκρίνής τοποθέτηση και η αναγνώριση της οφειλής σε προγενέστερες απόψεις, που δοθήσαν στη διαμόρφωση και στην έκφραση προσωπικής γνώμης, στοιχειοθετούν «το θάρρος να μιλά κάποιος εκ μέρους του εαυτού του».

Τέλος, ελπίζω ότι οι περισσότεροι από αυτούς που μου έκαναν την τιμή να διαβάσουν το κείμενό μου θα απαντούσαν καταφατικά στο αν αυτό «κάτι έχει να πει».

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Δημήτρης Κόκορης

ΤΖΟΥΡΑΣΙΚ ΛΙΝΤΟ

Στα 50 της πια, η Μόστρα της Βενετίας δεν έχει λόγους να ντρέπεται για το παρελθόν της, όμως το μέλλον της μοιάζει αβέβαιο. Στο... Τζουράσικ Λίντο, ο Ρόμπερτ Άλτμαν, Αμερικανός δημιουργός αντίθετος στη λογική του Χόλιγουντ, με την ταινία του «Short Cuts», συνθέτει μια σαρκαστική εικόνα του Λος Άντζελες, κινηματογραφώντας 8 ζευγάρια μικρομεσαίων (τέσσερα από αυτά στις φωτογραφίες από την ταινία). Γράφει από τη Βενετία ο **Ανδρέας Τύρος**. Ακόμη, κριτική του φεστιβάλ Δράμας, άρθρο του **Μ. Αλεξανδρόπουλου** για τη Ρωσική Λογοτεχνία, ένας αντίλογος σε θέσεις του Κ. Καστοριάδη κ.ά.

Τζουράσικ Λίντο

του Ανδρέα Τύρου

Στα 50 της πια, η Μόστρα δεν έχει λόγους να ντρέπεται για το παρελθόν της, νιώθει σήμερα πρωτεύουσα της κινηματογραφικής τέχνης, μα το μέλλον της δείχνει αδέβαιο. Ύστερα από δύο αναστολές της λειτουργίας της, μία στα χρόνια του Πολέμου ('40-'44) και μία δεύτερη στη δεκαετία που ακολούθησε την έκρηξη του '68, τώρα την περικυκλώνουν οι γραφειοκρατικές δυσλειτουργίες, ο ασφυκτικός εναγκαλισμός της Μπιενάλε της Βενετίας και οι διαχειριστικοί έλεγχοι, προϊόν της γενικευμένης οικονομικής και πολιτικής κρίσης της ιταλικής κοινωνίας.

Μπορεί να οφείλει τη γέννησή της στη ματαιοδοξία του φασιστικού καθεστώτος (1932), μα τη φυσιογνωμία της ενισχύουν τόσο η σταθερή υπεράσπιση καλλιτεχνικών αξιών ή συγκεκριμένων δημιουργών (Ζαν Ρενουάρ, Αντρέι Ταρκόφσκι, Λουίς Μπουνιουέλ, Μικελάντζελο Αντονιόνι, Βιμ Βέντερς, Ζαν-Λυκ Γκοντάρ, ανάμεσα στους βραβευμένους) όσο και η ανακάλυψη μακρινών γεωγραφικών και εθνικών κινηματογραφιών («Ρασομόν» του Ακίρα Κουροσάβα το 1951, «Η πόλη της θλίψης» του Χου Χσιάο Χσιέν το 1988, κατακτούν το Χρυσό Λέοντα του Σαν Μάρκο).

Η φετινή εισβολή ταινιών και ανθρώπων του Χόλιγουντ στο νησάκι που φιλοξενεί το φεστιβάλ προκάλεσε ανάμικτες αντιδράσεις. «Τζουράσικ Παρκ», δεινόσαυροι, ασυνείδητοι επιστήμονες που παίζουν με τη γενετική σαν να κρατούν νεροπίστολα, από τους βοηθούς του Στίβεν Σπίλμπεργκ. «Ιστορία του Μπρονξ», ένας έφηβος ιταλικής καταγωγής επηρεασμένος από τον φιλήσυχο πατέρα και τον μαφιόζο φίλο του, Νέα Υόρκη της μεταπολεμικής περιόδου, Τζίμι Χέντριξ και διδασκισμός, χιούμορ και καλά αισθήματα, για το πέρασμα του Ρόμπερτ ντε Νίρο στη σκηνοθεσία. Ενοχές και ηρωισμοί του Κλιντ Ήσγουντ στη «Γραμμή του πυρός» του Βόφλγκανγκ Πίτερσεν, καταδίωξη του Χάρισον Φορντ («Φυγάς» του Άντριου Ντέβις), βιογραφικό μιούζικαλ και μαύρη αγιογραφία της γιαγιάς του ροκ («Τίνα», όπως Τάρνερ), πολιτικές αφέλειες του Ιβάν Ράιτμαν («Ντέβ, πρόεδρος για μια μέρα», με τους Κέβιν Κλάιν, Σιγκούρνι Γουήντερ), παιδαριώδης διαπραγμάτευση της σεξουαλικής εμμονής και της αναζήτησης της ιδανικής γυναίκας, από τον Τζένιφερ Λυντς («Τεμαχίζοντας την Έλενα»), στιβαρή αφήγηση και ερεθιστική περιπέτεια δρόμου, δίχως «βλέμμα» ωστόσο για τον κόσμο και τους ήρωές του, από τον Ντόμινικ Σένα («Καλιφόρνια»), έξυπνη και νοσταλγική παρωδία του αστυνομικού θρίλερ («Μυστηριώδεις δολοφονίες στο Μανχάταν» του Γούντι Άλλεν), στέρεη τοιχογραφία εποχής, χαρακτήρων και κοινωνικών απαγορεύσεων («Τα χρόνια της αθωότητας» του Μάρτιν Σκορσέζε).

Ελικόπτερα, συναυλίες, παπαράτσι, συνεντεύξεις, σωματοφύλακες, μυστικότητα, θεαματικές «έξοδοι», μεταμεσονύκτια επίεισδδια, εκτός οθόνης. Η διαφημιστική προώθηση χρειάζεται το φεστιβάλ όσο κι αυτό τους Αμερικανούς που, σαν να πραγματοποιούν απόδραση σε νησί του

Ειρηνικού, μετατρέπουν την ακτή της Αδριατικής σε Τζουράσικ Λίντο. Στην κυριολεξία, εκτός συναγωνισμού. Για κάθε Φεστιβάλ, βέβαια, κρίνεται από τη ποιοτική στάθμη του διαγωνισμού το προγράμματος. Η αμερικανική παρουσία σ' αυτό δεν ξεπερνούσε τους τρεις τίτλους. «Ακόμα και οι καουμπόισες μέλλουσες» ο πρώτος, απογοήτευση για τους διαστικούς οπαδούς του Γκας βαν Σαντ «Τα μάτια του φιδιού» ο δεύτερος, ευκαιρία επανεκτίμησης του Έμπελ Φεράρι Ζωή και αναπαράσταση αγκαλιάζονται σφιχτά, όπως σμίγουν θανάσιμα τα μέλη του ερωτικού τριγώνου, ο σκηνοθέτης (Χάρβεϋ Κάιτελ) και το ζευγάρι των πρωταγωνιστών του (Μαντόνα, Τζέιμς Ρόσο), στην άκρη της υποκριτικής, της εκκαθάρισης παλιών λογαριασμών, της επαγγελματικής επιτυχίας και των προσωπικών καταστροφών.

Με τον τρίτο τίτλο, το αμερικανικό σινεμά ανατρέπεται την αρνητική παράδοση και εξουδετερώνει την προκατάληψη μιας τριτοκοσμικού χαρακτήρα κριτικής εαυτού. Ός ένα βαθμό, έστω. Γιατί, για να απονεμηθεί στον Ρόμπερτ Άλτμαν και την τρίωρη δημιουργία του «SHORT CUTS» το μεγάλο βραβείο, χρειάζεται προηγουμένως να κοπεί στα δύο, ώστε το μισό να καταλήξει στον ευνοούμενο ορατών και αοράτων δυνάμεων, Κριστόφ Κισλόφσκι. Μετά τον «Δεκάλογο» και την αναμέτρηση των παλιών, ηθικών διλημάτων με τους καιρούς μας, ο συμπατριώτης του πάπα Βοϊτίλα, που δηλώνει στην Εσθονία πως στη μετακομμουνιστική εποχή δεν υπάρχουν πια νικητές και ηττημένοι, ισχυρίζεται με τη σειρά του πως η κοινωνική - πολιτική ελευθερία έχει κατακτηθεί, όχι όμως και η ατομική. Νά, λοιπόν, γιατί η πρώτη ταινία της τριλογίας του, με αφορμή τα χρώματα και τις αξίες της Γαλλικής Επανάστασης, ανιχνεύει τα όρια της προσωπικής ελευθερίας, στον σύγχρονο κόσμο. «Μπλε ταινία» στη Βε-

ι, «Άσπρη» και ισότητα στο δρόμο ο Βερολίνο, «Κόκκινη» και αδελφο-σους Κάννες την άνοιξη, για το φινά-ς διαδρομής.

ν «Μπλε ταινία» την υποστηρίζουν ο ν Κάρμιτς (παραγωγός), ο Σίλβιο λουσκόνι (διανομέας) και το λόμπυ ευρωπαϊκών, οπτικοακουστικών ραμμάτων. Την αποτελούν, η ιστο-ιας νεαρής γυναίκας (βραβείο ερμη-στη Ζυλιέτ Μπινός) που χάνει την ένειά της, μα βρίσκει τη δωρεά της υγείας, το μουσικό θέμα του Ζμπί-ν Πράισνερ και η υπόθεση της ευρω-ς ενοποίησης (κονσέρτο για την πα-ική εκδήλωση της Ενωμένης Ευρώ-Δοκιμασμένες πρακτικές («Διπλή ης Βερονίκ»), ευρηματικό σενάριο έρεη κατασκευή, στην υπηρεσία συ-μένων προδιαγραφών, νά, ταυτό-τι χαρίζει στον Πολωνό σκηνοθέτη υσό Λιοντάρι (εξ ημισείας) και τι ως υποθηκεύει την καλλιτεχνική του ρία.

ι, στα 68 του, ο Ρόμπερτ Άλτμαν αφυλάσσει ως κόρη οφθαλμού. Και «Ο παίκτης» σημειώνει εμπορική ία, ο δύο φορές «σθησμένος» από τη του Χόλιγουντ, επιστρέφει ανα-νος, τολμηρός, μεστός. Με εννέα ματα του Ρέιμοντ Κάρβερ, οκτώ ια μικρομεσαίων, είκοσι δύο μι-ρόλους και πέντε ελικόπτερα που ουν την πόλη σαν να πρόκειται να μβαρδίσουν, συνθέτει μια κομψή, στική, ζοφερή εικόνα του Λος λες. Διεισδυτική ματιά, ειρωνεία ιροσκοπική παρατήρηση αποκαλύ-τις πληγές της αμερικανικής κοινω-ζυνισμός, υποκρισία, αμάθεια, πα-σύνη. Κυνήγι του χρήματος, νεύ-συλλογική, λυκόφως του δυτικού μού. Η Αμερική σε πόλεμο, άγνω-ντίον τίνος. Και δύο δεκαετίες με-«Νάσβιλ», θέματα και ρυθμοί που ύσσονται, διαπλέκονται και επα-ται, εδώ σαν μουσικές φράσεις της

«SHORT CUTS», το ίδιο και η... οράδευσή του, υπογραμμίζουν τη οπία όλων των τεχνητών διαιρέ-ιαξύ αμερικανικού και ευρωπαϊ-νεμά, χαμηλού και υψηλού προϋπο-ού, ή άλλων. Περίεργο, τη χρονιά οχυρό του ευρωπαϊκού σινεμά πα-ται στα φαβορί του μεγάλου θεά-συμπληρώνονται 13 χρόνια από το ήταν για πρώτη φορά στη διάρκεια ταπολεμικής ιστορίας της, η Μό-οράδευσε (πάλι εξ ημισείας) επίσης αμερικανό δημιουργό, αντίθετο στη του Χόλιγουντ («Ατλάντικ Σίτυ» ούι Μαλ και «Γκλόρια» του Τζων βέττη). Ο Άλτμαν, με λίγα λόγια, ενθυμίζει πως οι αυθεντικές καλλι-

Σκηνή από τη «Διαφθορά» του Εϊμπέλ Φεράρα

τεχνικές και πνευματικές χειρονομίες δεν χρειάζονται το θυσινί, αποκλειστικά, διαβατήριο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, καθώς μ' οποιοδήποτε μπορείς να αντιτα-χθείς στην ισοπεδωτική αντίληψη σχετικά με την ομοιομορφία των κινηματογραφι-κών έργων. Διόλου συμπτωματικά, ίσως, οι αφηγηματικές επιλογές του Άλτμαν πλαγιοκοπούν τις πρακτικές των τηλεο-πτικών σειρών, ακριδώς με στόχο να εκθέ-σουν τις διαφορές πιο καθαρά, χάρη στην αναμέτρησή τους.

Οι γραφειοκράτες, ωστόσο, των φεστι-βάλ και των ευρωπαϊκών MEDIA εξακο-λουθούν να φλυαρούν για ενισχύσεις, επι-δοτήσεις, προστασία της κουλτούρας και της ελευθερίας της έκφρασης. Και η «Διε-θνής Συνάντηση των Δημιουργών» στο Λίντο, η διάθεση συνεργασίας των σκηνο-θετών και από τις δύο πλευρές του Ατλα-ντικού όσο και η σύσταση της «Παγκό-σμιας Γραμματείας» (ειδικού «δικαστη-ρίου», αρμόδιου για την κατοχύρωση πνευματικών δικαιωμάτων, καταγγελία κρουσμάτων λογοκρισίας ή άλλων αρνη-τικών συμπτωμάτων) επιτρέπει στη Μό-στρα να αισθάνεται υπερήφανη, αλλά κα-νείς δεν αναφέρεται στις λεπτομέρειες των σκληρών διαπραγματεύσεων και των ασφυκτικών πιέσεων που ασκούν οι Αμε-ρικανοί στη «Συμφωνία GATT» ώστε να

παύσουν να ισχύουν από το 1997 όλα τα μέτρα προστασίας του ευρωπαϊκού κινη-ματογράφου.

Πρωτοτυπία εναντίον τυποποίησης, νά η κρίσιμη διαχωριστική γραμμή. Τα φε-στιβάλ έπαψαν να αποτελούν εργαστήρια του μέλλοντος, μα οι σκηνοθεσίες εξακο-λουθούν να οργανώνουν τη μορφή του κόσμου, γύρω μας. Το Λος Άντζελες του «SHORT CUTS» θυμίζει την Πομπηία στη σκιά της Αίτνας και του Βεζούβιου, αφού η μόλυνση δεν είναι μόνον ατμο-σφαιρική ούτε η απειλή του σεισμού μονα-δική.

Αποκάλυψη, τώρα. «Σατυρικών» του αιώνα μας. Σε τεράστιες, άλλωστε, τηλεο-ράσεις της Μόστρα, έκαναν φέτος παρέ-λαση οι περασμένες δεκαετίες και οι πρω-ταγωνιστές τους. «Μεγάλες προσωπικό-τητες», οι Όρσον Γουέλς, Τζων Γουέην, Ρομπέρτο Ροσελίνι, Μπριζίτ Μπαρντό, αλλά και οι Μουσολίνι, Γκαίμπελς του μεσοπολέμου. Φαντάσματα της ηλεκτρο-νικής οθόνης, μνήμη του Φεστιβάλ. Ακό-μα και οι δεινόσαυροι ζουν. Σε προεκλο-γική περίοδο, η ελληνική επαρχία δεν δια-θέτει ούτε «Τζουράσικ Παρκ» ούτε μου-σειά Φυσικής Ιστορίας. Διαθέτει φεστι-βάλ κινηματογράφου. Και αν δεν συνδέο-νται απευθείας με την οπτικοακουστική κοσμογονία των ημερών, πάντως συνδρά-μουν την ανάπτυξη της περιοχής τους.

Μια ηγετική μορφή του φεμινισμού

της Κικής Λαλαγιάννη*

Τον Ιούλιο συμπληρώθηκαν 200 χρόνια από τη σύλληψη και εκτέλεση της πρώτης φεμινίστριας στην Ευρώπη και συγγραφέως της «Διακήρυξης των Δικαιωμάτων της Γυναίκας». «Η γυναίκα έχει το δικαίωμα να ανέβει στο ικρίωμα» πρέπει επίσης να διαθέτει και το δικαίωμα να ανέβει στο δήμα» έγραφε στο άρθρο 10 της Διακήρυξης η Ολύμπ ντε Γκουζ.

Αντίθετα από ό,τι πιστεύεται, η Γαλλική Επανάσταση επέφερε ελάχιστες μόνον αλλαγές στη γυναικεία μονάδα. Ο Ντιντερό είχε ήδη προετοιμάσει το έδαφος όταν έγραφε στην *Εγκυκλοπαίδεια*: «η λέξη "πολίτης" αρμόζει μόνο στους άνδρες καθώς οι γυναίκες και τα παιδιά κατέχουν επικουρική θέση ως μέλη της οικογένειας και δεν είναι πραγματικοί "πολίτες"».

Οι γυναίκες των λαϊκών στρωμάτων και οι αστές αποτελούν αναμφισβήτητα φορείς της επαναστατικής εξέγερσης. Η γυναίκα της επανάστασης διεκδικεί τα δικαιώματα που αρμόζουν στη θέση που θέλει να καταλάβει στη νεοσύστατη κοινωνία, κατηγορείται όμως γρήγορα για «κατάχρηση» της ελευθερίας και γίνεται το πραγματικό θύμα της επαναστατικής τραγωδίας.

Από τις σημαντικότερες μορφές του προφεμινισμού της Επανάστασης, οργανώτρια και εμπνεύστρια του προφεμινιστικού κινήματος, υπήρξε η **Ολύμπ ντε Γκουζ**. Χάρη σ' αυτήν ένα ολόκληρο έθνος συνειδητοποίησε ότι οι επιδιώξεις των γυναικών ήταν κοινές τόσο στις αστές όσο και στις γυναίκες του λαού. Είναι η πρώτη που ζήτησε για τις γυναίκες «πολιτικά δικαιώματα» εκτός από αυτό του «πολιτικού λόγου» το οποίο είχε παραχωρηθεί με άκρα φειδώ κατά την Επανάσταση.

Η Ολύμπ εγκαταλείπει γρήγορα τη συγ-

γραφή θεατρικών έργων και αξιοποιεί το ταλέντο της στη συγγραφή πολυάριθμων πολιτικών προσούρων όπου οι ένθερμες πατριωτικές ιδέες συναντώνται με τις φεμινιστικές διεκδικήσεις. Η Εθνοσυνέλευση, που δεν συνηθίζει να ακούει τις γυναίκες, δέχεται συχνά τη δεινή αυτή ρήτορα και εντυπωσιάζεται από τη δύναμη του λόγου της. Ειρηνίστρια και δεδηλωμένη εχθρός της βίας, καλεί τους κυβερνώντες να σταματήσουν τις αιματηρές συγκρούσεις. Στο *Κάλεσμα στις γυναίκες* (*Adresse aux Femmes*) αναρωτιέται: «Δεν είναι καιρός να αρχίσει μια επανάσταση για μας τις γυναίκες;». Μετά τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1789), η Ολύμπ ντε Γκουζ συντάσσει, το 1791, τη δική της Διακήρυξη για να καταδείξει τις ελλείψεις της πρώτης σε σχέση με τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία. Στο κείμενό της ζητάει για τις γυναίκες ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις μπροστά στο νόμο και ισότητα σε όλες τις περιπτώσεις του δημόσιου και ιδιωτικού βίου· η ισότητα αυτή θα είναι βασισμένη «στη φύση και τη λογική». Η Ολύμπ δεν έχει αυταπάτες για την υποδοχή της «Διακήρυξης των Δικαιωμάτων της Γυναίκας» από το παρασινό κοινό: «Μόλις διαβάσουν αυτό το κείμενο, βλέπω να ξεσηκώνονται εναντίον μου όλοι οι Ταρτούφοι, ο κλήρος και όλος αυτός ο σάπιος σκελετός που συνθέτει την κοινωνία μας».

Μολονότι εκείνη την εποχή εκδόθηκαν πολλά φυλλάδια και κριτικές, άλλες υπέρ και άλλες κατά των αιτημάτων της ντε Γκουζ, σπάνια αναδημοσιεύθηκαν. Παραθέτουμε παρακάτω ορισμένα άρθρα της «Διακήρυξης των Δικαιωμάτων της Γυναίκας»:

ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ ΣΤΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ

Άρθρο 1

Η Γυναίκα γεννιέται ελεύθερη και νομικά ίση με τον άνδρα. Οι κοινωνικές διακρίσεις δεν μπορούν να εδραιώνονται παρά στην κοινή ωφέλεια.

Άρθρο 2

Σκοπός κάθε πολιτικής ένωσης είναι η διαφύλαξη των φυσικών και απαράντα-

φων δικαιωμάτων της γυναίκας και του άνδρα.

Άρθρο 10

Κανείς δεν μπορεί να ενοχληθεί για τις βασικές του ιδέες· η γυναίκα έχει το δικαίωμα να ανέβει στο ικρίωμα, πρέπει επίσης να διαθέτει και το δικαίωμα να ανέβει στο δήμα, υπό την προϋπόθεση ότι οι εκδηλώσεις αυτές δεν θα διαταράσσουν τη δημόσια τάξη που προβλέπεται από το νόμο.

Στα πολιτικά τους αιτήματα οι γυναίκες ζητούσαν και το δικαίωμα της ψήφου, το οποίο στο νέο Σύνταγμα του 1793 αποτελούσε αποκλειστικό προνόμιο των ανδρών. Τον Ιούλιο του 1793 η ντε Γκουζ συλλαμβάνεται και οδηγείται στην γκιλοτίνα με την κατηγορία ότι «υποσκάπτει την Επανάσταση με τα γραπτά της». Αλλά και η ιστορία θα φανεί εχθρική απέναντι στο φεμινιστικό κίνημα της εποχής και τη θαρραλέα αυτή γυναίκα στην οποία το γυναικείο ζήτημα οφείλει πολλά διότι υπήρξε πρωτοπόρος στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συνέβαλε στην κοινωνική συνειδητοποίηση του προβλήματος της ανισότητας των φύλων.

Σημ.: Η λέξη «φεμινισμός» πρωτοεμφανίστηκε το 1837. Εδώ χρησιμοποιείται με τη σημερινή της έννοια.

*Η Κική Λαλαγιάννη είναι Διδάκτορας Γαλλικής Φιλολογίας του Université de Metz (Γαλλία)

Η Δράμα, μάρτυς του δράματος της ελλιπούς κινηματογραφικής παιδείας

της Σταυρούλας Παπασπύρου

Ν. Τριανταφυλλίδης: «Τα σκυλιά γλείφουν την καρδιά μου»

Ογδόντα ταινίες, από πρωτόλεια αθηναϊκής ιδιωτικής σχολής που ειδικεύεται στην ηχοληψία μέχρι πτυχιακές Ακαδημιών του Λονδίνου και του Βερολίνου, διαγωνίστηκαν φέτος στη Δράμα, εξαντλώντας καμιά φορά την υπομονή των μελών της κριτικής επιτροπής και προκαλώντας στο ευγενικό πάντα κοινό απογοήτευση και θλίψη. Η Δράμα υπήρξε για άλλη μια φορά μάρτυρας της ελλιπέστατης κινηματογραφικής μας παιδείας.

ι ταινίες που ξεχώρισαν είχαν σκηνοθετηθεί από έλληνες σπουδαστές σε σχολές του εξωτερικού, μέσα σε ένα οργανωμένο πλαίσιο παραγωγής, με τη βοήθεια και την ήγηση αξίων συνεργατών και δασκάλων. Από τη θεματολογία τους μέχρι την εικόνα τους φανέρωναν μια πολύ πιο σχέση των δημιουργών τους με την

έβδομη τέχνη. Αντίθετα, η εγχώρια παραγωγή – με ελάχιστες εξαιρέσεις – έφερε τη σφραγίδα όλων των δεινών που ταλαιπωρούν τόσα χρόνια τον ελληνικό κινηματογράφο: υποτυπώδη σενάρια, συρρικνωμένος προβληματισμός, ισχνά ευρήματα, έντονη ναρκισσιστική διάθεση, ελάχιστη επαφή με την κοινωνική πραγματικότητα, αδεξιότητα και αμηχανία.

Βυθισμένοι σ' έναν «λαβύρινθο από ανομοιογενείς εικόνες», οι Βασίλης Βασιλικός, Θεόδωρος, Τάσος Γουδέλης, Τάσος Ζωγράφος, Λευτέρης Ξανθόπουλος, Θανάσης Σκουμπέλος και Μενέλαος Καραμαγγιώλης, εκτελώντας χρέη προκριματικής και κριτικής επιτροπής μαζί, βαθμολόγησαν στην ουσία τους δασκάλους των διαγωνισμένων και μοίρασαν γενναυδίστρα τιμητικά

Το κλίμα ευθυμίας και χαλάρωσης που έφερε στο δυσπραγούν Φεστιβάλ της Δράμας η προβολή της ταινίας του **Στάθη Πλώτα Τεχνητό** γεγονός, με μια ωραία κοπέλα να κάνει αισθησιακότατο στριπτιζ επί της οθόνης και, πλάι της, τον σκηνοθέτη να την καθοδηγεί υπαγορεύοντας τις κινήσεις της με πολύ ωμό (ρεαλιστικό, θα έλεγαν οι εραστές του πορνό) τρόπο, δεν μπόρεσε να εκτονώσει τη βαριά ατμόσφαιρα που υπερίπτατο. Ούτε οι ταινίες ούτε η διοργάνωση (παρά τη θερμή και απλόχερη φιλοξενία) ήταν δυνατόν να φέρουν την ευφορία.

ΟΙ ΤΑΙΝΙΕΣ: Εντύπωση έκαναν τέσσερις ταινίες σπουδαστών σε κινηματογραφικές σχολές της Αγγλίας (*The long winter* του **Κ. Φούντα**, *Τα σκυλιά γλείφουν την καρδιά μου* του **Ν. Τριανταφυλλίδη**, *Βρείτε τη διαφορά* της **Ν. Κωστοπούλου** και *Φράουλες* του **Α. Χαρίτου**). Άρτιες στην κατασκευή τους, ορθογραφημένες, διεκπεραιώνουν με τεχνική που θα ζήλευαν και πολλές επαγγελματικές παραγωγές το θέμα τους. Είναι φανερό ότι σε πολλές σχολές υπάρχουν υποδομή εκπαίδευσης, συνεργάτες φανατικοί για σινεμά, τεχνικά μέσα που διατίθενται χωρίς φειδώ, δάσκαλοι που σκύβουν με αγάπη και διάθεση για διακριτική βοήθεια στους μαθητές τους... Βεβαίως, καλύτερο θα είναι οι δουλειές αυτές να ιδωθούν ως επιτυχημένες

ασκήσεις γραφής και ύφους, αν και, ιδιαίτερα στην περίπτωση του **Κώστα Φούντα**, η αρτιότητα δεν μένει στο κατασκευαστικό επίπεδο αλλά, επιπλέον, διακρίνεται εν σπέρματι η στιβαρή επιβολή στα μέσα του ενός επιδεξιότατου σκηνοθέτη που η γραφή του θυμίζει έντονα τον Τζαϊνμς Άιβορι. Ωστόσο, το ερώτημα είναι αμείλικτο. Αν υποθεθεί πως αυτοί οι άνθρωποι έρθουν να εργαστούν στην Ελλάδα, σε ποια κινηματογραφική υποδομή να βασιστούν; Στις ελληνικές ταινίες, φευ, η πιο πλούσια επένδυση είναι το πάθος. Αρκεί, σε ανθρώπους που έχουν εκπαιδευτεί, να δίνουν βάση σε άλλες προτεραιότητες;

Πάθος διέθετε, πάντως, η ταινία του **Αντώνη Καφετζόπουλου** *Υπόθεση Παπάζογλου*. Κι αυτό ήταν που παραμέρισε πολλές αδιεξότητες της γραφής, για να την οδηγήσει σε μια λαμπρή έξοδο, σπονδή στους περιφρονημένους αυτού του τόπου, στα πάθη τους και στις μουσικές τους – και θά 'ταν παράλειψη να μην αναφερθεί η ελληνική μουσική του **Γιώργου Ανδρέου** που διεκδίκησε μέρος της συγκίνησης των θεατών. Η επιτροπή, αναγκασμένη να προσκολληθεί στο τυπικό των βραβεύσεων, δεν έκανε μνεία της ταινίας, επειδή γυρίστηκε για την τηλεόραση. Αλλά είναι το μέσο ή η ματιά που κάνει τον κινηματογράφο να λάμπει, ανοιχτός στη μαγική πραγματικό-

τητα και στη συγκίνηση; Ο Καφετζόπουλος έχει απαντήσει.

Δύο λόγια, λόγω περιορισμένου χώρου, για δύο ακόμα ταινίες

επαγγελματιών του κινηματογράφου. Το ντοκυμανταίρ των **Θάνου Λαμπρόπουλου**, **Στέλιου Χαραλαμπόπουλου** *Την ώρα που*

διακρίσεις και βραβεία στις «νησίδες ποιότητας» που εντόπισαν. Ένα άψογο φιλμ νουάρ, χάρη στην αρτιότητα της κατασκευής του, έκλεψε τις εντυπώσεις και απέσπασε ομόφωνα το πρώτο βραβείο στην κατηγορία των ταινιών με υπόθεση. *Τα σκυλιά γλείφουν την καρδιά μου* του **Νίκου Τριανταφυλλίδη**, με πρωταγωνιστή τον Μπλέιν Ρέινιγκερ των Tuxedomoon, ήταν μια ταινία αποκαλυπτική για την ικανότητα του σκηνοθέτη να χειριστεί με δεξιοτεχνία όλα τα εργαλεία της κινηματογραφικής γλώσσας. Αν ο Τριανταφυλλίδης διάλεξε την πιστή αναπαραγωγή ενός συγκεκριμένου είδους κινηματογράφου – δέσμιος ίσως της κινηματογραφοφιλίας του και της μουσικής του κουλτούρας –, ένας άλλος συνομήλικός του, ο 27χρονος **Φίλιππος Τσίτος**, εμπνεύστηκε από τους πόθους και τα όνειρα των νέων που ξεκινούν την «ενήλικη» ζωή. Στο *Καπέλο του πατέρα μου* (6^ο βραβείο), τρεις φίλοι, δύο αγόρια και μια κοπέλα, χωρίζουν τους δρόμους τους για να ακολουθήσει ο καθένας της προσωπική του πορεία. Τρυφερότητα, φρεσκάδα, ειλικρινής κατάθεση βιωμάτων,

σε μια ταινία «φωτεινή» και ευαίσθητη.

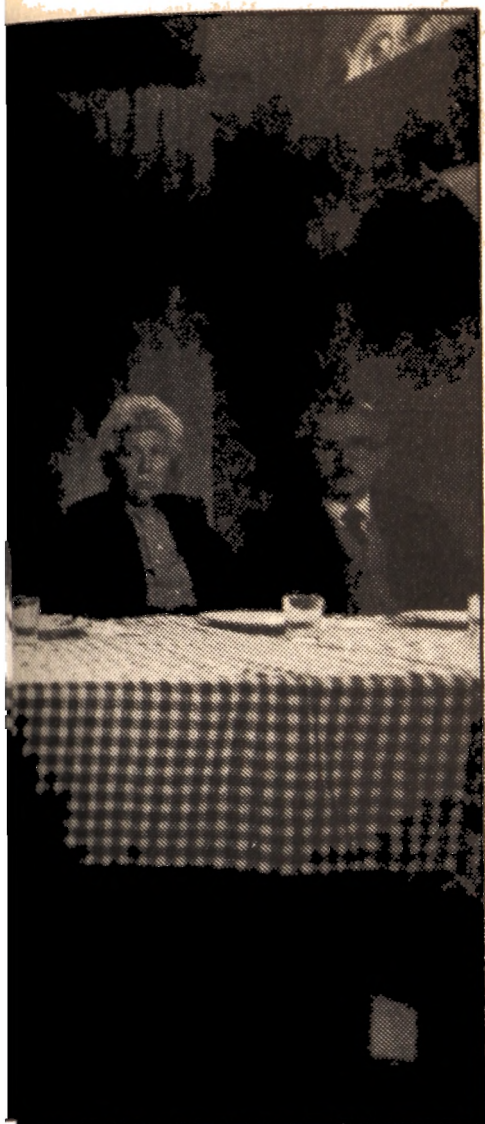
Στην κατηγορία των σπουδαστικών ταινιών, το βραβείο απέσπασαν οι *Φράουλες* του **Λευτέρη Χαρίτου**. Μια υπέροχη καταπράσινη αυλή, δέντρα και λουλούδια ποτισμένα από μια ξαφνική μπόρα, το παράθυρο ενός λονδρέζικου σπιτιού, κι ένα ζευγάρι εφήβων που γεύεται τις φράουλες μαζί με το ξύπνημα του έρωτα. Η **Ναταλία Κωστοπούλου** με το *Βρείτε τη διαφορά* πέρασε μέσα σε ένα πεντάλεπτο κινουμένων σχεδίων, φωτογραφιών και ηχητικών μαρτυριών, τα βλέμματα μιας Αγγλίδας που ζει στην Ελλάδα και μιας Ελληνίδας που ζει στην Αγγλία πάνω στον τόπο που τις φιλοξενεί, με εξυπνάδα και χιούμορ. Η ταινία της Κωστοπούλου ήταν μια από τις τρεις που τιμήθηκαν με ειδικά βραβεία από την επιτροπή. Οι άλλες δύο ήταν ο *Νόμος του Μέρφι* του **Δημοσθένη Δημάδη** (με έναν κυνικό ντισκ - τζόκει που παγιδεύεται μέσα στην ατυχία του, ερμηνευμένο από τον Γιώργο Νινιό) και ο *Ανθρωπάκος* του **Γιάννη Κατσιάμπουλα** (η αινιγματική ζωή ενός μοναχικού θύματος της μεγαλούπολης μέσα από τα μάτια μιας ταμιά

σούπερ μάρκετ).

Ξεχώρισαν

Από τις ταινίες που συζητήθηκαν κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ, ξεχωρίζουμε τον *Μακρύ χειμώνα* του **Κώστα Φούντα** και την ταινία του **Αλέξη Καρδαρά** *Ο Μπάμπης και η Τασία παντρεύονται*. Η πρώτη βασίζεται σε μια αυτοβιογραφική νουβέλα του Μοράβια: η τρυφερή σχέση δύο εφήβων, εγκλειστών σε σανατόριο, την εποχή που λήγει ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Άρτια από τεχνική άποψη παραγωγή, πιστή αναπαραστάση της εποχής, στιλιζαρισμένο ύφος, πολύ καλές ερμηνείες. Ο Καρδαράς αφηγείται τις ανησυχίες μιας νιόπαντρης για τα μυστικά που κρύβει ο έγγαμος βίος. Η Μάνια Παπαδημητρίου χάνει και βρίσκει κάθε τόσο το δαχτυλίδι της ευτυχίας που της χάρισε ο Γεράσιμος Σκιαδαρέσης και μαζί μ' αυτό θέτει και δίνει απαντήσεις πάνω στα προβλήματα του έρωτα και της συντροφικότητας.

Πετυχημένη αποδείχτηκε και η προσπά-

**Β. Λαμπρόπουλου,
Στ.
Χαραλαμπόπουλου:**
«Την ώρα που
κόπηκε ο καιρός»

τηκε ο καιρός αναφέρεται στη
ώνιση του κυπριακού προ-
ματος, με τον τρόπο του ντο-
ανταίρ μυθοπλασίας. Η επαγ-

γελματικότητά του αδιαμφισβή-
τητη, ωστόσο η αδυναμία του
φιλμ να ορίσει τον θεματικό του
άξονα, η ανεπαρκής τεκμηρίωση

της ταινίας με ντοκουμέντα και η
έμφαση στις ψυχολογικές σχέ-
σεις του μυθοπλαστικού μέρους
διαγράφουν και τα όριά του. Η
ταινία μυθοπλασίας του **Βασίλη
Λουλέ Ο Αμερικάνος**, με τον Χρή-
στο Τσάγκα, φέρει βαρέως κά-
ποιες από τις έμμονες ιδέες του
κινηματογράφου των τελευταίων
χρόνων: στυλιζάρισμα χωρίς στό-
χο, τελετουργικές κινήσεις που
επιθυμούν να δώσουν δραματική
ένταση στην πραγματικότητα,
αδυναμία απόδοσης χαρακτή-
ρων, φλύαρες σεκάνς ανέντα-
κτες στο κινηματογραφικό σύμ-
παν. Όμως, όταν η πραγματικό-
τητα της ταινίας επιχειρεί να ερ-
μηνεύσει ένα μέρος της πραγμα-
τικότητας των ανθρώπων με προ-
κάτ ιδέες και ποιητικές εκφρά-
σεις που μετεωρίζονται πάνω από
τις εικόνες σαν αξιώματα, είναι η
ταινία κι όχι η πραγματική ζωή
που έχει το έλλειμμα. Ο Βασίλης
Λουλές έχει δώσει δείγματα γρα-
φής πολύ πιο ενδιαφέροντα. Ο
κινηματογράφος είναι το πάθος
του. Κι είναι η ώρα να κάνει τις
επιλογές του – με ποιον κινημα-
τογράφο;

Η ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ: Το φετινό φε-
στιβάλ ήταν το ίδιο ζεστό και φι-
λόξενο όπως και άλλες χρονιές.
Και η προσέλευση των κατοίκων
της Δράμας συγκινητική. Ωστό-
σο, θαρρείς και οι ιθύνοντές του
κάνουν ό,τι μπορούν για να βασα-
νίζουν το κοινό του. Πορευόμενο
χωρίς φυσιογνωμία που θα του

έδινε ένας διευθυντής, στηρίζε-
ται από τοπικούς παράγοντες και
γνωστούς συνδικαλιστές του κι-
νηματογραφικού χώρου και,
εκτός από ιδιαίτερα δαπανηρό,
είναι και αναποτελεσματικό. Διό-
τι, τι δουλειά έχει το σινεμά με
τη... δημοκρατία, που οδηγεί την
οργανωτική επιτροπή να φέρνει
για να διαγωνιστούν δεκάδες κι-
νηματογραφικά πρωτόλεια, ακό-
μη και σπουδαστών οι οποίοι, για
τις ίδιες ταινίες, έχουν κοπεί από
τις σχολές τους; Γεγονός που ξε-
χειλώνει το πρόγραμμα, που
εξαντλεί τις αντοχές και κάνει
απαγορευτική για πολλούς τη δυ-
νατότητα να παρακολουθήσουν
τις πολύ πιο ενδιαφέρουσες, κά-
ποιες χρονιές (και φέτος), πα-
ράλληλες εκδηλώσεις.

Στις υπόλοιπες γραφικότητες
της διοργάνωσης να σημειώσου-
με το γεγονός ότι παραλίγο να
διακοπεί το φεστιβάλ επειδή χά-
λασε η μοναδική μηχανή προβο-
λής (επισκευάστηκε από έναν
γάλλο τεχνικό που βρέθηκε στη
Δράμα τυχαία – τέτοια τύχη-) κα-
θώς και την έκδοση μιας καθημε-
ρινής εφημεριδούλας, η οποία
ξεχείλιζε από αμετροέπειες και
παραληρήματα. Κατά τα άλλα, η
Δράμα είναι ένας πολύ φιλόξε-
νος χώρος και ελπίζουμε να ξα-
ναχαρούμε τα θέλγητρά της και
την επόμενη χρονιά. Αν τα συν-
δυάσαμε, μάλιστα, και με μια
πραγματική γιορτή του σινεμά...

Ηλίας Κανέλλης

1 τεσσάρων σπουδαστών των κινηματο-
φικών σεμιναρίων του Δήμου Νέας
Ψυχνης. Οι **Γιαννουρή, Χαριτοπούλου,
σχαλάκη και Πασχίδης** σκηνοθέτησαν
πιο καυστική κωμωδία που προβλήθηκε
Φεστιβάλ: το **Ο Άκης αυτοκτονεί, από-
8 με 10**. Μια παρέλαση από λαζοπούλει-
«τζιμηδες», αποκαλυπτική της απά-
ας, της ανοησίας και του κυνισμού που
ανίζουν κάποιες ψυχές. Ο Άκης θέλει να
αυτοκτονήσει για να τον προσέξει η κοπέλα
ονείρων του, οι φίλοι του μαζεύονται
τι του για να παρακολουθήσουν τη σκη-
εκείνος πεθαίνει τελικά από ηλεκτρο-
ξία και την ημέρα της κηδείας φοδερός
ος στην είσοδο του νεκροταφείου κάνει
όρτα». Ζωή σε λόγου μας.

Μια από τις κατηγορίες ταινιών που είχε
οβλέψει η οργανωτική επιτροπή του Φε-
βάλ ήταν εκείνη των ταινιών για την τη-
ραση. Η κριτική επιτροπή αρνήθηκε να
ει στη λογική της διάκρισης τηλεοπτικών
κινηματογραφικών ταινιών και δεν έδω-
βραβείο. Η αλήθεια είναι ότι δύο μόνο

τηλεταινίες είχαν δηλώσει συμμετοχή. Ο
πληκτικός **Επισκέπτης** του **Μάκη Μωραΐτη**,
που κουβαλούσε τη μιζέρια μιας φιλολογι-
κής –στην κυριολεξία– βραδιάς και η **Υπόθε-
ση Παπάζογλου** του **Αντώνη Καφετζόπου-
λου**. Στην πρώτη σκηνοθετική του απόπει-
ρα, ο γνωστός ηθοποιός ξαφνιάζει ευχάρι-
στα με το θέμα του, τις ερμηνείες που απο-
σπά από τους ηθοποιούς του (τον Σοφοκλή
Πέππα και τη Γιώτα Φέστα), την αφηγημα-
τική του άνεση και τη ματιά του πάνω σε μια
Αθήνα κοντινή μας αλλά μυστηριώδη. Είναι
η ιστορία ενός βιολιστή που προτιμά το κα-
ταφύγιο της μουσικής –έστω και στο τελευ-
ταίο καταγώγιο της Ομόνοιας– από την άνε-
τη ζωή που του προσφέρει μια τεράστια,
ουρανοκατέβατη κληρονομιά.

Από τα ντοκιμαντέρ που προβλήθηκαν
κανένα δεν κρίθηκε άξιο να βραβευτεί. Δι-
χασμένη η κριτική επιτροπή, κατέληξε στο
να δώσει τιμητική διάκριση σ' εκείνο τουλάχιστον
που ξεχώριζε από τα υπόλοιπα: το
δραματοποιημένο ντοκιμαντέρ των **Θάνου
Λαμπρόπουλου και Στέλιου Χαραλαμπό-**

πουλου Την ώρα που κόπηκε ο καιρός. Η
διχοτόμηση της Κύπρου, 19 χρόνια μετά την
εισβολή, στοιχειώνει τις ζωές των μεγάλων
και σκιάζει αυτές των μικρότερων. Όσο
σπαραχτικές ήταν οι αυθεντικές μαρτυρίες
τόσο αδέξιες ήταν οι εμβόλιμες δραματο-
ποιημένες σκηνές...

Και ο διευθυντής;

Η έλλειψη χώρου δεν επιτρέπει μια εκτενέ-
στερη αναφορά στο φετινό Φεστιβάλ. Μια
παρατήρηση, πριν ολοκληρωθεί αυτό το ση-
μείωμα, μόνο. Το Φεστιβάλ Δράμας έχει
ανάγκη από έναν διευθυντή. Καμία οργανω-
τική επιτροπή, κανένας δήμαρχος, κανένα
σωματείο δεν μπορεί να υποκαταστήσει έναν
διευθυντή με ισχυρή προσωπικότητα, αυ-
στηρές επιλογές, συγκεκριμένο όραμα και
θέληση να ανασύρει το Φεστιβάλ από το
τέλμα των «δημοκρατικών διαδικασιών»,
πολιτικών ισορροπιών και λαϊκίστικης αντί-
ληψης. Δεν είναι αυτονόητο ότι κάτι τέτοιο
θα συμβεί σύντομα. Αυτό δεν σημαίνει ότι
πρέπει να το ξεχάσουμε κιόλας.

ΡΕΜΒΑΣΜΟΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

• Μακριά από τους τσαρλατάνους

Τις προάλλες, όπως έλεγε η γιαγιά μου, ξεφυλλίζοντας στα αθώα (όσο αθώα μπορεί κανείς να είναι σε τέτοιους πονηρούς καιρούς) ένα ξένο περιοδικό, από εκείνα για διακόσμηση, αρχιτεκτονική, κήπους και καλοφαγία (τι όμορφος συνδυασμός), και καθώς χαιρόμουν τις έγχρωμες διαφημίσεις (αυτές, κυρίως αυτές, τις τόσο ζουμερές), έπεσε τυχαία στο μάτι μου στο πρώτο «κύριο θέμα» του τεύχους. Ένα ονειρικό σπίτι κάπου στα λειβάδια της Σουρίας (Surrey). Ένα άψογο κομψοτέχνημα, ένα υπέροχο διαμαντάκι (bijou για τους γαλλομαθείς). Και από περιέργεια πια διάβασα δοκιμαστικά την πρώτη φράση του κειμένου παρουσίασης: «Οι επισκέπτες αυτού του σπιτιού δύσκολα πείθονται πως χτίστηκε πριν τρία χρόνια...».

Έτσι ήταν: ένα κλασικιστικό χάρμα οφθαλμών, με όλα του τα χαρακτηριστικά (συμμετρικό, μνημειώδες, με παραστάδες και αετώματα, γεισάκια και ψηλοκρεμαστά πα-

ράθυρα με καϊτάκια). Τι τα θέλεις, είπα στον εαυτό μου, να μια αρχιτεκτονική πλημμυρισμένη γοητεία, που δεν πρόκειται να πεθάνει ποτέ. Όπως λέει και η διαφήμιση, το αιώνιο του κλασικού.

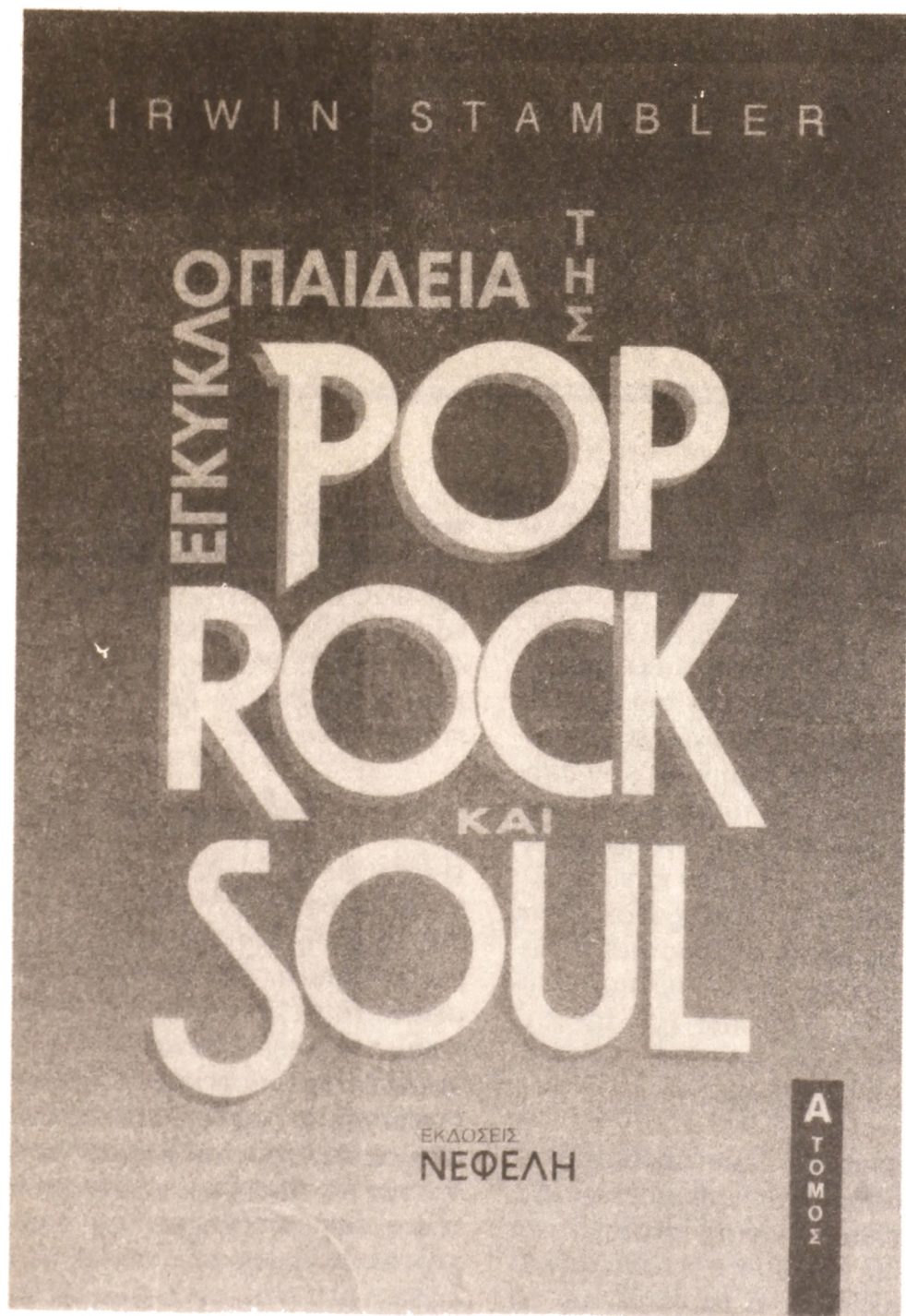
Αλλά την ίδια στιγμή έμπαιναν σε λειτουργία οι αμυντικοί μου μηχανισμοί. Με έπιασε το κακό μου. Γιατί να με τραβάει αυτή η αρχιτεκτονική, αφού ξέρω πολύ καλά ότι αποτελεί ανωμαλία: δεν θα έπρεπε κανονικά να υπάρχει. Ούτε στην εποχή της ταιριάζει ούτε στα αιτήματα του σύγχρονου πνεύματος ούτε χρησιμοποιεί (τουλάχιστον φανερά, επιδεικτικά) τη σύγχρονη τεχνολογία. Τι σοί αρχιτεκτονική είναι, όταν κλέβει χωρίς ντροπή από το παρελθόν, ξεπουπουλιάζοντας λίγο μανιερισμό από εδώ, λίγες ρωμαϊκές κολόνες από εκεί, άντε και αρκετή επίπλωση Αυτοκρατορικού (Empire) Ρυθμού; Πώς τολμώ εγώ, που ξέρω τις κακοτοπιές, να χαίρομαι ένα τέτοιο έργο παρακμής και κατάπτωσης, που δεν ζητά τίποτε άλλο, παρά να προσφέρει κυνικότατα την απόλαυση; Ιδού επάρατος καταναλωτικός ηδονισμός (λέω μέσα μου) μάλιστα του αιώνα!

Αναστατωμένος από τις αμαρτωλές αυτές σκέψεις (απώς να εμποδίσεις το διεστραμμένο μυαλό από το να σκέφτεται το κακό), συνέχισα πάντως να ξεφυλλίζω το περιοδικό. Δήθεν για να διαπιστώσω πόσο χαμηλά έχει φτάσει η κοινωνία. Στην πραγματικότητα, όλος νοσηρή περιέργεια. Ανακάλυψα λοιπόν έτσι δυο - τρία ακόμα σπίτια σαν τα κρύα νερά, το καθένα με το δικό του χαρακτήρα. Μια «απλή» ξύλινη «καλύβα» πάνω σε μια θεικιά αμμουδιά, μια εξωτική «κρύπτη» για ένα πολυσχολό ζευγάρι του jet set (με πολλές διακινήσεις), ένα ακόμα αγροτικό ειδύλλιο πλάι σε ποτάμι με κλαίοντες κ.λπ. Απολογισμός: τέσσερα πανέμορφα σπίτια, το ένα πιο λαχταριστό από το άλλο. Τέσσερα πλαίσια για την ιδανική ζωή.

Τίποτε άσχημο ή χοντροκομμένο πουθενά (ελάχιστα αφέλειες, αμελητέες), προσεγμένες λεπτομέρειες, έξυπνα «κολπάκια» για γωνίτσες, πονηρούς φωτισμούς, γλυκά απόψεις. Η αλήθεια ήταν ότι όσο τα απολάμβανα, χαζεύοντας φωτογραφίες και διαβάζοντας λεζάντες, τόσο πείθονταν ότι η ζωή μας δεν χρειάζεται να είναι τόσο δύσκολη όσο την κάνουμε, ούτε τόσο αγχωτική. Ότι μας αξίζει ένα τέτοιο ιδανικό σπίτι. Ότι εγώ, εσύ, ο οποιοσδήποτε θα μπορούσε να βρει εκεί την ευτυχία του. Και αν ενοχλήσει μερικούς η λέξη, ως αφόρητο κιτς, τότε εκείνο, τέλος πάντων, που υποτίθεται πως όλοι κυνηγάμε και δώστο πολεμάμε να αποκτήσουμε (και να κρατήσουμε) σε αυτό τον μάταιο κόσμο.

Μα έτσι είναι. Αυτές οι υπέροχες φωτογραφίες, με τα πάντα φρέσκα λουλούδια στα βάζα, με τον ήλιο να πέφτει σωστά πάνω στα ακριβά υφάσματα ταπετσαρίας, με τη λάμψη των μοναδικών αντικειμένων που στολίζουν τους εσωτερικούς χώρους - είχαν, έχουν και θα έχουν μια απίστευτη δύναμη πειθούς.

Γιατί να μην μπορεί να είναι πάντα έτσι η αρχιτεκτονική, να μην μπορεί να είναι πάντα έτσι γλυκιά, ευωδιαστή, τρυφερή; Νόστιμη - αυτό που το πάτε; Γιατί να μη διαθέτει τη σταθερή ιδιότητα να μαγνητίζει το βλέμμα σου και να το κρατάει αιχμάλωτο; Να πλημμυρίζει χαρά την καρδιά σου, και να μη σκέφτεσαι τίποτε άλλο, παρά τέτοια ατέλειωτα και χαριτωμένα τοπία, που να κατοικούν από θαυμάσιους (και απόλυτα ενδιαφέροντες) ανθρώπους, γαλήνιους, πολιτισμένους; Τι κακό έχει το να αισθάνεσαι μια τέτοια μακαριότητα; Γιατί η αρχιτεκτονική επιτέλους, να μην είναι κάτι σαν το καλό φαί και το καλό πιότο (και το καλό κρεβάτι), που να σε κάνει να συμπλύνεις με τον κόσμο γύρω σου και με τον ίδιο τον εαυτό σου

Ή Ασκληπιοῦ 6, Ἀθήνα 106 80, τηλ. 3639960

Η τέλεια πόλη

απορίες κρεμάστηκαν στον αέρα. Ώστε έχουμε κα-
ήσει την αρχιτεκτονική σαν στρυγνή γεροντοκόρη,
δεν τολμά να αισθανθεί αλλά προτιμά να συλλαμβάνει
υγρώ (ως άμωμος παρθένα), χωρίς καμιά απόλαυση;
Ε όλες αυτές οι φοβερές δεοντολογίες για το πυρ το
ερον είναι μια διαστρέβλωση της αληθινής φύσης της
τεκτονικής τέχνης; Δηλαδή (τι φοβερή σκέψη, αλή-
-) το να είσαι της εποχής σου, το να μιλάς τη γλώσσα
ποχής σου είναι μια πελώρια απάτη. Μια στημένη,
να υπόθεση. Μια υποκλοπή της συνειδήσής μας!

ατί αυτή είναι η ζωή που όλοι θέλουμε, αυτή είναι η
τεκτονική που λαχταράμε (αλλά δεν τολμάμε να το
ογήσουμε). Και όχι όλα εκείνα τα δήθεν προωθημέ-
α πρωτοποριακά, τα σοφιστικέ – ζουρλομανδύες για
αντασία μας. Ελευθερία και πάλι ελευθερία, να αφή-
με τη Λιδιώ μας να δράσει χωρίς αναστολές. Τέρμα οι
πέδες.

αθώς τα σκεφτόμουν αυτά, είδα να με πλησιάζει μια
ψηλή γυναίκα, στολισμένη με αγνά άνθη του αγρού, με
ιο γοητευτικό (εξίσου αγνό) χαμόγελο. Ήρθε, στάθη-
προστά μου και μου συστήθηκε: ήταν η Αρχιτεκτονι-
η αιώνια μητέρα μας, αυτή που οδηγεί τις εμπνεύσεις
Έμεινα και την κοίταζα. Με καθησύχασε με την
η φωνή της, μου είπε πως δεν πρέπει να αναστατώνο-
με τέτοιες σκέψεις, και με συμβούλεψε να πάψω να
ρεάζομαι από τους μανιακούς θεωρητικούς, που έχουν
πρώσει παντού και λυμαίνονται τα πάντα. Μου πρό-
ε να έχω περισσότερη εμπιστοσύνη στο ένστικτό μου,
ένστικτο του αρχιτέκτονα – και μου το τόνισε αυτό.
ινάχτηκα απότομα. Θα πρέπει να είχα αποκοιμηθεί.
περιοδικό ήταν ακόμα ανοιχτό μπροστά μου, και κοί-
α πάλι το υπέροχο εκείνο σπίτι στα λιβάδια της Σου-
5. Έχυσα πικρά δάκρυα μεταμέλειας και (βαθύτατα,

πάντα) συγκινημένος έτρεξα να δω έξω από το παράθυρό
μου. Γιατί είχα μιαν ανεξήγητη προαίσθηση πως θα αντι-
κρίσω κάποιο θαύμα. Και έτσι ήταν: αυτό που έβλεπα
μπροστά μου δεν ήταν αυτή η σιχαμένη πόλη, με τις
αρρωστημένες πολυκατοικίες και τις δηλητηριώδεις ανα-
θυμιάσεις αλλά η Αρχαία Αθήνα. Ήταν ακριβώς όπως
την είχαν φανταστεί, σε αναπαράσταση, πριν ένα αιώνα.
Στολισμένη του κουτιού, με ναούς, αγάλματα, κρήνες και
ιερά άλση. Το απαύγασμα της ανθρωπότητας, η Ιδανική
Πόλη. «Για την ακρίβεια», ψιθύρισε μια φωνή μέσα μου,
«η Αθήνα του Αδριανού: Θυμάσαι; Ήταν η δεύτερη ακμή
της πόλης. Η τρίτη ήταν επί Όθωνος. Η τέταρτη σκάει
μύτη όπου να 'ναι, τώρα με την ενοποίηση των αρχαιολο-
γικών χώρων!».

Ω, δεν μπορούσε να ήταν ένα απλό όραμα, από αυτά
που βλέπουν οι διψασμένοι στην έρημο. Ήταν η υπερβατι-
κή πραγματικότητα, ήταν η ίδια, η σύγκριτη αλήθεια.
Νέα δάκρυα χαράς και αναγνώρισης μου θάμπωναν τα
μάτια. Ήμουν τυφλός και ανέβλεψα, κουφός και ξαφνικά
άκουγα όλες τις μουσικές του κόσμου. Αν ο καθένας μας
έχτιζε από ένα τέτοιο κουκλίστικο σπιτάκι, έστω (τι να
κάνουμε;) αυθαίρετο, και τα βάζαμε δίπλα δίπλα, μετά
από μερικά χρόνια, δε θα είχαμε μια τέτοια πόλη; Μα θα
βοηθούσε κάπως και το δημόσιο, θα ανέθετε μερικά ακόμα
μέγαλα Μουσικής, μουσεία Μοντέρνας Τέχνης, Ναούς της
Πορείας του Ελληνισμού. Αρχιτέκτονες έχουμε, άλλο τί-
ποτα. Αυτό ήταν, μας έλειπε η θέληση, τίποτε άλλο...

Να είχα άραγε ξυπνήσει; Η ωραία γυναίκα είχε πια
χαθεί, αλλά εκεί που στάθηκε και μου μίλησε υπήρχε ένα
μικρό χαρτί στο πάτωμα. Το σήκωσα και το διάβασα.
Έγραφε: «Και όπως είπαμε, μακριά από τους τσαρλατά-
νους!».

Δημήτρης Φιλιππίδης

Ενθουσιασμός για το καινούργιο

Του Χαράλαμπου Γρίβα

Ο Varese έχει συχνά χαρακτηριστεί ο προάγγελος της ηλεκτρονικής μουσικής, ο ριψοκίνδυνος εξερευνητής τεχνικών και εννοιών πολύ μπροστά από την εποχή του. Αυτή η άποψη για το έργο του ως «πειραματικό» και πολύτιμο, κυρίως για τον ποιητικό του χαρακτήρα, έχει ίσως τονισθεί υπερβολικά. Αλλά ο ενθουσιασμός για το καινούργιο ήταν πάντα ένα σημαντικό κομμάτι της προσωπικότητας του συνθέτη.

ΠΡΑΓΜΑΤΙ, η ηλεκτρονική μουσική ήταν κάτι το οποίο επεδίωκε ο Varese ήδη από το 1916, οπότε και δήλωνε σ' έναν δημοσιογράφο: «Χρειαζόμαστε επίσης καινούργια όργανα πάρα πολύ... Οι μουσικοί θα 'πρεπε να ασχοληθούν σοβαρά μ' αυτό το ζήτημα με τη βοήθεια των ειδικών πάνω στις μηχανές». Ήταν τριανταδύο χρόνων και είχε πρόσφατα φτάσει στη Νέα Υόρκη απ' την πατρίδα του τη Γαλλία.

Ο Varese γεννήθηκε στο Παρίσι τις 22 Δεκεμβρίου του 1883. Πέρασε τα πρώτα παιδικά του χρόνια εν μέρει στο Παρίσι και εν μέρει στη Βουργουνδία όπου επηρεάστηκε έντονα από τη Ρωμανική αρχιτεκτονική των εκκλησιών και των Καθεδρικών. Το 1893 η οικογένεια μετακόμισε στο Τορίνο, όπου ο πατέρας του προσπάθησε να κατευθύνει τις σπουδές του προς μια καριέρα στο χώρο των επιχειρήσεων. Όμως ο νεαρός συνθέτης είχε διαλέξει το δρόμο του και το 1903, ύστερα από έντονες διαφωνίες με τον πατέρα του, έφυγε για το Παρίσι για να σπουδάσει εκεί με τον συνθέτη A. Roussel (σύνθεση, αντίστιξη, φούγκα), τον C. Bordes (προ-κλασική μουσική) και τον D' Indy (διεύθυνση ορχήστρας).

Τέσσερα χρόνια αργότερα μετακόμισε στο Βερολίνο. Είχε εντυπωσιαστεί από τις ριζοσπαστικές προφητείες του *Entwurf Einer Neuer Aesthetik der Tonkunst* του Busoni και σύντομα συνδέθηκε στενά με τον συγγραφέα

του. Το 1908 ο θεατρικός συγγραφέας Hofmannsthal του έδωσε την άδεια να ανεβάσει σε όπερα το έργο του *Oedipus und die Sphinx*. Μέσω του Hofmannsthal η μουσική του έτυχε της προσοχής του Strauss, ο οποίος έπεισε τον Stransky να εκτελέσει το *Bourgogne*, το συμφωνικό ποίημα που είχε γράψει ο Varese το 1908. Στη διάρκεια αυτών των χρόνων επισκέφτηκε αρκετές φορές το Παρίσι συναντώντας και εντυπωσιάζοντας τους Rolland και Debussy, τον οποίο έφερε σ' επαφή με το έργο του Schönberg (είχε ακούσει τον *Pierrot Lunaire* στο Βερολίνο το 1912). Επέστρεψε στο Παρίσι το 1913, αφήνοντας το μεγαλύτερο μέρος των χειρογράφων του στο Βερολίνο, όπου και καταστράφηκαν σε μια πυρκαγιά. Εκεί ενδιαφέρθηκε για το ηλεκτρικό όργανο του Bertrand, το «Δυναμόφωνο», γνωρίστηκε με τους Apollinaire και Satie και συμμετείχε στο, απραγματοποίητο τελικά, σχέδιο του Cocteau ν' ανεβάσει το *Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας* του Shakespeare σε παράσταση τσίρκου. Το 1914 διηύθυνε την Τσέχικη Φιλαρμονική Ορχήστρα σ' ένα πρόγραμμα που περιελάμβανε την πρεμιέρα της ορχηστρικής σουίτας απ' το *Le martyre de St Sebastien* του Debussy, αλλά δεν μπόρεσε να πετύχει μια μόνιμη θέση κι έτσι στα τέλη του 1915 έφυγε για την Νέα Υόρκη.

Εκεί γνωρίστηκε με τους μουσικούς κύκλους της πόλης και έγινε μέλος μιας Νταταϊστικής ομάδας γύρω από τους Duchamp και Picabia. Συνεισέφερε στο περιοδικό 391 του Picabia, αλλά ποτέ δεν ασπάστηκε την αρνητική στάση του κινήματος. Το 1917 διηύθυνε το *Requiem* του Berlioz και τα επόμενα δύο χρόνια κονσέρτα νέας μουσικής με τη Συμφωνική Ορχήστρα του Cincinnati και τη δική του Νέα Συμφωνική Ορχήστρα.

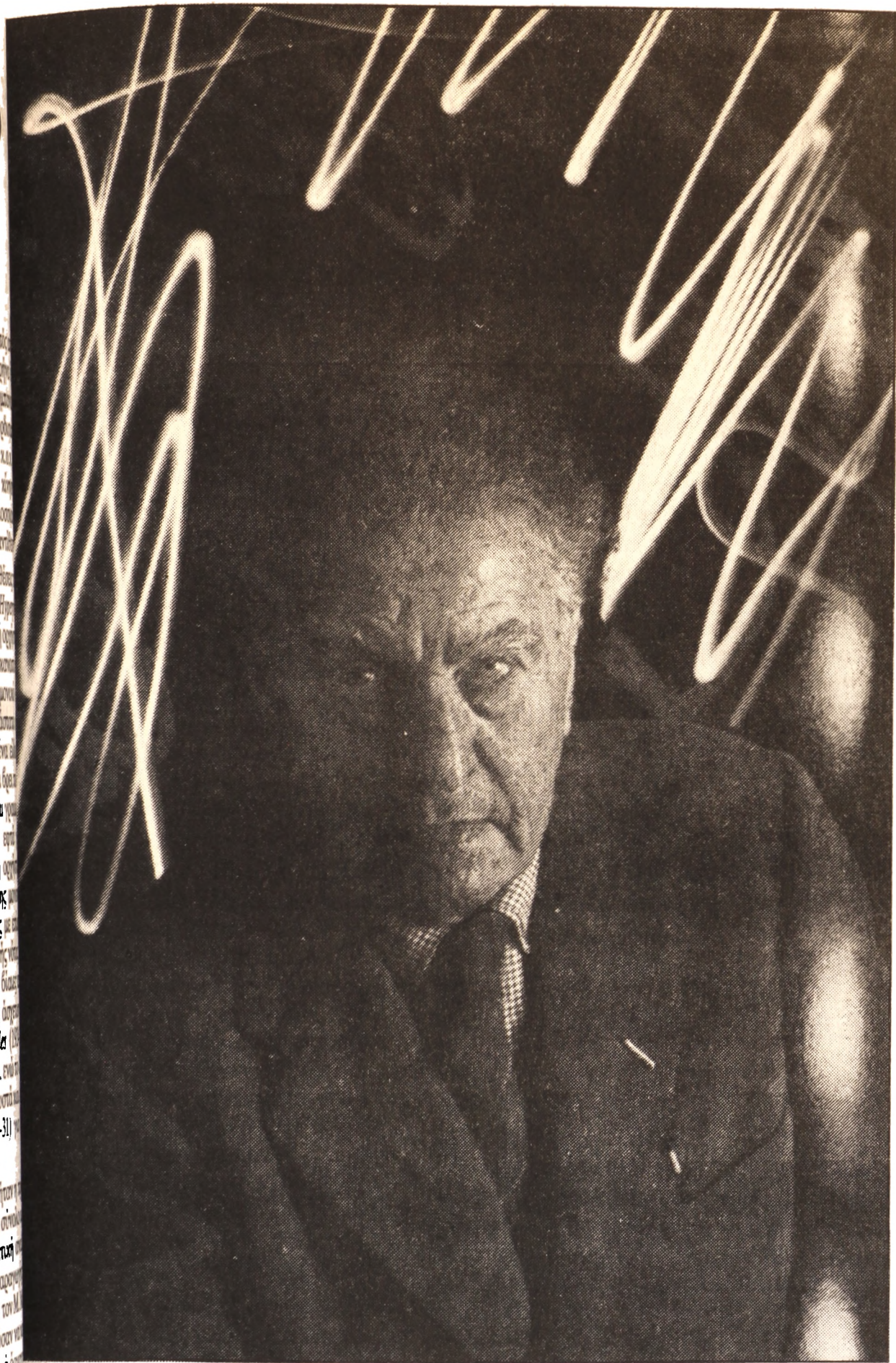
Η συνθετική του δραστηριότητα στον Νέο Κόσμο άρχισε με ένα έργο που συνέθεσε για να γιορτάσει την άφιξη του στην άλλη μεριά του Ατλαντικού, το *Ameriques* για μεγάλη ορχήστρα (1918-21), ο τίτλος του οποίου «συμβολίζει τις ανακαλύψεις νέων κόσμων στη γη, στον ουρανό ή στον νου των ανθρώπων». Παρ' όλο που οι επιρροές απ' το *The rite of spring* του Stravinsky, το *Jeux* του Debussy και τα *Five Orchestral Pieces* του Schönberg είναι παραπάνω από φανερές, ωστόσο είναι δύσκολο να αρνηθεί κανείς την ιδιαιτερότητα της προσωπικότητας του νέου συνθέτη. Η τεράστια ορχήστρα είναι ιδιαίτερα πλούσια σε κρουστά, περιλαμβάνοντας

εννέα εκτελεστές εκτός από τους δύο νιστές, ενώ μια σειρήνα έχει προστεθεί πιο συνηθισμένα τύμπανα, κύμβαλα, να, γκονγκ και κουρδισμένα όργανα φωνο, γκλόκενσπιλ κ.ο.κ.). Επιπλέον, γο ακολουθεί μια κίνηση προς τα ωθούμενη από κολοσσιαίες μάζες ή περιοχές έντονης αντίθεσης.

Οι επόμενες συνθέσεις του ήταν το *Les amonorenes* (1921) και το *Hyperprism* (1922-23) σοπράνο και μικρή ορχήστρα. Στο δεύτερο Varese όχι μόνο ικανοποίησε την επιθυμία του για το επιστημονικό (το «υπερπρίσμα» είναι ένα τετραδιάστατο αντικείμενο εισήγαγε επίσης ένα είδος μικτού σιλωματίου που 'χει βρει πολλούς μιμητές τότε. Το έργο είναι γραμμένο για δύο ξύλινα πνευστά, επτά χάλκινα και κρουστά. Αυτή η ορχήστρα ταιριάζει λυτα στο είδος της μουσικής που ή γράφει, μουσικής με επίμονες επανέμιας και μοναδικής νότας, υπερβολικλές παραφωνίες, δίκαιες αποκορυφωπερίπλοκες υφές άσχετων μεταξύ τωνών. Το *Integrale* (1924-25) γράφει παρόμοιο σχήμα, ενώ το *Outandre* (1926) επτά ξύλινα πνευστά και διπλό μπαγιόν *Ionisation* (1929-31) για δεκατρείς στές κρουστών.

Το *Ionisation* ήταν η πρώτη σύνθεσκού συνθέτη για σύνολο κρουστών κρώνει τη δραματική αναζήτηση του για νέα μέσα παραγωγής ήχων (δρ ήδη σ' επαφή με τον M. Martenot και που προσπαθούσαν να κατασκευάσν κτρονικά μουσικά όργανα). Το σύνολο τελεί μια μεγέθυνση εκείνου που αναπτκε μέσα στο *Ameriques*, περιλαμβάν δύο σειρήνες, διάφορα είδη τυμπάνων κύμβαλων, αμώνια, γκονγκ και άλλα όρ που παράγουν ήχους απεριόριστης συχτας. Το πιάνο, το γκλόκενσπιλ και τα μπουλαρ μπελς φυλάσσονται για το κλείνοντας το κομμάτι. Η μουσική δεν κλείται καθόλου με τη μελωδία και την νία αλλά μόνο με τους ρυθμούς, τους και τις υφές που παράγονται από «έβους», αν και ο Varese αποζημιώνει ακροατή για την «παραξενιά» του έργου θιστώντας την δομή του ασυνήθιστα κρή: ένα ρυθμικό θέμα στο στρατιωτικμπανο, που πρωτακούγεται στην ορίζει τα κύρια στάδια της μουσικής πτυξης.

Το 1928 εγκαταστάθηκε στο Παρίσι,

Varese

Φε και το 1938 πήγε στο Λος Άντζελες, όπου προσπάθησε, ανεπιτυχώς ξανά, να πείσει τους παραγωγούς του κινηματογράφου ότι ο «οργανωμένος ήχος» μπορούσε να συνεισφέρει στον κινηματογράφο.

Το 1939 σε μια διάλεξή του στο Πανεπιστήμιο της Βόρειας Καλιφόρνιας συγκεκριμενοποίησε τις καινούργιες δυνατότητες που μπορούσαν να προσφέρουν οι μηχανές: μια γκάμα συχνοτήτων εκτεινόμενων και προς τις δυο κατευθύνσεις, «νέες αρμονικές συνθέσεις από τη χρήση υπο-αρμονικών συνδυασμών οι οποίοι ήταν πλέον δυνατοί», αυξημένη χρωματική διαφοροποίηση, ένα εκτεταμένο δυναμικό φάσμα, τη δυνατότητα προβολής του ήχου στο χώρο και άσχετους αλληλοδιαπλεκόμενους ρυθμούς. Ο Varese συνειδητοποιούσε πως για την υλοποίηση αυτών των ιδεών ήταν αναγκαία η συνεργασία με μηχανικούς και επιστήμονες και συχνά αναφερόταν στην μουσική σαν «τέχνη-επιστήμη», η θέση της οποίας ήταν δίπλα στα μαθηματικά (όπως το αντιλαμβάνονταν οι θεωρητικοί του Μεσαίωνα και οι φιλόσοφοι της Αρχαίας Ελλάδας). Ωστόσο, δεν ήταν η μέθοδος της επιστήμης αλλά μάλλον η μυθολογία της που έλκυε τον συνθέτη. Ο επιστήμονας αποτελούσε γι' αυτόν μια φιγούρα παράλληλη με τον ρομαντικό καλλιτέχνη: ένα άτομο ανυψωμένο πάνω από τις μάζες διαμέσου της πρόσδασής του στα μυστήρια της φύσης. Το ιδανικό του ήταν ο Παράκελσος και όχι ο Αϊνστάιν.

ΕΝΑ ακόμη χαρακτηριστικό του ήταν η αγάπη του για την ζωή στην πόλη, κάτι που μοιραζόταν με τους ιταλούς φουτουριστές, με το έργο των οποίων είχε έρθει σ' επαφή στο Παρίσι πριν από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ωστόσο, τους κριτικάρε για την ανεκδοτολογική τους προσφυγή στους ήχους και τους ρυθμούς των μηχανών. Για κείνον ήταν ουσιαστική η ενσωμάτωση τέτοιων στοιχείων στα έργα του και παρ' όλο που κάποια ποιότητα της μηχανοποιημένης διομηχανίας και των δρόμων της πόλης διατηρείται σ' ένα κομμάτι όπως το *Integrale*, η προσέγγιση δεν είναι αυτή της δουλικής απομίμησης. Η χρήση των σειρήνων σε έργα όπως το *Ameriques*, το *Hyperprism* και το *Ionisation* δεν ήταν απλώς μια φουτουριστική χειρονομία εξέγερσης αλλά ένα μέσο για την επίτευξη συνεχών αργών glissandos, κάτι που ήταν αδύνατον με συμβατικά όργανα. Η από μέρους του ενσωμάτωση στοιχείων της πόλης μπορεί να συγκριθεί με την προσέγγιση του πρώιμου Leger ή του ύστερου Mondrian παρ' όλο με το έργο κάποιου συνθέτη. Χρησιμοποίησε σουρεαλιστικά ποιήματα στο *Offrandes* και σχεδίαζε να συνεργαστεί με τον Artaud στο *L' Astronomie* (ο Artaud του έγραψε ένα κείμενο, το οποίο εκδόθηκε υπό τον τίτλο *Il n' y a pas de firmament*, αλλά δεν μελοποιήθηκε ποτέ). Όπως υποδηλώνει το *Ecuatorial*, το μακρινό παρελθόν ήταν γι' αυτόν τόσο σημαντικό όσο το παρόν και το

μο. Συνέχισε επίσης την εργασία του με τον Bertrand και άρχισε να συνθέτει το *Ecuatorial* το οποίο ολοκλήρωσε το 1934.

Πριν φύγει απ' το Παρίσι (1933) έγραψε στην εταιρία τηλεφώνων Bell και στο ίδρυμα Guggenheim σε μια προσπάθεια να τους κινήσει το ενδιαφέρον για τη δημιουργία ενός κέντρου για την έρευνα ηλεκτρικών οργάνων. Η άρνησή τους αποτέλεσε την κύρια αιτία της κατάθλιψης που τον βασάνιζε για πολλά χρόνια μετά. Μετά το *Density 21.5*, που συνέθεσε για το φτιαγμένο από λευκό-χρυσό φλάουτο του Barrere (21.5 είναι η πυκνότητα της πλατίνας) το 1936, δεν ολοκλήρωσε τίποτα για μια δεκαετία. Τον επόμενο χρόνο δίδαξε σύνθεση και ενορχήστρωση στο Arsuna School of Fine Arts στη Σάντα

ΣΕΙΡΑ: ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ

Επιμέλεια:

ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ

CHARLES KAHN

Ο Αναξιμανδρος και οι απαρχές της ελληνικής κοσμολογίας

Μετάφραση: ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ

Η προσπάθεια του Kahn συνίσταται στο να εντάξει όλες σχεδόν τις επιμέρους γνώσεις του Αναξιμανδρου, στο «θεωρητικότερο» μέρος της σκέψης του.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ

Περί μυστικής θεολογίας

Εισαγωγή: VLADIMIR LOSKY

Μετάφραση: ΣΩΤΗΡΗΣ ΓΟΥΝΕΛΑΣ

Η Μυστική Θεολογία του Διονυσίου του Αρεοπαγίτου είναι ένα έργο που εισάγει στο χώρο της σιωπής, που σκοπεύει το ανείπωτο. Το κείμενο του V. Losky μπορεί να θεωρηθεί ως ένα εκτενές σχόλιο στη Μυστική Θεολογία.

ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

Στοιχείωσις Θεολογική

Εισαγωγή - Σχόλια: E.R. DODDS

Μετάφραση: ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΣΑΚΚΑΛΗΣ

Το έργο αυτό αποτελεί μια συστηματική διατύπωση της μεταφυσικής του Πρόκλου και εδράζεται στην πεποίθηση ότι η πλατωνική, όπως και κάθε ελληνική «Θεολογία» έχει την καταγωγή της στις μυστικές διδασκαλίες των Πυθαγορείων και των Ορφικών.

Γ.Σ. ΚΙΡΚ

Ηράκλειτος: τα κοσμολογικά αποσπάσματα

Μετάφραση: ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ

Ένα βιβλίο γραμμένο με βάση την παραδοχή ότι μόνο με τη σχολαστική εξέταση του κάθε αποσπάσματος μπορεί κανένας να επιχειρήσει μian έγκυρη ερμηνεία της σκέψης του Ηράκλειτου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

Δεινοκράτους 131

Αθήνα 115 21 τηλ.: 7249300

μέλλον. Εκτιμούσε περισσότερο τον Λεονάρντο, τον Παράκελσο και τους Αρχαίους Έλληνες απ' ό,τι τους ύστερους στοχαστές.

Παρόμοια, αισθανόταν πιο κοντά στους P. rotin, Machaut, Schultz και Charpentier παρά στους συνθέτες της κλασικής-ρομαντικής παράδοσης (μ' εξαίρεση τον Berlioz). Ανάμεσα στους σύγχρονους του, ο Debussy, ο Stravinsky και ο Schönberg αποτελούσαν τις κύριες επιρροές του, αν και ήταν πάντα δύσπιστος απέναντι σ' αυτό που αποκαλούσαν «συστήματα», είτε αυτά ήταν νεοκλασικά είτε σειραϊκά.

Όπως ο Hindemith και ο Milhaud, είχε συνειδητοποιήσει πως το μέλλον της ηλεκτρονικής μουσικής εξαρτιόταν όχι από ειδικά κατασκευασμένα όργανα αλλά από τον άμεσο χειρισμό του ηχογραφημένου ήχου. Πειράματα με δίσκους είχαν ήδη, γίνει από διάφορους, αλλά κυρίως από τον γάλλο συνθέτη και τεχνικό P. Schaffer, ο οποίος ανακάλυψε τα πρωτοφανή αποτελέσματα που μπορούν να επιτευχθούν από το παίξιμο των ηχογραφήσεων σε διαφορετικές ταχύτητες, προς τα πίσω ή χαράσσοντας αποσπάσματα ήχων. Αυτός δημιούργησε τα πρώτα κομμάτια πραγματικής ηλεκτρονικής μουσικής το 1948 και ίδρυσε το πρώτο στούντιο ηλεκτρονικής μουσικής στο γαλλικό ραδιόφωνο. Όμως ο δίσκος ήταν δύσχερηστο μέσο και μόνο η ευρεία κυκλοφορία του μαγνητοφώνου, στις αρχές της επόμενης δεκαετίας, έκανε τις διαδικασίες τροποποίησης και επιμέλειας των ηχογραφημένων ήχων ευκολότερες. Τότε ήταν που ο Varese άρχισε να δουλεύει πάνω στο *Deserts* (1953).

Το *Deserts* ήταν η πρώτη σύνθεση που συνδύαζε το παλιό με το καινούργιο μέσο. Υπάρχουν τέσσερα μέρη για ορχήστρα ξύλινων πνευστών, πιάνο και κρουστά, που συνδέονται από τρεις παρεμβολές μουσικής σε μαγνητοταινία, την οποία ολοκλήρωσε στο στούντιο του Schaffer το 1954. Σίγουρα η

γενναία αισιοδοξία του *Ameriques* έχει θεί πολύ πίσω σε ένα έργο που ενδιαφέρει «όχι μόνο για τις φυσικές ερήμους από ά θάλασσα, βουνά και χιόνι, εξώτερο διά μα, έρημους δρόμους πόλεων... αλλά επ για κείνον τον μακρινό εσωτερικό χώρο όπου ο άνθρωπος είναι μόνος σ' ένα κ μυστηρίου και ουσιαστικής μοναξιάς».

Ταυτόχρονα με την σύνθεση του *Deserts* αναμείχθηκε σε διάφορα κινηματογραφικά σχέδια, όπως ένα φιλμ για τον Leger, ένα τον Seligman και ένα για τον J. Miro. Το 1957-58 έγραψε το *Poeme Electronique* οποίο η γκάμα των χρησιμοποιούμενων ήχων είναι μεγαλύτερη από κείνη του *Deserts*: καθαροί ηλεκτρονικοί ήχοι, θόρυβοι μηχανών, καμπάνες, σόλο και χορωδίες φωνές, όλα με ή χωρίς τροποποίηση. Αν δύσκολο ν' αναλυθεί, η συνοχή του έργου είναι αδιαμφισβήτητη. Δυστυχώς το πειραματικό του Le Corbusier, στο οποίο μεταδιδόταν η τριχάναλη μαγνητοταινία διαμέσου ενός τεράστιου αριθμού μεγαφώνων, σίμα καταδαφίστηκε καθιστώντας αδύνατη την συνειδητοποίηση των χωρικών προθέσεων του συνθέτη.

Το ανολοκλήρωτο *Nocturnal* (1961), δό ο Varese μετά από χρόνια αναζήτησης εγκαταλείπει τα ηλεκτρονικά μέσα, είναι ακόμα πιο ζοφερό και ελαττωμένο απ' ό,τι το *Deserts*. Ο συνθέτης είχε μελετήσει κείμενα 1 Michaux, Novalis και St John of the Cross πριν επιλέξει μερικές φράσεις από το *House of Incest* του A. Nin. Η ορχήστρα γραφή είναι παρόμοια μ' εκείνη του *Deserts* με δύο σημαντικές εξαιρέσεις: τα όργανα συχνά διπλασιάζουν τις φωνητικές γραμμές και τα έγχορδα εισάγονται για να παρουσιάσουν συγχωρδίες pianissimo σε αρμονία με έναν ήχο που πιθανώς τον εμπνεύστηκε Varese απ' το γιαπωνέζικο Sho, που τ κίνησε το ενδιαφέρον μετά τη γνωριμία με τον Gagaku το 1958.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του κέρδι τη φήμη που του άξιζε. Ο Boulez και ο Cage ηχογράφησαν τα έργα του. Εξέλεγχ μέλ του National Institute of Arts and Letters της Royal Swedish Academy (1962). Ολοκλήρωσε επίσης την εργασία του πάνω στις μαγνητοταινίες του *Deserts* στο Columbia Princeton Electronic Music Center και αν θεώρησε το τέλος του *Arcana*.

Άφησε μονάχα δώδεκα ολοκληρωμένα συνθέσεις, πολύ λίγες σε σχέση με οποιονδήποτε άλλο σύγχρονο συνθέτη ανάλογου σπουδαιότητας, αλλά ταυτόχρονα πολύ σημαντικές τόσο από μόνες τους όσο και για ερεθίσματα που προκάλεσαν. Λίγοι άλλ κέρδισαν τον σεβασμό τόσο ανόμοιων συθετών όπως ο Busoni, ο Strauss, ο Debussy, Schönberg και ο Stravinsky, όπως και λίγοι άλλοι προκάλεσαν το ενδιαφέρον των Bartok, Boulez, Cage και Stockhausen.

ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Paul Griffiths - *E. Varese*

O. Vivier - *Varese*

H. Jobivet - *Varese*

F. Quellette - *E. Varese*

ΔΙΣΚΟΓΡΑΦΙΑ

Ameriques (Sony)

Arcana (Sony)

Ionisation (Sony)

Integrale (Sony)

Outandre (Refe)

Density 21.5 (Sony)

Offrandes (Sony)

aniel Lanois

Σε μια εποχή που οι designers και οι γραμματιστές, χέρι-χέρι με τους λεσχηνοθέτες και τους νατζερ, διαμορφώνουν τη παγκόσμια αγορά, κάποιοι οι... τα «διαδρώνουν». Ξυνοίωνα! Έχει και η φτήνεια τα όριά της

η συναυλία του Daniel Lanois στον Λυκαβηττό (13.7) — χω- τον άτυχο John Campbell — ρασε με ήχους τη χρυσή το- νείρου και πραγματικότη- το τελευταίο του άλμπουμ είχε επενδύσει «απλώς» με σότερο μυστήριο! Αλλά, άρουμε τα πράγματα από ροχή...
αλοκαναδός στην καταγω- ου ο Λανουά, γεννήθηκε το , στο Hull του Κεμπέκ. Οι ικές του δραστηριότητες ούν με «τοπικά» rock 'n roll ythm ή blues συγκροτήμα- και πρώιμες «παραγωγές» υπόγειο του πατριού του, ο στο 1970...
ι πρώτες περγαμηνές ει- άττονται μια δεκαετία μετά.

Είναι στο φοβερό ambient LP του Brian Eno, το «On Land», που το όνομα του Λανουά κάνει την πρεμιέρα του στη σκηνή των ιντελέκτους παραγωγών. «Κολλητός» του Eno από 'κει κι έπειτα αναρριχάται επιδέξια στις σφαίρες της μετα- μοντέρνας (παραρόκ) ηχοσύν- θεσης. U2, Peter Gabriel, Michael Brook, Jon Hassell, Harold Budd, Roger Eno... αλλά και Bob Dylan, Neville Brothers, Robie Robertson... Μερικά από τα ονόματα που έχουν εμπιστευ- θεί το σπάνιο και «απογειωμέ- νο» μουσικό αισθητήριο του Λα- νουά.

Το πρώτο σόλο άλμπουμ του είδε το φως της δημοσιότητας το 1989. Ήταν το πολύ καλό «Acadie», ένας μυστηριώδης φόλκ ονειρόκοσμος σε... slow motion.

Ακολουθούν 14 χρόνια ανα- μονής, αλλά σίγουρα άξιζε τον κόπο. Το φετινό (δεύτερο) σόλο άλμπουμ του κυττάζει προς Νέα Ορλεάνη και αμερικάνικο ροκ Νότο, δουτηγμένο στην υγρασία και την ηδυπάθεια του μυστικο- παθούς «νατουραλιστικού» Κα- ναδά. «For the Beauty of Wyo- na»: ένας δίσκος που ανανεώνει το ραντεβού μας με την εσωτερι- κότητα της γήινης μαγείας και την τέχνη της αμεσότητας.

Χρήστος Τσανάκας

Βιβλιοθήκη της τέχνης

ΜΑΝΩΛΗΣ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ Ο Πλάτων και η Τέχνη
ΓΚΥΓΙΩΜ ΑΠΟΛΛΙΝΑΙΡ Οι κυβιστές ζωγράφοι
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ-ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΚΑΛΟ Οπτική σύνταξη

ΕΜΙΛ ΒΕΡΑΡΕΝ Ρέμπραντ

ΕΝΤΓΚΑΡ ΓΟΥΙΝΤ Τέχνη και αναρχία

ΔΑΝΙΗΛ Επιλογή από το ημερολόγιο 1973-1985

ΜΠΡΟΥΝΟ ΖΕΒΙ Η μοντέρνα γλώσσα της
αρχιτεκτονικής

ΒΑΣΙΛΙ ΚΑΝΤΙΝΣΚΥ Για το πνευματικό στην τέχνη

ΒΑΣΙΛΙ ΚΑΝΤΙΝΣΚΥ Τέχνη και καλλιτέχνες

ΠΑΟΥΛ ΚΛΕΕ Τα ημερολόγια 1898-1918 (Τόμοι 2)

ΜΑΡΙΝΑ ΛΑΜΠΡΑΚΗ-ΠΛΑΚΑ Ο Ροντέν και η αρχαία
ελληνική τέχνη

ΜΑΡΙΝΑ ΛΑΜΠΡΑΚΗ-ΠΛΑΚΑ Μπαουχάουζ

ΝΙΚΗ ΛΟΪ-ΖΙΔΗ Ο υπερρεαλισμός στη νεοελληνική
τέχνη — Η περίπτωση Νίκου Εγγονόπουλου

ΝΙΚΗ ΛΟΪ-ΖΙΔΗ Ο μύθος του Μινώταυρου στην
πρωτοπορία του μεσοπολέμου

ΝΙΚΗ ΛΟΪ-ΖΙΔΗ Ο Τζιόρτζιο ντε Κίρικο και η
σουρεαλιστική επανάσταση

ΜΩΡΙΣ ΜΕΡΛΩ-ΠΟΝΤΥ Η αμφιβολία του Σεζάν —
Το μάτι και το πνεύμα

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΥΡΕΛΟΣ Θέματα αισθητικής και
φιλοσοφίας της τέχνης (Τόμοι 2)

ΜΟΝΡΟΕ ΜΠΕΡΝΤΣΛΕΪ Ιστορία των αισθητικών
θεωριών

ΤΣΕΖΑΡΕ ΜΠΡΑΝΤΙ Αρκάδιος ή περί γλυπτικής
ΜΑΡΣΕΛ ΜΠΡΙΟΝ Λεονάρντο Ντα Βίντσι

ΝΙΖΙΝΣΚΥ Ημερολόγιο

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΝΤΕΛΑΚΡΟΥΑ Σελίδες ημερολογίου

ΕΡΒΙΝ ΠΑΝΟΦΣΚΙ Μελέτες εικονολογίας

ΖΩΡΖ ΠΕΓΕ Η ζωγραφική στον 19ο αιώνα

ΒΙΚΤΩΡ ΣΤΟ-Ι-ΚΙΤΣΑ Μανιερισμός και τρέλα — Η
περίπτωση Pontormo

ΤΖΑΦΦΕ—ΡΟΤΕΡΣ Η ζωγραφική στον 20ο αιώνα

ΠΗΤΕΡ ΦΟΥΛΕΡ Τέχνη και ψυχανάλυση

ΝΙΚΗ ΛΟΪ-ΖΙΔΗ Απόγειο και κρίση της
πρωτοποριακής ιδεολογίας

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΠΑΣ Κείμενα για την Τέχνη

Μόλις κυκλοφόρησε

LAURA CHAPMAN

Η διδακτική της Τέχνης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3639962 - 3607744

Αποχαιρετισμός στα όπλα

του Μήτσου Αλεξανδρόπουλου

Σαν ένα ανάγνωσμα η σοβιετική λογοτεχνία, το χρονικό της, ο τρόπος με τον οποίον αναπτύχθηκε και δεν αναπτύχθηκε, είναι η γνησιότερη καταγραφή των 70 χρόνων σοβιετικής ιστορίας με την ακμή τους και την παρακμή τους.

Όλα είναι εκεί μέσα. Και μπορούσαν από τότε να διαβάζονται καθαρά στη σχέση, όπως διαμορφωνόταν, μεταξύ τέχνης και εξουσίας. Σήμερα είναι πιο έντονη η αίσθηση του αδιέξοδου όπου η ιστορία αυτή οδηγήθηκε. Με αυτή τη στιγμή σχετίζονται και οι δικές μου αναφορές, μιλώ κυρίως για τους αρνητικούς μηχανισμούς και αφήνω απ' έξω ό,τι πιστεύω πως υπήρξε θετικό και διώσιμο στη λογοτεχνική ιστορία. Κάνω τη διευκρίνιση γιατί θέλω να είναι καθαρό πως η δική μου εκτίμηση της σοβιετικής λογοτεχνίας κάθε άλλο παρά εξαντλείται στα όρια των σημερινών κατεδαφίσεων, για την εποχή και τον πολιτισμό της πολλά θα έχειν πει και το αύριο.

Ωστόσο είναι γεγονός πως η σοβιετική λογοτεχνία, που προκάλεσε τόσους ενθουσιασμούς κι άλλη τόση αμηχανία, αντιπάθεια και πολεμική, είναι πια ιστορία. Υπάρχει σαν ένα γεγονός, μια διαδρομή περισσότερο παρά ένας τελειωμένος κύκλος. Κι αν θελήσει κανείς να προχωρήσει σε κάποιες αξιολογήσεις, πρέπει ό,τι πρωταγωνίστησε εκείνο τον καιρό, τα ιδεολογικά και τα πολιτικά, να τα μετατοπίζει από το κέντρο προς τα έξω, στην ατμόσφαιρα, και να δει τη λογοτεχνία σαν λογοτεχνία. Ν' αφήσει τα επίθετα και να δει τι έγινε με το ουσιαστικό.

Για όλα τα πράγματα έρχεται η στινιή και πετάνε από πάνω τους ό,τι δεν πάει στον χαρακτήρα τους. Την λογοτεχνία η ιστορία μπορεί να την γονιμοποιεί, μπορεί και να την γεννά, αλλά δεν επιτρέπεται να την εξουσιάζει και να την κυδερνά. Το σοβιετικό παράδειγμα το επιβεβαίωσε κι αυτό μέσα από μια μεγάλη περιπέτεια με πλουσιότατη πείρα.

Κάτω από αυτή την εξειδικευμένη, ας πούμε, πείρα είναι όλη η μοίρα της κοινωνικής και προσωπικής ανελευθερίας και ενός σκληρού, ιστορικά ανίδεου καταναγκασμού, που δεν μπορούσε να έχει παρά ένα τέτοιο τέλος. Για να μην φτάσει εκεί, έπρεπε να συνέλθει και να φρονηματιστεί και αυτό δεν έγινε, παρ' όλες τις προειδοποιήσεις.

Μιλώ για το κλίμα, όλη μαζί την ατμόσφαιρα, με μια πρώτη διαπίστωση ότι τα μεγάλα μαχαίρια θγαίνουν εκεί που η ιδεολογία αρχίζει να παρουσιάζει ρωγμές, πλήττεται θανάσιμα μες' στον πολιτικόν αγώνα και η σχέση με τη λογοτεχνία ορίζεται πια κι εκείνη απευθείας από την πολιτική. Η κρίσιμότερη στιγμή. Είναι γνωστό τι άσχετοι άνθρωποι, τι φελλοί πολλές φορές, ανέρχονται στην εξουσία. Και, μαζί με τ' άλλα όλα, παραλαβαίνουν και τα πνευματικά ζητήματα και τους αλλάζουν την πίστη.

Η λογοτεχνία έχει από τη φύση της μια περίεργη συμπεριφορά. Υπόθεση απόλυτα προσωπική, μπορεί να είναι κι η πιο μεγάλη χώρα. Η πιο μεγάλη και ελεύθερη. Ελεύθερα μπαινοβγαίνουν τα πάντα, όλες οι ιδέες, οι ενώσεις κι οι χωρισμοί, όλοι οι ταλαντούχοι και οι ατάλαντοι, οι ανταγωνισμοί, οι συμμαχίες, οι φανατισμοί, οι προπαγάνδες και οι μαφίες ακόμα, όλα αυτά επιτρέπονται, το μόνο που δεν επιτρέπεται, όπως το είπε ωραία ο Ντοστογιέφσκι, είναι οι διαταγές. Και οι άσχετες δυνάμεις, που μπαίνουν μέσα, δεν ενδιαφέρονται για τίποτ' άλλο, παρά για τη διαχείριση και την εξουσία.

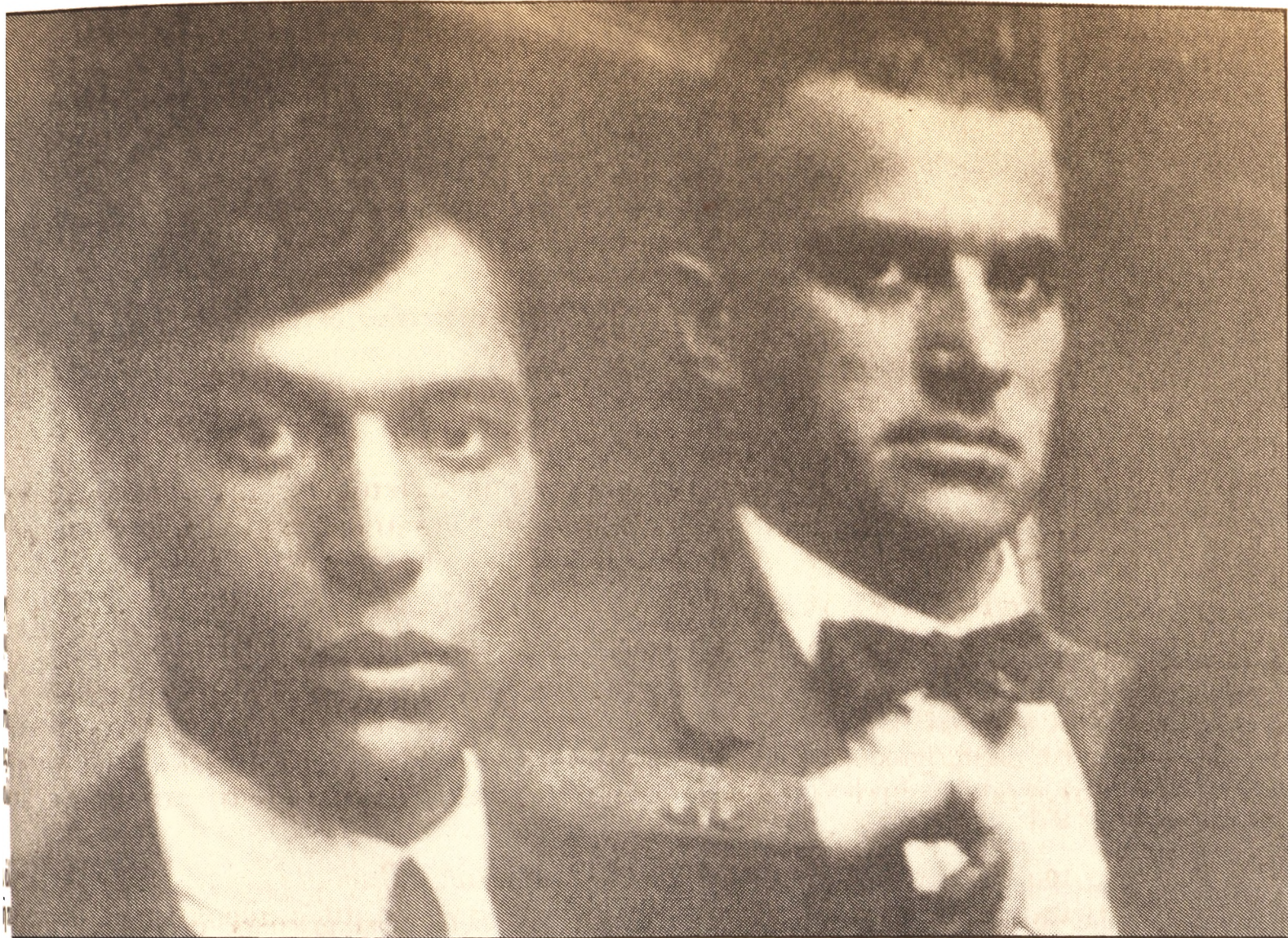
Δεν έγιναν μόνο στη Σοβιετική Ένωση αυτά. Είναι οι γνωστές πατροπαράδοτες σχέσεις εξάρτησης και καταπίεσης. Αλλάζουν οι

μορφές. Ό,τι έκανε εκεί το σύστημα, εδώ άνετα μπορεί να το κάνει ένα κύκλωμα, ένας εκδότης, ένας οποιοσδήποτε κύριος και κυρία. Τάδε με τους δικούς τους παρατρεχάμενους και παρακατασκευασμένους –στην τυπολογία τους είναι αυτά τα ίδια πράγματα. Το σοβιετικό παράδειγμα είχαμε μια διαφορετική πείρα κατά την οποία εκεί οι πιέσεις ασκήθηκαν συντονισμένα από το ίδιο κέντρο, μάλιστα στ' όνομα μιας απελευθέρωσης από την παράδοση, ανέκαθεν έβαζε τον καλλιτέχνη σε χίλιες δυο εξαρτήσεις από ό,τι μεις ουσιαστικά ξένες. Έτσι, στο σοβιετικό παράδειγμα προέκυψε η πείρα της διάψευσης.

Ο αληθινός λογοτέχνης έχει δική του φωνή, έστω και πολύ μικρή. Όπως να έρθουν τα πράγματα, κρατεί την ελευθερία του και ιδιαίτερη αίσθηση του χώρου του. Αλλά είναι και οι άλλοι άσχετοι και οι παγιδευμένοι μες' στη λογοτεχνία. Και η σοβιετική ιστορία επιβεβαίωσε ότι από εκείνους φτιάχνονται οι κανόνες, τα συστήματα, ίδια και απαράλλαχτα με τα υποδείγματα της αγγλικής γίας του μεσαίωνα. Διαμόρφωσαν έννοιες, όπως και αυτή της μεσοαστικής λογοτεχνίας και του μαρξιστή λογοτέχνη, που δεν μπορεί να έχουν πραγματικό λογοτεχνικό αντίκρουσμα, υπάρχουν μόνο παγιδευμένη σκέψη, εύκολα όμως εξουσιάζουν τα πνεύματα καταδυνάστευσαν μια εποχή, φτάνοντας να λειτουργήσουν και σήματα για τις διωκτικές αρχές.

Συγχύστηκαν πολύ τα όρια. Ο τύπος του μεσαιωνικού ανθρώπου

Απόσπασμα από το ανέκδοτο βιβλίο του Μήτσου Αλεξανδρόπουλου «Αυτά που μένουν»

Ο
Παστερνάκ
και
ο
Μιαγκόφσκι,

γωνικές σχέσεις και καταστάσεις (και μάλιστα όπως είχαν στη Ρωσία) βρήκαν ελεύθερο πεδίο μιας δυναμικής αναδιώ-
υτό στην εποχή εκείνη στράφηκαν αρκετοί καλλιτέχνες, που
μένη αίσθηση τέτοιων απίστευτων αναχρονισμών. Στράφη-
στην προσπάθειά τους να βρουν διαφωτιστικότερες αναλο-
σημερινά.

ισαιωνικό παράδειγμα η σχέση της ελεύθερης σκέψης και της
ς τέχνης (που θέλει να γίνει ελεύθερη) με τη δεσποτική
ας δίνεται με όλη την πρωτογένεια της ωμής αλήθειας που
χωρίς πολλές παρενθέσεις και διαστρωματώσεις, μόνο
γνω το γνωστό βαρύ σύστημα με τα διάφορα δοξαστικά κι
ικά. Αυτά όμως με τον καλύτερο τρόπο βοηθούν στο ξεσκέ-
ς αληθινής σχέσης, που είναι αμέσως από κάτω.

★

— σοβιετική λογοτεχνία ήταν μια διαδρομή, αλλιώς άρχισε κι
αλλιώς τελείωσε.

Η πανίσχυρη αίσθηση, μετά την επανάσταση, ότι ο κό-
σμος φτιάχνεται εξυπαρχής, έδωσε και στον καλλιτεχνικό
κόσμο ισχυρές παρορμήσεις. Τροφοδοτήθηκε η τέχνη με
υλικό, ιδέες και εμπνεύσεις, με πρωτοφανή ορμή και δη-
ό αίσθημα. Αυτά ήταν σημεία κοινά σ' όλους. Άνοιξαν
τις πόρτες τους στους νέους ανέμους όλοι οι χώροι της
αι της δράσης με πρωταγωνιστή το συλλογικό στοιχείο και
νισμένες, τις οργανωμένες δυνάμεις. Εδώ η πολιτική από
ο Θεό καλούνταν να μπει μπροστά και ν' αρπάξει τη στιγμή.

αγματικά, αν είναι να μιλήσει κανείς για θετικές, ανοικοδο-
πιδόσεις, υπήρξαν και με το παραπάνω. Η ίδια η λογοτε-
όλο που πολλά από τα νέα γνωρίσματα της ήταν οργανικά
μξε τα φτερά της. Κι αυτό είναι ένα κεφάλαιο στην ιστορία
μόνο ιστορικά στυφοί και στείροι άνθρωποι δεν μπόρεσαν
μήσουν. Τι σημαίνει η ιστορία για τη λογοτεχνία πρέπει ο
να το ξέρει. Για να μπορέσει να λειτουργήσει το ίδιο το
της λογοτεχνικής ιδιοτυπίας, της δικής της ελευθερίας,
ιραίτητο να ξεκαθαρίσει το ζήτημα στην πηγή, εκεί ακριβώς
ορία εισβάλλει και σ' αυτόν το χώρο με το χαρακτήρα και μ'
πνέπειες μιας ορμητικής επιδρομής. Έχει κάποια σημασία
κι καλλιτέχνες χαιρετίζουν τους δάρδαρους, ενώ οι παλιοί
τηρητικοί και κατά βάθος ταραγμένοι κι εχθρικοί. Αυτοί

φυλάνε τα όρια, είναι εξοικειωμένοι και συμβιδασμένοι μ' αυτά, ενώ
οι άλλοι πνίγονται εκεί μέσα.

Η πείρα που περιέχει το σοβιετικό παράδειγμα είναι πολύτιμη.

Με τους πιο καθαρούς τύπους έδωσε τις σχέσεις της ιστορίας με τη
λογοτεχνία. Έδωσε κάτι ανεπανάληπτες καταστάσεις και όταν τα
όρια γκρεμίζονται και όταν δεν ξαναβρίσκονται, οπότε και αρχίζουν
τα μπερδέματα και τα πιο μεγάλα δεινά, που έπληξαν εκεί τη
λογοτεχνία — όχι επειδή τα παλιά σπίτια πέφτουν, αλλά επειδή δεν
χτίζονται τα άλλα.

Τέτοια παραδείγματα έχουμε κι έξω από τη Σοβιετική Ένωση,
αλλά όχι με τόση προσήλωση. Πρέπει να σκεφτεί κανείς τις αναλο-
γίες με όλο το ρεύμα της «πολιτικής λογοτεχνίας», ακόμα κι εδώ σ'
εμάς. Η ίδια εισβολή της ιστορίας, που εμπνέει, αλλά και καταδυνα-
στεύει σε συνέχεια, παγιδεύει. Κι αν η λογοτεχνία δεν ξεφύγει,
σταματά, όσο σπουδαία και νά 'ναι η παρουσία της στην πολιτική
και στην ιδεολογία.

Αλλά κάπου η λογοτεχνία, ενώ φαίνεται πως τίποτα δεν άλλαξε,
ξαναχάραξε τα όριά της.

★

Εστω με δυο λόγια είναι απαραίτητη η αναφορά στις ρίζες της
υπόθεσης. Η έννοια της *Παρθενογένεσης* στην τέχνη εδώ σ'
εμάς, όπως ήταν επόμενο σ' ένα κλίμα που το φαινόμενο της
τέχνης λίγο μπορέσαμε να το δούμε ιστορικά (συνήθως οι
αισθητικοί και οι κριτικοί μας ασχολήθηκαν με το λειτουρ-
γικό τυπικό του λογοτεχνικού είδους), έχει συρρικνωθεί όσον αφορά
τη σημασία της, αλλά και με την αποκλειστική πρόσδεση στην
ποίηση. Στην *ποίηση παρθενογένεση* δεν υπάρχει, έτσι συνήθως
λέγεται και οι αναφορές γίνονται στον Σεφέρη, που ξεχώριζε τη
σκέψη του μοναδική ακρίβεια στα νοήματα και μια ζηλευτή επίγνω-
ση των ορίων σε ό,τι συζητούσε. Ο Σεφέρης ήταν εδώ σ' εμάς ένας
σπουδαίος διανοητής της τέχνης, ένας από τους λίγους μας *αισθητι-
κούς* με την ακριβέστερη σημασία της λέξης. Δεν έχω άμεση γνώση
πώς ακριβώς έχει χρησιμοποιήσει την έννοια ο ίδιος, οι αναφορές,
που πέρασαν από μπροστά μου, δίνουν την ιδέα της δημιουργικής
συνοχής ανάμεσα στα ποιητικά φαινόμενα, ανάμεσα στους ποιητές.
Αλλά η ωραία αυτή έννοια, η *Παρθενογένεση*, που κι έξω στον άλλο
κόσμο τη χρησιμοποιούν στην ελληνική της διατύπωση και είναι
παραστατική σαν το καλό γλυπτό, μας πηγαίνει με τον πιο σύντομο

και πλήρη τρόπο στο ίδιο το πρόβλημα των σχέσεων της Τέχνης με την Ιστορία. Και με μια λέξη, με την απαράμιλλη ελληνική μας λέξη, τα λέει όλα για τους βαθιούς καθορισμούς που ασκεί η ιστορία, η ίδια η ζωή στην Τέχνη, τρέχοντας και σπέρνοντας ερεθισμούς, υλικά, ιδέες και μορφές.

Η τέχνη δε γεννά μόνη της. Η διασταύρωση με την ιστορία είναι ζωτική της υπόθεση και είναι καθημερινή, αλλά σε κάποιες στιγμές παίρνει έκτακτο χαρακτήρα, όταν η ιστορία σαρώνει τα όρια και μπαίνει μέσα ορμητικά σαν αληθινός βάρβαρος, φέρνοντας μια απαραίτητη ανανέωση και αρκετές καταστροφές. Τις στιγμές αυτές η λογοτεχνία μπορεί να κερδίσει πολλά μέσα από τη συνάντηση με τις καινούργιες δυνάμεις και με τον επίμονο αγώνα να ξαναβρεί τον εαυτό της, την παραβιασμένη ιδιοτυπία και αυτονομία. Τελικά, η ιστορική εισφορά στη λογοτεχνική ανάπτυξη αξιολογείται μέσα από το ίδιο το λογοτεχνικό καταστάλαγμα, τις νέες ανταποκρίσεις με τη ζωή, *λογοτεχνικά καταξιωμένες*.

Όσο μου ήταν δυνατό, προσπάθησα να παρακολουθήσω το ζήτημα μέσα από τα ιστορικά της ρωσικής λογοτεχνίας. Το ρωσικό υλικό είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικό, χάρη στο σπουδαίο ρόλο που έπαιξαν εκεί τα ιστορικά γεγονότα κι οι ιστορικές ιδέες. Και ήταν φυσικό να με απασχολήσει κι εμένα ιδιαίτερα, καθώς η πνευματική ιστορία αυτού του λαού μ' ενδιέφερε στο βάθος ως ο χώρος, ιστορικός και ψυχικός, στον οποίον προσγειώθηκε για πρώτη φορά στα σοβαρά και σε τόσο μεγάλη έκταση η σοσιαλιστική ιδέα, αυτή η πολυδύναμη ιστορική ενέργεια.

Το χάσμα, που άνοιξε η επανάσταση στη ρωσική λογοτεχνία, ήταν ακόμα ανοιχτό, το είχα όλο μπροστά μου. Δεν μπορούσα όμως να περάσω από πάνω του, η δική μου εξιστόρηση έπρεπε να σταματήσει στην Επανάσταση, τα από κει και πέρα Ιστορία δεν είχαν γίνει και δεν ξέραμε τι και πώς θα γινόταν. Προσπάθησα όμως να δώσω την κρυμμένη δυναμική, όπως την καταλάβαινα.

Σ' αυτό το πρόβλημα είναι αφιερωμένος ο τρίτος τόμος της δικής μου «Ιστορίας της ρωσικής λογοτεχνίας» και στις εντελώς τελευταίες σειρές ο λόγος είναι ακριβώς γι' αυτό. Η άποψη, με την οποία κλείνει το βιβλίο, γραμμένο μέσα στη δεκαετία του '60, είναι ότι η σημασία της Επανάστασης για τη λογοτεχνική ανάπτυξη θα κριθεί τελικά από το τι απαντήσεις έδωσε σ' εκείνα τα ερωτήματα που βγαίνουν μέσα από την ίδια τη λογοτεχνία, που ήταν θέματα αληθινά μέσα της.

Έπειτα από όποιους κραδασμούς και τις πιο ισχυρές διασταυρώσεις, η λογοτεχνία δεν μπορεί να μην επιστρέφει στη φύση της, ξεχωρίζοντας από τα σύνολα. Οι πιο τρελές αντιδράσεις είναι έτοιμες να ξεσπάσουν –και με αυτά όλα, με τις ανταρσίες έξω και με τις άλλες μέσα, τις δικές της ανταρσίες, η λογοτεχνία ζει, εξασφαλίζει τη διάρκεια και την ανάπτυξη. Χωρίς αυτά συρρικνώνεται και σβήνει.

Εδώ έχει τέλεια εφαρμογή η ωραία διατύπωση του Τολστόι για τον κώνο (άλλο γλυπτό κι αυτό) που σχηματίζει στην κλειστή αυτοδύναμη εξέλιξη της και η λογοτεχνία κι αφού φτάσει πια στην κορυφή δεν έχει πού αλλού να πάει.

★

Δυστυχώς, από αιτίες σχεδόν μοιραίες, η πολιτική στη Σοβιετική Ένωση χρησιμοποίησε σαν ένα δικό της εργαλείο τη λογοτεχνία, ένα δικό της εξάρτημα. Προσπάθησε να την εξημερώσει, να τη γυμνάσει, όπως τους αετούς και τα γεράκια, και να τη χρησιμοποιήσει στα κυνήγια της.

Όποιος ξέρει τι τραβά το γεράκι, όσο να γίνει υποχείριο του ανθρώπου, έχει όλο το πρόβλημα μπροστά του και δεν χρειάζεται να προσθέσει κανείς τίποτε άλλο. Όποιος αγαπά τα κυνήγια, χαίρεται και ικανοποιείται, θαυμάζει το καλό γύμνασμα και την ομορφιά του τιθασευμένου γερακιού, μαζί μ' αυτά μπορεί να καταλάβει και τους πολιτικούς. Τα ίδια όμως τα γεράκια βλέπουν από ψηλά το παγιδευμένο αδελφί τους και αγανακτούν και θλίνονται για τη μοίρα που το βρήκε.

Η σοβιετική πολιτική σεβάστηκε και δεν σεβάστηκε την ιδιοτυπία της λογοτεχνίας. Άρχισε από ένα επίπεδο που υποσχόταν πολλά. Και μπορούσε να τα κάμει, υπήρχε και η γνώση και η βούληση. Όλα

όμως εκείνα, με τα οποία ξεκινούσε η σοβιετική ιστορία, οι πρακτικές της αξίες, θυσιάστηκαν μία μία στις υπαγορεύσεις μιας άσπαστης στρατηγικής. Τα ίδια έκανε το καθεστώς και με την ιδεολογία τον μαρξισμό του και τον σοσιαλισμό του.

Μεταξύ μαρξισμού και λογοτεχνίας δεν υπήρξε σχέση θύτης θύματος – ήταν και οι δυο τους στον ίδιο βαθμό ομοιοπαθώς συμπάσχοντες.

Αλλά πρέπει να το ξαναπώ, δεν είναι απλά ένα γεγονός. Είναι πορεία, με όλα τα γνωρίσματα που έχουν οι πορείες στην ιστορία: όλη αυτή τη μοίρα στην προσπάθεια, στον αγώνα, στην απροσδόκητη τις περισσότερες φορές έκβαση. Αυτήν που στο τέλος τα στεφάνει όλα.

Και ας το κρατήσει κανείς στη σκέψη του. Για να μην ελπίσει αυθαίρετος –αν δεν το θέλει.

Και αυτός ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός αλλιώς ξεκινούσε και αλλιώς τον πήγαν. Ξεκινούσε όπως όλες οι σχολές. Κατά τι είχε λιγότερα δικαιώματα και αυτή η σχολή στη λογοτεχνία, σε τι είχε πιο πολλά ελαττώματα;

Υπάρχουν κι αυτά τα ερωτήματα.

Μήπως όλες οι σχολές δεν έχουν μέσα τους δυνάμεις που απειλούν τη δημιουργική ορμή, επιβάλλοντας κανόνες και δόγματα; Μανιφέστα στην τέχνη είναι πιο μακριά από τις δραστήριες αρχές πιο κοντά στο τέλος. Επί της ουσίας έτσι έχει το ζήτημα. Το μανιφέστο είναι ειδοποίηση για το τέλος, που πρέπει να βρίσκεται κάπου πολύ κοντά. Στην τέχνη ό,τι σχηματίστηκε έχει κιόλας πεθάνει –αρχίζει να αποσύρεται. Ό,τι προγράμματα και να διατυπώσει η σχολή είναι περισσότερο απολογισμός, συντήρηση, καταγραφή πάγωμα ενός ζωντανού πνεύματος. Στη βάση, κάτω στο θεμέλιο είναι ακριβώς αυτό. Και δεν ξέρουμε κανέναν αληθινό δημιουργό που να έμεινε στη σχολή πάνω από κάποιες βδομάδες.

Στη σχολή πηγαίνουν οι λογοτέχνες όταν από κάποια αιτία ξαναβρίσκουν μέσα τους ο κριτικός και ο θεωρητικός και η παραμονή στη σχολή κρατά όσο να ξαναξυπνήσει ο δημιουργός, που εκείνη την ώρα σιγή τη στιγμή ξεχνά τι προσυπέγραψε. Εγώ τουλάχιστον δεν γνωρίζω σιωπή μια εξαίρεση. Αποδίδουν στον Γκόρκι τον σοσιαλιστικό ρεαλισμό. Γκόρκι, από τους μεγαλύτερους χειρωνακτές της λογοτεχνίας ιδίως έλεγε πως ήταν το βασταγούρι της ρωσικής λογοτεχνίας εκείνη την ίδια εποχή που φορμάρονταν οι κανόνες, έγραφε τον Κί Σαμγκίν, ένα μυθιστόρημα – ποταμό, με άλλες εντελώς σκέψεις και διαθέσεις. Το έγραφε ως το θάνατό του. Θα φανεί επίσης παράξενο ότι στον σοσιαλιστικό ρεαλισμό, που πολύ πριν από το 1934, όταν τον έκαναν πρόγραμμα, είχε γράψει τη δημιουργική του ιστορία, σ' ένα πηγαίο ρεύμα που αντιπροσώπευε στην τέχνη τον ακμαίο ριζοσπαστισμό της σοσιαλιστικής ιδέας, δεν κωδικοποιήθηκαν έπειτα με τη διαμόρφωση της σχολής, μαρξιστικές ιδέες ούτε καμιά απολύτως άποψη του Λένιν. Ούτε μία. Στην πραγματικότητα κυριάρχησε το πνεύμα των ιδεολογικών αντιπάλων του Λένιν, που τους έπλεμψε με το βιβλίο του για τον εμπειριοκριτικισμό. Επίσης υπάρχει εκεί μέσα γενναία δόση ανασχηματισμένου νιτσεισμού. Από τις σκέψεις του Νίτσε για την τέχνη πάρει κανείς τον Άνθρωπο και βάλει στην ίδια θέση την Ιστορία, έχει και τη γραμμή και το πνεύμα και λίγο πολύ τον τόνο, όπως αυτά καλλιεργήθηκαν έπειτα στον σοσιαλιστικό ρεαλισμό με την αποθέωση της Ιστορίας σε βάρος του ατομικού Ανθρώπου.

Στο βάθος των όσων έγιναν μετά, με τις τρομερές επιπτώσεις –στη πράξη πια και στις τύχες των ανθρώπων– είχαν τεθεί αυτές ιδεολογικές λαθροχειρίες.

Αλλά δεν είναι καμιά ανάγκη να εξετάζει κανείς το περιεχόμενο των ιδεών, όπως διατυπώνεται στις διακηρύξεις και στα προγράμματα. Όποιο άλλο καλλιτεχνικό κίνημα να έβαζε στο χέρι η εξουσία και να το έκανε επίσημο δόγμα της, δικό της γεράκι, όλα θα γίνονταν όπως περίπου έγιναν.

Τίποτα οι ονομασίες δεν θα εμπόδιζαν. Με τις κατάλληλες μανιουλιές και με την αποκλειστικότητα της πολιτικής υπαγόρευσης, κανένα όνομα δεν μπορούσε να εμποδίσει την πολιτική

Ο Αντρέι Πλατόνοφ

...λλει τους δικούς της όρους. Υπάρχουν οπτικές γωνίες, από η πιο τρελή πρωτοποριακή ετικέτα μπορεί να συνδεθεί με μια ογία, τόσο δυναμική όπως ο μαρξισμός, πολύ πιο καθοριστικά, τυγνά, απ' όσο έγινε με την παραδοσιακή λογοτεχνία. Ας μην λν όσοι σκέφτονται τα ζητήματα αυτά ότι το πρώτο καλλιτεχνι- ύμα που αξίωσε και για κάποιο διάστημα πέτυχε να επιβληθεί ύμμαχος της Επανάστασης του Οχτώδρη ήταν ο φουτουρισμός. Δεν ήταν στο τέλος οι φουτουριστές που έκαναν πέρα τη νέα κική εξουσία, εκείνη η ίδια τους έκανε πέρα -και πολύ σωστά ως το πολιτικό μονοπώλιο που διεκδικούσαν, διώχνοντας τους υς από τα προνόμια. Το «πολύ σωστά» θα μπορούσε και να το ράμιζε κανείς, αν μέσα και σ' εκείνη την κίνηση τότε δεν ήταν παρμένες οι μοιραίες αυριανές εκτροπές.

...και όμως γεγονός ότι γύρω από την έννοια του σοσιαλιστικού ισμού οικοδομήθηκε -πάνω στον ρεαλισμό του και πάνω στον ιλισμό του- ένα χαρτοβασίλειο απίθανων διαστάσεων. Μια αυτοκρατορία. Ακριβώς γιατί ήταν προβλήματα που με τίποτα λνονταν, δεν χρειαζόταν να λυθούν. Ήταν, επί της ουσίας, ψεύτικα προβλήματα. Αναλώθηκαν δυνάμεις πνευματικές και ς, κυριολεκτικά απέραντες, και θάφτηκε μεσ' στο σωρό ό,τι ματικά άξιζε ν' αναδειχθεί και να γίνει αληθινή πνευματική και κική δύναμη και επίσης αντικείμενο έρευνας από ανθρώπους ιδιους. Τελικά όλα όσα έγιναν και γράφτηκαν για τον σοσιαλι- ό ρεαλισμό εθεράπευσαν ένα μόνο ζήτημα- το αργό, βασανιστι- νυ ξεπέρασμα.

...ποί που μένουν στη σχολή κι εξακολουθούν να κινούν σαν ντισμένοι τα νήματα, είναι συνήθως κριτικοί και ιδεολόγοι. μαζί μ' εκείνους, οι λογοτέχνες, που μέσα τους νίκησε ο κριτι- ο φιλόλογος, ο ιδεολόγος -οι παγιδευμένοι στην ουσία άνθρω- της λογοτεχνίας.

Αλλά στη Σοβιετική Ένωση, αντί να περιοριστούν στη διακίνηση των ιδεών τους, αντί να μείνουν μεσ' στον κύκλο τους, συνομιλώντας με τους ομοϊδεάτες τους (και επιβάλλοντας εκεί μέσα και επιτίμια, αλλά αφήνοντας τους άλλους ελεύθερους), ζήτησαν, ακόμα και με δραστήριες μορφές οργανωτικές, με πιέσεις πολιτικές και ανθρώπι- νες, να επιβληθούν στη λογοτεχνική πράξη, να της επιβάλλουν κριτήρια και μεθόδους και, το χειρότερο, να την μονοπωλήσουν. Ό,τι θα μπορούσε κανείς να το καταλάβει σαν φαινόμενο προσωρι- νό, πάνω στην έξαψη ενός αγώνα, έγινε μόνιμη κατάσταση, μια αχόρταγη ρουτίνα. Εδώ αρχίζουν όχι πια τα αντιιδεολογικά, τα αντιλογοτεχνικά, αλλά τα απάνθρωπα. Και να ξανατονιστεί ότι στο τέλος η υπόθεση πέρασε και από τους θεωρητικούς απευθείας στα χέρια των πρακτικών πολιτικών κι όλα παραδόθηκαν στις δικές τους μεθοδεύσεις.

Από εκεί ως την ποινικοποίηση ήταν ένα δήμα.

Θα έπαιρναν τα πράγματα τέτοιους δρόμους ζώντας του Λένιν; Ποιος τώρα θ' απαντήσει σ' αυτό;

Είναι όμως αλήθεια πως ο θυελλώδης εκείνος άνθρωπος, διαμορφωτής και αρχηγός του μπολσεβικισμού, ήταν και ο μόνος από τα γνωστά πρόσωπα της εποχής που έμενε οργανικά ξένος σε όλη την ψύχωση ενός μπολσεβικισμού επιγονικού, ιστορικά αυθαίρετου και ανεξέλεγκτου. Είναι μέσα στα όρια της λογικής να σκέφτεται κανείς πως αν δεν πέθαινε το '24, ίσως να μην τον αφήναν να ξανασηκωθεί από το κρεβάτι.

Ο Λένιν έκανε τα πάντα για να νικήσει η επανάσταση. Υπήρξε και με το παραπάνω και σφοδρότητα και σκληρότητα. Θα έκανε τα πάντα έπειτα για να τη βουλιάξει στον παραλογισμό και στη γελοιό- τητα;

★ ★ ★

Οταν θέλουν να γυμνάσουν ένα γεράκι, πρώτα του σκεπάζουν τα μάτια. Είναι η βάση. Έπειτα, το φως, την τροφή, την ανακούφιση από τα μαρτύρια, την επαναφορά στη ζωή, τα γλυκά όλα, όλες αυτές τις στιγμές τις συνδέουν με την παρέμβαση του γυμναστή. Καλλιεργούν έτσι τη σχέση της ανακούφισης και της νέας ασφάλειας, που αρχίζει να αισθάνεται το πουλί, με το πρόσωπο και το σωτήριο χέρι του ανθρώπου. Ο άνθρωπος γίνεται ο προστάτης και το γεράκι στρατιώτης του. Το γεράκι, όταν επιστρέφει από το κυνήγι του, ορμά και κάθεται στο απλωμένο χέρι του προστάτη του.

Η σοβιετική λογοτεχνία οφείλει πολλές καλές της στιγμές σ' εκεί- νους τους ανθρώπους, που είχαν οι ίδιοι μέσα τους την ελπίδα στον σοσιαλισμό, υπήρξαν εμπνευσμένοι πρωτοπόροι του και τολμηροί, γενναίοι, ανιδιοτελείς πολεμιστές του. Και του έδωσαν την ψυχή τους, την τέχνη τους, όλα, τα πάντα. Αλλά και γι' αυτούς ακόμα τους ενθουσιασμένους ήταν έτοιμη μια καλύπτρα, από εκείνες όπου σκε- πάζουν τα μάτια των γερακιών, κι ένα λιτάρι για τα πόδια τους. Κι άλλα, ακόμα χειρότερα.

Η ιδέα, όταν προσφεύγει σ' αυτά, θα πει ότι δεν μπορεί πια να ηλεκτρίξει, έπαψε να είναι ό,τι ήταν.

Ο σωστός, ο αυθεντικός λογοτέχνης, τη λογοτεχνία δεν την έχει για μια από τις καλές τέχνες. Δεν την έχει ακόμα και για μια από τις πρακτικές τέχνες για το ψωμί. Αλλά η τέχνη του, το ταλέντο του, είναι η απαραίτητη σχέση του με τη ζωή και τον κόσμο, είναι η δική του αναπνοή. Αυτός ο λογοτέχνης μπορεί, σαν τον πιστό που του απαγόρευαν την εκκλησία, να κάνει το σταυρό του κάτω κι από το πάπλωμα. Όλοι λίγο πολύ οι σοβιετικοί λογοτέχνες, είτε μέσα τους είτε απ' έξω ήταν η λογοκρισία, είχαν κι από κανένα χειρόγραφο στο συρτάρι.

Και, συνήθως, αυτό ήταν το καλύτερό τους. Αυτό συλλογιζόνταν και σ' εκείνο στήριζαν τις ελπίδες τους να επιστρέψουν στον κόσμο κι όταν θά 'χουν πεθάνει. Ο φίλος μου Μπορίς Μπέντνι, καλός πεζογράφος, έξυπνος, έμπειρος και πολύ καλός άνθρωπος, το καλύ- τερο βιβλίο του το έγραφε για το συρτάρι. Με τις γνώσεις του, με

αγάπη στη δουλειά του και στους ανθρώπους και μ' ένα σιγανό κι εύστοχο χιούμορ, καθοδηγούσε το σεμινάριο πεζογραφίας στο λογοτεχνικό ινστιτούτο που παρακολούθησα κι εγώ. Ήμαστε συνομήλικoi σχεδόν. Στον πόλεμο είχε πιαστεί αιχμάλωτος, έκανε στο στρατόπεδο στη Γερμανία και το βιβλίο του είχε σχέση μ' αυτά τα διώματά του, αυτά τα θέματα τ' απαγορευμένα. Ζητώ τώρα να δω το βιβλίο του μεσ' στον ποταμό των εκδόσεων, που τροφοδότησαν εκείνα τα συρταρωμένα χειρόγραφα... Δεν το βλέπω πουθενά. Ο συγγραφέας πέθανε πριν από χρόνια. Τι να 'γινε το χειρόγραφό του; Μπόρεσε να το τελειώσει; Κι όλα σώθηκαν, όλα μπόρεσαν να περάσουν εκείνη τη δύσκολη εποχή;

Στη διπλανή με τη δική μου πόρτα του χαμηλού παλιού σπιτιού, στο προαύλιο του λογοτεχνικού ινστιτούτου, έμενε μια γυναίκα ηλικιωμένη, μα όχι τόσο όσο φαινόταν. Μαζί βράζαμε το τσάι και τον καφέ στην κοινή κουζίνα, αλλάζαμε λίγα λόγια, σκυμμένοι πάνω στο τηγάνι με τις πατάτες, αλλάζαμε καλημέρες και καληνύχτες κάπου δυο χρόνια. Μια λυπημένη γυναίκα.

Ο άντρας της είχε πεθάνει 4-5 χρόνια πριν πάω εγώ εκεί. Μου είχαν πει ότι τελευταία του δουλειά ήταν φύλακας στη γκαρνταρόμπα ενός ρεστωράν, λίγα μέτρα πιο εκεί, στην πλατεία του δημαρχείου, το περίφημο για τα καυκασιανά του φαγητά «Αράγκβι». Εκεί, παίρνοντας και δίνοντας γούνες, σκουφιά, γαλότσες και τσάντες έβγαζε το ψωμί του ο σπουδαιότερος, όπως λένε πολλοί τώρα, πεζογράφος της σοβιετικής λογοτεχνίας, ο Αντρέι Πλατόνωφ. Πρώτη φορά άκουσα γι' αυτόν από τον Μπέντι, που ήταν θαυμαστής του. Από εκείνον είχα και το πρώτο βιβλίο του Πλατόνωφ, τυπωμένο τη δεκαετία του '20—στα αστεία και στα σοβαρά μου το πέρασε κάτω από το τραπέζι. Τ' άλλα τα δανείστηκα έπειτα από τη χήρα του.

Ο Μπουλγκάκωφ ήταν πολύ πιο τυχερός. Και ζωντανός και πεθαμένος. Βρήκε αμέσως πολύ εύκολα περάσματα στον αναγνώστη. Ο Πλατόνωφ είναι δύσκολος. Παραμυθιάς καλός, πρωτότυπος, διόλου υποδεέστερος του Μπουλγκάκωφ, έχει μια ιδιαίτερη σχέση με τη γλώσσα, στήριξε πολλά στη γλώσσα. Αυτό έκανε πολύ δύσκολη τη σχέση μαζί του, ακόμα και το αίσθημα της συμπάθειας που προξενούσε η γραφή του, δεν ήταν εύκολο να ξεπεράσει τις προκαταλήψεις γύρω από το έργο του, αυτά κάνουν και τώρα δύσκολη τη μετάφραση του Πλατόνωφ. Μια καλή μετάφραση μπορεί να διατηρήσει όλες τις αρετές του Μπουλγκάκωφ και ίσως ν' αναπτύξει κάποια περιθώρια. Με τον άλλον είναι ζόρικα τα πράγματα. Αυτός περνούσε έναν περίεργο ηλεκτρισμό στις λέξεις του, έβαζε εκεί κάποιες σουστες, κάποια σπινάλια, τις έκανε να παίρνουν κάτι ασυνήθιστες κλίσεις. Σε σχέση με τον γκογκολικό και σεντρινικό Μπουλγκάκωφ, αυτός, ο Αντρέι Πλατόνωφ, είναι μια πρωτότυπη, εντελώς αυτόβουλη χειρονομία προς το χώρο κάπως πιο παράξενων συγγραφέων, όπως για ένα παράδειγμα ο Μούζιλ ή και ο Κάφκα. Είναι από αυτό το είδος, αλλά ένας τέλειος, αμιγής, θερμός ρώσος συγγραφέας, δίχως Μούζιλ, δίχως Κάφκα.

Υπήρξε στη Ρωσία εκείνα τα ίδια χρόνια ένας καταπληκτικός ζωγράφος, ο Πάβελ Φιλόνωφ. Αυτοί οι δύο Ρώσοι μοιάζουν τόσο πολύ, σαν να είναι ο ίδιος άνθρωπος και με το ένα χέρι γράφει τη λογοτεχνία του, με το άλλο κάνει τη ζωγραφική του. Όλα τα πρόσωπα του Φιλόνωφ, όλα του τα χρώματα και τα σχέδια είναι ψιλά, λιγνά, αδιόρατα, όλα με ήμερα αθώα μάτια προβάτων κι αγελάδων, όλα σε κάτι περίεργες στάσεις, σαν τις λέξεις του Πλατόνωφ. Κάπως στρίβουν και τρέμουν, εκφράζουν κάτι αβέβαιες καταστάσεις χωρίς καμιά σταθερότητα, σαν να είναι προσωρινοί, περαστικοί σχηματισμοί της φύσης, ρευστές ανθρώπινες σχέσεις, ακόμα κι όταν ο ζωγράφος παρουσιάζει τις μορφές αυτές σαν σύμβολα κάποιων γνωστών και σταθερών καταστάσεων, όπως ο Χειμώνας, η Άνοιξη, ο Πόλεμος, ο Καπιταλισμός, το Εργαστάσιο, η Βιομηχανία κι ο Προλετάριος, ο Χωρικός, ο Επαναστάτης με τα φυσεκλίκια και τ' όπλο του. Εδώ, όσα κεφαλαία να δάλεις, η μορφή τρέμει, γλιστρά.

Αυτά τα ίδια ακριβώς συμβαίνουν και στην πεζογραφία του Πλατόνωφ και πρέπει να μπορεί να τα δει κανείς απευθείας, όπως τα έδωσε με το χέρι του ο ανεπανάληπτος μάστορας. Καμιά φορά, με πιάνει η αλλόκοτη ιδέα ότι είμαι ο μόνος στον κόσμο που θα

Ο ζωγράφος
Φιλόνωφ.
Αυτοπορταί

μπορούσα να δω τις κατάλληλες δικές μας λέξεις, να περάσω με τους τα ίδια σπινάλια και σχοινάκια και να τις κάνω να γέρνουν αυτές τις ίδιες κλίσεις, ώστε ο Αντρέας Πλατόνωφ να μιλήσει και γλώσσα μας, περίπου όπως μίλησε τη δική του. Αλλά είναι αλλόκοτη ιδέα. Ξέρω πως μου συμβαίνει επειδή τον συγγραφέα αυτόν τον αισθάνομαι καλά.

Αισθάνομαι και τις σκέψεις του και τις ελπίδες, που είχε τότε αυτός, τη χαρμόσυνη, σχεδόν παιδική του χαρά, προσμονή και πίστη εμπρός στη χαρραγή μιας νέας ζωής, μιας νέας οικουμενικής αγάπης αλλά, μαζί μ' αυτά, τον κατανοώ κι όταν καθόταν και σκεφτόταν όλες εκείνες τις συμβατικότητες, που συνοδεύουν κι αυτά τα ωραία κι άγια πράγματα από μιας αρχής, όμως γίνονται όλο και πιο εμφανείς, όλο και πιο πραγματικές και σε γεμίζουν με μια άλλη γνώση, ώστε, ενώ ούτε μια στιγμή δεν χάνεις τη συμπάθεια, την κατανόηση, τον ζήλο τον δικό σου, ακόμα και στις όποιες ονειροφτασίες, όλες πέρα για πέρα δικές σου, έχει ωστόσο αρχίσει κι βλέπεις ότι πρόκειται για ονειροφантаσίες, ότι, παρ' όλη τους τη ωραιότητα και σπουδαιότητα, είναι και αστεία πράγματα, ότι γίνονται άλλα αντ' άλλων, ότι παρ' όλη τη φιλοτιμία από τη μια μεριά παρ' όλη την κομματικότητα με την ορθοδοξία της, την αφέλειά της στην αγνότητά της, την κουτοπονηριά της και την ιδιοτελείά της στην άλλη μεριά, παρ' όλη την ιδεολογική επάρκεια και βεβαιότητα τις ρητές αποφάσεις, τα ενθουσιώδη μεγαλεπήβολα πλάνα, τα κόκαλα και τα αίματα, γίνονται στο τέλος τρύπες στο νερό κι ο άνεμος κουδάρει.

Εγώ δεν θα έλεγα πως ήταν ο καλύτερος όλων, αλλά αυτός ο συγγραφέας μου ήταν πάντα η πιο συμπαθής μορφή της ρωσικής λογοτεχνίας εκείνης της περιόδου.

★

Δεν προσφέρονται τα εβδομήντα χρόνια της σοβιετικής ιστορίας για να εντοπίζει κανείς αμαρτωλούς. Αυτές είναι κάποιες πρώτες προσεγγίσεις, απαραίτητες, για να γίνουνται έπειτα τ' άλλα θήματα μεσ' στους ίδιους τους μηχανισμούς, που σχηματίστηκαν σαν τα ρεύματα του ανέμου φαινόμενα φυσικά, παρά ανθρώπινα.

Κι από όποιο δρόμο να πάμε, φτάνουμε πάλι εκεί που γίνονταν συνδέσεις με τα πηνία. Εμένα αυτό μου συμβαίνει πάντα. Ιδέες πανίσχυρες στα χέρια ανέτοιμων ανθρώπων. Πρόχειροι, αδέξιοι ανειδίκευτοι, αυτοσχέδιοι ηλεκτρολόγοι — ο Θεός να δάλει το χέρι του!

Το περίεργο είναι ότι υπάρχουν κείμενα του Στάλιν, που δείχνουν

μη προβληματισμένη πάνω και στα ειδικά εκείνα ζητήματα που
δέονται με την ιδιοτυπία της λογοτεχνίας σε μια εποχή που πολύ
μιλούσαν γι' αυτά. Λιγότερο απ' όλους μιλούσαν οι ίδιοι οι
τέχνες. Πολλοί απ' αυτούς υπήρξαν και οι πρώτοι που γκρέμι-
τα όρια, άλλοι γιατί έπρεπε να ξεπεραστούν κι άλλοι επειδή ήταν
χώρο αυτόν οι πιο κακοί ηλεκτρολόγοι. Ο Στάλιν πολλές φορές
έβαλε στη θέση τους, λέγοντας τα πιο ορθά πράγματα. Σ' αυτές
δικές του στιγμές μερικοί σημαντικοί άνθρωποι, όπως ο Μπουλ-
κωφ, ο Παστερνάκ και άλλοι λιγότερο γνωστοί όφειλαν πολλά
Στάλιν. Βέβαια, σαν τα γεράκια με τους αρχικυνηγούς.

πήρε μια κρατική πολιτική, κατασταλαγμένη σε σχέση με τη
τεχνία και ήταν συνολικά κακή. Όμως, τις μεγαλύτερες κατα-
φές τις έκανε από 'κει και πέρα το σινάφι. Αυτές οι φοβερές,
ταμάχητες δυνάμεις, που αναπτύσσονται από μέσα και είναι
έξ, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να ρημάξουν έναν τόσο ευάλω-
το κι όταν ακόμη δεν έχουν τη σύμπραξη της πολιτικής εξου-
ς, φτάνει ο άλλος να έχει μια εφημερίδα, μια στήλη, ένα περιοδικό
χέρι. Πολύ περισσότερο ένα δικό του κύκλωμα, έναν πολύ κακό
ικτήρα, καθόλου ταλέντο, του κόσμου τις φιλοδοξίες, διόλου
αγμούς...

Η Σοβιετική Ένωση δόθηκαν σ' όλα αυτά πλούσιες δυνατότητες
τα πιο φονικά όπλα – με όλη τη σημασία του λόγου.

αμορφώθηκαν άλλοι κανόνες. Κι αν είναι να τα κλείσει κανείς
σε μια φράση, εγώ θα το έλεγα έτσι: *δεν άφησαν τη λογοτεχνία το
νός της ζωής να το κάνει δικό της γεγονός.*

την άφησαν να το κάνει αυτό, παρά ως ένα σημείο. Από 'δω ως
της απαγόρεψαν την αντιγνωμία, αλλά και μερικά πράγματα
ως απαραίτητα – τη στέρησαν κι απ' αυτό το παιχνίδι, το δικό
παιχνίδι, τη φαντασία της, τα στολίδια της, να στολιστεί όσο
και να μουρλαθεί όσο θέλει.

αυτά τα πράγματα, που φαίνονται περιττά, είναι και τα πιο
αίτητα για ν' αναπνέει ο χώρος μ' όλο το στέρνο. Και επίσης
τα πιο κρίσιμα για να δει κανείς ως πού φτάνει η επίγνωση τι
η λογοτεχνία, πού περνάν τα δικά της όρια. Οι πιο παλαβές
ποπορίες, τα εξωφρενικότερα πειράματα, μπορεί να μην περιέ-
τίποτα απολύτως, να είναι τελείως θνησιγενή. Όμως αυτά
που βάζουν στην πιο δύσκολη δοκιμασία την ευρύτητα της
λήψης για τη λογοτεχνία...

έσα στον ίδιο τον χώρο λειτουργεί μια άλλη τελεολογία, μόνη της
γάζει πέρα τι είναι να μείνει και τι φεύγει. Στο σοβιετικό
ιδείγμα πέρασαν έξω από τον χώρο αυτές οι αρμοδιότητες,
σαν σ' άλλα χέρια, τελείως ανειδίκευτα τις περισσότερες φορές
ροκειμένου να ψηλώσει το δέντρο, που έτσι κι αλλιώς διακινδύ-
ανά πάσα στιγμή, βάλθηκαν να ξεριζώνουν από κάτω όλους
θλαστούς, χωρίς να είναι σε θέση να σκεφτούν τι δίνουν κι αυτά
δέντρο τους, από τι το προφυλάσσουν, τι του χρειάζονται εκεί
είναι. Σφοδροί, διαστικοί, ανειδίκευτοι γεωπόνοι, έτσι διαμορ-
ψε μια σχέση παρά φύσιν.

★

Ισοβιετική λογοτεχνία έκανε μια τρομαχτική εκκίνηση με τις
ιστορικές δυνάμεις που έκλεισε μέσα της, έκανε μια εξόρ-
μηση, σαν να βγήκε σ' άλλο διάστημα. Κλήθηκε από τα
πράγματα σε μια πρωτοφανή άμιλλα με τα γεγονότα της
ζωής και το παράδειγμα το δικό της άσκησε πολύ μεγάλη
ραση σ' όλο τον κόσμο. Ερέθισε και προβλημάτισε, άνοιξε
ους σ' εκείνους ιδιαίτερα τους καλλιτέχνες που είχαν κοινωνικά
πολιτικά ενδιαφέροντα – και ποιος τότε αξιόλογος δημιουργός
ίχε. Υπήρξε η κατεξοχήν λογοτεχνία της κοινωνικής πρωτοπο-
και γονιμοποίησε όλες σχεδόν τις μορφές, αλλά πολύ γρήγορα
ρούστηκε με τους ίδιους τους όρους της λογοτεχνικής ανάπτυ-
άρχισαν οι διαρροές και τα μπερδέματα εξαιτίας της ιδεοληπτι-
μμονής στο ίδιο το γεγονός της ζωής. Δεν την άφησαν ελεύθερη
άρει το θέμα της, το υλικό της και αυτές ακόμα τις κοινωνικές
που την είχαν φέρει στη ζωή, και να τις επεξεργαστεί με το δικό
ρόπο.

Το γεγονός της ζωής μπούκωσε το στόμα της κι αυτή ήταν η καρδιά
των δυσκολιών της.

Επέμεναν να την κρατούν σαν στρείδι κολλημένη στην πολιτική
και στην ιδεολογία. Και το πράγμα μπλέχτηκε έτσι ώστε ξύπνιοι και
καλλιεργημένοι πολιτικοί και ιδεολόγοι, ακόμα και σοβαροί αισθη-
τικοί, έχασαν τον προσανατολισμό τους. Είχαν πάψει να καταλαβαί-
νουν ότι αυτά που απαιτούσαν από τον λογοτέχνη δεν μπορούσε να
τα δώσει γιατί δεν ήταν η δουλειά του.

Ήταν και θέμα παράδοσης, με την εξέχουσα σημασία που κρατού-
σε πάντα στη ρωσική λογοτεχνία η ιδεολογική κατεύθυνση. Ήταν
επίσης η αδυναμία που έδειξαν οι σχολές και οι ομάδες της αβαν-
γκάρντ να ευθυγραμμιστούν με τη νέα πραγματικότητα. Αλλά τα πιο
σπουδαία βρισκόνταν σε όλη την ανάπτυξη, που έλαβε η ίδια η
πολιτική κατάσταση μετά την Επανάσταση και ο αγώνας ζωής ή
θανάτου για τη νέα πολιτική εξουσία.

Φτώχαιναν οι επιδιώξεις, απλουστεύονταν οι τρόποι, τα μέσα.
Και αυτή η γλώσσα του λογοτεχνικού έργου ισοπεδώθηκε. Κατεδα-
φίστηκαν και τα αινίγματα, τα μυστήρια και τα άλυτα προβλήματα,
που στην τέχνη υπάρχουν, προκαλούν και βασανίζουν και τον πιο
φτασμένο δημιουργό.

Ο συγγραφέας της λογοτεχνίας μπορούσε και να μην είναι καθό-
λου λογοτέχνης – αρκούσε να έχει πέντε πράγματα να πει, σε μια
εποχή που ο κάθε άνθρωπος είχε διώσει τόσο συνταρακτικές κατα-
στάσεις. Δεν θυμάμαι να γνώρισα στέλεχος του κράτους που να μην
ήθελε να γράψει ποιήματα και μυθιστορήματα, χρονικά, αναμνή-
σεις, να μην αναστέναζε που οι άλλες του υποχρεώσεις δεν τον
αφήνουν, να μην φθονούσε όσους μπορούσαν κι έγραφαν. Και
δημοσίευαν κιόλας – και πληρώνονταν κιόλας.

Ήταν κι αυτό. Αναρριχήθηκε κι αυτό κι έπαιξε ιδιαίζόντως ολέ-
θριο ρόλο. (Κάποτε, από πλευράς οικονομικής αμοιβής, ο επαγγελ-
ματίας της λογοτεχνίας ευχόταν να του δίνει ο εκδότης ένα μικρό
έστω μέρος εκείνων που τα κομματικά στελέχη νόμιζαν ότι εισπράτ-
τει).

Όλα αυτά ήταν και αναμενόμενα. Τις πιο πολλές φορές δεν είχαν
άλλη εξήγηση από την απλούστευση στις αντιλήψεις για τα προβλή-
ματα ζωής και για τα βάσανα της δουλειάς ενός αληθινού εργάτη της
λογοτεχνίας και επίσης από τις συγχύσεις γύρω από την ίδια τη φύση
της λογοτεχνίας. Δεν πρέπει να τα προσγράψει κανείς όλα στη
θεωρία και στην ιδεολογία, να τα φορτώνει στο θεωρητικό και
πολιτικό δόγμα. Θα υπήρχαν και θα διαδραμάτιζαν έναν ορισμένο
ρόλο κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες, ενώ ξεκινούσε ένας και-
νούργιος ιστορικός κύκλος κι όλα άρχισαν από την αρχή.

Αλλά είναι αλήθεια ότι η σοσιαλιστική ιδεολογία, με τις δικές της
ευαισθησίες απέναντι στο ιστορικό και στο λαϊκό, βρέθηκε πολύ πιο
κοντά στον πειρασμό να τα πάρει υπό την προστασία της, να τα
ενισχύσει και να τα επιβάλει, ακόμα και με τρόπους αντιιδεολογι-
κούς, δίνοντας έτσι δύναμη και διάρκεια σε καταστάσεις, που θα
έπρεπε να ήταν προσωρινές. Από τη στιγμή που ο άλλος καθιερώθη-
κε ποιητής κι εξασφάλισε και μια καρέκλα στην καινούργια διοίκη-
ση, έρχονταν σε τέτοιους εναγκαλισμούς ποίηση και διοίκηση, δένο-
νταν με τέτοια συντροφικότητα και αλληλεγγύη, που δεν ήταν πια
δυνατόν να τον σηκώσεις ούτε από τη μια καρέκλα ούτε κι από την
άλλη.

Υπήρξαν παλαιοί πολεμιστές που μεταφυτεύτηκαν φυσιολογικά
και ευδόκιμα στον κορμό της λογοτεχνίας. Αλλά υπήρξαν και οι
άλλοι, ουσιαστικά άσχετοι και οργανικά ξένοι. Αυτοί τραβούσαν
πίσω, συχνά μάλιστα λειτουργώντας σαν εξαιρετικά δραστήριες
τροχοπέδες.

Μέσα από αυτούς τους μηχανισμούς της σκέψης και της πράξης
περνούσε μια πρωτοφανής απλούστευση, που έκανε σοβαρούς αν-
θρώπους να σκέφτονται για την τέχνη, όπως τα μικρά παιδιά στο
σχολείο, όταν μαθαίνουν ν' απαριθμούν ένα ένα, διπλώνοντας το
δαχτυλάκι τους, τα λάθη και τις αδυναμίες ενός Γκόγκολ, ενός
Σαίξπηρ και Ντοστογιέφσκι.

Στη μνήμη του Θ. Δημαρά

Τριήμερο διεθνές συνέδριο, αφιερωμένο στη μνήμη του Κ.Θ. Δημαρά διοργανώνεται από τον ΟΜΙΛΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ (ΟΜΕΔ).

Το θέμα του συνεδρίου είναι «Νεοελληνική παιδεία και κοινωνία», οι εργασίες του οποίου θα αρχίσουν στο Αμφιθέατρο «Λ. Ζέρβας» του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, την Τετάρτη 29 Σεπτεμβρίου, και θα ολοκληρωθούν την Παρασκευή 1η Οκτωβρίου. Στο πλαίσιο του Συνεδρίου θα λειτουργήσει έκθεση αντιτύπων δημοσιευμάτων του Κ.Θ. Δημαρά με ιδιόγραφες αφιερώσεις του.

Τα μέλη της οργανωτικής επιτροπής είναι οι Δ.Γ. Αποστολόπουλος, Φίλιππος Ηλιού, Π.Δ. Μιχαηλάρης και Εμ. Ν. Φραγκίσκος.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΤΙΣ ΣΕΡΡΕΣ

Διεθνές συνέδριο διοργανώνει ο Δήμος Σερρών με θέμα «ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΣΤΗ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ».

Το συνέδριο θα διεξαχθεί στην αίθουσα του Δημοτικού Περιφερειακού Θεάτρου Σερρών από 29 Σεπτεμβρίου μέχρι 3 Οκτωβρίου 1993.

Περιοδικά περιοδικώς αναγγέλλοντα 1955-'80

Μια έκθεση πολλαπλώς ενδιαφέρουσα με τίτλο «Περιοδικά περιοδικώς αναγγέλλοντα» πρόκειται να πραγματοποιηθεί από 4-9 Οκτωβρίου 1993 στη γκαλερί «Νέες Μορφές».

Ο Τάκης Δ. Ψαράκης θα προτείνει στους επισκέπτες της έκθεσης μια «εικαστική περιδιάβαση», σε ένα απάνθισμα καταχωρίσεων που φιλοξένησαν οι ημερήσιες εφημερίδες των Αθηνών της περιόδου 1955-1980 για τον Περιοδικό Τύπο.

Η έκθεση θα δώσει την ευκαιρία στους ενδιαφερόμενους να προσεγγίσουν μέσα από το υλικό που προσκομίζει ο συγγραφέας και ερευνητής δημοσιογράφος, «ψηφίδες» αισθητικές και θεματικές, παρουσίες, «εποχές» οι οποίες «διαπερνούν» τις ίδιες τις καταχωρίσεις. Μια «μορφοποιητική» εμφάνιση του υλικού ώστε ο δέκτης - επισκέπτης να ανακαλεί μνήμες, ερεθίσματα, πρόσωπα, κινήματα στο πολιτισμικό, πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό, γυναικείο, αθλητικό πεδίο.

210 εικόνες Κρητών ζωγράφων, υψηλής καλλιτεχνικής αξίας, εκ των οποίων οι 90 ήλθαν από τα μουσεία της Ρωσίας (οι 21 από το Ερμιτάζ), παρουσιάζονται στη μεγάλη έκθεση, την αφιερωμένη στις «Εικόνες της Κρητικής Σχολής», που διοργανώνεται από τον δήμο Ηρακλείου και τη Βικελα Βιβλιοθήκη στο Ηράκλειο.

Παράλληλα, κυκλοφορεί λεύκωμα των «Εικόνων της Κρητικής Τέχνης».

Η εμβριθής εισαγωγή του ακαδημαϊκού κ. Μανόλη Χατζηδάκη και τα υπομνήματα των ρώσων και ελλήνων ιστορικών της τέχνης για όλες τις εικόνες της έκθεσης (οι οποίες παρουσιάζονται στο λεύκωμα) συντελούν τα μέγιστα στην κατανόηση όλων των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της ζωγραφικής της Κρητικής Σχολής. Τα ίδια κείμενα, μεταφρασμένα, θα αποτελούν τη βάση του λευκώματος στην αγγλική γλώσσα, το οποίο θα κυκλοφορήσει λίαν προσεχώς.

Άνοιξε επίσημα το 22ο Φεστιβάλ Βιβλίου

«Υπάρχουν πάμπολλα σπίτια στην Ελλάδα χωρίς κανένα βιβλίο. Δεν υπάρχει σπίτι χωρίς τηλεόραση. Αυτή είναι η πικρή αλήθεια». Μια εκτίμηση του Μανόλη Αναγνωστάκη εν όψει του 22ου Φεστιβάλ Βιβλίου στο Πεδίον του Άρεως. Αφού διακρίνει, εξηγεί την πολιτιστική μας παρακμή: «Ο νέος στρέφεται περισσότερο στον ήχο, στο θέαμα, στην κουλτούρα της τηλεόρασης. Μια πολύ μεγάλη κατηγορία βιβλίου όπως αυτή του πολιτικού προβληματισμού δεν έχει το ενδιαφέρον που είχε άλλοτε... Βρισκόμαστε στο μεταίχμιο μιας καινούργιας εποχής, που ακόμα ψάχνεται, αναζητά τον εαυτό της.

Κοινωνική συνάντηση θυμίζει το 22ο Φεστιβάλ Βιβλίου στην αρκετά καλοκαιρινή αθηναϊκή ατμόσφαιρα. Ξεπερνούν τις 100.000 οι επισκέπτες, ενώ μαζί τους προσέρχονται στα 300 περίπτερα της έκθεσης και αρκετοί συγγραφείς.

Ο Γιάννης Δουβίτσας, πρόεδρος του Συνδέσμου Εκδοτών, ζήτησε τα

επίσημα εγκαίνια να πραγματοποιηθούν δίχως ιδιαίτερους χαιρετισμούς και προσφωνήσεις. Αρκετοί καλεσμένοι από τον πνευματικό χώρο αλλά και πολιτικοί συμμετέχουν στην απονομή τριών τιμητικών διακρίσεων στους δημοσιογράφους **Ελένη Μπίστικα, Δημήτρη Γκιώνη και Ροδόλη Μορώνη** για τις συνεχείς προσπάθειές τους να υπερασπιστούν το βιβλίο.

Σημαντικό είναι ότι τελευταία καταβάλλεται προσπάθεια για η ενοποίηση των δύο συνδέσμων εκδοτών βιβλίου. Ένα κοινό αίτημα είναι η ανάγκη μείωσης του ΦΠΑ που πληρώνουν οι εκδότες για χαρτί, φιλ και φωτοσύνθεση, που είναι από 8 έως 18%, ενώ οι ίδιοι εισπράττουν από τις πωλήσεις μόνο το 4%. Στις περισσότερες χώρες της Κοινότητας το ποσοστό αυτό είναι μηδενικό ή συμβολικό και επιπλέον τα κίνητρα και οι επιδοτήσεις αρκετές.

Το περίεργο είναι το πώς συμβαδίζουν το τεράστιο πλήθος των εκδόσεων με το ~~πολύ μικρό~~ κοινό που υπάρχει αναλογικά.

Οι διανοούμενοι και η ιστορία

• Μια απάντηση στον Κορνήλιο Καστοριάδη

τελευταίο βιβλίο του Κορνή-Καστοριάδη *Ο θρυμματισμέ-εόςμος* (Αθήνα 1992) –συλλο-πό εξαιρετικώς ενδιαφέροντα μύθερα δοκίμια του ιδίου– δη-εύεται και ένα σύντομο μελέ-με τον τίτλο *Οι διανοούμενοι η ιστορία* (σσ. 115-124). Στο πημα αυτό ο συγγραφέας εξα-ει μια δριμύτατη επίθεση ενα-ορισμένων διανοούμενων ίτερα ίσως εναντίον του ωνα–τους οποίους, ούτε λίγο πολύ, κατηγορεί ως ηθικούς του αυτουργούς για τα μεγα-α εγκλήματα κατά της αν-ότητας. Γράφει στη σ. 121: πει κάποτε να τελειώνουμε μ' το εκκλησιαστικό, ακαδημαϊ-ι λογοτεχνικό σέβας. Πρέπει ά να μιλήσουμε για τη σύφιλη της οικογένειας, της οποίας ανώς τα μισά μέλη πάσχουν γενικευμένη παράλυση. Πρέ-α πιάσουμε απ' το αυτί τον γο, τον εγγελιανό, τον νιτσει-ον χαιντεγγεριανό και να τους ρσουμε στα στρατόπεδα της μα, του Άουσβιτς, στα ρωσι-αχατρεία, στις αίθουσες βα-τηρίων της αργεντινής αστυ-ς και να απαιτήσουμε να μας ρσουν εδώ και τώρα και δίχως ρυγές το νόημα των εκφρά-“πάσα εξουσία εκ Θεού”, είναι πραγματικό είναι και ολογικό”, “αθωότητα του γί-αι” ή “η ψυχή ισουναμεί με αρουσία των πραγμάτων”.

Κορνήλιος Καστοριάδης (ής Κ.Κ.) είναι οπωσδήποτε σπουδαίος στοχαστής, και ο του όχι μόνο ρωμαλέος αλλά λαφυρός. Οι αρετές αυτές τόν υν επίσης πειστικό, αλλά σε την περίπτωση, εάν οι θέσεις υποστηρίζονται στο παραπά-λέτημα εξεταστούν προσεκτι-α διαπιστωθούν –φοβούμαι-ιες ανακρίδειες και αντιφά-καθώς και κάποια λογικά άλ-στη συλλογιστική του συγ-έα, τα οποία, όλα μαζί, απο-μώνουν αισθητά τους ισχυρι-ς του, αν δεν τους ακυρώνουν ως. Οι παρατηρήσεις που ουθούν αφορούν κυρίως σε

όσα λέγονται για τον Σωκράτη και τον Πλάτωνα. Την υπεράσπιση, αν χρειάζεται, του Έγγελου, του Νί-τσε και του Χάιντεγγερ ως την ανα-λάβουν άλλοι, αρμοδιότεροι του υποφαινομένου.

«Είναι δύσκολο», λέει ο Κ.Κ. (σ. 119), «να σκεφθούμε έναν μαθητή που πρόδωσε τόσο πολύ στην πρά-ξη το πνεύμα του δασκάλου του όσο ο Πλάτων». Ο μεγάλος πλατω-νιστής Stenzel διαπίστωνε βέβαια ακριδώς το αντίθετο: «Η καλύτερη δυνατή έκφραση ευγνωμοσύνης προς ένα δάσκαλο είναι να τον ξε-περάσεις, όπως ακριδώς έκανε ο Πλάτων». Αλλά ας δούμε καλύτε-ρα πώς και αν τεκμηριώνεται η προδοσία που καταγγέλλει ο Κ.Κ. «Ο Σωκράτης», λέει (σ. 118), «εί-ναι φιλόσοφος αλλά είναι και πο-λίτης. Συζητεί με όλους τους συ-μπολίτες του στην αγορά. Έχει οι-κογένεια και παιδιά. Συμμετέχει σε τρεις εκστρατείες. Αναλαμβάνει το ύπατο αξίωμα» (του Επιστά-τη των πρυτάνεων). Αντίθετα, «ο Πλάτων αποσύζεται από την πόλη και ιδρύει στις πύλες της μια σχολή για επίλεκτους μαθητές. Δεν γνω-ρίζουμε καμιά εκστρατεία στην οποία να έλαβε μέρος. Δεν γνωρί-ζουμε αν είχε οικογένεια. Στην πό-λη που τον έθρεψε και τον έκανε αυτό που είναι δεν προσφέρει τί-ποτα από ό,τι κάθε πολίτης της οφείλει, ούτε στρατιωτική θητεία ούτε παιδιά ούτε αποδοχή δημο-σίων ευθυνών» (σ. 119).

Η παραπάνω αντιδιαστολή εί-ναι τουλάχιστον ανακριδής. Ο Πλάτων μπορεί πράγματι να μη διημέρευε στην αγορά (ούτε στα γυμναστήρια βεβαίως), όπως ο Σωκράτης, και κατά πάσα πιθανό-τητα δεν απέκτησε δική του οικο-γένεια. Αλλά από πού προκύπτει ότι δεν συμμετείχε στην Εκκλησία του δήμου, για παράδειγμα, ή ότι δεν εκπλήρωνε τα συνηθισμένα πολιτικά καθήκοντα, όταν ερχό-ταν με τον κλήρο η σειρά του; Το επιχείρημα ex silentio δεν είναι ισχυρό, και αλίμονο αν θεωρούσα-με ενεργούς πολίτες στην αρχαιό-τητα μόνο αυτούς για τους οποίους υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες! Η

μήπως θα γνωρίζαμε ότι ο Σωκρά-της χρημάτισε Επιστάτης των πρυ-τάνεων αν η επιστασία του δεν συ-νέπιπτε με εκείνη την όντως τραγι-κότατη στιγμή της ιστορίας της αθηναϊκής δημοκρατίας, την ημέ-ρα της δίκης των στρατηγών που είχαν νικήσει στις Αργινούσες; Και από πού συμπεραίνει ο Κ.Κ. ότι ο Πλάτων όχι μόνο δεν έλαβε μέρος σε καμιά εκστρατεία αλλά δεν πρόσφερε στην πόλη του ούτε καν στρατιωτική θητεία; Θα μπο-ρούσαμε ίσως να αγνοήσουμε την πληροφορία του περιπατητικού Αριστόξενου ότι ο Πλάτων πήρε μέρος σε τρεις εκστρατείες (Διογ. Λαέρτ. 3.8. Ο Αιλιανός επίσης αναφέρει τη συμμετοχή του Πλά-των σε δύο εκστρατείες [*Ποικίλη ιστορία* 7.14]), αν και λόγω ηλικίας ο Πλάτων πρέπει να ξανακλήθηκε στα όπλα κατ' τη διάρκεια του βοιωτικού / κορινθιακού πολέμου που άρχισε το 395, δηλαδή όταν ήταν 32-33 χρόνων. Γιατί όμως θα αμφισβητήσουμε και το ότι εκπλή-ρωσε κανονικά τις διετείς στρα-τιωτικές του υποχρεώσεις, όπως όλοι οι Αθηναίοι; Οι γόννοι των αριστοκρατικών οικογενειών υπη-ρετούσαν βέβαια στο ιππικό, γεγο-νός που καθιστούσε τη θητεία τους ελαφρότερη και ακινδυνότερη, αλ-λά πάντως υπηρετούσαν. Ο Πλά-των μάλιστα, του οποίου η ενηλι-κίωση συνέπεσε μέσα στην τελευ-ταία περίοδο του πελοποννησια-κού πολέμου, θα πρέπει να παρέ-μεινε υπό τα όπλα όχι δύο αλλά πέντε τουλάχιστον χρόνια, δηλαδή από το 409, όταν έγινε 18 χρόνων, μέχρι τη λήξη του πολέμου το 404.

Γεννημένος σε μια οικογένεια κατεξοχήν πολιτική (οι θείοι του Κριτίας και Χαρμίδης ήταν ολι-γαρχικοί, αλλά ο Πυριλάμπης, ο δεύτερος σύζυγος της μητέρας του, υπήρξε έμπιστος και φανατικός υποστηρικτής του Περικλή), ο Πλάτων είχε πολύ πιο έντονα και γνήσια πολιτικά ενδιαφέροντα από τον «ενεργό πολίτη» Σωκρά-τη, και επιθυμία του ήταν, όπως ο ίδιος εξομολογείται στην *έβδομη επιστολή*, να αναμιχθεί ενεργώς στα δημόσια πράγματα. (324B:

...λογόδειπνον... ένα βιβλίο του Δημήτρη Αγγελάτου με υπότιτλο: «παραθεματικές πρακτικές στο μυθιστόρημα: Ν. Καχτίσης, Γ. Πάνου, Αλ. Κοτζιάς, Θ. Βαλτινός, Γ. Αριστηνός (εκδ. Σμίλη, 1993) και θα μπορούσε να έχει ενδιαφέρον αν κατάφερνε, μέσα από τον συμφυρμό των παραθεμάτων, να μας δώσει ένα μίτο. Βέβαια, μερικά κείμενα του Αγγελάτου δημιουργούν αμηχανία και μόνο από τη σημειολογία τους είναι, άραγε, αδυναμία πρόσληψης του πάσχοντος χαρτοκόπτη ή μήπως υπάρχει γενικότερο πρόβλημα;

Μια μελέτη σχετική με τα *Κτίρια για Δημόσια Χρήση στη Νεότερη Ελλάδα 1872-1992* της Ελένης Φέσσα - Εμμανουήλ (εκδ. Παπασωτηρίου, 1993), με σχέδια, φωτογραφίες και περιγραφικό υλικό, είναι ένα βιβλίο / δείκτης, στο συμβολικό πεδίο, της πολιτικής και οικονομικής δύναμης, καθώς απεικονίζει κατά τον εναργέστερο τρόπο την υπόθεση γοήτρου κάθε εξουσίας. Αν βέβαια μας χρειάζονται τα περισσότερα από αυτά τα μνημεία της ανθρωπίνης ματαιότητας, αυτό είναι ένα άλλο ζήτημα...

Νοσταλγία: το είναι και πέρα απ' αυτό τίποτ' άλλο της Λίλυς-Ελένης Λασιθιωτάκη (εκδ. Δωδώνη, 1993). Μια μυθιστορηματική εκδοχή της φιλοσοφίας θέλει πολλή τόλμη και αυτήν την διαθέτει, το δίχως άλλο, αυτό το βιβλίο: ο Σαρτρ, η αλεπού, η ηλιαχτίδα, το έτος 2000. Τώρα, βέβαια, το ζήτημα που προκύπτει είναι ζήτημα αναγνωστικής αντοχής. Όποιος αντέξει, λοιπόν, θα πάρει δωρεάν «το μηδέν».

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ· πριν φύγω από δω/είχα γευτεί τα πάντα και πρώτ' απ' όλα/όμορφα παιδιά για πρωινό και για δείπνο/γάλα στάζει ανάμεσα στα πόδια τους/γλυκιά τηγανίτα της γλώσσας/σοκολάτα από χείλη/καρδιά σαν λουκάνικο/καλοψημένο/ο εαυτός μου γνωρίζει τώρα κάτι/περισσότερο και πρώτ' απ' όλα/τη σημασία/όλων αυτών/των ζωντανών σχημάτων/την καταχνιά/το χρήμα τον τρόπο που/επιστρέφει/στις τσέπες/σαν μυστήριο». Ευγένιος Αρανίτσης, *Ποιήματα & Πράξεις* [1980-1993], (εκδ. Ίκαρος, 1993).

Όπερα· και το δεύτερο τεύχος που εκδίδει ο συνεργάτης μας Μανώλης Βασιλάκης (εκδ. «Γνώσεις», Αύγουστος - Σεπτέμβριος 1993) έκανε την εμφάνισή του. Ένα εξειδικευμένο περιοδικό, που όμως απευθύνεται σε ένα κοινό όχι αναγκαστικά ειδικό, είναι μια... υψίφωνος έκπληξη. Τι να συμπληρώσει ένας χαρτοκόπτης - ψίθυρος σε όσα εμπνευσμένα γράψει η υπουργός Πολιτισμού κυρία Ντόρα Μπακογιάννη για το καινούργιο περιοδικό; Μήπως την άρια «la forza dell' destino»;

Προκοννησιακά και εθνικά ενθυμήματα του Σπυρίδωνα Νεστορίδη (επιλογή - επιμέλεια: Αντώνης Σ. Μαρμαρινός, εκδ. Δωδώνη, 1992): «Εγώ δεν είμαι ποιητής· συνθέτω μόνον στίχους/που ομοιοκαταληκτούν εις τους ιδίους ήχους/Η μούσα μου είναι χωλή, η λύρα μου σπασμένη/και μια χορδή της λύρας μου αποσυντεθειμένη».

Ρώτησα και έμαθα ότι:

Στο πλαίσιο του Προγράμματος Επιμόρφωσης Ενηλίκων που διοργανώνει το

ώθηθην, εί θάττον έμαντοῦ γενοί-μην κύριος, ἐπὶ τὰ κοινὰ τῆς πό-λεως εὐθύς ἰέναι. 325A-B: πάλιν δὲ θραδύτερον μὲν, εἶλκε δέ με ὅμως ἢ περὶ τὸ πράττειν τὰ κοινὰ καὶ πολιτικὰ ἐπιθυμία. 325E: ὥστε με, τὸ πρῶτον πολλῆς μεστὸν ὄντα ὁρμῆς ἐπὶ τὸ πράττειν τὰ κοινά...). Αν αργότερα, απογοητευμένος και διαψευσμένος από τις πολιτικές εξελίξεις στην Αθήνα και τη διαφθορά των πολιτικών ηθών, αποσύρθηκε στην Ακαδημία του, αυτό δεν σημαίνει ότι μεταβλήθηκε σε κοινωνικό αναχωρητή. Το έργο του διατυμπανίζει ότι τα πολιτικά του ενδιαφέροντα δεν τον εγκατέλειψαν ποτέ. Σκοπός του όμως τώρα δεν είναι μια συνήθης πολιτική δραστηριότητα, δέσμια των αναγκών της στιγμής ή απλό όχημα για την εξυπηρέτηση προσωπικών φιλοδοξιών, αλλά ο αναπροσανατολισμός ολόκληρης της κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας της πόλης.

Μια τέτοια ριζική αναμόρφωση όμως δεν ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί ούτε από τους άκρατους σχετικιστές ούτε βεβαίως από τους φερέλπιδες νεαρούς της Αθήνας, οι οποίοι δεν ήξεραν καν για ποιον σκοπό πολιτεύονταν (βλ., π.χ. τον διάλογο *Αλκιβιάδης Ι*). Αυτό δεν δείχνουν, μεταξύ άλλων, οι πρώιμοι σωκρατικοί διάλογοι; Ότι, δηλαδή, κάποιες παγιωμένες σχεδόν αντιλήψεις είναι λανθασμένες και, επομένως, όσοι τις υποστηρίζουν δεν ξέρουν τι λένε; (Είναι περίεργο αλλά και δηλωτικό συνάμα της προκατάληψης των αντιπλάτωνιστών: όταν η αμφισβήτηση της επικρατούσας ηθικής προέρχεται από τους σοφιστές, την χαιρετίζουν συνήθως με θαυμασμό· όταν όμως η ορθότητα διαφόρων τρεχουσών αντιλήψεων αμφισβητείται από τον Σωκράτη, θεωρούν τον Σωκράτη κακόπιστο, στρεψόδικο και υπονομευτή των δημοκρατικών θεμών!). Σε αυτή τη σωκρατική αμφισβήτηση δεν στήριξε ο Πλάτων τη δική του πολιτική πρόταση με τους φιλόσοφους κυβερνήτες; Οι φύλακες της πλατωνικής πολιτείας δεν είναι οι σωκρατικοί *επαίοντες*; Αλλά ακόμη και η Σχολή για «επίλεκτους μαθητές» που ίδρυσε ο Πλάτων δεν συνάδει με τις αντίστοιχες επιλεκτικές τάσεις του ίδιου του Σωκράτη; (βλ., για παράδειγμα, *Θεαίτητο* 151A, *Θεάγη* 129E). Πού βρίσκεται λοιπόν η προδοσία;

Αυτό που χρειαζόταν ο επίδο-

ξος πολιτικός -ο σωστός όμως πολιτικός- τόσο για τον Σωκράτη όσο και για τον Πλάτωνα ήταν η διαμόρφωση τέτοιων πεποιθήσεων, τις οποίες θα μπορούσε να υποστηρίξει και παρακολουθήσει ως τις ακρότατες συνέπειές τους (το περίφημο «λόγον διδόναι»). Έτσι μόνο θα μπορούσε να ξέρει τι θέλει και τι επιδιώκει, και έτσι μόνο θα μπορούσε να ενεργεί πάντοτε χωρίς να παρασύρεται από χρησιμοθηρικούς στόχους ή περιστασιακούς τυχοδιωκτισμούς. Εντεύθεν η πρωτεύουσα θέση των μαθηματικών στην Ακαδημία (γιατί, σε αντίθεση με τις εμπειρικές επιστήμες, τα καθαρά μαθηματικά καλλιεργούν αποκλειστικά την εντελώς ανεξάρτητη επιστημονική έρευνα, δηλαδή αυτή που δεν ενδιαφέρεται για πρακτικές εφαρμογές αλλά μόνο για την αλήθεια) και η καταφυγή εν γένει στη φιλοσοφία. Ας υπενθυμίσουμε, τέλος, ότι η Ακαδημία του «αναχωρητή» Πλάτωνα υπήρξε φυτώριο όχι μόνο φιλοσόφων αλλά και αρκετών πολιτικών και νομοθετών από διάφορα μέρη του αρχαίου ελληνικού κόσμου.

Το κατηγορητήριο, ωστόσο, του Κ.Κ. συνεχίζεται. Ο Πλάτων, γράφει, «συκοφαντεί την Αθήνα στον ύψιστο βαθμό» και «χάρης στη δεινότητά του ως ρήτορα, σοφιστή και δημαγωγού (sic!), θα κατορθώσει να επιβάλει για τους επερχόμενους αιώνες την ακόλουθη εικόνα: οι πολιτικοί άνδρες των Αθηνών -Θεμιστοκλής, Περικλής- ήσαν δημαγωγοί, οι στοχαστές της σοφιστής (με τη σημασία που ο ίδιος επέβαλε), οι ποιητές της διαφθορείς της πόλεως... Πλαστογραφεί ενσυνείδητα την ιστορία, είναι ο πρώτος επινοητής των σταλινικών μεθόδων ()σιψ) σ' αυτόν τον χώρο. Εάν γνωρίζαμε την ιστορία των Αθηνών μόνο από τον Πλάτωνα (Γ' των *Νόμων*), θα αγνοούσαμε τη ναυμαχία της Σαλαμίνας, τη νίκη του Θεμιστοκλή και του ελεεινού αυτού δήμου των κωπηλατών» (σσ. 119-20).

Πολύ φοβόμαστε ότι οι παραπάνω κατηγορίες είναι ή σαθρές ή τελείως ανυπόστατες. Πρώτα απ' όλα μια εξόφθαλμος ανακρίβεια: Ο Πλάτων μπορεί να επιδίωξε, αλλά οπωσδήποτε δεν κατόρθωσε να επιβάλει την εικόνα που περιγράφει ο Κ.Κ. Ο Θεμιστοκλής και ο Περικλής υπήρξαν πάντοτε εξέχουσες μορφές πολιτικής σύνεσης και οξυδέρκειας, όπως επίσης

-στο χώρο της λογοτεχνίας Όμηρος και οι τραγικοί, για παράδειγμα, υπήρξαν ανέκαθεν δείγματα ποιητικής τέχνης αντικείμενα θαυμασμού και μησης. Για τους σοφιστές ο Κ.Κ. ίσως δίκιο, αλλά εδώ δεν πρέπει λησμονούμε ότι η αναγνώριση έργου των σοφιστών και η αποτίμωσή τους γενικά οφείλει επίσης στον Πλάτωνα. Πολλές ρές ακούμε και διαβάζουμε ο Πλάτων συκοφάντησε τους αστές διαστρεβλώνοντας από σαλλοδοξία τη διδασκαλία τους. Αλλά γιατί να κάνει κάτι τέτοιο; Όντας φιλοσοφικός τους αντίλογος σχεδόν καθ' ολοκληρίαν, είχε κανέναν λόγο να αλλοιώσει θέσεις τους, παρά τη δριμύτητα την οποία τις πολέμησε. Τι ίδιους τους σοφιστές, δηλαδή; υπεροψία τους και την επηρμη συμπεριφορά τους, τους ειρωνεύεται συχνά, αλλά τις ιδέες τους εκθέτει όχι μόνο με εντιμότητα, αλλά και με την ευγλωττία και δύμη της δικής του πέννας. Η περίφημη Καλλικλέους ρήσις στον *Γοργία* και η συζήτηση για την ουσία της δικαιοσύνης στο α' και β' βιβλίο της *Πολιτείας* (για να περιορισθώ σε δύο τυχαία παραδείγματα) είναι από τα εντυπωσιακότερα και συγκλονιστικότερα κείμενα της αρχαίας σοφιστικής διδασκαλίας. Και μας είναι γνωστά μέσω του Πλάτωνα.

«Συκοφαντεί την Αθήνα στον ύψιστο βαθμό». Πού γίνεται αυτό; Στον *Κρίτωνα* με το υπέροχο μίθημα πατριωτισμού και τη συγκλονιστική προσήλωση του Σωκράτη στους νόμους της πόλης, που πείδωσαν τη δυνατότητα να ζει όπως θέλει, στην *Απολογία* (29Δ: 'Αθναῖος ὢν, πόλεως μεγίστης καὶ ἐκδοκιμωτάτης εἰς σοφίαν καὶ ἰσχύν), στον *Τίμαιο* και τον *Κριτία*, όπου εξυμνείται η προϊστορική Αθήνα, ή στον *Μενέξενος*, όπου αυτό το μεγαλειώδες εγκώμιο της πόλης της Παλλάδος, του λαού της και του πολιτεύματός της; (Οσοί βέβαια ενοχλούνται από το πατριωτικό κήρυγμα του *Μενέξενος* θεωρούν τον διάλογο παρωδία του γνωστού επιτάφιου λόγου του Περικλέους και ξεμπερδεύουν.)

Πλαστογραφεί επιπλέον ο Πλάτων ενσυνείδητα την ιστορία, μιλάει ο Κ.Κ., χρησιμοποιώντας μελίστα σταλινικές μεθόδους, για το γ' των *Νόμων* (όπου μια δραχμή ταπεινή επισκόπηση της παλαιότερης αθηναϊκής ιστορίας) δεν ανα-

ται τάχα η νίκη στη Σαλαμίνα παραπάνω). Και όμως στο γ' *Νόμων* η ναυμαχία της Σαλα-
ς αναφέρεται ρητά (698B: σχε-
γάρ δέκα έτεσι πρό τής έν Σα-
νι ναυμαχίας άφίκετο Δά-
), και λίγο παρακάτω (707B)
θυμίζεται στον Αθηναίο ξένο,
οίος υποτιμά τη σημασία της
ήγκριση με τις μάχες του Μα-
να και των Πλαταιών, ότι η
στη Σαλαμίνα έσωσε εξίσου
ελλάδα.

«φιλοδοξεί» ακόμη ο Πλάτων,
ρίζεται ο Κ.Κ., «να γίνει σύμ-
ος του πρίγκηπα, στην πραγ-
ιότητα του τυράννου... και
υγχάνει αξιοθρήνητα,
... εκλαμβάνει τους βλάκες
ρωστήρες και τον τύραννο
ύσιο των Συρακουσών για δυ-
βασιλέα - φιλόσοφο» (σ.
Δυσκολεύομαι να μαντέψω
ς βλάκες πήρε ο Πλάτων για
ήρες. Είναι γνωστό ότι το
ισυμπαθές πορτραίτο του τυ-
κού άνδρός στο ένατο βιβλίο
ολιτείας παραπέμπει ευθέως
Συρακούσες και ότι, όπως ο
ης 17 αιώνας αργότερα, έτσι
Πλάτων επιφυλάσσει για
τυράννους (το «κάκιστον» εί-
νθρώπων - 576B. Προβλ. και
ρο 248Δ-Ε) τη χειρότερη θέ-
ον 'Αδης ως «ανιάτως έχόντων
ρηγίαν» (615Ε. Προβλ. και
525Δ-526Α).

τι τότε πήγε ο Πλάτων στη
ία; Πολλοί πιστεύουν (μετα-
ς και ο Κ.Κ.) ότι πήγε για να
ίσει στην πράξη τη θεωρία
ερί φιλοσόφων - βασιλέων. Η
ιογραφική *έβδομη επιστολή*,
το, δεν λέει ακριβώς αυτό.
λέει, αντίθετα, ότι ο ίδιος ο
ον θεωρούσε εντελώς απίθα-
ν αναμόρφωση ενός νεαρού
κομαθημένου τυράννου, με-
μένου σ' ένα περιβάλλον αυ-
σίας, τρυφής και ακολασίας
26B-Δ, 328B). Η περίπτωση
του αγαπημένου του μαθητή
ι (συγγενούς του Διονυσίου
γαλωμένου κατά τεκμήριο σε
γο περιβάλλον), ο οποίος
έλεγε να αναλάβει το εγχείρη-
καμψε τελικά τους δισταγ-
του, γιατί ο Δίων είχε πράγ-
ματαφέρει, χάρη στη φιλοσο-
να απαρηνηθεί τον τρυφηλό
ζωής των συμπολιτών του
ζει σύμφωνα με τις επιταγές
ικής (βλ. 327B). Έπειτα, αι-
παν ντροπή, όπως μας λέει
αλυπτικά, να δώσει την εντύ-
ότι ήταν μόνο λόγια και θεω-

ρίες, χωρίς κανένα ενδιαφέρον για
την υλοποίηση όσων πίστευε
(328Γ: αίσχυνόμενος μὲν έμαυτὸν
τὸ μέγιστον, μὴ δόξαιμί ποτε έμαυ-
τὼ παντάπασι λόγος μόνον άτέ-
χως εἶναι τις, έργου δὲ οὐδενὸς ἄν
ποτε έκὼν άνθάψασθαι). Τέλος,
ήταν η επιθυμία του να βοηθήσει
τον Δίωνα, ο οποίος είχε περιπέσει
στη δυσμένεια του τυράννου και
κινδύνευε σοβαρά. «Πῶς δεν θα
πρόδιδα τη φιλία μου με τον Δίωνα
και, κυρίως, την ίδια τη φιλοσο-
φία, εάν αρνιόμουν να επιχειρή-
σω, από δειλία ή από απροθυμία,
να εγκαταλείψω την ευκολία μου
στην Αθήνα, την ηθική αναμόρφω-
ση ενός ανθρώπου, δίνοντας έτσι
στη φιλοσοφία την ευκαιρία να κά-
νει πράξη, έστω και με μηδαμινές
ελπίδες επιτυχίας, κάποια από τα
πιστεύω της; Λεχθέντων δὲ τού-
των, τίς ἄν ἦν μοι πρὸς ταῦτα εὐ-
σχήμων ἀπόκρισις; οὐκ ἔστιν»
(329Α).

Κάτω από τις παραπάνω συνθή-
κες και ψυχολογικές πιέσεις, λοι-
πόν, αποδέχθηκε ο Πλάτων την
πρόσκληση του νεότερου Διονυ-
σίου (την οποία είχε εισηγηθεί ο
Δίων φυσικά) να επισκεφθεί ξανά
τη Σικελία. Η επιχείρηση - ανα-
μόρφωση απέτυχε όντως αξιοθρή-
νητα, αλλά η αποτυχία αυτή δεν
δείχνει ούτε τις πολιτικές φιλοδο-
ξίες του Πλάτωνα ούτε κάποια
υπονοούμενη εκλεκτική του συγγέ-
νεια με τυράννους. Η αποτυχία ήρ-
θε απλώς να δικαιώσει τις επιφυ-
λάξεις του για τον Διονύσιο αλλά
και τις εκτιμήσεις που είχε κάνει ο
φιλόσοφος ήδη από το πρώτο του
ταξίδι στη Σικελία 20 χρόνια πριν,
ότι δηλαδή η ευμάρεια, η τρυφή
και η ραστώνη των Σικελιωτών πα-
ρεμπόδιζε αποφασιστικά την υιο-
θέτηση υψηλών ιδανικών και ευγε-
νεστέρων επιδιώξεων (326Γ: εκ
γάρ τούτων τῶν έθῶν οὐτ' ἄν φρό-
νιμος οὐδείς ποτε γενέσθαι τῶν
ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ανθρώπων εκ
νέου έπιτηδεύων δύναιτο).

Θα τελειώσω με μια από τις
απλουστεύσεις του Κ.κ. Από ολό-
κληρη την *Πολιτεία*, τον διάλογο
που κατεξοχήν διερευνά τη φύση
και την ουσία της δικαιοσύνης σε
όλα τα επίπεδα, επιλέγει να μας
πληροφορήσει ότι για τον Πλάτω-
να δικαιοσύνη ήταν «να ασχολεί-
ται κανείς με τις υποθέσεις του και
να μην ανακατεύεται με τα πάντα»
(σ. 117), παραλείποντας θεδαίως
τα άμεσα συμφραζόμενα του ανω-
τέρω ορισμού, τα οποία αναφέρο-
νται στον καταμερισμό των δημό-

σιων καθηκόντων των πολιτών με
κριτήριο τα προσόντα, τις επιδε-
ξιότητες και την καταλληλότητα
του καθενός. (*Πολιτεία* 433Α: «και
πολλάκις έλέγομεν... ότι ένα έκασ-
τον έν δέοι έπιτηδεύειν τῶν περι
την πόλιν, εἰς ὃ αὐτοῦ ή φύσις έπι-
τηδειοτάτη πεφυκυῖα εἴη... και
μὴν ὅτι γε τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν και
μὴ πολυπραγμονεῖν δικαιοσύνη
έστί»). Η ειρωνεία όμως εδώ είναι
ότι ο Κ.κ. επικαλεῖται τον παρα-
πάνω ορισμό της δικαιοσύνης για
να στιγματίσει την αντιδημοκρατι-
κότητα του Πλάτωνα, μια και
χρέος του δημοκρατικού πολίτη εί-
ναι να ενδιαφέρεται «ενεργά για
ὅ,τι συμβαίνει στην κοινωνία,
οποιαδήποτε κι αν είναι η απασχό-
λησή του» (σ. 117)· ο «απαράδε-
κτος», ωστόσο, αυτός ορισμός δια-
τυπώνεται από τον αποδεκτό
«ενεργό πολίτη» Σωκράτη (βλ. πιο
πάνω).

Οι επιθέσεις εναντίον του Πλά-
τωνα είναι δέδαια μια παλαιά
ιστορία. Η σφοδρότερη, ωστόσο,
αντιπλατωνική πολεμική τα τελευ-
ταία χρόνια γίνεται στο βιβλίο του
Karl Popper, *Η ανοιχτή κοινωνία
και οι εχθροί της*, που γράφτηκε
κατά τη διάρκεια του Β' Παγκο-
σμίου Πολέμου, αλλά έγινε ευρύ-
τερα γνωστό μέσα στην ψυχροπο-
λεμική δεκαετία του '50. Η επιχει-
ρούμενη εκεί σύνδεση του αρχαίου
Έλληνα φιλοσόφου με τον Έγελο
και τον Μαρξ (η πολιτική εκμετάλ-
λευση ορισμένων ιδεών των
οποίων παρέπεμπε στη ναζιστική
Γερμανία και το σοβιετικό καθε-
στώς), ακόμη κι αν είναι θεμιτή,
συνέβαλε όχι μόνο στη δραματική
αποκαθήλωση του Πλάτωνα, αλλά
και στη σίγηση ή την περιφρόνηση
των φωνών που θα μπορούσαν να
τον υπερασπιστούν. Το βιβλίο, λό-
γου χάρη, του R. B. Levinson, (*In
Defense of Plato*, Cambridge Mass.
1953), η πληρέστερη και πιο εμπε-
ριστατωμένη υπεράσπιση του
Πλάτωνα απέναντι στους επικρι-
τές του, έμεινε ουσιαστικά στο
σκοτάδι.

Θέλουμε να ελπίζουμε ότι οι
πρόσφατες κοσμοϊστορικές εξελί-
ξεις θα δημιουργήσουν εν καιρώ
τις προϋποθέσεις για νηφαλιότε-
ρες προσεγγίσεις και μια αντικει-
μενικότερη επανεκτίμηση της δι-
δασκαλίας του Πλάτωνα.

Τάσος Νικολαΐδης
Επίκουρος καθηγητής
κλασικής φιλολογίας
στο Πανεπιστήμιο Κρήτης

«Εργαστήριο Ελεύθερων
Σπουδών» του
Ελληνοαμερικανικού
Εκπαιδευτικού
Ιδρύματος στο Κολλέγιο
Αθηνών, θα
λειτουργήσουν και
φέτος, μεταξύ άλλων, τα
μαθήματα *Σημειολογία*
της Λογοτεχνίας, του
Θεάτρου και της Εικόνας
σε ξεχωριστούς κύκλους.
Τα μαθήματα αυτά
απευθύνονται σε
αρχάριους και
επιχειρούν μια
θεωρητική και κριτική
προσέγγιση της
ελληνικής και ξένης
λογοτεχνίας, της
τρέχουσας θεατρικής
παραγωγής και της
δημιουργικής
φωτογραφίας. Όπως
είναι γνωστό, τα
μαθήματα
πλαισιώνονται από
ομιλίες δημιουργών -
συγγραφέων,
σκηνοθετών, ηθοποιών
κ.ά. - οι οποίες
εντάσσονται οργανικά
στις παραδόσεις.

Το άλλο ενδιαφέρον
μάθημα που
προσφέρεται έχει τίτλο:
Κοινωνικοποίηση και
περιθωριοποίηση. Το
εισαγωγικό αυτό μάθημα
κοινωνιολογίας
προσπαθεί να απαντήσει
στον τρόπο που οι
κοινωνίες από την
αρχαιότητα έως σήμερα
εντάσσουν ή
περιθωριοποιούν τα
άτομα και κατά πόσον η
περιθωριοποίηση
αποτελεί ατομική
επιλογή ή αναγκαστική
απομάκρυνση.
Εγκληματίες ή ψυχικά
ασθενείς, νεανικά
κινήματα ή
ομοφυλόφιλοι
αποτελούν
παραδείγματα
κοινωνικών ομάδων που
απασχολούν το
συγκεκριμένο μάθημα.

Υπάρχουν τμήματα
εξαμηνιαία αλλά και
ετήσια και οι εγγραφές
γίνονται τώρα· σπεύσατε
στα τηλέφωνα: 6478160
και 6478153, καθώς και
στο Κολλέγιο Αθηνών,
κτίριο Καπς.

Ο χαρτοκόπτης

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΑΝΑΣΤΑΣΗ
ΒΙΣΤΩΝΙΤΗ

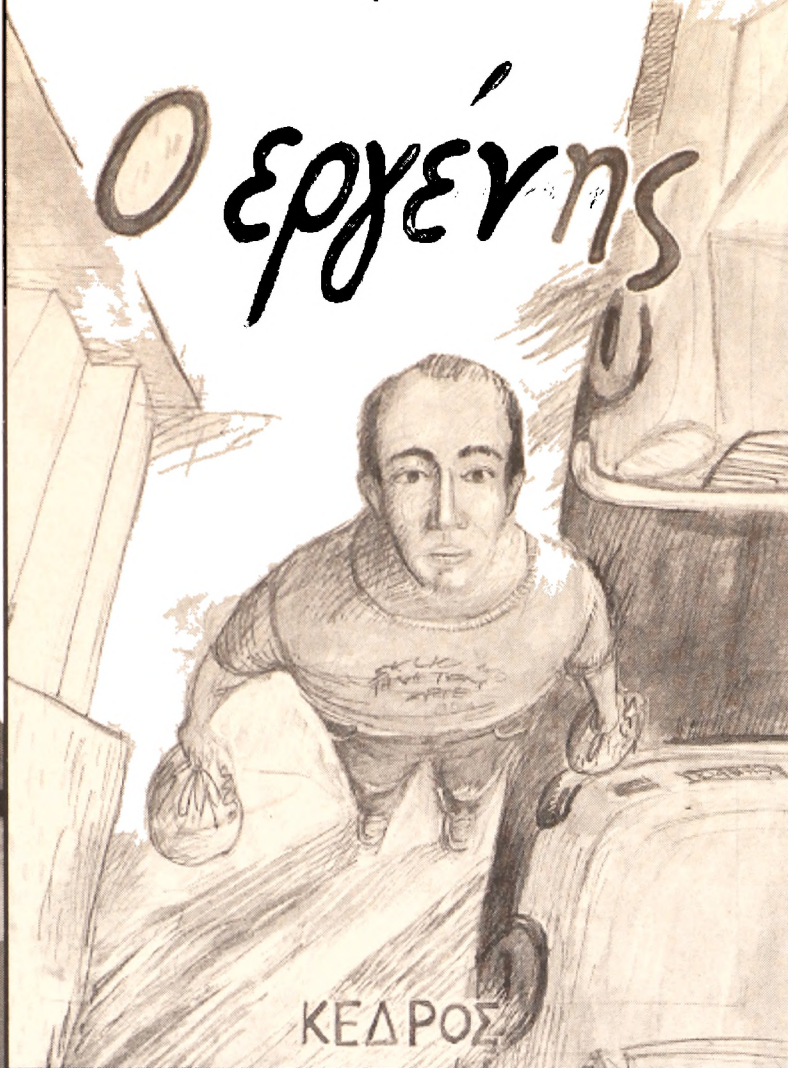
Η ύπαρξη προηγείται της ουσίας

Τη μέρα που το Ισραήλ και η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης υπέγραψαν τη διακήρυξη αμοιβαίας αναγνώρισης, κάποιοι σημαίνοντες του εδώ βαλκανικού νεοφιλελευθερισμού εξέφραζαν για άλλη μια φορά την απέχθειά τους για το λεγόμενο Τρίτο Κόσμο. Αλλά κι από τους λαλίστατους αναλυτές και περιφερόμενους, αν τα κανάλια, κομματικούς σερίφηδες και νεότερες Κοκκινοσκουφίτσες της πολιτικής δεν βρέθηκε ούτε ένας να πει δυό κουδέντες. Γιατί η Ελλάδα ανήκει στην Ευρώπη αλλά οι Άραβες δεν ανήκουν πουθενά. Χώρια που είναι και μωαμεθανοί.

Τη διακήρυξη υπέγραψαν και τα αφεντικά, Αμερικανοί και Ρώσοι. Θυμήθηκα τη φωτογραφία του μικρού Παλαιστίνιου πίσω από το σπασμένο τζάμι που με είχε ταράξει όταν την πρωτοείδα το 1988. Έψαξα και τη βρήκα. Θυμήθηκα και την εισαγωγή στο U.S.A. του Ντος Πάσος. Η παρακάτω παράγραφος μου φάνηκε τόσο μελαγχολική όσο και η τελετή της υπογραφής. Ποιος, άλλωστε, κατάφερε ως σήμερα να κοστολογήσει το μέλλον «στης μάνας του τα λόγια σα μιλούσε για μια φορακιενανκαιρό, στα λόγια του πατέρα του σαν έλεγε αχ τον καιρό που ήμουν παιδάκι, στα καλαμπούρια που 'καναν οι θείοι, στα παιδικά ψέματα του σχολείου, στις ιστορίες τις απίστευτες του μεροκαματιάρη, στα παραμύθια που αραδιάζουν οι φαντάροι μετά το σιωπητήριο...».

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ερχένης

**Βαγγέλη Ραπτόπουλου
Ο ΕΡΓΕΝΗΣ**

«...Εάν είσαι απλός πολίτης, προσπάθησε να διαδώσεις αυτή την ιστορία σε όσους περισσότερους ανθρώπους γίνεται. Η διάδοσή της είναι, ίσως, ο μόνος τρόπος για να μην υπάρξουν άλλα θύματα...»

Γραμμένη με αρκετά μεγάλες δόσεις σαρκασμού – μια ιστορία έρωτα, φρίκης, τρέλας.

ΑΡΗΣ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Η ΝΟΣΟΣ
ΤΩΝ
ΚΙΝΕΖΙΚΩΝ

ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΩΝ

ΚΕΔΡΟΣ

**Άρη Σφακιανάκη
Η ΝΟΣΟΣ
ΤΩΝ ΚΙΝΕΖΙΚΩΝ
ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΩΝ**

Μια συλλογή 13 αλλόκοτων ασθενειών.

Ένα εγχειρίδιο ερωτικής παθολογίας.

Το εγκόλπιο του αρρωστημένου αναγνώστη.

ΚΕΔΡΟΣ
το ελληνικό βιβλίο

Το δικό μας ελαφρύ

ΠΑΠΑΣΤΑΤΟΣ
CLASSIC
LIGHTS

Νικοτίνη: 0,6 mg
Πίσσα: 7 mg

80 ΔΡΧ

Το Υπουργείο Υγείας προειδοποιεί:

ΤΟ ΚΑΡΝΙΣΜΑ ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ